

**Міністерство освіти і науки України
Донбаська державна машинобудівна академія**

**СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Монографія

Затверджено
на засіданні вченої ради
Протокол № 10 від 29.05.2025

Краматорськ-Тернопіль
ДДМА
2025

Рецензенти:

Малахова Ж. В., канд. наук із фізичного виховання та спорту, доцент кафедри реабілітаційної та спортивної медицини; Донецький національний медичний університет;

Холодний О. І., канд. пед. наук, доц. кафедри теоретичних, методичних основ фізичного виховання і реабілітації; Донбаський державний педагогічний університет.

Черненко, С. О.

Ч-49 Система професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти : монографія / С. О. Черненко, Ю. О. Долинний, О. М. Олійник, Гейтенко В. В. та ін. – Краматорськ–Тернопіль : ДДМА, 2025. – 236 с.

ISBN 978-617-7893-03-4.

Викладено матеріали, які розкривають концепцію професійної підготовки тренерів-викладачів фізичного виховання, удосконалення методики викладання профільних дисциплін та інноваційних технологій у підготовці майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту на основі теоретичних та експериментальних досліджень в освітньому середовищі.

Призначено для науково-педагогічних працівників кафедр фізичного виховання і спорту, студентів які здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» за спеціальністю «Фізичне виховання і спорт», магістрантів й аспірантів.

УДК 378.016:796.071

© С. О. Черненко, Ю. О. Долинний,
О. М. Олійник, В. В. Гейтенко,
Л. В. Кошева, О. В. Єрмоленко
О. С. Гончаренко
А. Ю. Приймак, Ю. С. Сорокін,
Т. С. Брюханова

ISBN 978-617-7893-03-4

© ДДМА, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	9
1.1 Розвиток вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту у контексті філософських ідей.....	9
1.2 Розвиток вищої освіти у напрямку психолого-педагогічної спрямованості щодо проблем професійної підготовленості.....	16
1.3 Системний аналіз джерел ФКС із проблем професійної підготовки тренерів-викладачів	20
1.4 Аналіз інноваційного досвіду (вітчизняного) навчання фахівців із фізичного виховання і спорту в умовах дистанційного режиму	25
1.5 Аналіз інноваційного досвіду (закордонного) навчання фахівців із фізичного виховання і спорту	45
1.6 Педагогічна сутність професійної діяльності та професійно-педагогічної компетентності тренера фізичного виховання.....	59
1.7 Підходи та стратегії практичних варіантів педагогічної моделі підготовки майбутніх тренерів-викладачів.....	67
Висновки до розділу 1	74
РОЗДІЛ 2. РОЗРОБЛЕННЯ Й АПРОБАЦІЯ МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ	77
2.1 Загальна характеристика педагогічних умов і моделі розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів.....	77

2.2 Зміст фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів, спрямований на розвиток їхньої професійної компетентності.....	85
2.3 Модульно-інтерактивні засоби розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів.....	91
2.4 Особливості використання інноваційних технологій в експериментальних групах, спрямованих на фахову підготовку майбутніх тренерів-викладачів	97
2.5 Організація і методика проведення експерименту.	104
2.6 Особливості ставлення до навчальних дисциплін із фізичної культури і спорту серед студентів 1–4 курсів.	110
2.7 Дослідження якості дистанційного навчання студентів за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт»	122
2.8 Особливості формування навчальної мотивації у студентів 1–4 курсів за спеціальністю «Фізична культура і спорт».....	129
Висновки до розділу 2	135
РОЗДІЛ 3. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПОКАЗНИКІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	138
3.1 Вплив інтерактивних технологій на динаміку домінуючої мотивації освітньої діяльності викладачів у галузі «Фізична культура і спорт».	138
3.2 Дослідження впливу провідних чинників на якість і ефективність підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання галузі ФКС серед науково-педагогічних працівників ЗВО.....	144
3.3 Аналіз змін рівня професійної мотивації студентів експериментальної та контрольної груп 1–4 курсів за спеціальністю ФКС.....	154
3.4 Динаміка рівня професійно-педагогічної діяльності викладачів за оцінкою студентів 1–4 курсів.....	160

3.5 Загальна характеристика оцінювання виробничої практики студентів за спеціальністю 017 ««Фізична культура і спорт»» у Донбаській державній машинобудівній академії.....	165
3.6 Статистична характеристика успішності теоретичних знань експериментальних і контрольних груп із фахових дисциплін серед студентів 1–4 курсів	170
3.7 Аналіз змін спрямованості особистостей студентів в експериментальній та контрольній групі за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» у ДДМА	175
Висновки до розділу 3	179
РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	
4.1 Загальні результати науково-дослідної роботи щодо ефективності авторської моделі освітньої діяльності в системі професійної підготовки майбутніх тренерів фізичного виховання	182
ВИСНОВКИ	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	193
Додаток А	226
Додаток Б.....	227
Додаток В.....	228
Додаток Г	229
Додаток Д.....	231
Додаток Е.....	233

ВСТУП

Суспільно-політичні зміни, що відбулися в Україні, суттєво змінили сутність професійної діяльності тренерів із фізичної культури і спорту. Водночас традиційні зміст, форми і методи їхньої підготовки не повністю відповідають вимогам сьогодення, не сприяють формуванню тренера як активної, творчої особистості. Тому особливо відчутні потреби вдосконалення навчання майбутніх тренерів із фізичного виховання. Конкуренція на ринку праці передбачає перехід до ефективніших форм фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи з молоддю.

На ЗВО покладається відповідальність за підготовку нового покоління педагогів, зміст і рівень кваліфікації яких адекватні інноваціям, що відбуваються в галузі фізичної культури і спорту.

Загалом проблема підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів фізичної культури в педагогічних закладах вищої освіти залишається малодослідженою. Водночас ще менш вивченими є особливості навчання майбутніх тренерів у галузі фізичної культури і спорту. Попри педагогічну спрямованість цих закладів, чинна система професійної підготовки в них спрямована більшою мірою на розвиток спортивної майстерності та загальнонаукового компоненту освіти майбутніх тренерів із фізичного виховання, що не забезпечує випускникам рівня педагогічної компетентності відповідно до соціального запиту.

У розв'язанні цих суперечностей важлива роль належить сучасним методологічним підходам, теоріям і технологіям соціального та професійного становлення творчої особистості, що застосовуються у професійній підготовці майбутнього тренера з обраного виду спорту.

Однією зі складових фахової підготовки є розвиток професійної компетентності й удосконалення методики викладання профільних дисциплін. Сучасні тенденції методик викладання акцентують увагу на використанні компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахі-

вців, що вимагає обґрунтування педагогічних умов розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів.

Проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців досліджується багатьма вітчизняними і зарубіжними науковцями (В. Болотов, Н. Воляннюк, С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Демінський, Р. Карпюк, І. Кобер, М. Кобринський, А. Коломієць, В. Кременя, Г. Ложкін, О. Овчарук, О. Пометун, Л. Сущенко, А. Хуторський, О. Шестоपालюк, Дж. Равен та ін.).

У більшості досліджень (Дубасенюк 1995, Коновальчук 2003, Тимошенко 2009, Шиян 2001, 1997) відзначається, що у вишах галузі ФКС часто не готові до сприйняття та реалізації необхідних нововведень через надмірну закритість організаційної структури, відсутність взаємодії із зовнішнім середовищем, неспроможність реагувати на соціально-економічні зміни та виклики, неготовність науково-педагогічних працівників до швидкого та постійного оновлення змісту та методів навчання. Це потребує вивчення впливу зовнішніх і внутрішніх мотиваційних чинників у системі «студент-викладач» щодо професійного розвитку, моделювання системи професійної підготовки, а також обґрунтування педагогічних умов удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців у освітньому процесі.

У доступній науковій літературі недостатньо приділено уваги дослідженню питань впливу провідних чинників на якість й ефективність підготовки майбутніх тренерів-викладачів із фізичного виховання галузі ФКС серед науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; особливостей формування навчальної мотивації у студентів 1–4 курсів за спеціальністю «Фізична культура і спорт» та динаміки змін домінуючої мотивації освітньої діяльності серед викладачів; виявлення впливу інноваційних технологій на успішність процесу навчання в освітньому середовищі; вивченню зв'язку між педагогічними теоріями і практикою підготовки тренерів із фізичного виховання на базах ДЮСШ; розроблення сучасних технологій вивчення дисциплін загальної і професійної підготовки та науко-

во-методичного забезпечення, що відповідає державним стандартам; визначення ефективності авторської моделі освітньої діяльності в системі професійної підготовки майбутніх тренерів ФКС.

Це дозволило запропонувати авторську концепцію професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання і спорту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

1.1 Розвиток вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту у контексті філософських ідей

Система професійної освіти України нині переживає труднощі, пов'язані зі спрямованістю традиційної моделі навчання в минуле, відсутністю орієнтації на майбутній розвиток. Модернізація системи підготовки тренерів у галузі фізичної культури і спорту є важливим елементом освіти вищої школи.

В історії розвитку суспільства змінилося декілька парадигм освіти, кожна з яких на початку забезпечує зростання ефективності освітньої ланки, але поступово знижується аж до перетворення на чинник гальмування та навіть стагнації. Основні сучасні напрями парадигми освітньої діяльності: *науково-технократична* (Т. Ільїна, М. Кларін, Л. Ларсон, Б. Скіннер, Г. Селевко, В. Безпалько); *гуманістична* (Я. Корчак, В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, І. Бех, І. Зязюн, О. Падалка, І. Прокопенко, В. Євдокимов); *езотерична* (Шрі Ауробіндо, Бхатвана Шрі Раджніша), *прагматична* (Г. Кершенштейнер, В. Лай, Е. Мейман, Дж. Дьюї, Е. Торндайк та ін.) [98].

В освітньому просторі України функціонують різні підходи до цілей і цінностей освіти, окреслені трьома основними концепціями: *традиційною*, *раціоналістичною* та *гуманістичною* [108]. Простежується намагання подолати в освіті професійну та культурну обмеженість, орієнтація на підготовку широко освіченої та всебічно розвиненої гармонійної особистості [36].

Розглянемо найближчі передумови виникнення та розвиток галузі ФКС у підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання у вищій освіті. У другій половині XX ст. виокремлюють декілька поворотних моментів у розвитку освіти. Перший відбувся в середині 60-х рр., коли розвинені країни дійшли до висновку, що суперництво в економічній галузі зводиться до конкуренції в науці та техніці й зумовлюється рівнем освітньої підготовки фахівців. Водночас, як відзначає Ф. Кумбс, чинна тоді світова система освіти перебувала в глибокій кризі [114].

Наступне підвищеної уваги до проблем освіти відбулося на початку 80-х рр. XX ст., оскільки суспільство почало все більше усвідомлювати обмеженість подальшого розвитку лише за рахунок економічного зростання. Учені прийшли до висновку, що майбутній розвиток визначається насамперед рівнем культури, поглядів та освіченості людини. Систему освіти на той час називали «підтримувальним навчанням», яка ґрунтувалася на фіксованих методах і правилах, а саме навчити індивіда впоратися з уже відомими ситуаціями, котрі повторюються J. Botkin [237]. Українські педагоги теж робили спроби різноманітними заходами підвищити ефективність навчально-виховного процесу.

Наприкінці XX ст. почали відбуватися докорінні зміни в парадигмі й методології освіти. Колишня парадигма, детермінованого пізнання й однозначності оцінок, поступово замінюється методологією інформаційного суспільства, плюралістичного пізнання й імовірнісної оцінки [161].

У прийнятому в 1995 р. програмному документі ЮНЕСКО «Реформа і розвиток вищої освіти» констатувалося, що на сучасному етапі «вища освіта переживає кризу в усіх країнах світу» [170]. Розвиток української освіти наприкінці XX та на початку XXI ст. проходить у складних умовах в економіці, соціальній сфері суспільства, громадсько-політичному житті. Проте, незважаючи на численні труднощі, усі ці роки, всупереч економічним негараздам, здійснюється пошук конструктивних ідей, які склали б основу дієвої освітньої парадигми.

У нашій країні освіта сформована все ще односторонньо: переважання матеріалістичної складової порушує баланс матеріального та духовного, професійної підготовки й особистісної позиції майбутнього фахівця. Підготовлена в такій освітній системі особистість не виявляє у своїй професійній діяльності прагнення слугувати іншим людям, усьому співтовариству. Як зазначає В. Кремень, із цього випливають завдання оновлення освітньої галузі: підготовка особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурного розвитку, готова до життя та діяльності у світі, що змінюється; здатна до творчої праці, професійного зростання, опанування й упровадження інформаційно-комунікаційних та інших перспективних технологій тощо [109].

Використовуючи досвід передусім європейських країн, в Україні на основі нової нормативної бази було запропоновано багаторівневу ступеневу систему вищої освіти, започатковано ліцензування й акредитацію мережі закладів, запроваджено перші стандарти освіти. Це дозволило наблизити національну систему вищої освіти до академічних традицій і сучасної практики європейських університетських систем.

Нова освітня парадигма як пріоритет розглядає орієнтацію на інтереси особистості. На відміну від попередньої (знаннєвої), що орієнтує індивіда на засвоєння визначеного обсягу знань, умінь і навичок, центром нової – гуманістичної, особистісно орієнтованої освітньої – парадигми є людина, її потенціал як основа для формування творчої, конкурентоспроможної, здатної до саморозвитку особистості [233].

У ХХІ ст. метою освіти є не підготовка індивіда до майбутньої професійної діяльності шляхом накопичення певного обсягу готової інформації у процесі навчання, а розвиток особистості, засвоєння способів одержання та продукування знань. Основні чинники, що визначають суть новітньої парадигми освіти такі: опанування способів неперервного одержання нових знань і самоосвіти замість запам'ятовування та накопичення інфор-

мації; самостійний, а не репродуктивний тип мислення, безперервний постійний саморозвиток, оволодіння вмінням працювати з різною інформацією; формування не лише професійних знань, умінь і навичок, а й професійної компетентності [39].

Науковці виокремлюють шість ключових засад сучасної парадигми освіти, які постають як інноваційні [203].

- освіта як формування наукової картини світу – зорієнтованість на науку як головну цінність суспільного життя, навчання та освіти;
- освіта як професіоналізація – вектор освіти зміщується в бік прикладних наук, оскільки економічна дійсність вимагає від освіти все більшої віддачі;
- освіта як формування культури інтелектуальної діяльності, спосіб розвитку мислення – за допомогою переходу від запам'ятовування до здобування знань із залученням власного мислення відбувається вироблення власного світогляду шляхом опрацювання значної кількості альтернативних наукових ідей;
- освіта як підготовка до життя – зміщення вектору освіти до сфери історії та культури, де знаходяться відповіді на питання: куди рухається суспільство та як вирішується доля людського буття;
- неперервна освіта – виховання мотивації до навчання та забезпечення можливості задоволення освітніх потреб людини впродовж усього її життя;
- критично-креативна освіта – формування пізнавального інтересу та творчого мислення в навчанні, створення для цього відповідних умов та інфраструктури для забезпечення творчої самостійної роботи учнів і студентів.

Основні напрями реформування освітньої системи України: демократизація та гуманітаризація освіти; індивідуалізація та диференціація навчання; розвивальний характер освіти; неперервність і ступеневість; інтегративний характер навчання; відкритість до інновацій; інформатизація всіх

аспектів, напрямів і рівнів освіти; урахування національних та етнічних особливостей; спрямованість на регіональні потреби; забезпечення психологічної підтримки в навчання; зв'язок із соціальними партнерами, співпраця з роботодавцями; креативний і випереджувальний характер навчання; професійна спрямованість навчання та професіоналізація особистості; компетентністний підхід тощо.

Підписання Болонської конвенції актуалізувало низку інновацій у системі вищої освіти України, серед яких компетентністний підхід, що є одним із концептуально важливих засобів керування якістю підготовки майбутніх фахівців у ЗВО. Проте повноцінно інтегруватися в європейський освітній простір Україна так і не змогла. Певні кроки зроблено, але участь у Болонському процесі є переважно формальною. Адміністрація більшості ЗВО зводить усе до кредитно-модульної системи. Натомість недостатньо застосовуються міждисциплінарний підхід, нераціональною є самотійна й індивідуальна робота студентів. Як наслідок, маємо засилля тестів, що нівелює мету всього Болонського процесу – мобільність студентів і їхній доступ до європейських цінностей.

Водночас нинішній рівень вищої освіти в Україні «не дає їй змоги повною мірою виконувати функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку держави і підвищення добробуту громадян. Залишається низькою престижність освіти і науки в суспільстві» [144].

У Болонській декларації закономірно змінилися також вимоги до підготовки у ЗВО як фахівців галузі фізичної культури і спорту загалом, так і майбутніх учителів фізичного виховання зокрема. Система підготовки фахівців цієї галузі, переважно спрямована на вирішення проблем, що утворилися внаслідок незбалансованої кадрової політики, відсутності гнучких технологій, застарілого змісту та недостатнього ресурсного забезпечення.

Насичення галузі фізичної культури і спорту розвивальними, оздоровчими, освітніми і виховними технологіями, інноваціями, вимагає особли-

вої уваги до випереджального оновлення змісту та методів підготовки фахівців для цієї галузі. Нині у ЗВО галузі ФКС висунута концепція, згідно з якою єдність фізичного, психічного, інтелектуального, морального та духовного виховання виступає однією з провідних засад освітнього процесу. При цьому відзначено потребу підвищення рівня спеціалізовано-професійної та психолого-педагогічної підготовки студентів і досягнення на цьому ґрунті необхідної професійної компетентності випускників.

Фізичне виховання як невід'ємна складова навчального процесу спрямоване на зміцнення та збереження здоров'я молодого покоління. Тому важлива роль у навчально-виховному процесі сучасної школи належить діяльності фахівця фізичної культури, який має досконало володіти професійним мисленням, фундаментальними і спеціальними знаннями й уміннями, практичними навичками, активно здійснювати пропаганду здорового способу життя [155].

Важливою особливістю фізичного виховання і фізичної культури є їхня спрямованість на всебічне (тілесне, морально-психологічне, емоційно-вольове, естетичне тощо) вдосконалення людини, що цілком відповідає уявленням, котрі склалися зі стародавніх часів й актуальні донині, про гармонійно розвинену особистість, що поєднує «духовне багатство, моральну чистоту й фізичну досконалість» [108]. Професія викладача, вчителя фізичного виховання, тренера з певного виду спорту належить до професій, в яких людина, не маючи покликання до цієї діяльності, не може працювати творчо, стати майстром своєї справи. Фахівці-практики, як і дослідники, переконані, що успіх реалізації сучасної парадигми освіти безпосередньо залежить від професійної компетентності кожного тренера-викладача.

Проблема компетентності в новій освітній парадигмі відображає міру здатності та готовності фахівця фізичної культури і спорту повноцінно реалізувати свої функції при вирішенні практичних завдань і залежить від ступеня єдності всіх компонентів їхньої підготовки. Відомі фахівці вказу-

ють, що окремі дисципліни все ще вивчаються ізольовано, завдання навчання кожної з них недостатньо узгоджені з провідною метою, що знижує цілісність професійної підготовки студентів, не забезпечує становлення професіоналізму в майбутніх фахівців.

Інші фахівці (А. І. Каіров, Ф. П. Петров та інші, 1996) виділяють, що структура підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури повинна обов'язково включати в себе спортивну та професійну підготовку; медико-біологічну підготовку; викладання спортивно-педагогічних дисциплін; використання інноваційних технологій у процесі формування професійної майстерності фахівців фізичної культури.

Значну роль у професійному становленні тренера-викладача фізичного виховання належить педагогічній практиці, що неодноразово підлягала перетворенням, але по суті залишилася незмінною. Фрагментарне залучення студентів до майбутньої професії не розв'язує тих завдань, що покликана вирішувати практична підготовка. Передусім, не знаходить належної реалізації принцип зв'язку теорії з практикою [34].

Метою навчання є максимальний розвиток у кожного студента його можливостей і здібностей у галузі ФКС. За нової освітньої парадигми викладач перестає домінувати, а студент є повноправним суб'єктом педагогічної взаємодії [70]. При цьому для забезпечення високої ефективності навчання важливо виробити в навчальному закладі спільну педагогічну позицію всього професорсько-викладацького колективу, розподілити завдання та функції кожної кафедри і кожного науково-педагогічного працівника таким чином, щоб усі діяли в одному напрямі, висували єдині вимоги і, водночас, творчо виконували свою освітньо-наукову роботу [211].

Відомий фахівець [134] визначає основні напрями розвитку вищої освіти в галузі ФКС у контексті ідей нової освітньої парадигми:

1. Створення умов для практичної реалізації основної мети вищої освіти – підготовки кваліфікованих фахівців-професіоналів, компетентних

і мобільних у галузі фізичної культури і спорту, готових до постійного професійного зростання, конкурентоспроможних на ринку праці.

2. Удосконалення змісту вищої освіти в галузі ФКС, що має відображати зміни вимог до фахівців, зокрема вчителів фізичної культури.

3. Розроблення й апробація ефективних інноваційних технологій професійної підготовки і включення їх в освітній процес ЗВО галузі ФКС.

4. Налагодження постійної взаємодії з органами управління освітою, загальноосвітніми закладами, ДЮСШ з метою вироблення єдиної стратегії щодо практичної реалізації ідей нової освітньої парадигми в освітню практику, і, передусім, – ефективних інноваційних технологій фізичного виховання молоді.

5. Розроблення, апробація та реалізація інноваційних форм і методів організації навчально-науково-виховної роботи майбутніх фахівців галузі ФКС.

Таким чином, ідея нової освітньої парадигми вимагає від суспільства створення умов для практичної реалізації основної мети вищої освіти – підготовки кваліфікованих фахівців-професіоналів, компетентних і мобільних у галузі фізичної культури і спорту, готових до постійного професійного зростання, конкурентоспроможних на ринку праці.

1.2 Розвиток вищої освіти у напрямку психолого-педагогічної спрямованості щодо проблем професійної підготовленості

Перед ЗВО, що готують майбутніх викладачів фізичного виховання, нині поставили завдання цілеспрямованого розвитку найвагоміших професійно важливих якостей педагога, залучення студентів до активних способів засвоєння соціального, наукового, культурного та педагогічного досві-

ду з метою використання в подальшій навчально-виховній діяльності з учнями [147, 223]. Інший фахівець [182] вказує, що процес психолого-педагогічної підготовки у ЗВО галузі ФКС досі характеризується певною «розмитістю» цілей і завдань у силу того, що психолого-педагогічні дисципліни не виправдано вважаються допоміжними, хоча вони формують основні, базові компетентності майбутньої діяльності вчителів фізичного виховання та фахівців із фізичної культури і спорту. Тому вважаємо, що одне з найважливіших завдань дослідження є не тільки вивчення стану системи освіти майбутніх здобувачів у галузі ФКС, але і визначення психолого-педагогічних умов вдосконалення професійної підготовки.

У філософії категорія «умова» відображає відношення предмета до зовнішніх впливів, без яких він існувати не може. Поняття «умова» трактується у трьох аспектах: 1) середовище, у якому перебуває предмет; 2) ситуація, у якій щось відбувається з предметом; 3) обставини, що впливають на предмет. Сам предмет при цьому розглядається як чимось зумовлений, а умова – як зовнішній, об'єктивний вплив стосовно нього [205].

У психології значущими умовами розглядають мотиви, спрямованість, інтереси, нахили, здібності людини, обставини виховання та навчання, організація освітнього середовища, стан соціального оточення тощо [133]. Ряд авторів [156] вважають, що педагогічні умови – це категорія для визначення сукупності (системи) форм, методів, матеріальних чинників, обставин, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися та необхідні для досягнення конкретної освітньої мети. У фізичному вихованні педагогічні умови слушно визначають як таку організацію навчально-виховного процесу, яка відображає узгоджену діяльність педагога й учнів (студентів), що проводиться в належному порядку та згідно зі встановленим режимом [118].

Підтверджуємо думку дослідників [120, 132, 207, 179], що психолого-педагогічні умови (програмно-методичні, матеріально-технічні, інформаційно-комунікаційні тощо) у ЗВО галузі ФКС сприяють підвищенню ефективності процесів мотивації, навчання, виховання та розвитку студен-

тів, зростання продуктивності роботи викладачів і покращення якості освіти і, як наслідок, сприяють підвищенню рівня психолого-педагогічної компетентності випускників. Інші автори [97] відмічають навчально-матеріальні, навчально-гігієнічні та морально-психологічні умови ефективного функціонування освітнього процесу.

Особливе місце щодо умов вдосконалення професійної підготовки займає морально-психологічний стан життєдіяльності педагогічного колективу. У педагогіці соціально-психологічний клімат – це «емоційна атмосфера, що склалась у колективі та відображає систему міжособистісних відносин у ньому», які суттєво впливають на продуктивність освітньої діяльності.

Психолого-педагогічні умови ґрунтуються на сучасних підходах до організації освітнього процесу:

1. Відповідність змісту освіти особливостям професійної діяльності вчителя фізичного виховання.
2. Оптимальне поєднання загальних, групових та індивідуальних форм організації навчання.
3. Доцільне застосування інноваційних методів і засобів на різних етапах професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання [127].

Відомий дослідник [182] надає інші психолого-педагогічні умови вдосконалення професійної підготовки.

1. Цілеспрямована мотивація студентів до навчання та педагогічної діяльності.
2. Поглиблення змісту навчання з психологічних і педагогічних дисциплін.
3. Комплексне системо-цільове проектування професійної підготовки.
4. Інноваційні технології, що спрямовані на розвиток педагогічної майстерності.

На думку авторів [146], сукупність умов, спрямованих на формування професійно-педагогічної майстерності в системі професійної освіти фахівців із фізичної культури і спорту, включає гуманізацію процесу навчання і виховання; вивчення мотивів і потреб студентів; коригування мотивів на підвищення педагогічної майстерності; розвиток суб'єктної позиції студента з урахуванням його активності, інтересів і потреб; наступність змісту курсів обраного виду спорту, спеціалізації та фізкультурно-педагогічного вдосконалення; етапність у формуванні педагогічної майстерності; інтегрування спортивно-спеціалізованого та психолого-педагогічного вдосконалення; використання активних методів навчання та створення інноваційного середовища.

Таким чином, викладені умови охоплюють різні сторони навчання, автори намагаються відобразити специфіку навчального закладу галузі ФКС, особливості підготовки педагогів фізичного виховання, профіль їхньої діяльності. Запропоновані умови є занадто загальними, їх обґрунтування зводиться до емпіричного узагальнення. Підтверджуємо думку [3], що підготовка викладачів фізичного виховання передбачає створення організаційних, психологічних і методичних умов, що сприяють формуванню інноваційних знань, умінь, навичок, відповідних особистісних і професійних якостей студента, котрі забезпечують готовність майбутнього вчителя до інноваційної навчальної діяльності.

Подальших досліджень потребує визначення особливостей становлення особистісних чинники розвитку викладачів (інтерес до професії, схильність займатися нею, задоволеність діяльністю, можливість творчості, мотиви, що спонукають до діяльності) та індивідуальних чинників розвитку студентів (темпераменту, характеру, здібностей, специфіки інтересів, особливостей психічних процесів та інтелекту, фізичної підготовленості).

1.3 Системний аналіз джерел ФКС із проблем професійної підготовки тренерів-викладачів

Новітні педагогічні технології орієнтують систему вищої фізкультурної освіти на підготовку випускників, що володіють професійною компетентністю і вміннями орієнтуватися на ринку праці, вигідно подати себе, витримувати суперництво з іншими претендентами на робочі місця. Тому одним із завдань вищої школи є створення умов для підготовки випускника, здатного конкурувати на ринку праці. Вирішення проблеми працевлаштування майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту базується на компетентнісному підході, при якому професійні й особистісні характеристики випускника пов'язуються з потребами у суспільстві.

Важливе значення для ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту має якість вищої фізкультурної освіти, що обумовлює як ступінь їхньої готовності до педагогічної діяльності, так і особистісний та громадянський розвиток.

Ці ідеї відображені у положеннях нормативних документів, зокрема, Конституції України (1996) [99], Законів України «Про освіту» [78], «Про вищу освіту» (2014) [77], «Про фізичну культуру і спорт» (2018) [79], Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів (2010) [2], Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки (2011) [166], Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) [144].

Проблеми вищої освіти завжди привертали і привертають увагу вітчизняних і зарубіжних науковців. Так, П. Ю. Саух серед основних проблем, що гальмують процеси реформування і модернізації системи вищої освіти в нашій країні, називає «різний рівень підготовки абітурієнтів; стрімке падіння престижу науки, через що талановита молодь не зацікавлена в кар'єрі науковця; низьку продуктивність праці; незначну кількість фунда-

ментальних досліджень; функціонування значної кількості недержавних закладів, які дискредитують систему освіти, оскільки були відкриті без належного наукового обґрунтування їхньої доцільності; нецільове розподілення коштів, які необхідно спрямовувати на конкретні проекти; відсутність індивідуального підходу до кожної особистості тощо» [172].

Інший автор [169] вказує на те, що структура закладів вищої освіти України потребує невідкладного, у тому числі й законодавчого, врегулювання. Якість вищої освіти та підготовки висококваліфікованих кадрів залежить від забезпеченості навчально-виховного процесу викладацькими кадрами. Далі автор вказує, що перешкоди на шляху до креативної системи навчання пов'язані як із небажанням тих, хто вчиться, інтенсифікувати процес навчання, так і з пасивністю професорсько-викладацького колективу вишу, що зумовлено необхідністю змінювати акценти з теоретизованого подання матеріалу на прикладний, необхідний і можливий для практичного використання.

Відомі автори [90] вказують на забезпечення моніторингу попиту ринку праці та планування обсягів підготовки фахівців за відповідними напрямками тощо. Основною проблемою вищої освіти вже тривалий час є невідповідність її вимогам ринку праці, що пов'язано зі слабкою комунікацією між усіма складовими освітньої системи, роботодавцями й державними (регіональними) органами влади, а також відсутність оперативної інформації про стан попиту й пропозиції на ринку праці та прогнозування потреби у фахівцях.

Професійне становлення фахівців із фізичної культури і спорту досліджували Н. Белікова [13, 14], Р. Клопов [94, 95], М. Носко [145], Н. Москаленко [138], Є. Приступа [165] Вацеба О. М [24], Музика Ф. В [140] та інші.

Головною метою системи фізичного виховання науковці вважають формування цілісної особистості, що передбачає активний вплив не лише на її фізичний потенціал, а й на свідомість, психіку та інтелект, сприяє фо-

рмуванню стійкої позитивної мотивації, ціннісних орієнтацій, інтересів і потреб у фізичній активності та здоровому способі життя (О. Дубогай [62], Т. Круцевич [111, 192], Н. Москаленко [138], Н. Пангелова [153]). Інший фахівець [204] вказує, що основною метою вищої фізкультурної освіти, є не тільки формування цілісної структури оволодіння конкретною професійною діяльністю, але й засвоєння системи компетенцій, яка дозволяє випускникові продуктивно адаптуватися у великому різноманітті соціокультурних і психолого-педагогічних ситуацій.

Розвиток фахівців із фізичної культури і спорту визначається компетенціями, необхідними для творчого розв'язання завдань фізичного виховання молоді. Таким чином, важливе місце в підготовці тренерів-викладачів займають фахові, психологічні та педагогічні дисципліни, від яких залежить вироблення в них здатності застосовувати форми і методи роботи з учнями, креативно мислити, самостійно продукувати нові знання.

Сучасна система процесу підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту, як вважає Н. І. Степанченко, «вимагає від професорсько-викладацького складу вищої школи глибокого переосмислення призначення фізкультурної освіти, різноманітних аспектів гармонізації її моделей і технологій» [181]. Далі автор вказує, що успішне вирішення нових завдань які стоять перед вищою освітою фізкультурного профілю, залежать від готовності та здатності викладачів здійснювати перехід до нового педагогічного мислення, суть якого полягає у сприйнятті навчання як процесу професійного розвитку особистості студента».

Автор Є. Н. Приступа присвятив свої дослідження з'ясуванню глобалізаційних тенденцій у системі підготовки фахівців галузі фізичного виховання та спорту в Європі [164, 165].

Фахівець С. В. Мединський ґрунтовно дослідив систему професійної підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту у США [135].

Наступний автор – Р. В. Клопов – акцентує увагу на застосуванні інформаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фізкультурних кадрів [94].

Професійний саморозвиток майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту передбачає усвідомлення своєї відповідальності за процес професійного самовдосконалення, наявність умінь його проєктувати, здійснювати і регулювати, бажання і здатність постійно підтримувати і коригувати своє професійне зростання [181].

Обґрунтовуючи пріоритетні завдання закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту в Україні, В. В. Мартиненко [130] акцентує увагу на необхідності здійснення таких заходів: «а) створення нормативно-правової бази; б) формування економічних механізмів; в) удосконалення державного й соціального захисту тих, що навчаються, а також випускників загальноосвітніх і спеціальних установ; г) розроблення теоретичних основ і науково-методичного забезпечення, удосконалення методів і механізмів прогнозування й розвитку; д) проведення моніторингу стану забезпечення неперервної освіти літературою, мультимедійними й іншими засобами навчання»

Для досконалої підготовки кадрів у сфері фізичного виховання і спорту У. Проценко [168] вказує на необхідність виконувати таке:

- процес формування фахівця в галузі фізичної культури та спорту ґрунтувати на загальнолюдських, національних і природо-відповідних принципах;

- формування майбутнього фахівця повинно відбуватися з позицій національної культури, традицій, позитивного історичного досвіду українців у практиці тіло-виховання й історичних здоров'я зберігаючи традицій;

- зміст фізичного виховання має відобразити ліпші світові та європейські зразки, щоб використовувати їх для розширення рамок української системи фізичної культури;

- готовності майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту до роботи з різними віковими категоріями людей.

Саме для вирішення цих цивілізаційних викликів потрібна якісно інша освіта, відповідно реформування і модернізації потребує уся освітня система [11].

Важливе місце в системі підготовки викладача фізичного виховання посідає визначення змісту й структури його професійної діяльності, обсяг виконуваних ним педагогічних функцій; рівень вимог до кожної з них, до знань, умінь і навичок, необхідних для повноцінного виконання професійних обов'язків [28].

Саме тому вивчення провідних компонентів змісту діяльності тренера-викладача фізичного виховання дозволяє визначити оптимальну структуру його знань, виявити і класифікувати професійні вміння, співвіднесені зі здібностями і психічними властивостями, що розвиваються у процесі освітньої діяльності у ЗВО. Професійна компетентність викладача фізичного виховання, що визначає його педагогічну майстерність, – це належна професійна підготовленість, котра охоплює фахові знання, вміння і навички, педагогічну техніку (система вербальних і невербальних вмінь тренера, що дає змогу використовувати власний психофізичний апарат для досягнення необхідних результатів навчання), педагогічне прогнозування, рефлексію, схильність до педагогічної творчості тощо, поєднані зі знаннями, навичками і вміннями в галузі фізичної культури і спорт.

Загалом проблема підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів фізичного виховання у ЗВО залишається малодослідженою. Водночас ще менш вивченими є особливості навчання майбутніх тренерів у галузі фізичної культури і спорту. Попри педагогічну спрямованість цих закладів, чинна система професійної підготовки в них спрямована більшою мірою на розвиток спортивної майстерності та загальнонаукового компоненту освіти майбутніх викладачів фізичного виховання, що не забезпечує випускникам рівня педагогічної компетентності відповідно до соціального запиту та стандартів вищої освіти України.

Таким чином, система вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту повинна орієнтуватися на загальну стратегію реформ з урахуванням національних інтересів України та її реальних потенціальних ресурсів. З огляду на зростаючий попит на високопрофесійних фахівців у сфері фі-

зичної культури доцільним є розроблення та теоретичне обґрунтування концепції та моделі професійної підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту в умовах ринкової економіки країни.

1.4 Аналіз інноваційного досвіду (вітчизняного) навчання фахівців із фізичного виховання і спорту в умовах дистанційного режиму

Серед пріоритетних напрямів розвитку галузі фізичної культури і спорту провідне місце займають теоретичні та методичні засади розвитку системи професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання у ЗВО.

Питанням розвитку фахівця цієї галузі присвячені дослідження Р. Клопова [94], Л. Суценка [186, 185, 187, 188], М. Платонова [158], Л. Пшеничної [169] та інших.

Удосконаленню професійної підготовки вчителів фізичного виховання присвячені дослідження О. Ажиппо [1], Я. Бельського [15], Б. Шияна [227] та ін.

Удосконалення організаційних форм і методів навчання у вищій освіті галузі ФКС вивчали В. Наумчук [143] та ін. У цих працях наголошується, що ЗВО галузі ФКС мають розвиватися на принципах динамізму, варіативності, різноманітності організаційних форм, гнучкого реагування на потреби суспільства й особистості. Оптимізація навчально-виховного процесу потребує переходу від пасивних форм навчання до активних та інтерактивних. Оскільки підготовка фахівців у ЗВО відбувається шляхом засвоєння багатьох видів діяльності (навчальної, наукової, методичної, виховної тощо), необхідно, щоб вона була орієнтована на реалізацію потен-

ційних можливостей особистості, її творчих задатків, необхідних для ефективної педагогічної роботи.

До найбільш важливих напрямів наукових досліджень у галузі фізкультурно-педагогічної освіти в Україні належать:

- організаційно-педагогічні аспекти системи підготовки фахівців [159, 160, 195, 196];
- багаторівнева підготовка фахівців у галузі ФКС [116, 229];
- інноваційні процеси і технології підготовки фахівців галузі ФКС (Т. Ю Круцевич [111, 192], Ю.В. Драгнєв [55, 56], А. В Забора [74]; Н. Москаленко [138], О. С. Куц [115]);
- особистісно орієнтована підготовка майбутніх фахівців (Н. Ю. Зубанова [84]);
- розроблення окремих складових професійно-педагогічної підготовки вчителя фізичного виховання (Е. С. Вільчковський [28]);
- використання національних традицій у системі підготовки фахівців із фізичної культури і спорту (Г. П. Васянович [23]);
- виховна робота зі студентами галузі ФКС (Г. Й. Михайлишин [137]);
- оновлення змісту спортивно-педагогічної підготовки (О. В Тищенко [195]);
- формування професійної готовності та професійної компетентності професійної готовності викладача (О. М. Войтовська [31]);
- упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчання (Ю. В. Драгнєв [57]);
- основи теорії і практики професійної виховної діяльності (О. А Дубасенюк [60]).

У наукових дослідженнях у галузі ФКС (М. Віленський, В. Столяров, Л. Сущенко, Б. Шиян та ін.) ретельно проаналізована проблема вищої фізкультурно-педагогічної освіти та виявлено такі її недоліки:

- 1) фізичне виховання спрямовується переважно на розвиток рухових функцій і практично відсутня орієнтація на розвиток особистості студентів;
- 2) побудова навчальних занять розроблена за аналогією з тренувальними заняттями зі спортивної практики
- 3) відсутні цільові установки на формування в особистості здібностей і прагнення до самовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти;
- 4) теорія фізичного виховання обмежено розглядає педагогічні компетенції виключно як сферу практичної діяльності.

Відомий вчений Т. Ф. Матвійчук [132] ґрунтовно розкрила проблему вдосконалення професійної підготовки бакалаврів із фізичної культури і спорту шляхом формування їхньої педагогічної майстерності у процесі вивчення психологічних, педагогічних дисциплін у ЗВО галузі ФКС.

Система формування професійної педагогічної спрямованості студентів факультетів фізичного виховання була предметом дослідження М. В. Карченкової [91] та ін.

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки бакалаврів за напрямом «Фізичне виховання» за 2007 та 2011 роки подано у таблиці 1.1. Основні відмінності у представлених навчальних планах:

- у навчальному плані за 2011 рік загальна кількість циклів дисциплін зменшилася до трьох порівняно з навчальним планом за 2007 рік (5 циклів);
- зменшилася загальна кількість годин циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін з 1620 годин у 2007 році до 1458 годин у 2011 році, при цьому кількість навчальних дисциплін цього циклу залишилася незмінною – 15 дисциплін.

У навчальному плані за 2007 рік були наявні цикли природничо-наукових дисциплін, загальнопрофесійних і дисциплін самостійного вибору; у навчальному плані за 2011 рік вказані цикли відсутні, проте у кожному з циклів зазначено обов'язкові навчальні дисципліни і дисципліни за вибором.

Таблиця 1.1 – Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки бакалаврів за напрямом 6.010201 «Фізичне виховання» у 2007 році та 2011 році у Львівському державному університеті фізичної культури (за ред. Степаненко)

№ з/п	Показники	2007 рік	2011 рік
1	Кваліфікація	фахівець із фізичного виховання і спорту	фахівець із фізичного виховання і спорту
2	Кількість циклів підготовки, з них:	5	3
3	Цикл гуманітарних та соціально-економічних дисциплін	1620 год. (15 дисциплін)	1458 год. (15 дисциплін)
4	Цикл природничо-наукових дисциплін	1161 год. (10 дисциплін)	Відсутній
5	Цикл фундаментальних дисциплін	Відсутній	1296 год. (15 дисциплін)
6	Цикл загально-професійних дисциплін	1215 год. (13 дисциплін)	Відсутній
7	Цикл професійно орієнтованих дисциплін	1782 год. (12 дисциплін)	1782 год. (39 дисциплін)
8	Блок дисциплін самостійного вибору	1620 год. (15 дисциплін)	Відсутній*
9	Загальна кількість годин, з них	7884	7380
10	Виробничі практики	14 тижнів	14 тижнів
11	Загальна кількість навчальних дисциплін: - обов'язкових; - за вибором; - загалом.	50 15 65	31 18 49
12	Кількість іспитів	27	29

Примітка: *дисципліни за вибором вказано у кожному циклі.

У навчальному плані за 2011 рік з'явився цикл фундаментальних дисциплін, якого немає у навчальному плані за 2007 рік; зменшилася загальна кількість годин навчального плану з 7884 до 7380 годин; збільшилася

частка годин, відведених на самостійну роботу студентів, із 3039 до 3548 годин; суттєво збільшилася кількість дисциплін професійно орієнтованого циклу (з 12 до 39 дисциплін), проте загальна кількість годин циклу залишилася без змін (1782 години); значно зменшилася кількість обов'язкових навчальних дисциплін (з 50 до 31 дисципліни) та загальна кількість дисциплін у навчальному плані (з 65 до 49 дисциплін), при цьому дещо збільшилася кількість дисциплін за вибором, проте несуттєво (з 15 до 18 дисциплін); кількість іспитів, передбачених навчальним планом, майже не змінилася (27 – у 2007 році і 29 – у 2011 році).

У 2013 році Львівський державний інститут фізичної культури здійснював підготовку фахівців галузі знань 0102 Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. Навчальний план підготовки за напрямом 6.010201 – Фізичне виховання, освітнього рівня «бакалавр» був розрахований на 4-річний термін навчання і присвоєння випускникам кваліфікації «фахівець фізичного виховання та спорту».

Детальний аналіз навчального плану бакалаврів за напрямом 6.010201 Львівського державного університету фізичної культури (2013–2017 рр.) показав, що загальна кількість годин складала 8640 (240 кредитів ECTS), із них за циклами:

- гуманітарних і соціально-економічних дисциплін – 1512 годин (42 кредити ECTS, 16 дисциплін: 9 нормативних і 7 вибіркових);
- дисципліни природничо-наукової (фундаментальної) підготовки – 1278 годин (35,5 кредити ECTS, 12 дисциплін: 8 нормативних і 4 вибіркових);
- дисципліни загально-професійної підготовки – 2934 години (81,5 кредити ECTS, 32 дисципліни: 27 нормативних і 5 вибіркових);
- дисципліни професійної та практичної підготовки – 2916 годин (81 кредит ECTS).

До дисциплін професійної та практичної підготовки увійшли «Теорія і методика обраного виду спорту», «Підвищення спортивної майстерності» та три виробничі практики, а саме: «Педагогічна практика» – 378 годин

(10,5 кредити); «Тренерська практика» – 270 годин (7,5 кредити) та «Організаційна практика» – 108 годин (3 кредити).

Слід також зазначити, що серед новітніх трендів розвитку вищих навчальних закладів перспективним щодо удосконалення професійної освіти є реалізація нових педагогічних технологій та принципів організації навчального процесу, реалізація нових моделей та вміст безперервного навчання, у тому числі дистанційного навчання, засноване на широкому використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ). Технології дистанційного навчання дозволяють здійснювати навчання на відстані, при цьому перевіряючи якість засвоєних студентом знань, використовуючи активні методи навчання. Також головною перевагою дистанційного навчання дослідники вважають гнучкість, модульність, технологічність, оновлення ролі викладача, підвищення мотивації до самоорганізації студентів, при цьому навчання стає більш інтерактивним, самостійним.

Доцільність введення дистанційного навчання є предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців із фізичного виховання та спорту. У науковій публікації «Актуальність і проблемність дистанційного навчання», визначено, що дистанційне навчання студентів є дешевшим за стаціонарне, в умовах недофінансування закладів вищої освіти є більш доцільним, і в майбутньому може набути повноцінного впровадження [171].

Український дослідник, Н. Борейко у статті визначив особливості змішаної форми дистанційного навчання для студентів спеціальності «Фізичне виховання і спорт», використання інтерактивних технологій, методів та засобів дистанційного навчання [22]. Загальні питання організаційно-педагогічних умов впровадження дистанційних технологій навчання зі студентами спеціальності «Фізична культура і спорт» репрезентують науково-практичні дослідження з окреслених питань такі видання, як «Інформаційні технології і засоби навчання» [88], «Науково-методичні основи

використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту» [142]. «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [2], «Взаємодія у середовищах онлайн-навчання» [252].

У документації Болонської системи освіти дистанційна форма навчання дорівнюється до другої основної форми навчання у вищих навчальних закладах [40]. Але на сьогоднішній день існують певні питання щодо використання дистанційних технологій навчання в процесі підготовки майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту. Слід також зазначити, що майбутні фахівці галузі фізичного виховання та спорту внаслідок напруженого графіку тренувань, частих виїздів на навчально-тренувальні збори, змагання не в повній мірі можуть відвідувати академічні заняття. Тому для таких студентів потрібна особлива форма навчання, яка не поступалася б за ефективністю традиційній навчальній діяльності, прийнятій у закладах вищої освіти, однією з таких форм є дистанційне навчання.

У закладах вищої освіти організація дистанційного навчання при підготовці фахівців у галузі фізичного виховання і спорту дозволяє систематично проводити навчання студентів поза навчальним закладом, під час карантину, навчальних тренувань, зборів, змагань, розвивати нові форми самостійної освіти. Однак запровадження технології дистанційного навчання в освітній процес, на нашу думку, ще не набуло належного розвитку, а викладач та студент зіштовхуються з різного роду проблемами (якість інтернет-зв'язку, незрозумілість виконання рухових умінь, відсутність живого спілкування, контакту студента і викладача, велика трудомісткість і необхідність значних матеріальних і часових витрат під час розроблення дистанційних курсів тощо). Ряд авторів [231, 209, 232] вказують, що головною проблемою під час запровадження дистанційного навчання у студентів фізичної спрямованості є неможливість засвоєння навчального матеріалу в повній мірі внаслідок специфічності предметної галузі загально-професійних і спортивних дисциплін.

Становлення й розвиток дистанційного навчання набули всебічного висвітлення у наукових дослідженнях вітчизняних і зарубіжних фахівців. У монографії «Теорія і методика інформатизації освіти» дистанційне навчання визначає як процес передачі знань від викладача до студента, формування вмінь і навичок під час інтерактивної взаємодії як між викладачем і студентом, так і між ними та інтерактивним джерелом інформаційного ресурсу, який відображає основні цілі, зміст, методи, організаційні форми та засоби навчання, які здійснюються в умовах реалізації засобів ІКТ [40].

Зарубіжний науковець С. Полат дистанційне навчання визначає як систему навчання, яка заснована на взаємодії викладача та студентів, учнів між собою на відстані, що відображає всі притаманні форми і методи навчального процесу з додатковими, специфічними засобами ІКТ та інтернет-технологіями [160]. Український дослідник А. Хуторський пропонує таке визначення дистанційного навчання – «це навчання, при якому віддалені один від одного суб'єкти навчання здійснюють освітній процес за допомогою засобів телекомунікацій» [47].

Професійна підготовка майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту в профільних закладах вищої освіти передбачає комплексне формування загальнокультурних та професійних компетентностей. У таких умовах вирішальною конкурентною перевагою фахівця стає набуття здатності до інноваційної діяльності під час педагогічного супроводу великого різноманіття тренувальних програмі з видів спорту та видів рухової активності. Інноваційність стає провідною рушійною силою ефективної діяльності в сучасному спортивному середовищі. Отже, перед педагогічною наукою та практикою постає актуальна проблема пошуку дієвих методів і засобів формування у майбутніх фахівців готовності до здійснення інноваційної діяльності. Таким чином, існує необхідність створення в процесі навчання педагогічних умов акцентованого формуванням навичок здійснення інноваційної діяльності під час реалізації набутих фахових компетентностей у професійному середовищі [45, 67].

Сучасна історична фаза розвитку людства представлена концепцією «інформаційного суспільства», в якій інформація і знання продукуються в єдиному інформаційному просторі. Головними продуктами виробництва інформаційного суспільства є інформація і знання, а інновація стає провідною категорією в досягненні мети у всіх без виключення сферах діяльності суспільства. Інновація у такому випадку може розглядатися як процес або послідовність подій, в яких люди взаємодіють один з одним, щоб привести нові ідеї та методи в організацію або установу. Для визначення особливостей інноваційних процесів у сфері фізичної культури і спорту необхідно акцентувати увагу на тому, що фізична культура і спорт є частиною загальної культури суспільства, а також на тому, що інновації певною мірою стосуються культури суспільства, вони представляють собою створення нових уявлень, символів, норм та правил поведінки, нових форм діяльності, які направлені на зміну умов життєдіяльності суспільства, формування нового типу мислення або сприйняття світу [58, 82].

Особливості інновацій у сфері фізичної культури і спорту характеризуються специфічністю відповідної сфери, яка має дві важливі складові: організаційно-методичний супровід тренувальних занять із видів спорту та видів рухової активності, менеджмент сфери фізичної культури і спорту. Отже, оптимальні педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту повинні обов'язково передбачати цілеспрямоване формування навичок здійснення інноваційної діяльності. Здатність до інноваційної діяльності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту – це сукупність взаємопов'язаних індивідуально-психічних здібностей особистості, яка визначає здатність студента до успішної інноваційної діяльності, яка існує і розвивається в умовах цієї діяльності при наявності відповідних знань, умінь, навичок, а також яка визначає готовність до навчання новим способам і прийомам цієї діяльності [3].

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження дозволив визначити узагальнену структуру здібностей до інноваційної діяль-

ності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту. Пропонована структура здібностей передбачає реалізацію:

- мотиваційно-пізнавального компоненту (визначення базової стійкої пізнавальної зацікавленості до вивчення теоретико-методичних і практичних основ побудови тренувальних занять із видів спорту та видів рухової активності, організаційно-методичного забезпечення фізкультурно-оздоровчих заходів;

- вивчення фізіологічних і біохімічних закономірностей формування тренувальних ефектів у процесі тренувальних занять із видів спорту та видів рухової активності;

- вивчення основ менеджменту сфери фізичної культури і спорту; ознайомлення з провідними інноваційними розробками сфери фізичної культури і спорту), когнітивного компоненту (передбачає набуття теоретичних знань з використання засобів і методів під час тренувальних занять із видів спорту та видів рухової активності;

- набуття спеціальних знань з побудови тренувальних програм і модельних тренувальних завдань із видів спорту та видів рухової активності), операційно-дієвого компоненту (визначає активність включення в навчальний процес студента;

- уміння проводити якісний аналіз побудови тренувальних програм, модельних тренувальних завдань та організації фізкультурно-оздоровчих заходів; володіння методами оцінки побудови тренувальних програм, модельних тренувальних завдань з видів спорту та видів рухової активності; уміння швидко діагностувати проблему під час реалізації моделі тренувального заняття з видів спорту та видів рухової активності та прийнятті управлінських рішень), рефлексивно-оціночного компоненту (проводиться аналіз усвідомлення необхідності здійснення інноваційної діяльності в процесі реалізації тренувальних програм з видів спорту та видів рухової активності; здатність оцінювати свою діяльність та її результати; уміння приймати керівні рішення) [1, 185].

Педагогічна модель акцентованого формування знань, умінь і навичок здійснення інноваційної діяльності в аспекті засвоєння структури компонентів здібностей повинна реалізовуватись за допомогою таких етапів: діагностично-мотиваційного (відбувається фіксація навчального рівня студента), проєктно-індивідуального (будується індивідуальна навчальна траєкторія, збирається інформація про пізнавальні інтереси студента), практичного етапу (відбувається реалізація проєктно-пошукового методу навчання, де студенту ставляться частково структуровані та неструктуровані професійно-орієнтовані завдання), аналітичного (здійснюється оцінювання діяльності).

У навчальному процесі необхідно використовувати такі педагогічні форми навчання: форми з участю викладача в процесі навчання (самостійна, індивідуальна, колективна); форми за безпосереднім спілкуванням студента з викладачем (змішана, дистанційна); форма «монолог-діалог», форми за місцем проведення занять, форми за видами навчальних занять.

У напрямі розроблення та впровадження у процес професійно-педагогічної підготовки фахівців, серед яких і майбутні тренери-викладачі з фізичної культури і спорту, інноваційних технологій проведені численні дослідження як вітчизняних – Кошелева О. О., Скрипченко І. Т, Дубасенюк, О. А., Вознюк О. В., Осадчий М. М., Петренко І. Г., – так і зарубіжних науковців. Інноваційні технології покликані переводити інноваційні нововведення в систему норм, вказівок, засобів та прийомів, які забезпечують їхню результативність і реалізацію на практиці в певний історичний час. Вони мають на меті поопераційне впровадження різних видів педагогічних нововведень, що викликають зміни в традиційному педагогічному процесі [107]. О. Дубасенюк звертає увагу на те, що сутнісною ознакою інновації є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі, регіоні. Як системне утворення інновація характеризується інтегральними якостями: інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційне середовище [59].

Аналіз інноваційних підходів до організації знань у системі професійно-педагогічної підготовки О. В. Вознюк дозволяє висвітлити головні принципи організації, пов'язані із міждисциплінарно-синергетичними дослідженнями, розробленням інтегративних курсів. Розглядаються такі способи організації знань, як інтеграція, фундаменталізація, фреймова будова [30].

Відомий автор Н. Г. Сидорчук зосереджується на аналізі інноваційних засад модернізації якості вітчизняної вищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів, оскільки одним із національних пріоритетів є якість освіти, що виступає передумовою виконання положень міжнародного та національного законодавства щодо реалізації прав громадян на отримання освіти. Це є проявом дотримання принципів демократичності та гласності, створення рівних можливостей для дітей та молоді в здобутті якісної освіти. Якість – головна умова для довіри, доцільності, мобільності, сумісності й привабливості в зоні європейської вищої освіти [173].

У зарубіжних закладах вищої освіти широко використовуються педагогічні технології різних рівнів: технологія реалізації освітнього середовища, ігрові технології, технології олімпійської освіти, особистісно орієнтовані і спортивно орієнтовані технології, технології навчання рухової діяльності, технології розвивального навчання, суб'єкт–суб'єктної взаємодії, технології індивідуального розвитку, індивідуалізації навчання, рівневої диференціації, проблемного навчання та ін. [238, 244].

Інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичної культури і спорту спрямовані на вирішення таких проблем: нестача кваліфікованих кадрів у сфері фізичної культури і спорту, невідповідність навчальних програм сучасним потребам ринку праці, недостатня практична підготовка студентів. Інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичної культури і спорту є одним із важливих напрямів розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Ось деякі конкретні приклади:

- використання сучасних технологій у навчанні, таких як віртуальна та доповнена реальність, електронне навчання, дистанційне навчання;
- залучення до процесу навчання провідних фахівців у галузі фізичної культури і спорту, спортсменів, тренерів;
- організація практичної підготовки студентів у реальних умовах спортивної діяльності;
- розроблення нових навчальних програм, які відповідають сучасним вимогам;
- впровадження нових форм і методів навчання, які сприяють розвитку творчого, критичного мислення, навичок вирішення проблем.

Визначені підходи дозволяють підвищити якість підготовки фахівців, які здатні надавати якісні послуги у сфері фізичної культури і спорту, а також сприяти розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

Використання сучасних технологій у навчанні, таких як віртуальна та доповнена реальність, електронне навчання, дистанційне навчання

Віртуальна та доповнена реальність дозволяють створювати реалістичні навчальні середовища, в яких студенти можуть вивчати теорію і практику фізичної культури і спорту в безпечних умовах. Електронне й дистанційне навчання дозволяють студентам навчатися в зручному для них темпі і з будь-якого місця.

Залучення до процесу навчання провідних фахівців у галузі фізичної культури і спорту, спортсменів, тренерів. дозволяє студентам отримувати актуальну інформацію і навчатися у найкращих майстрів. Спортсмени і тренери можуть ділитися своїм досвідом і надавати студентам цінні поради.

Організація практичної підготовки студентів у реальних умовах спортивної діяльності

Практична підготовка студентів у реальних умовах спортивної діяльності дозволяє їм закріпити отримані теоретичні знання та навички. Студенти можуть отримувати досвід роботи з реальними спортсменами та тренерами, а також брати участь у реальних спортивних змаганнях.

Розроблення нових навчальних програм, які відповідають сучасним вимогам. Навчальні програми повинні бути розроблені з урахуванням сучасних вимог ринку праці. Студенти повинні отримувати знання та навички, необхідні для успішної роботи у сфері фізичної культури і спорту.

Впровадження нових форм і методів навчання, які сприяють розвитку творчого мислення, критичного мислення, навичок вирішення проблем.

Активний тип навчання передбачає застосування методів, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність тих, хто виступає «суб'єктом» навчання: виконує творчі завдання, вступає у діалог із викладачем та один з одним. Основні методи: самостійна робота, проблемні та творчі завдання, дискусії учасників навчального процесу, що розвивають творче мислення. До цієї класифікації слід додати інтерактивне навчання як різновид активного, яке має свої закономірності та особливості [139]. Дослідженню проблеми впровадження в навчальний процес із фізичного виховання інтерактивного навчання присвячено праці таких науковців: Москаленко Н. В., Кожедуб Т. Г., Сичова Т. В., Скрипченко І. Т, та ін. Особливість інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес здійснюється за умови постійної, активної взаємодії усіх його членів. Аналізуючи свої дії та дії партнерів, учасники навчального процесу змінюють свою модель поведінки, більш усвідомлено засвоюють знання та вміння, тому є сенс говорити про інтерактивні методи не тільки як засіб покращення навчання, але й як засіб посилення виховних впливів. Інтерактивне навчання – різновид взаємонавчання, де і той, хто навчається, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, які чітко розуміють, чим вони займаються, активно аналізують те, що знають, вміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих і виробничих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації тощо. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати авторитетним наставником колек-

тиву [139, 175, 178]. Фахівці відзначають, що необхідно чітко розмежувати поняття «інтерактивне навчання», «інтерактивні технології» та «інтерактивні методи». Під інтерактивним навчанням розуміється пізнавальний розвиток особистості шляхом організованої, цілеспрямованої навчальної взаємодії суб'єкта з навчальним середовищем. Інтерактивні технології трактуються як дидактичні технології, що характеризуються досягненням запланованих педагогічних результатів шляхом організації та здійснення активної навчальної взаємодії суб'єкта навчально-виховного процесу з навчальним середовищем.

Інтерактивні методи визначаються як спосіб організації активної взаємодії суб'єкта навчання з навчальним середовищем із метою досягнення визначених дидактичних результатів. Системоутворювальним ядром інтерактивної технології виступає сукупність цілеспрямовано підібраних інтерактивних методів [139].

Наступний фахівець, О. Отравенко, систематизувала найбільш визнані інноваційні моделі навчання, які дозволяють застосування інноваційних технологій. На її думку саме контекстне, клубне, ігрове, проблемне, модульне, дистанційне навчання є найпопулярнішими на цей час і мають сенс на визнання і впровадження. Так, в основу контекстного навчання закладена інтеграція різних типів освітньої діяльності: навчальної, дослідної, практичної – в умовах, близьких до реальних. Проблемне навчання формується на основі самостійного розвитку знань, умінь та навичок на основі мотивації. Інший шлях – актуалізація потреби у навчанні за допомогою спрямованої роботи викладачів. Модульне навчання базується на бажанні допомогти студентам у визначенні їхніх можливостей. Зміст навчального матеріалу структурується для максимального засвоєння практичних та теоретичних знань. Клубне навчання базується на розвитку спеціальних спортивних студентських клубів. Основною характеристикою клубної моделі навчання є те, що вона сформована за принципом піраміди, основою якої є «клуби». Останні можуть мати різний розмір і спеціалізацію. Це, зі свого боку, має

вплив на процес формування основи для розвитку елітного та професійного спорту. Дистанційне навчання передбачає широкий доступ до сучасних освітніх технологій і ресурсів, характеризується самостійним використанням новітніх інформаційно-комунікативних технологій [151].

У результаті узагальнення досвіду попередніх дослідників виникли пропозиції щодо вирішення задачі нестачі кваліфікованих кадрів у сфері фізичної культури і спорту:

- встановлення більш високих вимог до вступу до вищих навчальних закладів на спеціальності фізичного виховання і спорту;
- запровадження системи стимулювання для фахівців, які працюють у сфері фізичної культури і спорту, наприклад, підвищення зарплати, надання пільг на навчання та відпочинок;
- залучення провідних фахівців у галузі фізичної культури і спорту до процесу навчання майбутніх тренерів-викладачів;

Невідповідність навчальних програм сучасним потребам ринку праці:

- регулярне оновлення навчальних програм, щоб вони відповідали сучасним потребам ринку праці;
- залучення представників бізнесу до процесу розроблення навчальних програм;
- запровадження практики в реальних умовах спортивної діяльності.

Недостатня практична підготовка студентів:

- збільшення обсягу практичної підготовки студентів;
- запровадження практики в реальних умовах спортивної діяльності;
- залучення провідних фахівців у галузі фізичної культури і спорту до процесу практики студентів.

Використання сучасних технологій у навчанні:

- використання віртуальної та доповненої реальності для створення реалістичних навчальних середовищ;
- запровадження електронного та дистанційного навчання, які дозволяють студентам навчатися в зручному для них темпі та з будь-якого місця.

Залучення до процесу навчання провідних фахівців у галузі фізичної культури і спорту, спортсменів, тренерів:

- запрошення провідних фахівців у галузі фізичної культури і спорту, спортсменів, тренерів для проведення лекцій, семінарів, тренінгів;
- залучення провідних фахівців у галузі фізичної культури і спорту до процесу практики студентів.

Організація практичної підготовки студентів у реальних умовах спортивної діяльності:

- залучення студентів до роботи в спортивних клубах, центрах, школах;
- залучення студентів до проведення спортивних заходів.

Розроблення нових навчальних програм, які відповідають сучасним вимогам:

- регулярне оновлення навчальних програм, щоб вони відповідали сучасним потребам ринку праці;
- залучення представників бізнесу до процесу розроблення навчальних програм.

Впровадження нових форм і методів навчання, які сприяють розвитку творчого, критичного мислення, навичок вирішення проблем:

- запровадження проблемно орієнтованого навчання;
- запровадження проєктного навчання;
- запровадження навчання у команді.

Допомогти фахівцям, які працюють у сфері фізичної культури і спорту, підвищити свій рівень кваліфікації та компетентності:

- надання інформації про інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичної культури і спорту;
- організація семінарів, тренінгів, вебінарів, на яких фахівці можуть підвищити свою кваліфікацію та компетентності;
- запровадження системи сертифікації фахівців, які працюють у сфері фізичної культури і спорту.

Запропонувати шляхи розвитку фізичної культури і спорту в Україні:

- використання інноваційних підходів до професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичної культури і спорту;
- підвищення рівня кваліфікації та компетентності фахівців, які працюють у сфері фізичної культури і спорту;
- створення умов для розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

У монографії «Моделі організації систем відкритої освіти» В. Ю. Бикова виокремлює такі різновиди дистанційного навчання:

- дистанційне навчання – форма організації і реалізації навчально-виховного процесу, в якому його учасники (суб'єкти навчання) здійснюють навчальну взаємодію принципово і переважно екстериторіально;
- традиційне дистанційне навчання – різновид дистанційного навчання, за яким учасники й організатори навчального процесу здійснюють взаємодію переважно асинхронно у часі, значною мірою використовуючи як транспортну систему постачання навчальних матеріалів та інших інформаційних об'єктів системи поштового, телефонного або телеграфного зв'язку;
- е-дистанційне навчання – різновид дистанційного навчання, за яким учасники й організатори навчального процесу здійснюють переважно індивідуалізовану взаємодію як асинхронно, так і синхронно у часі, переважно і принципово використовуючи електронні транспортні системи постачання навчальних матеріалів та інших інформаційних об'єктів, комп'ютерні мережі Internet, ІКТ [17].

Дистанційна навчання представляє собою набуття знань студентом через всесвітню мережу Інтернет та інші комп'ютерні комунікаційні канали, що забезпечує інтенсивний і тісний двосторонній обмін інформацією між слухачами й викладачем. Зараз в системі фізичного виховання студентів у ЗВО склалася проблемна ситуація, як проводити практичні заняття під час проведення дистанційного навчання, що вимагає негайного розв'язання. Одне із таких рішень можливе за умови використання якісної

дистанційної платформи та побудови індивідуальної, систематичної роботи зі студентом для засвоєння необхідного навчального матеріалу, залучення дієвих методів і форм навчання, у тому числі інформаційних і комунікаційних технологій.

У навчально-виховному процесі під час дистанційної форми навчання викладачі кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії активно використовують систему Moodle, яка призначена для організації й керування навчанням у мережному середовищі з використанням ІКТ-технологій. Вона надійна в експлуатації, є простою у використанні й адмініструванні, забезпечує безпеку інформації та її передачу від викладача до студента, здійснює оцінювання навчальних досягнень студентів. Система спроектована відповідно до реалізації методів колективної діяльності суб'єктів навчання та орієнтована, насамперед, на організацію взаємодії між викладачем і учнями, хоча підходить і для організації традиційних дистанційних курсів, а також підтримки очного навчання.

Доступний інтерфейс не вимагає спеціальних навичок щодо створення електронних навчально-методичних матеріалів. Основними засобами, що дозволяють суб'єктам навчання спілкуватися між собою, є форум – засіб offline-спілкування, спільний для всіх студентів, розміщений на головній сторінці платформи; електронна пошта; обмін вкладеними файлами з викладачем; чат – засіб online-спілкування між викладачами і студентами; обмін особистими повідомленнями [56].

Для кафедри фізичного виховання і спорту, яка забезпечує підготовку фахівців із конкретного виду спорту, викладачі працюють зі студентами переважно в режимі персональної співпраці з забезпеченням дистанційної складової навчальних дисциплін [10]. Навчальна дисципліна розміщена на платформі Moodle та має стандартні компоненти: навчально-методичний матеріал включає в себе робочу навчальну програму про курс, силабус; у теоретичній частині курсу містяться лекційні матеріали, додаткові мультимедійні матеріали.

тимедійні навчально-методичні матеріали; у практичній частині – практичні завдання за темою вивчених лекцій, окремі ресурси для кожного заняття; перелік рекомендованої навчальної літератури; тестова контрольна робота включає в себе тестові завдання за кожною темою лекцій для нарахування балів студенту, завдання для самостійної роботи (список тем для написання реферату, індивідуально-дослідного завдання, методичні рекомендації тощо), підсумкова атестація (екзаменаційна або залікова робота).

Для дисциплін «Теорія і методика викладання спортивних ігор (волейбол)», «Теорія і методика викладання спортивних ігор (баскетбол)», «Теорія і методика викладання спортивних ігор (гімнастика)», «Силові види спорту», де практичні заняття відбуваються в спортивних комплексах, доцільним є розміщення інформації суто ознайомлювального характеру з додатковим уточненнями у вигляді супроводжувальних відеоматеріалів (наприклад, фрагменти тренувань та змагань, навчальні відео-курси тренування, коментарі фахівців, відео-звіти тощо). Зрозуміло, що тестові завдання є не досить коректними в якості підсумкового контролю, навіть якщо будуть супроводжуватися відео-звітом. Слід також зазначити, що не всі заклади вищої освіти розміщують дистанційні курси для студентів спеціальностей «Фізична культура і спорт» і «Середня освіта (фізична культура)».

Не дивлячись на явні переваги у дистанційному навчанні, специфіка професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту накладає ряд обмежень на використання дистанційних технологій: віртуальних стадіонів і спортивних залів поки-що не створили, засвоєння техніки рухів, методика навчання, складання спортивних нормативів, проведення контрольних ігор тощо не завжди вписуються в систему дистанційної освіти. Головними недоліками дистанційного навчання є:

- відсутність живого спілкування, контакту студента і викладача;
- велика трудомісткість і необхідність значних матеріальних витрат під час розроблення дистанційних курсів;

- необхідність формування додаткової мотивації і самостійності у студентів;
- висока залежність від якості роботи мережі Інтернет та технічної підтримки систем;
- неповне засвоєння навчального матеріалу: практичних умінь і навичок щодо навчання техніки основних елементів з обраного виду спорту;
- неможливість проведення навчального заняття студентом, що формує невпевненість під час проведення та помилки у техніці вихованців.

Реалії сьогодення такі, що майбутнє все ж за змішаною формою навчання, де поряд із дистанційними формами повинні бути присутніми і форми практичних занять, оскільки одним із найважливіших факторів, що впливають на успіх навчання студентів, є викладач. Неможливо в повній мірі опанувати раціональну техніку рухів на відстані, навіть використовуючи найсучасніші спортивні прилади та комп'ютеризовані тренажери, відеофільми та відеоролики із зображенням взірцевого виконання техніки рухів. Безумовно, нове мультимедійне освітнє середовище є великим помічником у навчанні, проте лише досвідчений викладач (тренер) може навчити раціональних рухових і тактичних дій, розкрити індивідуальність студента і поставити ідеальну техніку рухів [13].

1.5 Аналіз інноваційного досвіду (закордонного) навчання фахівців із фізичного виховання і спорту

Подальші дослідження присвячені вивченню та аналізу досвіду підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту в інших країнах Європи. Так, наприклад, визначимо особливості підготовки фізкультурних кадрів у Литовському спортивному університеті (Lietuvos sporto universiteto) в місті Каунас [243].

Литовський державний інститут фізичної культури був заснований у 1945 році як незалежна вища школа. У 1999 році інститут був перейменований на Литовську академію фізичної культури, яка у 2012 році стала Литовським спортивним університетом (Lithuanian Sports University). З першого року свого існування університет є унікальним закладом вищої освіти у країні, який готує фахівців із фізичного виховання, спорту та здоров'я. За роки існування закладу підготовлено 14 000 вчителів фізичної культури, різноманітних висококваліфікованих спортивних тренерів, фахівців із фізичної терапії, туризму і спортивних менеджерів тощо. Цей університет закінчили багато відомих вчених, тренерів та громадських діячів. На сьогодні у закладі навчається майже 2000 студентів.

Литовський спортивний університет (Lithuanian Sports University) має 2 факультети (спортивної медицини та спортивної освіти), 4 кафедри (кафедра прикладної біології та реабілітації, кафедра охорони здоров'я, фізичної та соціальної освіти, кафедра спортивного менеджменту, економіки та соціології); 2 інститути (Інститут спортивної науки та інновацій, Національний оздоровчий інститут), Центр розвитку кар'єри та компетенцій [243]. Литовський спортивний університет є відкритим європейським вишем, який постійно створює та забезпечує навчальні програми для всіх трьох циклів, а також програми безперервної освіти, баз на новітніх дослідженнях та технологіях. Заклад пропонує 15 навчальних програм: 8 бакалаврських, 5 магістерських та 2 докторські (таблиця 1.2).

Литовський спортивний університет пропонує 5 навчальних програм ступеня «бакалавр» англійською мовою викладання. Серед них програма «Спортивна рекреація і туризм» («Sport Recreation and Tourism»), яка реалізується на факультеті спортивної освіти. Програма розрахована на 3-річний цикл навчання обсягом 180 кредитів. Після її завершення випускник отримує кваліфікацію «Бакалавр управління бізнесом» (Bachelor of Business Management) [243].

Таблиця 1.2 – Перелік навчальних програм першого (бакалаврського) циклу, які пропонує Литовський спортивний університет (за ред. Степанченко Н. І., 2017)

Назва навчальної програми	Форма навчання	Тривалість навчання, роки	Мова вивчення	Кваліфікаційний рівень, професійна кваліфікація
Фізкультура та спорт (Kūno kultūra ir sportas)	ДН/ ЗН	4/5	Литовська	Бакалавр освіти і спорту, викладач (Ugdymo mokslų ir sporto bakalauras, pedagogas)
Спортивний менеджмент (Sporto vadyba)	ДН/ ЗН	3/4	Литовська англійська	Бакалавр управління бізнесом (Verslo vadybos bakalauras)
Спортивна рекреація і туризм (Sportinė rekreacija ir turizmas)	ДН/ ЗН	3/4	Литовська англійська	Verslo vadybos bakalauras/ Бакалавр управління бізнесом
Фізіотерапія (Kineziterapija)	ДН/ ЗН	4/5	Литовська англійська	Бакалавр медичних наук, фізіотерапевт (Sveikatos mokslų bakalauras, kineziterapeutas)
Прикладна фізична активність (Taikomoji fizinė veikla)	ДН/ ЗН	3/4	Литовська	Sveikatos mokslų bakalauras/ Бакалавр медичних наук
Системи тренування (Treniravimo sistemos)	ДН/ ЗН	4/5	Литовська англійська	Sporto bakalauras/Бакалавр спорту
Фізична активність та охорона здоров'я (Fizinis aktyvumas ir visuomenės sveikata)	ДН/ ЗН	4/5	Литовська	Sveikatos mokslų ir sporto bakalauras/Бакалавр медичних наук та спорту
Фізична активність і спосіб життя (Fizinis aktyvumas ir sveika gyvensena)	ДН/ ЗН	3/4	англійська	Sporto bakalauras /Бакалавр спорту

Скорочення: ДН – денна форма навчання; ЗН – заочна форма навчання.

Мета програми «Спортивна рекреація і туризм» підготовка соціально активних менеджерів сфери дозвілля, рекреації та туризму, які б могли успішно працювати у комерційних, громадських та державних організаціях, а також здатні були організувати і започаткувати власний бізнес на основі отриманих в університеті міждисциплінарних знань.

Програма має модульну структуру. Усі модулі рівномірно розподіляються впродовж шести семестрів:

1. Вступний семестр. Вступ до академічного спілкування та планування кар'єри, рекреації та туризму, щоб зрозуміти сутність і призначення рекреації та туризму в сучасному суспільстві.

2. Другий семестр. Студенти отримують знання з питань системи управління, фінансів та економіки на тлі спортивної науки.

3. Третій семестр. Студенти отримують знання з маркетингу рекреації та туризму, моделювання та аналізу бізнесу, а також про процеси організації рекреаційних та туристичних послуг.

4. Четвертий семестр. Студенти вивчають методологію досліджень; послуги у сфері рекреації, що надаються як у закритих приміщеннях, та просто неба; інновації та управління проєктами.

5. П'ятий семестр. Студенти отримують знання про спортивні та розважальні заходи та інфраструктуру. Студенти проходять стажування, за бажанням зможуть вибрати місце для стажування за кордоном.

6. Шостий семестр. Підготовка бакалаврської роботи. За час навчання за програмою «Спортивна рекреація і туризм» студенти отримують знання, вміння та навички, необхідні для роботи в складній індустрії рекреації та туризму.

Випускники отримують такі компетенції: лідерство та управління змінами, комунікація та соціальна інтеграція, універсальні знання та управління ідеями, управління рекреаційними та туристичними організаціями, управління ресурсами та процесами рекреації та туризму, демонстрація можливостей підприємництва у сфері рекреації та туризму, планування та реалізація проєктів і заходів у ході здійснення професійної діяльності.

Після закінчення програми навчання випускники зможуть створювати і розвивати власний бізнес, керувати чи працювати на керівній посаді, стати організаторами рекреаційних і туристичних послуг у країні та за кордоном.

Факультет спортивної освіти Литовського спортивного університету реалізує у межах міжнародного проєкту «Європейський бакалавр із питань

фізичної активності та консультування з питань ведення здорового способу життя» (код 510029-LLP-1-2010-1-NL-ERASMUS-ECDSP) цікаву для нас програму європейського бакалавра з фізичної активності та здорового способу життя (European Bachelor of Physical Activity and Lifestyle) [243]. Компанія PAL (Physical Activity and Lifestyle), створена як консорціум семи університетів Європи: Ганзейський університет прикладних наук (Hanze University of Applied Sciences), Нідерланди; Факультет спорту в Піо-Майор Політехнічного університету в Сантарем (Instituto Politecnico de Santarem), Португалія, Університет Південної Данії (University of Southern Denmark), Данія; Римський університет «Foro Italico» (the University of Rome «Foro Italico»), Італія, Мадейрський університет (Universidade da Madeira), Португалія; Щецинський університет (Uniwersytet Szczeciński), Польща та Литовський спортивний університет (Lithuanian Sports University), Литва, – готує фахівців нового покоління.

Консорціум складається з усіх вищезазначених університетів і несе відповідальність за реалізацію єдиної програми вивчення контенту та якості досліджень. Студентам, які успішно закінчили навчання і принаймні один семестр за кордоном, вручається не тільки диплом, який підтверджує ступінь бакалавра спорту Литовського університету спорту, а й сертифікат з Консорціуму Університетів PAL. Сертифікат забезпечує широкі можливості для стажувань або подальших досліджень в європейських університетах.

Мета програми: ґрунтуючись на досягненнях спортивної науки та техніки, готувати фахівця з фізичного виховання та здорового способу життя, здатного застосовувати принципи консультування та фізичної активності у галузі освіти, а також змінювати спосіб життя людини і звички. Випускники здобувають знання, вміння та навички професійного консультування людей або груп людей з питань фізичної активності та способу життя, ведення здорового способу життя і стимулювання фізичної активності, розроблення і впровадження науково обґрунтованих програм зміц-

нення здоров'я для компаній чи установ, членів спільноти, створення індивідуальних програм фізичної активності та ведення здорового способу життя. Ця програма передбачає навчання англійською мовою і доступна для студентів із різних країн, які володіють мовою на рівні B2. Кваліфікація випускників цієї програми – бакалавр спорту (Bachelor of Sports), термін навчання – 3 роки (6 семестрів), кількість кредитів – 180 ECTS.

Усі модулі програми PAL рівномірно розподілені протягом шести семестрів, кожен з яких передбачає 30 кредитних очок:

1-й семестр: Вступний. Введення в навчальну дидактику та фізичну активність, охорону здоров'я, застосування основних наук про здоров'я, моделі стилів поведінки, презентації, комунікації та управління проєктами пропонуються як теоретично, так і практично. Впродовж цього семестру студенти проходять такі модулі: «Вступ до громадського здоров'я» (5 кредитів), «Методики викладання фізичної активності» (5 кредитів), «Моделі поведінкових змін» (5 кредитів), «Основи медичних знань» (5 кредитів), «Основи професійного спілкування» (5 кредитів), «Управління проєктами» (5 кредитів).

2-й семестр: Підвищення здоров'я і фізичної активності. Студенти дізнаються про програми фізичної активності для осіб різного віку та рівня здоров'я. У цьому семестрі вивчаються такі модулі: «Призначення та техніка виконання вправ» (5 кредитів), «Підбір вправи за станом здоров'я» (5 кредитів), «Особливості впливу на організм» (5 кредитів), «Кардіофітнес та силові тренування» (5 кредитів), «Групові форми фізичної активності» (5 кредитів), «Види рухової активності на свіжому повітрі» (5 кредитів).

3-й семестр: Зміна поведінки. Студенти отримують знання та базові навички консультування, щоб допомогти клієнтам адаптуватися до ведення довготривалого здорового способу життя. Для цього вони вивчають такі модулі: «Психологія здоров'я» (5 кредитів), «Особливості поведінки» (5 кредитів), «Консультування» (5 кредитів), «Включення фізичної актив-

ності у спосіб життя людини» (5 кредитів), стажування у Литві чи за кордоном (10 кредитів).

4-й семестр: Харчування. Студенти дізнаються про здорову їжу, європейські культурні та політичні відмінності в харчуванні, дієтичному здоров'ї; вчать допомагати клієнтам змінювати звички у способі харчування за допомогою таких модулів: «Фізичні вправи та раціональне харчування впродовж життя» (5 кредитів), «Європейський спосіб харчування» (5 кредитів), «Індивідуальні консультації» (10 кредитів) та «Планування раціонального харчування» (10 кредитів).

5-й семестр: Підприємництво. Основна увага приділяється можливостям раціонального поєднання праці та відпочинку, здатності студентів працювати з різними робочими групами, враховувати політику та стратегію зайнятості. Увазі студентів пропонуються такі модулі: «Стратегія, розроблення та впровадження плану ведення здорового способу життя» (10 кредитів), «Малий бізнес та підприємництво» (5 кредитів), «Політика та управління у сфері спорту та охорони здоров'я» (5 кредитів), два модулі на вибір студента (10 кредитів).

6-й семестр: Стажування та фінальний проєкт. Студенти проходять стажування (як правило, за кордоном) та готують інтегрований проєкт, у якому зібрані та висвітлені всі аспекти професійної діяльності.

Програма «Бакалавр з фізичної активності та здорового способу життя» – це міждисциплінарна програма. Компетенції випускників співпадають у сферах спорту, освіти, психології, охорони здоров'я та менеджменту. Таким чином студентам надається величезна перевага порівняно з іншими подібними програмами.

Отримані випускниками компетенції дадуть можливість легко та швидко адаптуватися до змін на ринку праці, працювати консультантами зі здорового способу життя в приватних або державних компаніях, бізнес-закладах, приватних і муніципальних спортивних та фітнес-центрах, санаторіях, SPAцентрах, центрах краси, рекреаційних та реабілітаційних уста-

новах. Спеціалісти зможуть займатися приватною діяльністю шляхом створення власного консультативного та оздоровчого бізнесу. Після закінчення педагогічного та психологічного курсу вони можуть працювати у навчальних закладах (дитячих садках, школах та муніципальних медичних освітніх установах, а також установах по догляду за дітьми).

Литовський спортивний університет (Lithuanian Sports University) пропонує також 6 магістерських програм англійською мовою, а саме: «Управління туризмом та спортом» («Tourism and Sports Management»), «Фізична активність та охорона здоров'я» («Physical Activity and Public Health»), «Магістр з аналізу ефективності спорту» («International Master in Performance Analysis of Sport»), «Міжнародний тренер та менеджер з баскетболу» («MSC International Basketball Coaching and Management»), «Фізична терапія» («Physiotherapy»), «Спортивна фізіологія та генетика» («Sports physiology and genetics») [247].

Усі зазначені вище програми розраховані на 2-річний термін навчання обсягом 120 кредитів і лише одна магістерська програма «Управління туризмом та спортом» («Tourism and Sports Management») передбачає 1,5-річне навчання обсягом 90 кредитів. Після завершення навчання за цією програмою випускники отримують кваліфікацію «Магістр бізнесу та менеджменту» (Master of Business and Management).

Ця програма, як і розглянуті нами бакалаврські програми, має модульну структуру. Вона складається з шести рівноцінних модулів (обсягом 10 кредитів кожний) та магістерської роботи, на написання якої відводиться 30 кредитів (таблиця 1.3).

Метою програми «Управління туризмом та спортом» є надати студентам повноцінні знання у сфері управління та ділового менеджменту, сформувати етично відповідальну особу з творчими та підприємницькими навичками, які дозволяють оцінити та прогнозувати національне та міжнародне бізнес-середовище, розробляти інноваційну діяльність у сфері спорту та організації дозвілля, здійснювати прикладні експериментальні проекти

в галузі спорту та рекреації, а також застосовувати результати досліджень у щоденній організаційній діяльності та прийнятті стратегічних рішень.

Таблиця 1.3 – Модулі магістерської програми «Управління туризмом та спортом» («Tourism and Sports Management») у Литовському спортивному університеті (за ред. Степанченко Н. І., 2017)

№ з/п	Назва модуля	Кредити ECTS
1	Інновації в галузі менеджменту (Innovations in Management Science)	10
2	Економіка спорту та туризму (Sports and Tourism Economy)	10
3	Політика та управління спортом та туризмом (Sports and Tourism Policy and Management)	10
4	Організація інноваційних та дослідницьких проєктів (Organizational Innovation and Research Projects)	10
5	Неврологія (Neuroscience)	10
6	Методи дослідження та статистики (Research Methods and Statistics)	10
7	Магістерська робота (Master Thesis)	30
8	Разом	90

Після завершення навчання за вказаною програмою студент отримає такі компетенції: наукові знання та вміння втілювати ідеї; соціальна та академічна інтеграція; лідерство та керування змінами, постійний професійний розвиток, моделювання розвитку спортивно-туристичного сектору, розвиток спортивно-туристичних організацій і творча взаємодія з оточуючим середовищем, бізнес та підприємництво у спорті й туризмі, наукові дослідження, експертно-проєктна діяльність.

Ступінь магістра в галузі бізнесу і менеджменту дозволяє випускнику продовжувати навчання на докторських програмах або працювати. Випускник може виконувати керівну, експертну та консалтингову роботу в державних, неурядових та приватних організаціях, а також викладати і проводити дослідження у різних навчальних закладах.

Цікавою є також магістерська програма «Магістр з аналізу ефективності спорту» обсягом 120 кредитів, яка є міжвузівською та проводиться у трьох європейських університетах: Магдебургському університеті імені Отто фон Геріке (Otto-von-Guericke-Universität Magdeburg), Німеччина;

Університеті Трас-о-Монтес і Альто Дору (Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro), Португалія і Литовському спортивному університеті (Lietuvos sporto universiteto), Литва. Програма реалізується з використанням ресурсів мобільності програми Erasmus. Студенти почергово навчаються у трьох зазначених університетах: семестр – у Німеччині, семестр – у Португалії і 2 заключні семестри – в Литві. Після завершення навчання випускники отримують кваліфікацію магістр спорту (Master of Sports) [247].

Метою програми є підготовка фахівців для проведення аналізу ефективності у спорті; програма надає спеціалізовану якісну освіту, що відповідає потребам ринку праці у сфері спортивного тренування і пов'язана з необхідними знаннями та навичками для розвитку кар'єри в міжнародних умовах як у сфері вищого, так і рекреаційного спорту.

Однією з країн Європи є Норвегія. Норвезький університет фізичного виховання та спорту (Norwegian University for Sport and Physical Education) або, як його ще часто називають, Норвезька академія спорту (Norges Idrettshøgskole) – державний заклад вищої освіти в Норвегії, який розпочав свою академічну діяльність ще у 1870 році. Цей заклад стабільно входить у двадцятку кращих навчальних закладів країни [227].

Норвезька академія спорту (Norges Idrettshøgskole) має підписані угоди про співпрацю з більше ніж 30 коледжами та університетами багатьох країн світу, таких як Данія, Швеція, Фінляндія, Німеччина, Франція, Іспанія, Швейцарія, Великобританія, США, Канада, Австралія.

Пропонуються такі бакалаврські програми: «Бакалавр – вчитель із фізичного виховання та спорту» («Bachelor – faglærer i kroppsøving og idrettsfag»), «Бакалавр фізичної активності та здоров'я» («Bachelor i trening, helse og prestasjon»), «Бакалавр управління спортом / Спорт і суспільство» («Bachelor i Sport Management/ idrett og samfunn») та «Бакалавр у сфері активного відпочинку» («Bachelor i friluftsliv»). Усі зазначені бакалаврські програми викладаються впродовж трьох років обсягом 180 кредитів кожна.

«Бакалавр у сфері активного відпочинку» («Bachelor i friluftsliv») – освіта, яка поєднує в собі особисту зацікавленість до занять на свіжому повітрі з рекреаційною діяльністю як джерелом здоров'я та якості життя для всіх вікових груп населення, незалежно від рівня амбіцій.

Програма дає студентам теоретичні та практичні знання, навички і досвід роботи з людьми на свіжому повітрі. Перший рік програми є спільним для бакалаврів у галузі фізичної культури і спорту і фокусується на вивченні базових наук, дотичних до занять спортом і до активного відпочинку. Другий і третій роки навчання включають профільні предмети для бакалаврів у сфері активного відпочинку. Під час навчання студенти вивчають туризм, туристичні послуги, різновиди туризму, особливості проведення занять на свіжому повітрі з дітьми та молоддю, зовнішні чинники здоров'я, основи здорового способу життя. За час навчання студенти вивчають теорії здоров'я, методи навчання, вчать працювати з окремими особами різного віку та групами людей на природі; дотримання правил техніки безпеки під час проведення різноманітних заходів на природі у різні пори року; вплив факторів зовнішнього середовища на організм різних вікових груп людей; соціальні, культурні, правові та історичні аспекти занять різновидами рухової активності на свіжому повітрі.

Магістерська програма пропонується у співпраці з Університетом Риму «Foro Italico» (Рим, Італія), Університетом Південної Данії (Оденсе, Данія), Віденським університетом (Відень, Австрія), Німецьким спортивним університетом Кельну (Німеччина) і Норвезькою академією спорту [248].

Наведемо приклад такої співпраці. Перший рік програми починається з викладання (англійською мовою) у Римі (60 кредитів) і передбачає складання студентами чотирьох рівноцінних модулів (по 15 кредитів кожний): «Біомедичні проблеми у сфері здоров'я та фізичних вправ», «Зміна поведінки впродовж активного способу життя: з дитинства до дорослого життя», «Фізична терапія та рухова активність для людей похилого віку і спеціальних груп» і «Методологія дослідження» (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4 – Модулі навчальної програми «Європейський магістр з охорони здоров'я та фізичної активності» («European Master in Health and Physical Activity») у Норвезькій академії спорту (за ред. Степанченко Н. І., 2017)

№ з/п	Назва модуля	Кількість кредитів
1 курс навчання (The University of Rome «Foro Italico»)		60
1	Біомедичні проблеми у сфері здоров'я та вправи (Biomedical issues in health and exercises)	15
2	Зміна поведінки впродовж життя активного способу життя: з дитинства до дорослого життя (Changing behaviour towards a lifelong active lifestyle: from childhood to adulthood)	15
3	Фізична терапія та рухова активність для людей похилого віку та спеціальних груп (Movement therapy and physical activity for the elderly and special populations)	15
4	Методологія дослідження (Research methodology)	15
2 курс навчання (Norges Idrettshøgskole)		60
5	Кількісна методологія дослідження (Quantitative research methodology)	5
6	Психологія спорту та фізичної активності (Psychology of sport and physical activity)	15
7	Вимірювання фізичної активності (Measurement of physical activity)	10
8	Магістерська робота (Thesis)	30
Разом		120

Другий рік навчання проходить у Норвегії (60 кредитів). Викладання ведеться норвезькою та англійською мовами. Студенти повинні скласти такі модулі: «Методологія наукових досліджень» (5 кредитів), «Психологія спорту та фізичної активності» (15 кредитів), «Дослідження фізичної активності» (10 кредитів) та захистити магістерську роботу, на підготовку якої відводиться 30 кредитів.

Після завершення програми випускники отримують подвійний диплом Норвезької академії спорту та університету Рима «Foro Italico» [248].

Отже, розглянуто особливості підготовки фізкультурних кадрів у Литві та Норвегії. Литовський спортивний університет (Lithuanian Sports

University) є провідним закладом вищої освіти в країні, який забезпечує навчальні програми для всіх трьох циклів підготовки (бакалавр, магістр, доктор). Усі програми базуються на новітніх технологіях і дослідженнях та формуються відповідно до потреб ринку праці, який постійно змінюється.

Норвезька академія спорту (Norges Idrettshøgskole) реалізує три магістерські програми: «Європейський магістр з охорони здоров'я та фізичної активності» («European Master in Health and Physical Activity»), «Магістр спортивної науки» («Master i idrettsvitenskap») та «Магістр фізичної терапії» («Master i idrettsfysioterapi»).

Проведений теоретичний аналіз показав, що професійна підготовка майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту Німеччині здійснюється, як правило, на спеціалізованих факультетах університетів. Німецький спортивний університет Кельну (Deutsche Sporthochschule Köln) є єдиним профільним закладом, який здійснює підготовку виключно спортивних фахівців. Це найбільший у Європі спортивний університет, в якому навчаються студенти більше ніж з 85 країн світу. Він пропонує чотири бакалаврські програми, зокрема «Спортивний менеджмент та комунікація в спорті» («Sportmanagement und Sportkommunikation»), «Спорт і здоров'я: профілактика та терапія» («Sport und Gesundheit in Prävention und Therapie»), «Спорт, рух та досягнення» («Sport, Erlebnis und Bewegung»), «Спортивна журналістика» («Sportjournalismus»), після закінчення яких присвоюється ступінь бакалавра мистецтв (Bachelor of Arts). Можна обрати також програму вивчення спорту вищих досягнень («Sport und Leistung»), яка завершується присвоєнням ступеня бакалавр природничих наук (Bachelor of Science). Навчання на бакалавраті триває шість семестрів. Усі програми мають модульну структуру. Навчальні модулі складаються з декількох тематично пов'язаних курсів. За кожен модуль нараховуються кредитні бали, сума яких впродовж шести семестрів складає 180 кредитів. Магістерські програми теж мають модульну структуру. Запропоновані програми магістра передбачають стаціонарне навчання впродовж чотирьох

семестрів. Залежно від обраної програми, мова викладання може бути німецька або англійська.

Проведений теоретичний аналіз показав, що професійна підготовка майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту Литовському спортивному університеті (Lithuanian Sports University) здійснюється за допомогою п'яти навчальних програм ступеня бакалавр англійською мовою викладання. Програма «Спортивна рекреація і туризм» («Sport Recreation and Tourism») розрахована на 3-річний цикл навчання обсягом 180 кредитів. Після її завершення випускник отримує кваліфікацію Бакалавр управління бізнесом (Bachelor of Business Management). Магістерська програма «Магістр з аналізу ефективності спорту» («International Master in Performance Analysis of Sport») реалізується з використанням ресурсів мобільності програми Erasmus в університетах трьох європейських країн: Німеччини, Португалії та Литви. Випускники цієї програми можуть працювати у міжнародних бізнес-структурах відповідальними за спортивні та рекреаційно-оздоровчі технології й інновації. Вони оволодівають компетенціями, пов'язаними з лідерством та керуванням змінами, комунікацією та соціальною інтеграцією, універсальними знаннями та керуванням ідеями, керуванням рекреаційними та туристичними організаціями, ресурсами й процесами рекреації та туризму, визначенням можливостей підприємництва у сфері рекреації та туризму, плануванням та реалізацією проєктів і заходів у процесі здійснення професійної діяльності.

У Норвегії підготовка кадрів із фізичного виховання та спорту здійснюється Норвезькою академією спорту (Norges Idrettshøgskole), яка тісно співпрацює з навчальними закладами багатьох країн Європи, а також США, Канади та Австралії. Академія пропонує такі бакалаврські програми: «Бакалавр – вчитель з фізичного виховання та спорту» («Bachelor – faglærer i kroppsøving og idrettsfag»), «Бакалавр фізичної активності та здоров'я» («Bachelor i trening, helse og prestasjon»), «Бакалавр управління спортом / Спорт і суспільство» («Bachelor i Sport Management/ idrett og

samfunn») та «Бакалавр у сфері активного відпочинку» («Bachelor i friluftsliv»). Усі зазначені програми тривають три роки загальним обсягом 180 кредитів кожна.

Аналіз закордонного досвіду підготовки кадрів із фізичного виховання та спорту вказує на потребу та доцільність розширення міжнародної співпраці вітчизняних закладів вищої освіти з аналогічними навчальними закладами країн Європи з метою підготовки конкурентоздатних фахівців, затребуваних не лише в Україні, але й за її межами.

1.6 Педагогічна сутність професійної діяльності та професійно-педагогічної компетентності тренера фізичного виховання

Актуальність підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту визначається потребами сучасної освітньої практики, оскільки однією з вимог до освіти є оптимізація навчально-тренувального процесу на заняттях з обраного виду спорту із застосуванням елементів інноваційних технологій навчання. Разом із тим, у дослідженнях відзначається, що ЗВО галузі ФКС часто не готові до сприйняття та реалізації необхідних нововведень. Тому виникає потреба всебічного аналізу основних властивостей освітньої системи підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання, що уможливорює проєктування та впровадження конкретних інновацій у ЗВО, спрямованих на оптимізацію їхньої діяльності.

Аналіз навчально-методичної літератури та наукових досліджень [182, 65, 102, 53, 218; 54, 103, 104, 105, 106] дозволив визначити концепції професійної підготовки майбутніх тренерів фізичної культури і спорту. Так, наприклад, відомий дослідник [182] пропонує структуру готовності фахівця з фізичного виховання, ефективність його діяльності визначати

такими компетентностями: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, конструювально-педагогічний, організаційно-педагогічний, педагогічно-технологічний, педагогічно-рефлексивний. Далі автор, посилаючись на інших дослідників, надає пояснення стосовно наданих компонентів (рис. 1.1).

1. *Мотиваційно-педагогічний (мотиваційно-ціннісний)* компонент відображає спрямованість, мотиви, потреби в навчанні, ціннісні орієнтації вчителя. Мотиваційна діяльність викладача фізичного виховання спрямована на формування в учнів мотивації до фізкультурної діяльності відповідно до індивідуальних і типологічних особливостей, прищеплення інтересу до активних занять фізичними вправами, стимулювання до активної фізкультурної діяльності, виховання в них потреби до занять спортом, фізичного самовдосконалення [118].

2. *Когнітивно-педагогічний компонент* охоплює знання предмета (фізичної культури), психолого-педагогічних і методичних засад його викладання, що становить інтелектуальну основу роботи вчителя. Сюди відносять інтегровані соціально-економічні, природничо-наукові та фундаментальні знання, що і впливають на фізкультурну діяльність; знання дитячої та вікової психології, вікових анатомічних, морфо-функціональних та індивідуальних особливостей людини; сутності й ознак навчальної діяльності, специфіки інноваційних технологій навчання в галузі ФКС; методів розвитку рухових здібностей, методів планування і керування навчальним процесом [73].

3. *Конструювально-педагогічний (конструювально-проектувальний)* компонент включає аналіз, синтез, цілепокладання, структурування, корекцію, контроль та аналіз перспектив наступних циклів фізичного виховання. Конструювальна діяльність викладача пов'язана з відбором, компонуванням і проектуванням навчально-виховного матеріалу, складанням планів і програм, плануванням конкретного заняття. Конструювальні та проектувальні вміння виконують орієнтаційну функцію – вони передують

практичним діям фахівця з фізичного виховання, визначають структуру занять для пробудження в учнів інтелектуального, емоційного та практичного інтересу, визначають здатність тренера грамотно проєктувати динаміку проходження циклів навчально-тренувального процесу [98].

4. *Організаційно-педагогічний* (організаційно-управлінський) компонент компетентності охоплює здатність і готовність тренера-викладача фізичного виховання належним чином організовувати навчально-тренувальний процес, управляти цим процесом і моніторити його ефективність, вчасно виявляючи недоліки в організації, виправляти їх. Організаційні вміння та навички визначають спроможність викладача залучати учнів до різних видів діяльності, дозволяють організувати будь-яке конкретне заняття, враховуючи його специфіку, особливості навчальної групи, наявність спортивного інвентарю тощо [72].

5. *Педагогічно-технологічний* (операційно-технологічний) компонент компетентності викладача фізичного виховання відображає психолого-педагогічні вміння та навички щодо викладання предмету «Фізична культура», що забезпечують послідовне й оптимальне розв'язання завдань фізичного виховання учнів. Цей компонент також передбачає володіння всіма руховими навичками, необхідними для демонстрації фізичних вправ учням; засвоєння способів виконання сукупності професійно-педагогічних дій; уміле застосування словесних, наочних і практичних методів і прийомів фізичного виховання з урахуванням конкретних навчальних ситуацій; здатність опиратися на дидактичні принципи, враховувати вимоги принципів фізичного виховання та фізичної підготовки; володіння широким інструментарієм сучасних педагогічних технологій.

6. *Педагогічно-рефлексивний* (аналітико-рефлексивний) компонент компетентності викладача фізичного виховання передає самоусвідомлення, самоконтроль, самооцінку вчителя. Рефлексія є психологічним механізмом, спрямованим на самовдосконалення особистості, що передбачає вміння усвідомлювати рівень особистої діяльності, власних здібностей, знання про способи професійного самовдосконалення; уміння бачити при-

чини недоліків у своїй діяльності; бажання розвиватися. Ця компетентність виявляється у здатності до самопізнання (самопостереження, самоаналізу, критичного самооцінювання), спонукання самого себе до діяльності (самокритики, самостимулювання, самопримушення та ін.), самореалізації (самоорганізації, контролю й обліку діяльності із самоосвіти та ін.).

*Рисунок 1.1 – Структура моделі вчителя фізичного виховання
(за ред. Степанченко Н. І., 2017)*

Наступний дослідник (Данилевич М. В., 2018) у структурі готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту визначає мотиваційно-ціннісний, пізнавальний, процесуальний та емоційно-вольовий компоненти (рис. 1.2).

Сутність мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту до педагогічної діяльності вивчали багато дослідників. Так, теоретичний аналіз наукової літератури [20] свідчить про розмаїтість думок щодо визначення мотиваційної готовності студентів до професійної діяльності. Автор І. В. Арендачук визначає таку готовність як аспект психологічної готовності, який являє собою сукупність мотивів, що визначають ставлення до професії з позицій конкретної спеціальності [150].

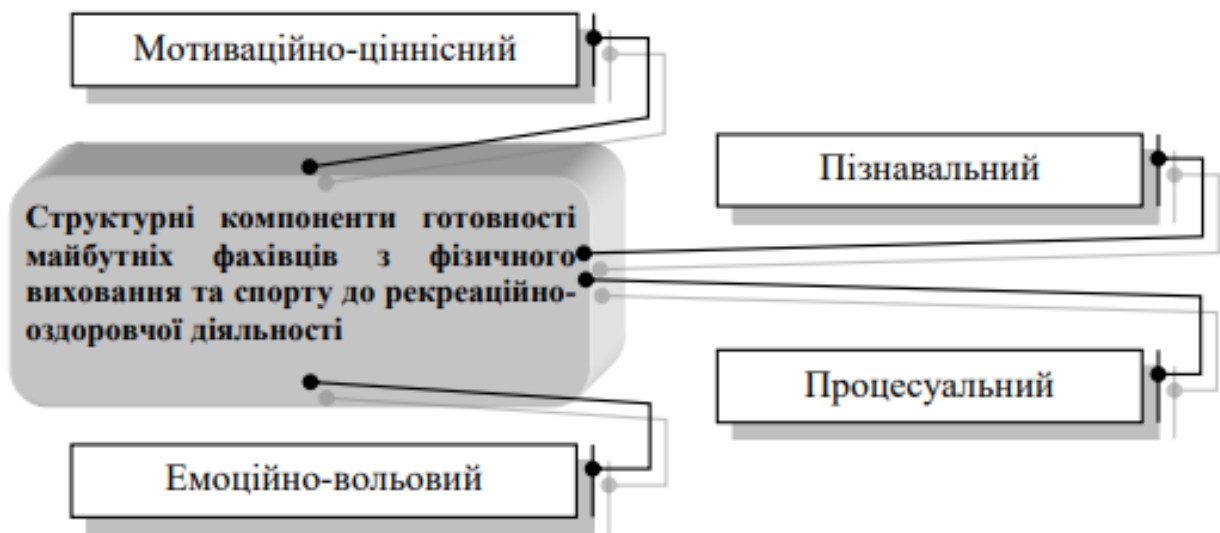

Рисунок 1.2 – Структурні компоненти готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту (за ред. Данилевич М. В., 2018)

Відомі автори [101] виділяють чотири компоненти: інсталяційний (мотиви професійного вибору, ціннісно-сміслові професійні орієнтації); когнітивний (знання, вміння і навички, усвідомлення і самооцінка яких сприяють успішному початку професійної діяльності); особистісно-вольовий (особистісні характеристики: цілеспрямованість, рішучість, ініціативність, інтегральний показник волі); професійно-ідентифікаційний (показник професійної ідентичності та показники прихованої професійної мотивації); спрямованість особистості, усвідомлене прийняття цінностей професійної діяльності; переважання мотивів, які забезпечують ефективність виконання майбутньої професійної діяльності та дозволяють активізувати когнітивний, поведінковий і емоційно-вольовий компоненти, необхідні для трансформації теоретичних знань у практичні (Н. Ю. Максимова, 2014). Професійна спрямованість, на думку [223], включає такі взаємопов'язані компоненти, як мотиваційний, цільовий, емоційний, когнітивний, контрольно-оцінний і вольовий, які утворюють в її структурі три блоки: мотиваційно-цільовий, представлений вектором «мотив – мета»; емоційно-

когнітивний, представлений чуттєво-інформаційними утвореннями; регулятивний, утворений вольовим і контрольно-оцінним компонентами.

Зміст пізнавального компонента готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту до освітньої діяльності охоплює обізнаність, ерудицію та знання щодо особливостей використання методів і засобів проведення рекреаційно-оздоровчої діяльності. Функція пізнавального компонента готовності полягає у здійсненні творчої орієнтації майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту.

Характеристика процесуального компоненту готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту надається авторами [113], які зазначають перетворення знань: з одного боку, знання повинні бути синтезованими та об'єднаними навколо певної проблеми, яка має різноманітний та цілісний характер, а з іншого боку, – вони повинні бути переведені на мову практичних дій, практичних ситуацій, тобто виступити засобом вирішення реальних практичних завдань.

Аналіз психологічної літератури та літератури з фізичної культури і спорту [71, 224] підтвердив недостатність досліджень, присвячених вивченню вольової сфери особистості студента, зокрема майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту.

Воля особистості, на думку В. В. Желанової, є «її суттєвим складником, що містить прості й синтетичні (морально-вольові) якості, які виконують регулятивну, стимулюючу та спонукальну функції» [71]. Інший вчений, Є. П. Ільїн, вказує на те, що вольовими якостями особистості є особливості вольової регуляції, які проявляються у конкретних специфічних умовах, пов'язаних із характером подоланих труднощів. Вольові якості вчений розділив на дві групи. На його думку, перша – включає цілеспрямованість, тривалість утримання спонукання, вольового зусилля (терплячість, завзятість, наполегливість), друга – самовладання (сміливість, витримку, рішучість) [85].

Важливою проблемою сучасного суспільства є гуманізація відносин людини з оточуючими. Особливої актуальності набуває процес утвердження нових цінностей, головною з яких є формування і розвиток духовної культури особистості майбутнього фахівця. Невід'ємною частиною цього виду культури є емоційна зрілість, здатність до співпереживання, вміння розуміти і приймати іншого. Ключовою умовою даного процесу є емпатія, яка має особливе значення для професійної діяльності фахівців у сфері фізичної культури.

Посилаючись на відомих авторів [1, 185], дослідники О. В. Єрмоленко, М. В. Єрмоленко [65] визначають узагальнену структуру здібностей до інноваційної діяльності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту. Пропонована структура здібностей передбачає реалізацію *мотиваційно-пізнавального компоненту* (визначення базової стійкої пізнавальної зацікавленості до: вивчення теоретико-методичних і практичних основ побудови тренувальних занять із видів спорту та видів рухової активності, організаційно-методичного забезпечення фізкультурно-оздоровчих заходів; вивчення фізіологічних та біохімічних закономірностей формування тренувальних ефектів у процесі тренувальних занять із видів спорту та видів рухової активності; вивчення основ менеджменту сфери фізичної культури і спорту; ознайомлення з провідними інноваційними розробками сфери фізичної культури і спорту), *когнітивного компоненту* (передбачає набуття теоретичних знань з використання засобів та методів під час тренувальних занять із видів спорту та видів рухової активності; набуття спеціальних знань із побудови тренувальних програм та модельних тренувальних завдань з видів спорту та видів рухової активності), *операційно-дієвого компоненту* (визначає активність включення в навчальний процес студента; уміння проводити якісний аналіз побудови тренувальних програм, модельних тренувальних завдань та організації фізкультурно-оздоровчих заходів; володіння методами оцінювання побудови тренувальних програм, модельних тренувальних завдань із видів спорту та видів рухової активності;

уміння швидко діагностувати проблему під час реалізації моделі тренувального заняття з видів спорту та видів рухової активності та прийнятті керівних рішень), *рефлексивно-оціночного компоненту* (проводиться аналіз усвідомлення необхідності здійснення інноваційної діяльності в процесі реалізації тренувальних програм із видів спорту та видів рухової активності; здатність оцінювати свою діяльність та її результати; уміння приймати керівні рішення). Далі автори [65] вказують, що когнітивний компонент є базовим у формуванні професійно-спеціалізованих компетентностей, адже він передбачає набуття теоретичних знань із використанням засобів та методів під час тренувальних занять із видів спорту та видів рухової активності, а також набуття спеціальних знань із побудови тренувальних програм та модельних тренувальних завдань з видів спорту та видів рухової активності. У подальшому дослідники [65] пропонують конструювання практичних варіантів когнітивного компонента у вигляді алгоритмізованих навчальних завдань. На першому етапі виділяються системи головних ідей, законів, положень (інваріантів), які зберігають своє значення та зміст у всіх частинах явищ, фактів та в предметних галузях. Зазначена інваріативна частина формує так зване фундаментальне теоретичне ядро. На його основі конструюються предметні профільні компоненти, які орієнтовані на засвоєння професійно спеціалізованих компетентностей і включають професійно орієнтовані категорії навчального курсу. Зазначені компоненти характеризуються варіативністю і можуть піддаватись модифікаціям під час зміни в змісті та структурі професійної освіти. При цьому алгоритмізовані навчальні завдання повинні включати реальні ситуації з майбутньої професійної діяльності фахівців в аспекті практичного використання керівних впливів (блок ситуаційних завдань з біомеханічного аналізу рухів та техніки змагальних вправ; блок ситуаційних завдань з розроблення й аналізу тренувальних програм розвитку та вдосконалення рухових здібностей; блок ситуаційних завдань з розроблення й аналізу модельних комплексів вправ для підготовчої частини тренувального заняття;

блок ситуаційних завдань із розроблення й аналізу модельних тренувальних завдань для основної частини тренувального заняття; блок ситуаційних завдань із планування тренувального процесу та його аналізу; блок ситуаційних завдань із функціональної діагностики).

1.7 Підходи та стратегії практичних варіантів педагогічної моделі підготовки майбутніх тренерів-викладачів

Триваючі процеси глобалізації та євроінтеграції суспільства призвели до зміни соціально-економічної ситуації в державі, що суттєво вплинуло на поглиблення реформування наявних ринкових відносин. Зазначені обставини позначилися на вимогах до структури та змісту підготовки кадрів і визначення педагогічної скерованості суб'єктів діяльності у сфері фізичної культури і спорту. Відбулась зміна освітньої парадигми, почався активний перехід від репродуктивно-педагогічної моделі класичної освіти до креативно-педагогічного освітнього процесу [63, 46].

Сучасний стан професійної підготовки тренерів-викладачів у спеціалізованих закладах вищої освіти передбачає формування фахівця, який володіє достатніми знаннями, уміннями та навичками в підготовці спортивного резерву та висококваліфікованих спортсменів у вибраному виді спорту, де результативність зазначеного процесу визначається здатністю до оволодіння професійними компетентностями здобувачами [63, 185]. Критичний аналіз сучасного навчального процесу у сфері спортивної освіти вказує на наявні суттєві недоліки системи підготовки. Зокрема, відсутнє цілісне уявлення і системна побудова процесу засвоєння знань, формування професійних умінь і навичок, пропонований навчальний матеріал і методи навчання не забезпечують цільової спрямованості на формування

стійкої, зростаючої професійної компетентності. Таким чином, перед педагогічною наукою та практикою постає актуальна потреба в проведенні досліджень з метою оптимізації професійної підготовки тренерів-викладачів.

Теоретико-методичні основи професійної підготовки тренерів-викладачів у своїх працях розглядали М. М. Василенко, Г. П. Васянович, В. Г. Григоренко, І. А. Зязюн, Т. Ю. Круцевич, Є. О. Павлюк, В. М. Пристинський, А. В. Свасьєв, Б. В. Сермєєв, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенко, А. В. Цьось, Ю. М. Шкребтій.

Аналіз праць науковців доводить відсутність ефективної моделі побудови освітньої траєкторії підготовки тренерів-викладачів у профільних закладах освіти. Таким чином, одним з актуальних та своєчасних напрямів оптимізації процесу професійної підготовки фахівців вважаємо структурно-функціональне моделювання процесу підготовки тренерів-викладачів на основі конструювання практичних варіантів когнітивного компонента підготовки.

Мета дослідження – обґрунтування необхідності оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів на основі застосування методу конструювання практичних варіантів когнітивного компонента педагогічної моделі підготовки фахівців у вигляді алгоритмізованих навчальних завдань.

Завдання:

1. Здійснити аналіз літературних джерел з питань технологічного забезпечення реалізації основних положень, які визначають теоретико-методологічні аспекти підготовки тренерів-викладачів.

2. Визначити базові структурні компоненти схеми професійної підготовки тренерів-викладачів.

3. Визначити зміст практичних варіантів когнітивного компонента педагогічної моделі підготовки, заснованих на використанні алгоритмізованих навчальних завдань.

4. Обґрунтувати необхідність оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів на основі застосування методу конструювання практичних варіантів підготовки у вигляді алгоритмізованих навчальних завдань.

Методи дослідження: теоретико-методологічні дослідження вчених, класифікація, ідеалізація та педагогічне моделювання, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків, спостереження, методи порівняння, синтезу, аналізу.

Результати дослідження. Концепція сучасної підготовки тренерів-викладачів в умовах креативно-педагогічного освітнього процесу розглядається як наукова система поглядів, яка визначає процес функціонування та керування освітнім процесом у профільних закладах освіти. Пошук шляхів підвищення ефективності освітньої діяльності в умовах сталого інноваційного розвитку сконцентовано, головним чином, на втіленні провідних педагогічних технологій формування професійної готовності до оволодіння компетентностями, які забезпечують формування та вдосконалення педагогічної майстерності [51, 44]. У системі підготовки сучасного спеціаліста провідну роль відіграють питання інтеграції та диференціації наукового знання. Зазначені процеси виявляються в необхідності поєднувати планування змісту підготовки тренерів-викладачів з обов'язковою орієнтацією на кінцеві результати навчання, на багатофункціональну діяльність фахівців, що є досить складною категорією під час реалізації наявної нині моделі звуженої скерованості навчання в аспекті вирішення завдань формування професійних компетентностей [76, 117, 182].

Під час навчання тренерів-викладачів одним із провідних і самостійних предметів засвоєння знань повинні стати системи специфічних і логічних прийомів розумової діяльності. Тому в процесі навчання особливу роль грають інноваційні методики та технології формування знань, умінь і навичок. Зміст підготовки тренерів-викладачів концентрується у засвоєнні студентами професійно-спеціалізованих компетентностей, до яких нале-

жать компетентності з формування умінь вирішення інтелектуальних завдань у вузькопрофесійній галузі знань; компетентності з формування умінь здійснення квазіпрофесійної діяльності; компетентності з формування фундаментальних знань, умінь та навичок вирішувати професійні завдання; компетентності з формування загальних і прикладних знань, умінь та навичок вирішувати професійні завдання; компетентності з формування умінь аналізувати, оцінювати та корегувати результати власної трудової діяльності.

Узагальнено наведений перелік професійно-спеціалізованих компетентностей можна представити як здатність тренера-викладача здійснювати керівні впливи в навчально-тренувальному процесі. У спортивній практиці до керівних впливів можна віднести необхідні за структурою вправи, певні варіації тривалості та різні рівні інтенсивності їх виконання, режим чергування серій вправ із відпочинком, кількість повторень, завдання дій у різних техніко-тактичних вправах. Формування знань, умінь та навичок представлено процесом отримання та перероблення інформації. Відповідний процес реалізується за певними правилами, так званими алгоритмами. Алгоритм – це послідовність розгортання процесів функціонування певної системи. Процес керування у системі концентрується в реалізації певного алгоритму функціонування системи.

Отже, процес формування знань, умінь і навичок здійснювати керівні впливи тренером-викладачем можна представити певною системою. Вивчення категорій функціонування системи в різних умовах впливу на неї дає можливість розробити алгоритм формування знань з реалізації керівних впливів та змінювати її стан. Це така властивість, яка за допомогою ефективного керування через певний проміжок часу повинна привести до мети, переходячи з вихідного стану в необхідний.

У результаті алгоритмізованого формування здатності до практичного використання керівних впливів у процесі підготовки тренерів-викладачів відбувається накопичення у майбутніх фахівців інформації у

вигляді моделей, які представлені їхніми структурою та функцією. Треба зазначити, що засвоєння інформації та її перероблення представлені процесом трансформації одних моделей в інші шляхом порівняння з еталоном з пам'яті [94].

Сучасний процес підготовки тренерів-викладачів орієнтований переважно на формування і застосування в практичній діяльності інтуїтивних моделей реалізації керівних впливів у навчально-тренувальному процесі з виду спорту. Зазначений підхід не спроможний досягти своєї мети через відсутність досить точних меж факторів впливу у структурі реалізації професійно спеціалізованих компетентностей.

Отже, технологічне забезпечення реалізації процесу підготовки тренерів-викладачів повинно передбачати оновлення методичних підходів до освітнього процесу, де головним аспектом повинні стати технології розвивального і проблемного навчання шляхом побудови індивідуальної освітньої траєкторії особистісної підготовки фахівця, яка заснована на використанні моделі конструювання практичних варіантів підготовки у вигляді алгоритмізованих навчальних завдань. Моделювання як дослідження процесів та об'єктів повинно стати одним із головних методологічних принципів підготовки тренерів-викладачів. Для правильного конструювання змісту практичних варіантів підготовки у вигляді алгоритмізованих навчальних завдань необхідно знати співвідношення рівнів параметрів, які визначають стан системи натеper.

Процес формування професійних компетентностей тренерів-викладачів повинен передбачати етапну реалізацію таких компонентів: *мотиваційно-пізнавального, когнітивного, операційно-діяльного, рефлексивно-оціночного*. Когнітивний компонент є базовим у формуванні професійно спеціалізованих компетентностей, адже він передбачає набуття теоретичних знань із використанням засобів і методів під час тренувальних занять з видів спорту та видів рухової активності, а також набуття спеціальних знань з побудови тренувальних програм і модельних тренувальних

завдань з видів спорту та видів рухової активності. Для конструювання практичних варіантів когнітивного компонента у вигляді алгоритмізованих навчальних завдань пропонуємо особливий підхід, який полягає у такому. На першому етапі виділяються системи головних ідей, законів, положень (інваріантів), які зберігають своє значення та зміст у всіх частинах явищ, фактів і в предметних галузях. Зазначена інваріативна частина формує так зване фундаментальне теоретичне ядро. На його основі конструюються предметні профільні компоненти, які орієнтовані на засвоєння професійно спеціалізованих компетентностей і включають професійно орієнтовані категорії навчального курсу. Зазначені компоненти характеризуються варіативністю і можуть піддаватись модифікаціям під час зміни в змісті та структурі професійної освіти. При цьому алгоритмізовані навчальні завдання повинні включати реальні ситуації з майбутньої професійної діяльності фахівців в аспекті практичного використання керівних впливів (блок ситуаційних завдань із біомеханічного аналізу рухів і техніки змагальних вправ; блок ситуаційних завдань з розроблення й аналізу тренувальних програм розвитку та вдосконалення рухових здібностей; блок ситуаційних завдань із розроблення та аналізу модельних комплексів вправ для підготовчої частини тренувального заняття; блок ситуаційних завдань з розроблення й аналізу модельних тренувальних завдань для основної частини тренувального заняття; блок ситуаційних завдань з планування тренувального процесу та його аналізу; блок ситуаційних завдань з функціональної діагностики). Пропонований підхід дозволить здійснити системну відповідність і змістовну наступність курсу підготовки.

Таким чином, пропонується модель підготовки тренерів-викладачів із використанням методу конструювання практичних варіантів у вигляді алгоритмізованих навчальних завдань дозволить якісно сформулювати спеціальні знання з побудови тренувальних програм і модельних тренувальних завдань з видів спорту та видів рухової активності. Крім того, у майбутніх тренерів-викладачів будуть сформовані типові моделі поведінки зі швид-

кого діагностування проблем під час реалізації моделі тренувального заняття з видів спорту та видів рухової активності та прийняття корегувальних керівних рішень.

Висновки. Інтеграція та диференціації наукового знання зумовлюють необхідність поєднувати планування змісту підготовки тренерів-викладачів з обов'язковою орієнтацією на кінцеві результати навчання, на багатофункціональну діяльність фахівців, що є досить складною категорією під час реалізації наявної нині моделі звуженої скерованості навчання в аспекті вирішення завдань формування професійних компетентностей.

За допомогою алгоритмізованого формування здатності до практичного використання керівних впливів у процесі підготовки тренерів-викладачів відбувається накопичення у майбутніх фахівців інформації у вигляді моделей. Засвоєння інформації та її перероблення представлені процесом трансформації одних моделей в інші шляхом порівняння з еталоном з пам'яті.

Процес підготовки тренерів-викладачів повинен передбачати оновлення методичних підходів до освітнього процесу, де головним аспектом повинні стати технології розвивального і проблемного навчання шляхом побудови індивідуальної освітньої траєкторії особистісної підготовки фахівця, яка заснована на використанні моделі конструювання практичних варіантів підготовки у вигляді алгоритмізованих навчальних завдань.

Конструювання практичних варіантів когнітивного компонента у вигляді алгоритмізованих навчальних завдань має етапну структуру, де по чергово реалізуються варіативні компоненти. Пропонована модель підготовки тренерів-викладачів із використанням методу конструювання практичних варіантів підготовки дозволить якісно сформувати спеціальні знання з побудови тренувальних програм і модельних тренувальних завдань із видів спорту та видів рухової активності.

Висновки до розділу 1

1. Сучасний рівень розвитку інформаційних технологій дає змогу ефективно та якісно запроваджувати відносно нову форму навчання – змішане та дистанційне навчання. Використання платформи Moodle дає змогу формувати професійні компетенції у студентів як практичного, так і теоретичного характеру, оволодіння великою базою теоретичних знань, формування здібностей до самонавчання й самоконтролю, самопідготовки та самоадаптації до майбутньої професійної діяльності в умовах соціально-економічних перетворень сучасного суспільства.

2. Забезпечення студентів у процесі навчання комплексом педагогічних компетентностей є однією з основних вимог підвищення якості професійної підготовки випускників ЗВО галузі ФКС.

3. Необхідне теоретичне осмислення системи формування педагогічної майстерності майбутніх тренерів-викладачів фізичної культури у ЗВО, що враховує специфіку їхньої професійної діяльності та відповідає сучасним вимогам до підготовки фахівців.

4. Впровадження дистанційного навчання при викладанні спортивно-педагогічних дисциплін повинно відбуватись у двох напрямках: при засвоєнні теоретичного розділу навчальної програми з дисципліни з використанням як традиційних засобів навчання, так і засобів ІКТ. Під час засвоєння практичного розділу доцільно використовувати відео тренувань, уроків, навчання технічних елементів та рухових навичок.

5. У підготовці студентів спеціальностей «Фізична культура і спорт» і «Середня освіта (фізична культура)» варто зазначити, що будь-яка платформа дистанційного навчання не в змозі в повній мірі забезпечити студентам, спортсменам, реальні умови тренування та спортивно-педагогічного вдосконалення у спортивних та спеціалізованих залах, на ігрових та змагальних майданчиках, стадіонах, басейні, а також засвоєння

методики навчання різних рухових умінь. Тому традиційний компонент підготовки залишається провідним при підготовці майбутніх спеціалістів із фізичного виховання та спорту.

6. Закордонний досвід підготовки кадрів із фізичного виховання та спорту вказує на потребу та доцільність розширення міжнародної співпраці вітчизняних закладів вищої освіти з аналогічними навчальними закладами країн Європи з метою підготовки конкурентоздатних фахівців, затребуваних не лише в Україні, але й за її межами.

7. Особливості професійної діяльності та професійно-педагогічної компетентності тренера фізичного виховання і спорту полягають у такому:

- професійно-педагогічна компетентність тренера-викладача фізичного виховання – це інтегроване, багаторівневе та багатокомпонентне утворення, яке об'єднує світоглядні позиції особистості та професійні знання й уміння, особистісні якості в реалізації різносторонніх функцій та аспектів її діяльності;

- мотиваційно-ціннісний компонент готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту до педагогічної діяльності передбачає наявність мотивів щодо отримання вищої фізкультурної освіти відповідно до обраних галузі знань, спеціальності, спеціалізації, кваліфікації та освітнього рівня; стійкого позитивного ставлення до професії у галузі фізичної культури і спорту; ціннісних орієнтацій як основи життєвої активності та вибору професійного шляху; професійної мотивації, яка враховує сукупність потреб та інтересів;

- дія процесуального компонента готовності виражається у здійсненні конструктивної функції, спрямованої на моделювання студентами особливостей функцій фахівців із фізичного виховання та спорту, здатних ефективно виконувати педагогічну діяльність;

- емоційно-вольовий компонент готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності пе-

редбачає наявність у них потреби у схваленні, вольового потенціалу, емпатії та потреби у пошуках нових вражень;

- модель підготовки тренерів-викладачів із використанням методу конструювання практичних варіантів у вигляді алгоритмізованих навчальних завдань дозволить якісно сформувати спеціальні знання з побудови тренувальних програм та модельних тренувальних завдань із видів спорту та видів рухової активності.

8. Наповнення навчального процесу професійно-орієнтованими завданнями, заснованими на розвитку здібностей до інноваційної діяльності з теоретико-методичних основ побудови тренувальних занять з видів спорту та видів рухової активності, а також застосування пошукового методу навчання, орієнтують навчальний процес на акцентоване формування і розвиток здібностей майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту до інноваційної діяльності.

9. Використання інноваційних підходів до навчання, таких як сучасні технології, залучення висококваліфікованих експертів галузі фізичної культури і спорту, організація практичних занять в умовах реальної спортивної діяльності, розроблення сучасних навчальних програм і впровадження нових методів навчання, спрямованих на розвиток творчого та критичного мислення, вирішення проблем, сприяють підвищенню якості підготовки фахівців, здатних надавати високоякісні послуги в галузі фізичної культури і спорту, а також сприяють загальному розвитку цієї сфери в Україні.

РОЗДІЛ 2

РОЗРОБЛЕННЯ Й АПРОБАЦІЯ МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

2.1 Загальна характеристика педагогічних умов і моделі розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів

Багатоаспектне вивчення проблеми розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки у закладі вищої освіти, визначення сутнісних характеристик провідних структур професійної компетентності й аналіз реальної практики їх функціонування у студентів і сучасних тренерів-викладачів повною мірою може стати науковою підставою для визначення й розроблення педагогічних умов розвитку професійної компетентності у процесі фахової підготовки [222].

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що процес формування будь-яких умінь може ефективно реалізуватися лише за певних умов, котрі віддзеркалюють їхню сутність і специфіку [122].

У науці існує багато підходів до трактування самого терміна «умова». Так, у «Філософському словнику» термін «умова» розглядається як чинник (лат. *factor* – чинник), тобто рушійна сила, причина будь-якого процесу [206].

Проаналізовані деякі підходи до трактування терміна «педагогічні умови».

Так, наприклад, дослідник [152] вважає, що ця категорія є системою певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, котрі об'єктивно склалися або суб'єктивно створені, необхідні для досягнення конкретної педагогічної мети.

Інший вчений [129] їх розглядає як взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик, що забезпечують високу результативність навчального процесу і відповідають психолого-педагогічним критеріям оптимальності

Відомий фахівець Т. В. Чопик [222] вказує, що «педагогічні умови» – це сприятливе середовище організації навчально-виховного процесу у ЗВО, що забезпечує ефективні спільні дії учасників педагогічного процесу для досягнення поставленої мети.

Таким чином, знання внутрішніх зв'язків, що виявляються в процесі організації навчального процесу, визначається в таких діях:

- визначати доцільні умови, шляхи та засоби навчальної діяльності (закон цілісності та єдності дидактичного процесу);
- обґрунтовано визначати зміст навчання (закон соціальної зумовленості цілей, змісту і методів навчання);
- організовувати навчальний процес на основі інноваційного та творчого підходів до формування професіоналізму майбутнього фахівця, що передбачає реалізацію педагогічних умов упровадження інновацій (закон розвивального навчання);
- розвивати співвідношення між змістом і методами навчання та майбутньою професійною діяльністю тренерів-викладачів (закон єдності та взаємозв'язку теорії та практики);
- визначати основні напрями професійного становлення майбутнього тренера-викладача і враховувати їх у змісті фахової підготовки (закон зумовленості навчання характером діяльності студентів).

Слід вказати, що навчання майбутніх фахівців відбувається за наявності певних зовнішніх умов – у певному соціальному середовищі, що об'єднує спеціальний навчальний заклад; людей, котрі включені до цього процесу (викладачів і студентів); їхніх взаємин, знарядь діяльності, мовних засобів, духовних цінностей.

Для визначення оптимальних умов розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки засобами інноваційних технологій у навчанні студентів були обрані спеціальні засоби, методи, форми навчання, котрі організовуються викладачем.

Відомий автор [190] відмічає, що підбір методів навчання та педагогічних технологій залежить від:

- провідної парадигми національної системи освіти;
- загальних і професійних цілей освіти;
- провідних методологічних положень й установок сучасної загальної дидактики;
- особливостей змісту, методів і форм роботи конкретних освітньо-виховних систем;
- особливостей змісту професіограми конкретного фахівця;
- особливостей змісту й методики викладання конкретної навчальної дисципліни та визначених її специфікою вимог до добору загальнодидактичних методів;
- мети, завдання, змісту матеріалу та дидактичного й методичного задуму конкретного заняття;
- наявності часу на вивчення конкретної теми;
- рівня розумової підготовленості майбутніх фахівців;
- рівня оснащення навчально-матеріальної бази;
- педагогічної майстерності викладачів тощо.

Ефективність організації й управління освітнім процесом прямо залежить від пізнання сутності цього процесу, його рушійних сил, властивостей і закономірностей. Окрім того, з урахуванням підвищення ролі інтеграційних підходів у професійній підготовці, під час вирішення досліджуваних проблем усі процеси доцільно вивчати й аналізувати з позицій внутрішньої єдності сукупності складників освітньої системи [200, 234].

Для визначення стану системи професійної підготовки тренерів фізичного виховання і спорту необхідно розглянути основні інновації педагогічної освіти; перспективні моделі розбудови освітніх систем підготовки фахівців у вишах. Поняття «модель» (лат. *modulus* – міра, зразок) використовується в багатьох галузях науки. Модель – це штучно створений об’єкт у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм або формул, подібний до досліджуваної системи (об’єкта або явища), відображає та відтворює в більш простому, примітивному вигляді структуру, властивості, взаємозв’язки і відносини між елементами цієї системи. Відомий автор [230] указує, що « модель – це така система, яка уявлена або матеріально реалізована, що, відображаючи або відтворюючи об’єкт дослідження, здатна замінити його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об’єкт». Тобто принцип пізнаваності світу і принцип віддзеркалення є пов’язаними між собою, обумовлюють один одного.

Наступний автор, А. О. Лопатьєв [124], зазначає, що науковою основою моделювання є теорія аналогії (в окремих випадках – фізичного й аналогового моделювання – теорія подібності), у якій основним поняттям є поняття аналогії, а саме схожість об’єктів за їхніми якісними й кількісними ознаками. Далі автор зазначає, що загалом подібність розуміють як взаємно однозначну відповідність між порівнюваними об’єктами (процесами), при якій функції або правила переходу від параметрів, котрі характеризують у тому чи іншому сенсі один із об’єктів, до параметрів, які в тому ж сенсі характеризують другий об’єкт, відомі, а математичні описи (якщо вони є або потенційно можуть бути отримані) допускають їх перетворення до тотожного вигляду. Зараз існує багато різноманітних способів і прийомів математичного моделювання, при цьому в найменуванні математичної моделі часто відображається назва того чи іншого математичного методу, що застосовується при її побудові. Наприклад, розрізняють моделі дискретні й неперервні, детерміністичні й стохастичні, аналогові й символічні тощо. Класифікацію моделей можна формувати за різними ознаками і призначенням, а саме:

- за характером використання початкової інформації;
- за типом (видом) математичного методу;
- за ступенем відповідності моделі і реальної системи;
- за рівнем конкретизації модельованого об'єкта тощо.

Моделювати – означає створювати зразки нових освітніх систем і процесів, на основі яких можна пізнавати складні соціально-педагогічні явища, долати негативні виклики, знаходити їм протидію. Зокрема, за допомогою моделювання створюються педагогічні технології, що забезпечують формування та розвиток учасників освітнього процесу. Розробленню моделей професійної підготовки педагога присвячені дослідження, що стосуються модернізації навчання фахівців фізичної культури як важливого фактора ефективності керування навчально-тренувальним процесом [28, 29, 111].

Відомий автор [16] вказує, що «основним призначенням педагогічних систем є організація та підтримка навчального процесу, розв'язування педагогічних задач із метою формування розвитку особистості», моделювання дає змогу виявити причинно-наслідкові зв'язки й уточнити чинники, прогнозувати наслідки впровадження інновацій, оцінити користь і можливі недоліки, підвищити продуктивність роботи науково-педагогічних працівників у вишах.

Таким чином, моделювання дає змогу спроектувати й реалізувати необхідні навчально-методичні заходи для вдосконалення системи підготовки майбутніх тренерів у ЗВО галузі ФКС.

Головним завданням розроблення моделі освітньої системи є визначення структурних компонентів, що регламентується стандартом вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт», і сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів професійного розвитку особистості [128].

Метою освітньої системи є досягнення певної властивості (якості) об'єкта, на якого вона спрямована, і, як наслідок, передбачає певні дії що-

до їх досягнення. Процес навчання передбачає послідовне якісне перетворення об'єкта навчання (особистості), що проходить певні фіксовані стадії (етапи, рівні) свого становлення.

Багато дослідників – Н. Волянчук [32], В. Воронова [33], Г. Ложкіна [123], Т. В. Чопик [222] – для реалізації педагогічних умов вивчали та розробляли моделі підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури та спорту.

Інший відомий дослідник, Н. І. Степанченко [182], визначив модель системи професійної підготовки вчителів фізичного виховання у ЗВО, котра дозволяє показати змістові та предметні характеристики освітнього процесу, цілісну структуру та взаємозв'язок усіх складників.

На основі врахування поглядів науковців (Є. Бондаревська, С. Кульневич [19] та ін.) вважаємо, що при побудові системи професійної підготовки тренерів фізичного виховання і спорту потрібно використовувати такі чотири блоки: концептуальний, проєктувальний, організаційно-технологічний, контрольний (рис. 2.1).

Концептуальний блок виходить із потреб та запиту соціуму щодо побудови вищої освіти в галузі ФКС у вишах. У цьому блоці визначаються зміст, завдання професійно-педагогічної освіти та відповідні технології освітньої системи.

Проєктувальний блок моделі обґрунтовує структуру професійної компетентності тренера-викладача, що включає загальну психолого-педагогічну компетентність, спортивну компетентність, соціально-педагогічну компетентність, навчально-методичну компетентність фахівця фізичного виховання і спорту та особистісну компетентність. Визначає умови вдосконалення професійної підготовки майбутніх випускників ФКС.

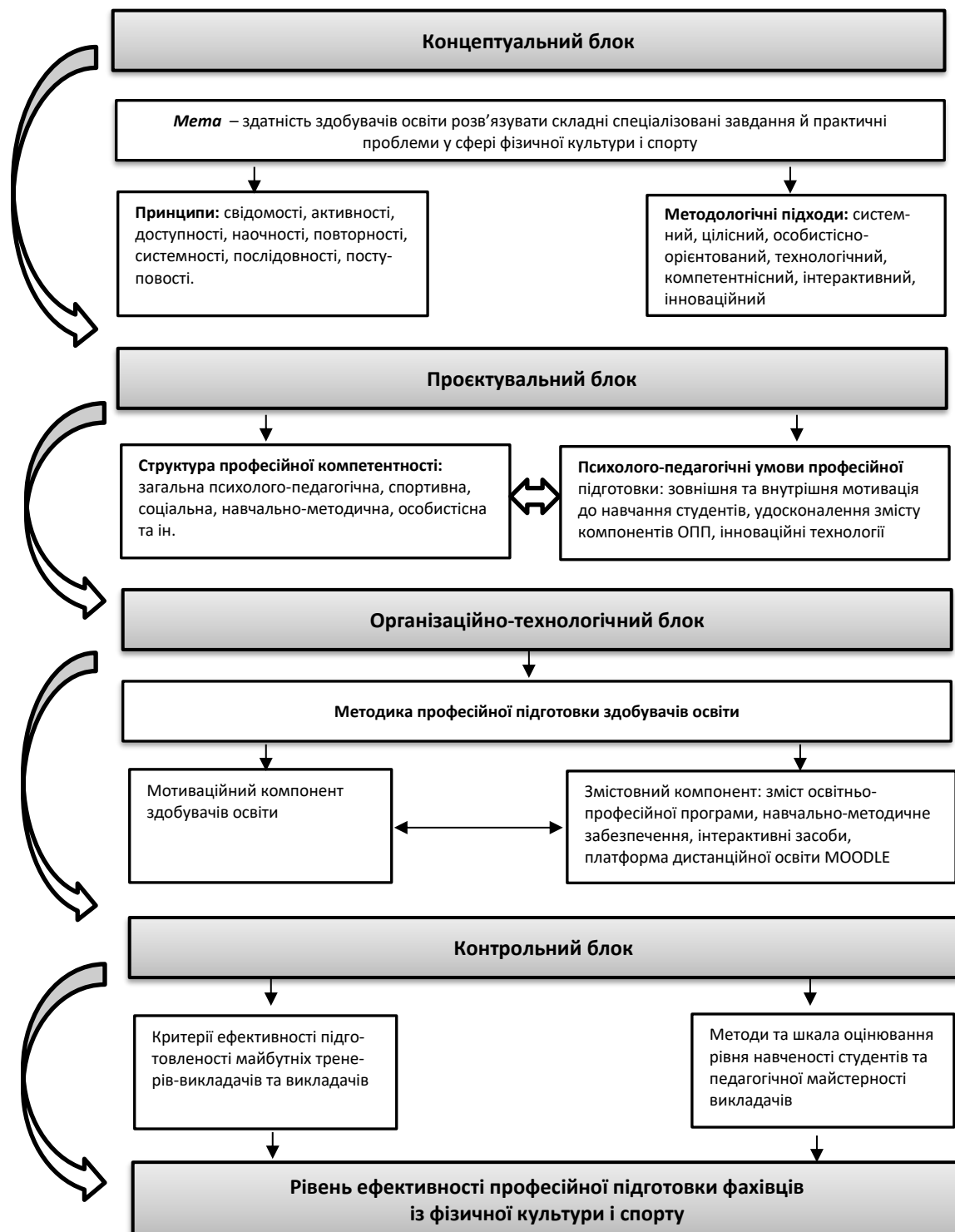

Рисунок 2.1 – Модель системи професійної підготовки тренерів-викладачів у ЗВО

Наступний *організаційно-технологічний блок* визначає методику професійної підготовки студентів: зміст, форми та методи досягнення по-

зитивного результату навчання у вишах. Перший чинник впливає на формування мотивації студентів і викладачів до професійної діяльності в галузі фізичної культури і спорту. Побудова комфортного психологічного клімату в освітньому середовищі, налагодження позитивних міжособистісних і ділових відносин, задовольняє особистісні та професійні потреби. Інший чинник містить зміст освітньо-професійної програми (дисципліни, робочі програми, навчально-методичне забезпечення, інтерактивні засоби та технологічний інструментарій, платформа дистанційної освіти MOODLE).

Контрольний блок моделі підготовки тренерів-викладачів фізичного виховання передбачає контроль за вхідним, поточним та підсумковими результатами всього навчального процесу. Цей блок містить критерії, показники, методи оцінювання (анкетування, спостереження, бесіди, аналіз, синтез). Як наслідок процедура визначає рівень професійної підготовленості та особистісні якості здобувачів освіти.

На основі врахування поглядів науковців (Н. Волянчук [32], В. І. Воронова [33], Г. Ложкіна [123], Т. В. Чопик [222], Н. І. Степанченко [182]) вважаємо, що ефективна підготовка майбутніх тренерів-викладачів можлива за таких педагогічних умов:

- доповнення змісту фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів матеріалом, спрямованим на розвиток їхньої професійної компетентності;
- використання інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх тренерів-викладачів;
- орієнтація на саморозвиток професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у ЗВО.

Модель освітньої системи передбачає удосконалення змісту підготовки (послідовну структурно-логічну схему, зміст навчального матеріалу, систему оцінювання досягнень студентів, розроблення прийомів і засобів освітньої діяльності, вибір (оптимальних) форм і методів навчання).

Ефективність використання системи професійної підготовки тренерів-викладачів фізичного виховання і спорту ЗВО визначають такі критерії: вмотивованість, навченість, практична спрямованість, рефлексивність, умотивованості викладачів, майстерності викладачів.

Під час оцінювання професійних здібностей майбутніх тренерів визначали три рівні (низький, середній, високий). За основу педагогічного прогнозування використовували статистичні показники підсумкового контролю, саме це і вказувало на ефективність авторської моделі та на достатній рівень готовності випускників Академії галузі ФКС щодо виконання професійної діяльності в суспільстві.

Таким чином, на основі теоретичних і навчально-методичних розробок, інноваційних та технологічних засобів, а також методів їх діагностування є можливість запропонувати модель підготовки тренерів-викладачів фізичної культури і спорту в Академії.

2.2 Зміст фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів, спрямований на розвиток їхньої професійної компетентності

На основі аналізу поглядів науковців [32, 33, 123, 167, 182, 198] визначено, що доповнення змісту фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів матеріалом безпосередньо впливає на розвиток їхньої професійної компетентності та ефективність навчального процесу вищих закладах.

Формування фізичної культури суспільства й особистості потребує кардинальних змін в організаційних структурах навчальних закладів, високоп-

професійної підготовки викладачів, тренерів, оновлення методичної документації (навчальних планів, програм), що забезпечує процес нововведень.

Розглянемо детальніше визначену першу педагогічну умову, а саме, доповнення змісту фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів матеріалом, спрямованим на розвиток їхньої професійної компетентності.

В угоді ЄС зазначено, що європейська спільнота сприятиме розвитку якісної освіти, заохочуючи співпрацю між країнами-членами ЄС і, якщо треба, підтримуватиме й доповнюватиме їхні дії, поважаючи одночасно їхню відповідальність за зміст навчання й організацію освітніх систем, культурну й мовну різноманітність [27].

За об'єктом впливу результатів педагогічних новацій є якісні зміни у навчанні та вихованні майбутніх фахівців. Інновації у вищій школі передбачають: а) вивчення, узагальнення та поширення передового вітчизняного, європейського та світового досвіду в цій сфері; б) створення електронної бази даних у вищій освіті, організація науково-дослідницьких та навчально-методичних праць з проблем професійної освіти; в) організація і проведення конференцій, семінарів і тренінгових курсів з інноваційних методик викладання гуманітарних та природничо-математичних дисциплін для професійної громадськості [26].

В енциклопедії освіти визначено що, «інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану». Слово «інновація» має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації [64].

Більшість інноваційних технологій, що використовують у ЗВО України, спрямовані на такі напрямки: кредитно-модульна технологія, інформаційно-комунікаційні технології, самостійна робота, інтерактивні технології.

Детальна структура інтерактивного курсу підготовки майбутніх тренерів-викладачів, особливості використання інноваційних технологій в експериментальних групах і теоретико-методичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців ФКС в електронній системі ДДМА розглядаються у підрозділі 2.4.

Дослідник [202] наголошує на тому, що набуття компетенцій відбувається поступово у процесі навчання, рівень компетентності учня на різних етапах навчання буде різним.

На основі аналізу науково-методичної літератури та положення про організацію освітнього процесу розроблено та впроваджено в навчальний процес ДДМА методику професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту. Саме ОПП базується на компетентнісному підході та інноваційних технологіях професійної освіти з використанням системи залікових одиниць (ECTS), формуванні накопичувальної системи залікових одиниць із використанням вагових коефіцієнтів у фаховій підготовці майбутнього тренера-викладача. Її зміст подано на платформі MOODLE DDMA (рис. 2.2).

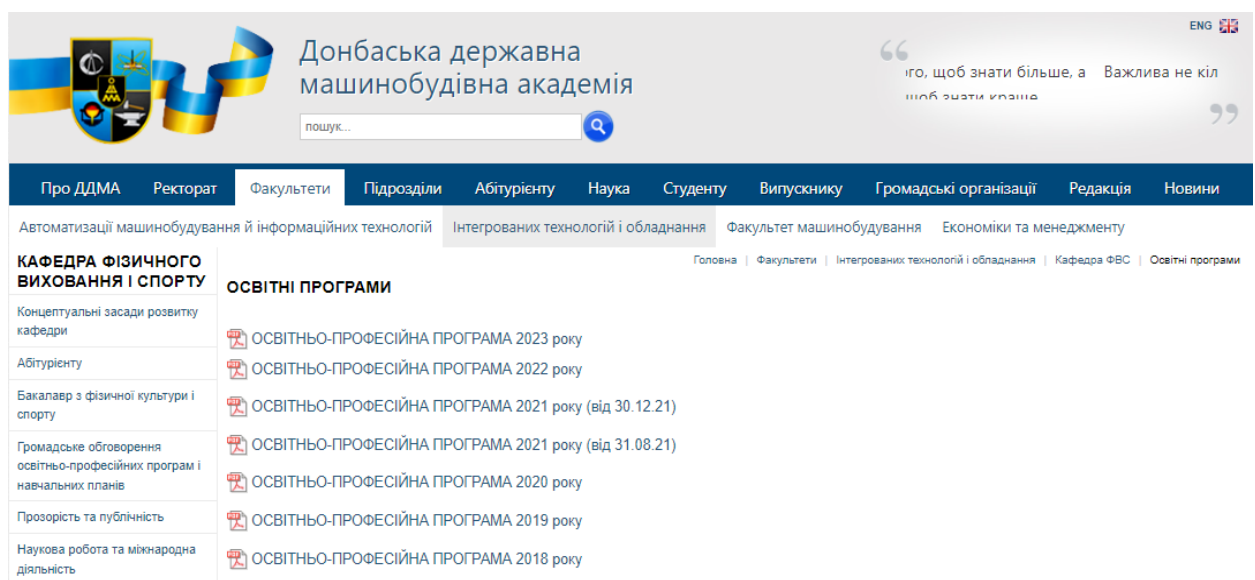

Рисунок 2.2. – Освітні програми на платформі MOODLE кафедри фізичного виховання і спорту

Водночас зміст освіти визначається освітньо-професійними програмами, де відображено освітньо-кваліфікаційні характеристики, визначено нормативний зміст навчання, встановлено вимоги до змісту, обсягу та рівня освітньої і професійної підготовки фахівців відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня з обраної спеціальності. Вони застосовуються в розробленні та коригуванні навчальних планів і програм навчальних дисциплін, засобів діагностики рівня освітньо-професійної підготовки фахівців, визначенні змісту навчання як бази для оволодіння відповідними спеціальностями та кваліфікаціями.

Ряд авторів визначають, що формування фізичної культури суспільства й особистості потребує кардинальних змін в організаційних структурах навчальних закладів, високопрофесійної підготовки вчителів, тренерів, оновлення методичної документації (навчальних планів, програм), що забезпечує процес нововведень.

Зміст фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів спрямований на:

- оптимізацію навчальної роботи студентів;
- об'єктивність при здачі проміжного контролю;
- покращення рівня теоретико-практичних знань;
- створення прозорої рейтингової системи оцінювання рівня знань студентів;
- розроблення об'єктивних критеріїв знань та умінь здобувачів з окремих дисциплін;
- підвищення мотивації студентів до засвоєння професійних освітніх програм.

Авторська методика кафедри фізичного виховання і спорту ДДМА передбачає наукове обґрунтування й упровадження запропонованого програмного комплексу.

Програмний комплекс навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика викла-

дання обраного виду спорту» та «Теорія і методика дитячого та юнацького спорту», зазнає систематичного оновлення:

- вихідних даних про навчальну дисципліну та її автора (авторів);
- робочої програми навчальної дисципліни;
- змісту розділів (модулів) дисципліни;
- текстів лекцій;
- додаткових інформаційних матеріалів;
- практичних занять з методичними вказівками;
- завдань для самостійної роботи студентів;
- дидактичних тестів контрольних робіт і критеріїв оцінювання результатів навчання для проведення модульного та підсумкового контролю з дисципліни;
- створення повідомлень для здобувачів освіти щодо складання тестових контрольних робіт (екзамену) з дисциплін з метою виявлення помилок при виконанні завдань та пояснення шляхів їх усунення.

Особливістю розробленої методики розвитку професійної компетентності майбутнього тренера-викладача при використанні кредитно-модульної технології навчання є структурування дисципліни за модульним принципом, що передбачає поділ навчального матеріалу на логічно завершені частини (теоретичний і практичний матеріал). Визначення педагогічних умов – це доповнення змісту фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів матеріалом, спрямованим на розвиток їхньої професійної компетентності; використання інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх тренерів.

Особлива увага приділялась самостійній роботі майбутнього тренера-викладача. Метою самостійної роботи є системне і послідовне засвоєння навчальної програми та формування самостійності у здобутті знань студентами 1–4 курсів.

Основними завданнями самостійної роботи майбутнього тренера-викладача є послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної (практичної й науково-теоретичної) діяльності на рівні європейських і світових стандартів, а саме: сприяння формуванню у майбутніх тренерів-викладачів практичних навичок самостійної роботи з опрацювання та засвоєння навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань з навчальних дисциплін; сприяння розвитку у студентів мотивації до навчання й поглиблення професійних наукових і практичних інтересів майбутніх тренерів до професійної діяльності; сприяння формуванню професійних якостей, компетенцій, умінь і навичок майбутніх тренерів-викладачів.

Методичні вказівки до кожного з практичних занять були підготовлені за такою схемою: мета, завдання заняття; основні теоретичні положення; порядок виконання роботи; рекомендації до виконання роботи; аналіз результатів; оформлення роботи; запитання для самоконтролю; перелік рекомендованих джерел.

Саме тому вдосконалення системи професійної освіти у галузі ФКС полягає у створенні розвивальної педагогічної системи, що базується на активному використанні інноваційних технологій в освітньому процесі ЗВО; на оновленні та структуруванні змісту професійної підготовки тренерів фізичного виховання і спорту відповідно до національної системи фізкультурної освіти; оптимізації програмно-методичного забезпечення науково-дослідної та навчально-методичної діяльності, розробленні критеріїв, показників і рівнів сформованості професійно-педагогічної компетентності студентів; створенні інноваційного освітнього середовища, що характеризується відкритістю й інформаційністю, вмотивованістю та професійною спрямованістю, інтерактивністю та креативністю.

2.3 Модульно-інтерактивні засоби розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів

В умовах інформаційного суспільства виникає об'єктивна потреба розроблення і впровадження принципово інших освітніх технологій, адекватних новим задачам, що постають перед освітянською галуззю. У цьому зв'язку перспективними є технології дистанційного навчання, що реалізуються на основі новітніх телекомунікаційних систем [154].

Впровадження в навчальний процес сучасних інформаційних технологій із використанням активних форм і методів навчання (ігрові технології; проблемне навчання; технологія розвиваючого навчання; технологія програмованого навчання; комп'ютерні технології навчання; технологія модульного навчання; технологія активізації творчої діяльності суб'єктів навчання та ін.) дозволяє створити інтелектуальне інформаційне середовище, що надає освітньому процесу більшої інтерактивності [42].

Основна концепція підготовки майбутніх фахівців в умовах застосування сучасних інформаційних технологій потребує внесення цих технологій у фізкультурну освіту. Головним завданням розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів, для розв'язання якого необхідні не тільки спеціалізовані та психолого-педагогічні, але і науково-технічні знання та вміння, є розроблення високоякісного навчально-методичного забезпечення процесу навчання.

Слід зазначити, що впровадження модульно-інтерактивних засобів розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів забезпечує інформатизацію навчального процесу. Принцип поєднання аудиторних й інтерактивних форм викладання забезпечує можливість поєднання в навчальному процесі кращих рис аудиторної та інтерактивної умов навчання. Аудиторне навчання забезпечує соціальну взаємодію, дає можливість безпосередньо спілкуватися з викладачем, пропонує знайомі та звичайні для студентів методи навчання; інтерактивне навчання створює

освітній простір, в якому кожен студент може перевірити свою позицію і отримати негайний зворотний зв'язок від викладача щодо правильності відповідей. Інтерактивне навчання дозволяє змінювати темп, час і місце навчання (актуально для майбутнього тренера-викладача); пропонує максимальні рівні гнучкості та зручності для студентів; дає можливість своєчасної актуалізації вмісту контенту [48].

Ефективність педагогічної діяльності викладача визначається відсотком студентів, які засвоюють увесь матеріал (за висновками американських соціологів – у середньому 10 %). Лише для 10 % студентів методи, використані у традиційному ЗВО, є прийнятими. Решта (90 % студентів) також здатні вчитися, але навчання має будуватися по-іншому,

Таким чином, щоб більшість здобувачів освіти могли засвоїти той чи той матеріал, один із варіантів організації навчального процесу – використання в діяльності викладача технології інтерактивного навчання.

У контексті інтерактивного навчання знання набувають іншої форми. З одного боку, це являє собою певну інформацію про світ, що нас оточує, специфіка якої полягає в тому, що студенти отримують її самостійно, а не як готову систему від викладача. З іншого боку, студенти в процесі спільних дій із викладачем оволодівають апробованими способами діяльності щодо себе, людської спільноти, засвоюють різноманітні методи пошуку знань, ефективних за індивідуальної і колективної діяльності.

Таким чином, мета інтерактивного навчання – створення викладачем умов навчання, за яких майбутній тренерів-викладач сам відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних галузях життя. Саме це є принциповою відмінністю цілей інтерактивного навчання від цілей традиційної системи освіти [62].

Вимоги і структура заняття з використанням модульно-інтерактивних засобів до професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів

Структуру інтерактивного заняття пропонує науковець [6] за трьома основними частинами:

- вступної (оголошення теми, завдання, контрольні питання і уявлення студентів щодо очікування навчальних результатів);
- основної (опанування студентами нового змісту);
- підсумкової (засвоєне систематизується й узагальнюється та відбувається процес оцінювання результатів навчання).

Аналіз використання сучасних навчальних матеріалів в Україні засвідчив, що вони пройшли шлях від звичайних модулів у друкованому вигляді, електронного варіанта цих модулів в Інтернеті або локальних мережах до електронних підручників, а останнім часом – електронних курсів, укладених у віртуальних навчальних середовищах. Сучасні віртуальні освітні середовища відносно прості у користуванні і значно полегшують роботу викладача при створенні інтерактивних курсів.

Розглянемо логічну структуру курсу підготовки майбутнього тренера-викладача за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт». На сайті ДДМА подано загальні відомості: освітньо-професійна програма, навчальний план, розклад занять, рекомендації щодо роботи та ін. Для спеціальності ФКС (на платформі MOODLE DDMA) для кожної дисципліни розроблено зміст навчально-методичних матеріалів: робоча програма, силабус, теми лекційних і практичних занять, форми контролю знань майбутніх тренерів-викладачів (дидактичне тестування, тестових контрольних робіт, заліку та іспиту (рис. 2.3).

Ці дані повністю доступні для ознайомлення на сервері. Інноваційний курс стає доступним для студента тільки після відповідної реєстрації та отримання логіна і пароля для доступу до персональної сторінки, що уможливорює перехід до дисципліни.

Навчально-методичні матеріали

Робоча навчальна програма курсу

Робоча програма навчальної дисципліни.pdf

Силабус навчальної дисципліни.pdf

Отметить как выполненный

Теоретична частина курсу

Тема 1.1 Фізична культура як суспільне явище та галузь діяльності.pdf

Тема 1.2 Галузева термінологія.pdf

Тема 1.3 Законодавчо-нормативні засади розвитку галузі фізичної культури.pdf

Тема 1.4 Організаційні засади, структура та матеріальна основа розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні.pdf

Тема 1.5 Міжнародний спортивний рух.pdf

Тема 1.6 Фізкультурно-спортивний рух в Україні.pdf

Тема 2.1 Система кадрового забезпечення галузі.pdf

Тема 2.2 Професійна діяльність в галузі фізичної культури.pdf

Тема 2.3 Особа тренера-професіонала в сучасному спорті.pdf

Тема 2.4 Професійна діяльність і функціональні обов'язки тренера з виду спорту.pdf

Тема 2.5 Організація навчального процесу у закладах вищої освіти.pdf

Тема 2.6 Основи науково-дослідної роботи.pdf

Тема 2.7 Вхідження України в Європейський освітній простір.pdf

Тема 2.8 Характеристика діяльності здобувачів освіти (студентів).pdf

Тема 2.9 Розвиток пізнавальної активності студентів через самостійну роботу.pdf

Отметить как выполненный

Практична частина курсу

Тема 1.1 Фізична культура як суспільне явище та галузь діяльності.pdf

Тема 1.2 Галузева термінологія.pdf

Тема 1.3 Програмно-нормативні засади розвитку галузі фізичної культури.pdf

Тема 1.4 Організаційні засади, структура та матеріальна основа розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні.pdf

Тема 2.3 Особа тренера-професіонала в сучасному спорті.pdf

Тема 2.4 Професійна діяльність і функціональні обов'язки тренера з виду спорту.pdf

Тема 2.5 Організація навчального процесу у закладах вищої освіти.pdf

Тема 2.6 Основи науково-дослідної роботи.pdf

Тема 2.7 Вхідження України в Європейський освітній простір.pdf

Тема 2.8 Характеристика діяльності здобувачів освіти (студентів).pdf

Тема 2.9 Розвиток пізнавальної активності студентів через самостійну роботу.pdf

Дидактичне тестування

- ✓ Тест 1 Фізична культура як суспільне явище
- ✓ Тест 2 Галузева термінологія
- ✓ Тест 3 Законодавчо-нормативні засади
- ✓ Тест 4 Організаційні засади, структура і матеріальна основа
- ✓ Тест 5 Міжнародний спортивний рух
- ✓ Тест 6 Фізкультурно-спортивний рух в Україні
- ✓ Тест 7 Система кадрового забезпечення галузі
- ✓ Тест 8 Професійна діяльність в галузі фізичної культури
- ✓ Тест 9 Особа тренера-професіонала в сучасному спорті
- ✓ Тест 10 Професійна діяльність і функціональні обов'язки тренера з виду спорту
- ✓ Тест 11 Організація навчального процесу у закладах вищої освіти
- ✓ Тест 12 Основи науково-дослідної роботи
- ✓ Тест 13 Вхідження України в Європейський освітній простір
- ✓ Тест 14 Характеристика діяльності здобувачів освіти (студентів)
- ✓ Тест 15 Розвиток пізнавальної активності студентів через самостійну роботу

*Рисунок 2.3 – Зміст навчально-методичних матеріалів із курсу
«Вступ до спеціальності»*

Згідно зі структурною схемою ОПП акцент спрямовано на (першому курсі) теоретико-методичні основи та техніко-тактичні особливості обра-

ного виду спорту; на другому курсі – методику навчання обраного виду спорту, на третьому курсі – теорію й методику тренування з обраного виду спорту; на четвертому курсі – проблеми розвитку та шляхи їх розв’язання з обраного виду спорту (рис. 2.4).

Оцінювання результатів підготовки здійснюється через моніторинг якості навчання, через поточний і підсумковий контроль у вигляді тестових (контрольних, залікових) та екзаменаційних (письмової) робіт.

За відповідними тестами перевіряється технічний і особистий стан готовності студентів: поточне тестування – під час опрацювання серій занять; модульне – після вивчення відповідної теми. На основі модульних тестів студент одержує відповідну кількість балів, які в разі успішної здачі можуть бути підставою для виставлення йому заліку чи екзаменаційної оцінки; підсумкове – в кінці кожного семестру або курсу.

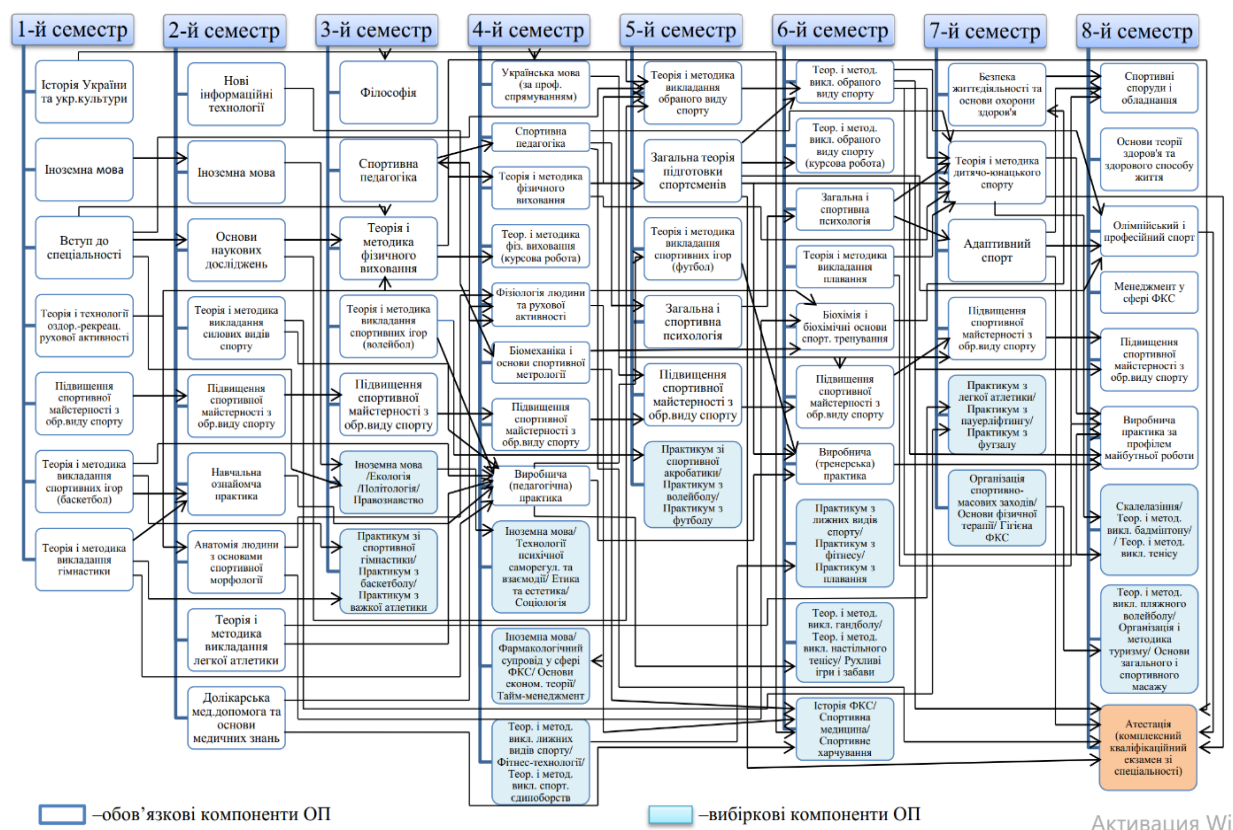

Рисунок 2.4 – Структурно-логічна схема ОПП «Фізична культура і спорт» (нормативний термін навчання)

Від початку поточної заліково-екзаменаційної сесії й далі протягом навчального року як викладачам, так і студентам доступний онлайн семестровий журнал за академічними групами за посиланням (рис. 2.5).

Рисунок 2.5 – Онлайн семестровий журнал за академічними групами

- складу студентів за академічними групами;
- недопущених до сесії студентів;
- оцінок за прізвищами конкретних студентів і підсумків складання ними поточних заліково-екзаменаційних сесій;
- моніторингу наявних у студентів академічних заборгованостей;
- моніторингу наявності-відсутності в деканаті факультету на відповідний проміжок часу заліково-екзаменаційних відомостей із відповідних дисциплін.

Таким чином, заклади вищої освіти України перебувають на етапі впровадження інтерактивних засобів навчання з використанням локальних мереж, Інтернету. Використання модульних засобів фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів передбачає постійне оновлення навчального матеріалу курсу до сучасних вимог.

2.4 Особливості використання інноваційних технологій в експериментальних групах, спрямованих на фахову підготовку майбутніх тренерів-викладачів

Зміст фахових дисциплін спрямований на формування професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів, як наслідок, необхідно визначити види діяльності майбутніх тренерів-викладачів, зміст виробничих функцій та структуру професійної діяльності.

Типовими видами діяльності майбутнього тренера-викладача є педагогічна, фізкультурно-оздоровча, рекреаційна, спортивно-масова робота. Випускник здійснює свою діяльність у держаних, громадських, приватних спортивних клубах, спортивно-оздоровчих комплексах і спортивних базах, навчально-тренувальних центрах, спеціалізованих дитячо-юнацьких школах, закладах освіти.

Функціональними обов'язками майбутнього тренера-викладача є проведення індивідуальних і групових занять із фізичного виховання, спортивно-масової, рекреаційної та оздоровчої роботи, менеджменту фізичної культури.

Майбутні фахівці із фізичної культури і спорту можуть займати відповідні посади:

- тренер із виду спорту (федерації, збірної чи клубної команди, спортивної школи тощо);
- тренер-викладач із виду спорту (спортивної школи, секції);
- інструктор-методист спортивної школи;
- інструктор з аеробіки;
- інструктор-методист тренажерного комплексу (залу);
- фітнес-тренер;
- фахівець із організації дозвілля;
- інструктор оздоровчо-спортивного туризму (за видами туризму);
- інструктор зі стрийової та фізичної підготовки;
- інструктор-методист із фізичної культури та спорту;
- інструктор-методист із виробничої гімнастики.

На основі результатів констатувального етапу дослідження для інтеграції змісту фахових дисциплін засобами розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів зроблені і впроваджені у навчальний процес ДДМА інтерактивні курси з дисциплін «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика дитячо-юнацького спорту», «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика викладання обраного виду спорту». З метою швидкого доступу до змісту дисциплін (за допомогою платформи MOODLE DDMA) створена база даних. Викладання вказаних дисциплін є одним із пріоритетних елементів підготовки студентів до тренерсько-викладацької діяльності в галузі «Фізична культура і спорт».

Структура професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів для дисциплін «Вступ до спеціальності», «ТМФВ», «ТМВОВС», «ТМДЮС». спрямована на загальну характеристику професійної діяльності майбутнього тренера-викладача; типові завдання діяльності майбутніх тренерів-викладачів; професійні компетенції майбутніх тренерів-викладачів; розвиток професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки; тощо. Зміст предметів має робочі програми, силабуси, НМКД.

Розглянемо форми проведення навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика дитячо-юнацького спорту», «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика викладання обраного виду спорту».

На теоретичних заняттях підготовка майбутніх тренерів-викладачів проходить у формі лекцій. До лекцій, котрі читають в експериментальних групах, висувались, крім загальноприйнятих (традиційних), такі вимоги: формувати інтерес студентів до розвитку їхньої професійної компетентності у процесі вивчення фахових дисциплін, використовувати інтерактивні технології та інформаційно-комунікаційні технології. Подаючи лекційний матеріал, викладачі звертали особливу увагу на формування кожного компонента професійної компетентності й особистості майбутнього фахівця.

В експериментальних групах поряд із традиційними лекціями використовувалися нетрадиційні: *проблемні лекції, лекції-візуалізації, лекції-бесіди, лекції-дискусії, лекції-прес-конференції.*

Проблемні лекції передбачають моделювання проблемної професійної ситуації, обґрунтування проблемного професійного завдання, варіанти розв'язання поставленого завдання, аналіз та синтез результату. Проблемні ситуації повинні добиратися так, щоб залучити майбутніх тренерів-викладачів до продуктивної розумової діяльності, збуджувати у студентів прагнення поставити запитання, віднайти істину. Запитання студентів є найважливішим показником активності.

Лекція-візуалізація передбачає пошук нових можливостей реалізації принципу наочності. Викладач на такій лекції використовує демонстраційні матеріали, форми наочності, котрі не лише доповнюють словесну інформацію, а й самі виступають носіями змістовної інформації, що у свою чергу сприяє ефективному засвоєнню знань.

Лекція-бесіда на тему «Система підготовки юних спортсменів» характеризує основні елементи системи підготовки юних спортсменів. Визначають специфічні завдання у процесі становлення спортивної майстерності

юних спортсменів та етапи багаторічної підготовки спортсмена, типи та особливості побудови макроциклів, мезоциклів, мікроциклів. Звертають увагу на структуру окремих тренувальних занять, співвідношення роботи різної спрямованості, вікові особливості психомоторики, сенситивні періоди розвитку юних спортсменів (підлітковий і старший шкільний вік). Під час лекції повинен спостерігатись безпосередній контакт викладача з аудиторією, що сприяє зосередженню уваги майбутніх тренерів-викладачів на найважливіших моментах теми. Запитання до аудиторії ставляться з метою з'ясування знань студентів, відновлення у пам'яті основного матеріалу з попередніх лекцій.

Лекція-дискусія на тему «Закономірності та тенденції розвитку спортивних результатів» присвячена обґрунтуванню закономірностей розвитку спортивних результатів, визначенню факторів, що впливають на розвиток спортивних досягнень та тенденціям динаміки індивідуальних спортивних досягнень на прикладі (обраний вид спорту). Такі лекції передбачають активний обмін думками після кожної викладеної частини лекції, що спонукає порівнювати різні точки зору, приймати одну із них чи формувати власну. На такій лекції виховується культура дискусії, розвивається комунікативна компетентність, здатність до імпровізації.

На *лекції-прес-конференції* студентів заздалегідь ознайомлюють із темою і планом лекції, пропонують підготувати запитання, на які викладач дає ґрунтовну відповідь. Ці лекції одночасно виконують стимулювальну, контрольну й діагностичну функції.

Таким чином, лекційні заняття для майбутніх тренерів-викладачів експериментальних груп із дисциплін «Вступ до спеціальності», «ТМФВ», «ТМВОВС», «ТМДЮС» спрямовані на розвиток професійної компетентності; розглядалися найгостріші питання, висвітлювалися шляхи розв'язання проблем; аналізувалися складні для самостійного опрацювання студентами питання навчальної програми, що давало змогу повноцінно включитися в навчально-пізнавальну діяльність.

Інноваційні технології навчального процесу за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» також спрямовано на удосконалення підготовки майбутніх тренерів-викладачів, при цьому використовуючи *семінарські та практичні заняття*. Кожному семінарському заняттю з фахових дисциплін («Вступ до спеціальності», «ТМФВ», «ТМВОВС», «ТМДЮС») в експериментальних групах викладачі надавали методичні рекомендації, в яких визначалася тема, мета і завдання, інформували про вид семінару, план проведення, обсяг питань для обговорення і дискусії, перелік літератури, використовували навчальний матеріал (таблиці, схеми, слайди, посібники) для підготовки і проведення семінару. Викладачі орієнтували увагу на формування у здобувачів освіти уміння і навички самостійно здобувати знання з обов'язкових дисциплін.

В експериментальних групах були використані традиційні та нетрадиційні форми семінарських занять: *семінар-взаємонавчання, семінар-зустріч, семінар-«мозковий штурм», семінар-промова та семінар-дослідження*.

З дисциплін «Вступ до спеціальності», «ТМФВ», «ТМВОВС», «ТМДЮС» проводились *семінари-взаємонавчання* з майбутніми тренерами-викладачами на навчально-тренувальному етапі. Студенти працювали парами, аналізували зміст оголошеної на занятті проблеми. Разом обговорювали неординарні ситуації. Через певний час пари мінялися. Наприклад, на занятті, тема якого «Особливості методики контролю за процесом фізичного виховання дітей шкільного віку», студенти аналізували документи обліку навчальної роботи з фізичного виховання, види контролю та оцінювання фізичної підготовленості учнів.

На етапі підготовки майбутніх фахівців із тренерської діяльності (дисципліна «Теорія і методика викладання обраного виду спорту») розглядалась тема семінарського заняття «Управління тренувальною та змагальною діяльністю спортсмена». Проводили *семінари-зустрічі*, куди були запрошені тренери-викладачі, які безпосередньо розповідали про свою професійну

діяльність на особистих прикладах. Такі заняття давали змогу студентам детальніше уявляти майбутню професійну діяльність, спільно виявляти чинники, від яких залежить розвиток професійної компетентності.

На *семінарі-«мозковий штурм»* «Професійні компетенції майбутніх тренерів-викладачів» викладач формулює проблему у формі запитання. Студенти пропонували власні варіанти розв'язання проблеми, обмірковували, доповнювали, висували свої ідеї або розвивали попередні. Кожен учасник міг висловити свою думку. Мета семінару-«мозковий штурм» – зініціювати максимум ідей для розв'язання проблеми.

Напередодні *семінару-промови* здобувачі освіти готувалися до виступів на батьківських зборах дитячо-юнацьких спортивних шкіл, педагогічній раді дитячо-юнацької спортивної школи. Дієвим засобом, методом підготовки майбутніх тренерів-викладачів до професійної діяльності та розвитку їхньої професійної компетентності стає *семінар-дослідження*. На цьому семінарі студенти звітували про проведення власних найпростіших досліджень з теоретико-методичних основ до тренерсько-викладацької діяльності. Хід семінарських занять зі спеціального курсу «Теорії і методики фізичного виховання» передбачав таку послідовність дій: створення проблемної ситуації – визначення проблемного завдання – висунення припущення щодо його розв'язання – пошук розв'язку – аналіз результату. Готуючись до семінару, студенти експериментальних груп використовували рекомендований список літератури та авторські навчально-методичні посібники [191, 193].

На практичних заняттях із дисципліни «ТМФВ» майбутні викладачі експериментальних груп вивчали техніку виконання фізичних вправ та оволодівали методикою їх навчання. Навчальну експериментальну групу викладач ділив на дві-три підгрупи, у кожній з яких студенти організовували і демонстрували фрагменти навчального тренування.

Заняття з «Теорії і методики дитячого та юнацького спорту», ТМВОВС в експериментальних групах спрямовувалися на ґрунтовну під-

готовку до складання планів-конспектів навчальних і позаурочних занять з тренерської діяльності. На цих заняттях студенти знайомилися із практикою роботи тренерів-викладачів тощо.

У процесі фахової підготовки щодо розвитку професійної компетентності майбутні тренери-викладачі експериментальної групи отримували неоформлені поточні плани тренувальних занять (уроків), котрі необхідно спроектувати та скоректувати самостійно. На практичних заняттях майбутні тренери-викладачі, які працюють на цьому рівні, ознайомлювалися зі змістом навчальних програм і фаховою літературою [171]. У запропонованих студентам планах-конспектах вказувався вид тренувального заняття, ставилися завдання побудувати і завершити запропоноване. Фаховий рівень підготовки майбутніх тренерів-викладачів експериментальної групи мав на меті самостійне розроблення поточного, оперативного та перспективного видів планування.

Самостійна робота студентів, як одна із складових системи форм підготовки майбутніх тренерів-викладачів, передбачала самостійне опрацювання підручників, навчальних посібників, методичних розробок та рекомендацій. Майбутні тренери-викладачі експериментальної групи більшу частину навчального матеріалу вивчали самостійно за допомогою використання модульного курсу та лекцій, розробляли плани багаторічної підготовки спортсменів з обраного виду спорту, складала мікроцикли, мезоцикли та макроцикли підготовки спортсменів обраного виду спорту. Організація самостійної роботи для експериментальної групи майбутніх тренерів-викладачів мала такі особливості: визначення питань для всієї групи та для окремих студентів; урахування індивідуальних особливостей студентів, їхніх здібностей, інтересів та нахилів; консультації та особистісно орієнтовану допомогу студентам; забезпечення майбутніх тренерів-викладачів достатньою кількістю навчально-методичної літератури; розміщення розроблених курсів лекцій на платформі MOODLE ДДМА; систематичний контроль та взаємоконтроль за результатами самостійної роботи. Наводимо

приклади завдань із дисциплін «ТМФВ», «Теорія і методика дитячого та юнацького спорту», «ТМВОВС», які пропонувались для самостійної роботи студентів експериментальних груп із метою розвитку професійної компетентності у процесі фахової підготовки: проаналізувати відвідані тренувальні заняття різних видів спеціалізації; навчитися визначати щільність заняття та аналізувати отримані результати; опрацювати зразки планів-конспектів навчально-тренувальних занять; розробити плани-конспекти навчально-тренувальних занять; розробити плани-конспекти фізкультурно-оздоровчих форм; підготувати реферати.

Проведене дослідження дозволило припустити, що педагогічними умовами розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки є доповнення змісту фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів матеріалом, спрямованим на розвиток їхньої професійної компетентності; використання інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх тренерів-викладачів; орієнтація на саморозвиток професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у ЗВО.

2.5 Організація і методика проведення експерименту

Дослідно-експериментальна частина дослідження полягала в упровадженні інновацій у навчальний процес за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт», а також перевірці їхньої ефективності та доцільності у ЗВО. Експериментальна робота ґрунтувалася на положеннях щодо організації та проведення педагогічних досліджень, викладених у працях С. Гончаренка [43], В. Климчука [92, 93], С. Максименка [127], С. Сисоєвої [174] та ін.

Об'єкт дослідження – процес підготовки тренерів-викладачів фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – сформованість провідних компонентів професійно-педагогічної компетентності у студентів та виявлення рівня професійної діяльності викладачів.

Мета дослідження – обґрунтувати вплив авторської моделі на ефективність підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання у закладах вищої освіти.

Дослідження охоплює три послідовні етапи.

На першому – теоретико-аналітичному етапі (вересень 2021 – червень 2022 р) було проведено аналіз і узагальнення філософської, психолого-педагогічної, спортивної літератури; державних нормативно-правових документів, дисертаційних робіт; що відображають стан проблеми професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів). Також на цьому етапі проаналізовано підготовку фахівців із фізичного виховання та спорту за кордоном, у світовому та вітчизняному досвіді розглянуто нові перспективні ідеї для вирішення проблеми. Було визначено мету, предмет, об'єкт, завдання і методи дослідження.

Другий – формувально-перетворювальний етап (вересень 2022 – червень 2023 р) – розроблені й апробовані навчально-методичні аспекти системи професійної підготовки здобувачів освіти у галузі фізичної культури і спорту. Формувальний етап експерименту передбачав проведення експерименту у напрямку перевірки ефективності педагогічних умов розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у навчальному процесі (доповнення змісту фахових дисциплін професійної підготовки тренерів-викладачів матеріалом, спрямованим на розвиток їхньої професійної компетентності; використання інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх тренерів-викладачів).

Для виявлення ефективності освітнього процесу, якості підготовленості здобувачів освіти у галузі фізична культура і спорт було проведено:

анкетування здобувачів освіти та оцінювання рівня знань студентів 1–4 курсів про майбутню професійну діяльність; дослідження мотивації студентів із застосуванням комплексу діагностичних методик. Окрім того, виконувалися вимірювання професійної мотивації викладачів кафедри галузі ФКС: діагностика параметрів професійної вмотивованості викладачів; вивчення впливу мотивації викладачів на ефективність і якість професійно-педагогічної діяльності.

Педагогічний експеримент проводився на базі кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії і здійснювався за такою схемою:

Для проведення експерименту 121 студент 1–4 курсів денної форми навчання спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії, які брали участь у дослідженні, були поділені на дві групи (контрольна – 57 студентів та експериментальна – 64 студентів, а також 11 викладачів: 8 – контрольна група, 3 – експериментальна).

У контрольних групах 1–4 курсу викладачі застосовували традиційні методи навчання, а в експериментальних дослідження передбачало упровадження в навчальний процес ДДМА методики розвитку професійної компетентності до тренерсько-викладацької діяльності за спеціальністю Фізична культура і спорт у вигляді структури програмного комплексу фахових дисциплін («Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорії і методики викладання обраного виду спорту», «Теорії і методики дитячо-юнацького спорту»), заснованої на інноваційних технологіях, що охоплює вихідні дані про навчальну дисципліну та її автора (авторів), робочу програму навчальної дисципліни, зміст розділів (модулів) дисципліни, тексти лекцій, додаткові інформаційні матеріали, практичні заняття з методичними вказівками, завдання для самостійної роботи студентів, модульний контроль, варіанти тестових контрольних робіт і критерії оцінювання результатів навчання для проведення поточного і підсумкового контролю з дисциплін.

Під час проведення першої частини формувального експерименту у студентів 1–4 курсу ЗВО галузі ФКС було проведено три діагностичних зрізи змін кожного з компонентів професійно-педагогічної компетентності.

1. Вхідний контроль виконувався у вересні 2022 р. перед вивченням обов'язкових і вибіркових дисциплін ОПП, проміжний зріз проводився після закінчення 1-го семестру, а підсумковий – після 2-го семестру 2023 навчального року. Така організація педагогічного дослідження дозволила одержати динамічні характеристики кожного з компонентів (мотиваційно-педагогічний – критерій *«вмотивованість»*, когнітивно-педагогічний – критерій *«навченість»*, організаційно-педагогічний – критерій *«практична спрямованість»*, педагогічно-рефлексивний – критерій *«рефлексивність»*). Використовувались методики Т. Дубовицької *«Рівень професійної мотивації»*, (А. Реана, В. Якуніна) вивчення мотивів навчальної діяльності, а також визначались середні показники успішності груп за результатами заліково-екзаменаційної сесії 2022 / 2023 н. р.

2. Друга частина дослідницько-експериментальної роботи стосувалася розгляду впливу змін у роботі викладачів на ефективність їхньої професійно-педагогічної діяльності, а саме: на динаміку формування професійно-педагогічної мотивації у викладачів, їхню задоволеність власною педагогічною діяльністю та оцінку студентами педагогічної діяльності викладачів. Зміни у мотивації викладачів вивчалися за динамікою домінуючої мотивації їхньої професійної діяльності (критерій – *«умотивованість викладачів»*). Використовувались методики: 1) *«Мотиви вибору діяльності викладача»*; 2) *«Мотивація професійної діяльності»*; 3) *«Спрямованість особистості»*. Зміни у професійно-педагогічній діяльності викладачів досліджувалися за оцінкою студентів (критерій – *«майстерність викладачів»*).

Наприкінці формувального експерименту порівнювали результати самооцінювання викладачів із даними констатувального дослідження. Перевірялися відмінності показників самооцінювання сформованості педагогі-

чних умінь (рівень сформованості педагогічних умінь у викладачів), а також домінуювальних мотивів у мотиваційному комплексі викладачів.

Для підтвердження висновку щодо ефективності системи професійної підготовки тренерів-викладачів фізичного виховання у ЗВО за кожним із критеріїв («вмотивованості», «навченості», «практичної спрямованості», «рефлексивності», «вмотивованості викладачів», «майстерності викладачів») визначався рівень доцільності впровадження експериментальної моделі.

Для оцінювання статистичної значимості різниці результатів експериментальної та контрольної групи використовувався t-критерій Стьюдента [92].

За різницею показників кожного критерію студентів експериментальної та контрольної груп визначалася порівняльна ефективність застосування експериментальної моделі системи професійної підготовки тренерів-викладачів фізичного виховання і традиційної методики навчання у ЗВО галузі ФКС. Коефіцієнти ефективності навчання розраховувалися за формулою (редагована) [182]:

$$KEH = \frac{BmC + HC + ПСС + PфC + BmB + MB}{6}$$

де BmC – значення показника вмотивованості студентів;

HC – значення показника навченості студентів;

ПСС – значення показника практичної спрямованості студентів;

PфC – значення показника рефлексивності студентів;

BmB – значення показника вмотивованості викладачів;

MB – значення показника майстерності викладачів.

Після цього визначається і порівнюється різниця коефіцієнтів ефективності навчання за кожним критерієм (компонентами компетентності студентів ЕГ і КГ, а також показниками викладачів ЕГ і КГ). Порівняння

коефіцієнтів ефективності експериментальної та контрольної груп у разі виявлення позитивної різниці дозволить стверджувати про переваги запропонованих інновацій у ДДМА галузі ФКС, а отже – доцільність застосування авторської моделі системи професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання и спорту.

На третьому – підсумково-узагальнювальному етапі (вересень 2023 – червень 2024 р) буде здійснено опрацювання та систематизацію даних експерименту, визначено їхню статистичну достовірність, оцінено ефективність педагогічних умов розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки.

Під час оцінювання комплексного розвитку професійних компетентностей майбутніх тренерів керувалися трьома рівнями (низький, середній, високий). Діагностика, використовувана під час підсумкового контролю, є основою педагогічного прогнозування, що пов'язане з передбаченням достатності рівня готовності випускників ЗВО галузі ФКС для належного виконання професійної діяльності в межах спеціальності вчителя фізичного виховання. На основі оцінювання й аналізу результативності та ефективності функціонування моделі вносяться відповідні корективи в її компоненти.

Для визначення ефективності педагогічних умов розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки буде проведено апробацію змістової основи професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів, інноваційної форми проведення занять із використанням платформи Moodle; визначено зміст теоретико-методичних основ професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів в умовах навчального процесу Донбаської машинобудівної академії.

2.6 Особливості ставлення до навчальних дисциплін із фізичної культури і спорту студентів 1–4 курсів

Зміни освітньої парадигми в Україні спрямовані на модернізацію вищої школи та підготовку майбутніх фахівців високої кваліфікації, які можуть конкурувати на ринку праці. Останнім часом у педагогічній теорії все більше уваги акцентується на особливості організації навчання в такий спосіб:

- парадигми з акцентом на результатах навчання (отримання знань, умінь, навичок на основі «поглиблення» різноманітних навчальних програм) [212, 252];
- парадигма з акцентом на засобах навчання (технократична, знаходить прояв у своєрідному світогляді, основними рисами якого є верховенство засобів над ціллю, задач освіти над сенсом, технології цивілізації над загальнолюдськими інтересами, техніки над цінностями) [241, 253, 236];
- парадигма з акцентом на змісті (містить у собі ідею, що навчати потрібно лише тому, що в майбутньому принесе учню користь та переваги на ринку праці) [167, 213].

У той же час парадигмальність процесу організації діяльності учнів конкретизується сутнісним змістом ряду підходів: особистісно орієнтований, інтегративний, компетентнісний [41]. Саме підписання Болонської конвенції актуалізувало низку інновацій у системі вищої освіти України, серед яких – компетентнісний підхід, що є одним із концептуально важливих засобів керування якістю підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності 017 – Фізична культура і спорт.

Значна кількість наукових праць спрямована на формування компонентів професійно-педагогічної компетентності [73, 201], побудову моделей системи професійної підготовки викладачів фізичного виховання [73, 182, 249], визначення педагогічних умов розвитку професіоналізму

майбутніх викладачів фізичної культури у процесі фахової підготовки [176, 215], теоретико-методичні основи підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту [50, 229].

Ряд дослідників [21, 182] вказують, що на формування спрямованості студентів до педагогічної діяльності та професійний розвиток об'єктивно найпотужнішим є вплив змісту дисциплін професійної освіти, завдяки чому в них підвищується професійний інтерес, виробляються певні установки і професійно важливі якості викладача.

Отже, незважаючи на значення проведених наукових пошуків та науково-методичних розробок, саме останні дослідження недостатньо адекватно забезпечують інформативність оцінювання та вплив дисциплін на професійну освіту галузі ФКС, вплив рівня успішності студентів 1–4 курсів на визначення значущості обов'язкових компонентів ОПП (освітньо-професійна програма) в процесі навчання у закладах вищої освіти.

Мета дослідження – визначити загальне ставлення майбутніх тренерів-викладачів до змісту навчальної діяльності у закладі вищої освіти.

У дослідженні взяли участь здобувачі освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» Донбаської державної машинобудівної академії м. Краматорська. У дослідженні брали участь 88 студентів. Із них майбутні тренери-викладачі 1 курсу ($n = 26$); 2 курсу ($n = 21$); 3 курсу ($n = 25$); 4 курсу ($n = 16$). Студенти були інформовані про всі особливості дослідження і дали згоду на участь в педагогічному експерименті.

Організація дослідження

У вересні 2022 р. був проведений констатувальний експеримент (анкетування, додаток А), який дозволив за допомогою методики Т. Д. Дубовіцької [61] визначити значущість дисциплін для професійної підготовки і формування професійної мотивації у майбутніх фахівців ФКС. Запитальник містив дві шкали: шкалу значущості навчальної дисципліни для професійної підготовки і шкалу значущості для розвитку професійної мотивації. Результати дослідження значущості навчальних дисциплін аналізува-

лися, виходячи з таких показників: 0–6,5 бали – низький рівень; 6,6–8,5 балів – середній рівень; 8,6–10,0 балів – високий рівень. Для всієї вибірки розраховувалося середнє арифметичне:

$$ДХ = \frac{\sum ДХ}{n},$$

де ДХ – значення показника «динамічна характеристика» студента;
n – кількість студентів.

У роботі використана методика аналізу параметрів розподілу та рівня професійно-педагогічної мотивації студентів.

Відомий автор В. І. Наумчук [143] вказує, що для виявлення ефективності системи професійної підготовки тренерів-викладачів фізичного виховання потрібно використовувати один із критеріїв, а саме НС – значення показника навченості студентів (якість знань, повнота, міцність, системність тощо). Для визначення показника навченості (рівень середньої успішності студентів за розподілом балів у системі ICTS після результатів сесій) використовувався контрольний замір (зимова заліково-екзаменаційних сесія 2022 / 2023 н. р.). Для вирішення поставлених завдань були використані такі методи дослідження: вивчення та аналіз науково-методичної літератури, анкетування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Статистичний аналіз

Отримані результати обробляли з використанням описової статистики ліцензійного пакета Excel. У результаті дослідження розраховувалися: середнє арифметичне (x) та (y); стандартне квадратичне відхилення (s); коефіцієнт кореляції Браує-Пірсона (r); коефіцієнт детермінації (D); значимість різниці між середніми значеннями (t).

У таблиці 2.1 наведено результати аналізу значущості навчальних (обов'язкових) дисциплін для студентів першого курсу щодо формування професійних компетентностей. Для студентів першого курсу вагоме зна-

чення для формування професійних компетентностей має цикл дисциплін природничої та фахової підготовки («Фізіологія людини», «ТМВОВС», «Загальна і спортивна психологія», «Практика за профілем майбутньої роботи»). У здобувачів освіти 1 курсу спостерігається більший перелік предметів професійної підготовки з середнім рівнем значущості.

Таблиця 2.1 – Характеристика значущості навчальних (обов'язкових) дисциплін для студентів першого курсу щодо формування професійних компетентностей

Рівні	Бали	Назва навчальних дисциплін та кодування
Високий	9,1–10,0	Відсутні
	8,6–9,0	Фізіологія людини (21), Теорія і методика викладання образного виду спорту (24), Загальна і спортивна психологія (25), Виробнича практика за профілем майбутньої роботи (37)
Середній	8,1–8,5	Вступ до спеціальності(8), Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності (9), Теорія і методика викладання гімнастики(10), Теорія і методика викладання спортивних ігор (баскетбол, волейбол, футбол) (11,12,13), Анатомія людини (16), Долікарська медична допомога (17), Спортивна педагогіка (19), Теорія і методика фізичного виховання (20), Загальна теорія підготовки спортсменів (23), Спортивні споруди і обладнання (30), Основи теорії здоров'я та здорового способу життя (31), Менеджмент у сфері ФКС (33), Тренерська практика (36)
	7,6–8,0	Безпека життєдіяльності (7), Теорія і методика викладання силових видів спорту (15), Теорія і методика викладання легкої атлетики (18), Біохімія (27), Олімпійський і професійний спорт (32), Ознайомча практика (34), Педагогічна практика (35)
	7,1–7,5	Українська мова (за професійним спрямуванням) (2), Основи наукових досліджень (5), Біомеханіка (22), Теорія і методика дитячо-юнацького спорту (28), Адаптивний спорт (29)
	6,6–7,0	Іноземна мова (1), Історія України (3), Філософія (4), Нові інформаційні технології (6), Теорія і методика викладання плавання (26)
Низький	6,1–6,5	Відсутні
	0–6,0	Відсутні

Найменші показники отримали освітні компоненти гуманітарної підготовки: «Іноземна мова» (6,6), «Історія України» (6,6), «Філософія» (6,7), «Нові інформаційні технології» (6,9).

У таблиці 2.2 наведено значущість обов'язкових дисциплін для студентів другого курсу. У здобувачів освіти 2 курсу спостерігається більший перелік предметів професійної підготовки з високим рівнем: «Теорія і методика викладання гімнастики» (8,6 балів); «Теорія і методика викладання спортивних ігор» (баскетбол – 9,0 балів), (футбол – 8,8 балів); «ПСМ» (8,9 балів), «Теорія і методика викладання силових видів спорту», «Теорія і методика викладання обраного виду спорту» та «Педагогічна практика» (8,8 балів), «Основи теорії здоров'я» (8,9 балів).

Найменші показники середнього рівня отримали освітні компоненти гуманітарної та природничої підготовки: «Історія України» (8,0), «Філософія» (7,9), «Біохімія» (7,9), «БЖД» (7,6).

У таблиці 2.3 наведено показники значущості дисциплін (обов'язкових) для студентів третього курсу. У результаті дослідження спостерігаємо високий рівень обрання майбутніми тренерами-викладачами 3 курсу дисциплін професійного та практичного напрямку («Підвищення професійної майстерності за обраним видом спорту» (9,2), «Загальна теорія підготовки спортсменів» (8,6), «Практика за профілем майбутньої роботи» (9,1), «Педагогічна практика» (8,9), «Ознайомча практика» та «Тренерська практика» (8,6), а також освітні компоненти природничих і гуманітарних наук: «Долікарська медична допомога та основи медичних знань» (9,2), «Спортивна педагогіка» (8,6).

Низький рівень отримали дисципліни соціально-гуманітарних та формальних наук: «Філософія» (5,5), «Нові інформаційні технології» (6,4), «Біомеханіка і основи спортивної метрології» (6,4), «Основи наукових досліджень» (6,0).

Таблиця 2.2 – Характеристика значущості навчальних (обов'язкових) дисциплін для студентів другого курсу щодо формування професійних компетентностей

Рівні	Бали	Назва навчальних дисциплін та кодування
Високий	9,1–10,0	Відсутні
	8,6–9,0	Українська мова (за професійним спрямуванням) (2), Теорія і методика викладання гімнастики (10), Теорія і методика викладання спортивних ігор (баскетбол) (11), Теорія і методика викладання спортивних ігор (футбол) (13), ПСМ (14), Теорія і методика викладання силових видів спорту (15), Долікарська медична допомога (17), Теорія і методика викладання обраного виду спорту (24), Загальна і спортивна психологія (25), Теорія і методика дитячо-юнацького спорту (28), Основи теорії здоров'я (31), Олімпійський і професійний спорт (32), Педагогічна практика (35), Практика за профілем майбутньої роботи (37)
Середній	8,1–8,5	Іноземна мова (1), Нові інформаційні технології (6), Вступ до спеціальності (8), Теорія і методика викладання спортивних ігор (волейбол) (12), Анатомія людини (16), Теорія і методика викладання легкої атлетики (18), Спортивна педагогіка (19), ТМФВ (20), Фізіологія людини (21), Біомеханіка (22), Загальна теорія підготовки спортсменів (23), Теорія і методика викладання плавання (26), Адаптивний спорт (29), Спортивні споруди (30), Менеджмент у сфері фізичної культури і спорту (33), Ознайомча практика (34), Тренерська практика (36)
	7,6–8,0	Історія України (3), Філософія (4), Основи наукових досліджень (5), БЖД (7), Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності (9), Біохімія (27)
	7,1–7,5	Відсутні
	6,6–7,0	Відсутні
	6,1–6,5	Відсутні
Низький	0–6,0	Відсутні

Таблиця 2.3 – Характеристика значущості навчальних (обов'язкових) дисциплін для студентів третього курсу щодо формування професійних компетентностей

Рівні	Бали	Назва навчальних дисциплін та кодування
Високий	9,1–10,0	ПСМ(14), Долікарська медична допомога (17), Практика за профілем майбутньої роботи (37)
	8,6–9,0	Спортивна педагогіка (19), Загальна теорія підготовки спортсменів (23), Ознайомча практика (34), Педагогічна практика (35), Тренерська практика (36)
Середній	8,1–8,5	Українська мова (за професійним спрямуванням)(2), Вступ до спеціальності (8), Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності(9), Теорія і методика викладання спортивних ігор (волейбол) (12), ПСМ (15), ТМФВ(20), ТМВОВС (24), Спортивні споруди (30), Основи теорії здоров'я (31)
	7,6–8,0	Історія України (3), БЖД (7), Теорія і методика викладання гімнастики (10), Анатомія людини (16), Теорія і методика викладання легкої атлетики (18), Фізіологія людини (21), Загальна і спортивна психологія (25), Адаптивний спорт (29), Олімпійський і професійний спорт (32)
	7,1–7,5	Іноземна мова(1), Теорія і методика викладання спортивних ігор (баскетбол) (11), Теорія і методика викладання спортивних ігор (футбол) (13), Біохімія (27), Теорія і методика дитячо-юнацького спорту (28)
	6,6–7,0	Теорія і методика викладання плавання (26), Менеджмент у сфері фізичної культури і спорту (33)
Низький	6,1–6,5	Нові інформаційні технології (6), Біомеханіка і основи спортивної метрології (22), Філософія (4), Основи наукових досліджень (5)
	0–6,0	Відсутні

У таблиці 2.4 наведено рівень значущості обов'язкових дисциплін для студентів четвертого курсу. Для визначення потенційної успішності впливу на формування у студентів професійно-педагогічної мотивації досліджувані висловили свою думку щодо їхньої значущості. Такі дисципліни, як «ПСМ» за обраним видом спорту (8,9 бали), «ТМФВ» та «ТМВОВС» (8,6), мають високий рівень значущості для професійної підготовки та професійної мотивації.

Таблиця 2.4 – Характеристика значущості навчальних (обов'язкових) дисциплін для студентів четвертого курсу щодо формування професійних компетентностей

Рівні	Бали	Назва навчальних дисциплін та кодування
Високий	9,1–10,0	Відсутні
	8,6–9,0	ПСМ (14), Долікарська медична допомога та основи медичних знань (17), Теорія і методика фізичного виховання (20), Теорія і методика викладання обраного виду спорту (24)
Середній	8,1–8,5	Анатомія людини з основами спортивної морфології (16), Спортивна педагогіка (19), Загальна теорія підготовки спортсменів (23), Навчальна ознайомча практика (34), Виробнича (педагогічна) практика (35), Виробнича (тренерська) практика (36), Виробнича практика за профілем майбутньої роботи (37)
	7,6–8,0	Українська мова (за професійним спрямуванням) (2), Нові інформаційні технології (6), Вступ до спеціальності (8), Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності (9), Теорія і методика викладання спортивних ігор (баскетбол)(11), Теорія і методика викладання спортивних ігор (волейбол) (12), Теорія і методика викладання спортивних ігор (футбол) (13), Теорія і методика викладання легкої атлетики (18), Фізіологія людини та рухової активності (21), Загальна і спортивна психологія (25), Теорія і методика дитячо-юнацького спорту (28), Олімпійський і професійний спорт (32)
	7,1–7,5	Іноземна мова (1), Історія України та української культури (3), Основи наукових досліджень (5), Безпека життєдіяльності та основи охорони праці (7), Теорія і методика викладання гімнастики (10), Теорія і методика викладання силових видів спорту (15), Адаптивний спорт (29), Спортивні споруди і обладнання (30), Основи теорії здоров'я та здорового способу життя (31), Менеджмент у сфері фізичної культури і спорту (33)
	6,6–7,0	Теорія і методика викладання плавання (26), Біохімія і біохімічні основи спортивного тренування (27)
Низький	6,1–6,5	Філософія (4), Біомеханіка і основи спортивної метрології (22)
	0–6,0	Відсутні

Найменший рівень отримали освітні компоненти соціально-гуманітарних і формальних наук («Філософія» (6,5 балів), «Біомеханіка і основи спортивної метрології»). Найменший показник середнього рівня отримав курс природничої підготовки, а саме «Біохімія і біохімічні основи спортивного тренування» (6,9).

У таблиці 2.5 та рисунку 2.6 наведено результати порівняльного аналізу значущості дисциплін у студентів 1–4 курсів. Аналіз дослідження показує, що у майбутніх тренерів-викладачів від першого до четвертого курсу відбувається зростання середньостатистичних показників циклу обов’язкових фахових дисциплін і практичної підготовленості («Підвищення професійної майстерності за обраним видом спорту» (9,2), «Загальна теорія підготовки спортсменів», «ТМФВ» та «ТМВОВС» (8,6), «Практика за профілем майбутньої роботи» (9,1), «Педагогічна практика» (8,9), «Ознайомча практика» та «Тренерська практика»).

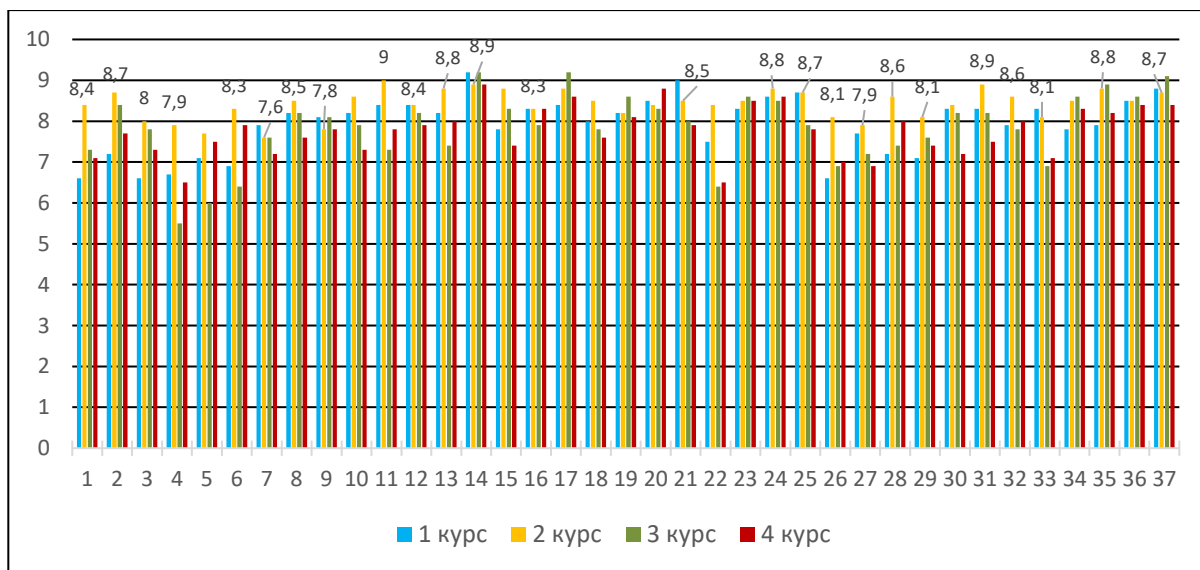

Рисунок 2.6 – Порівняльна гістограма показників значущості дисциплін загальної та професійної підготовки серед студентів 1–4 курсів: вісь абсцис – кодування навчальної дисципліни; вісь ординат – бали

Таблиця 2.5 – Порівняльний аналіз показників освітніх компонентів за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт»

№	Назва навчальних дисциплін та кодування	1 курс (n = 26)		2 курс (n = 21)		3 курс (n = 25)		4 курс (n = 16)		t_{1-2}	t_{2-3}	t_{3-4}
		X	s	X	s	X	s	X	s			
1	Іноземна мова	6,58	0,48	8,43	0,24	7,32	0,38	7,13	0,60	3,45	2,23	0,28
2	Українська мова (за професійним спрямуванням)	7,23	0,50	8,71	0,21	8,36	0,38	7,69	0,44	2,72	0,82	1,15
3	Історія України й української культури	6,62	0,40	8,0	0,32	7,62	0,35	7,31	0,38	2,78	0,60	1,15
4	Філософія	6,73	0,39	7,90	0,36	5,52	0,52	6,88	0,46	2,23	3,78	1,94
5	Основи наукових досліджень	7,08	0,40	7,67	0,22	6,00	0,51	7,50	0,27	1,28	3,00	2,59
6	Нові інформаційні технології	6,88	0,56	8,29	0,26	6,40	0,49	7,88	0,30	2,28	3,40	2,57
7	Безпека життєдіяльності й основи охорони праці	7,92	0,38	7,57	0,25	7,60	0,37	7,19	0,44	0,76	0,06	0,71
8	Вступ до спеціальності	8,23	0,37	8,52	0,44	8,20	0,38	7,56	0,46	0,51	0,56	1,08
9	Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рух. актив	8,08	0,38	7,81	0,51	8,08	0,32	7,75	0,38	0,42	0,45	0,66
10	Теорія і методика викладання гімнастики	8,23	0,30	8,57	0,28	7,88	0,48	7,31	0,37	0,83	1,25	0,94
11	Теорія і методика викладання спорт. ігор (баскетбол)	8,42	0,28	8,95	0,27	7,32	0,63	7,81	0,32	1,36	2,37	0,69
12	Теорія і методика викладання спорт. ігор (волейбол)	8,38	0,36	8,38	0,32	8,20	0,44	7,88	0,26	0,01	0,33	0,64
13	Теорія і методика викладання спорт. ігор (футбол)	8,23	0,28	8,76	0,30	7,36	0,62	8,00	0,37	1,28	2,04	0,89
14	ПСМ з обраного виду спорту	9,19	0,27	8,90	0,24	9,16	0,28	8,88	0,30	0,81	0,69	0,69
15	Теорія і методика викладання силових видів спорту	7,85	0,42	8,76	0,27	8,28	0,53	7,38	0,41	1,84	0,81	1,35
16	Анатомія людини з основами спортивної морфології	8,31	0,45	8,33	0,37	7,88	0,36	8,31	0,30	0,04	0,88	0,92
17	Долікарська медична допомога й основи медичних знань	8,38	0,43	8,81	0,26	9,24	0,18	8,56	0,33	0,84	1,36	1,82
18	Теорія і методика викладання легкої атлетики	7,96	0,30	8,52	0,21	7,76	0,37	7,63	0,31	1,52	1,78	0,28
19	Спортивна педагогіка	8,23	0,33	8,24	0,46	8,64	0,37	8,06	0,30	0,01	0,68	1,21
20	Теорія і методика фізичного виховання	8,54	0,32	8,38	0,21	8,32	0,37	8,81	0,28	0,41	0,14	1,06
21	Фізіологія людини та рухової активності	8,96	0,26	8,48	0,25	8,00	0,41	7,88	0,27	1,34	0,98	0,25
22	Біомеханіка і основи спортивної метрології	7,54	0,47	8,38	0,20	6,44	0,55	7,00	0,44	1,64	3,31	0,80
23	Загальна теорія підготовки спортсменів	8,31	0,35	8,48	0,22	8,60	0,33	8,50	0,20	0,41	0,31	0,26
24	Теорія і методика викладання обраного виду спорту	8,62	0,37	8,76	0,22	8,52	0,46	8,63	0,35	0,34	0,48	0,18
25	Загальна і спортивна психологія	8,73	0,28	8,67	0,21	7,92	0,42	7,81	0,28	0,18	1,58	0,28
26	Теорія і методика викладання плавання	6,58	0,56	8,10	0,22	6,88	0,60	7,00	0,41	2,54	1,89	0,16
27	Біохімія і біохімічні основи спортивного тренування	7,69	0,40	7,86	0,21	7,16	0,56	6,94	0,44	0,37	1,16	0,31
28	Теорія і методика дитячо-юнацького спорту	7,19	0,63	8,57	0,22	7,40	0,48	8,00	0,34	2,06	2,20	1,01
29	Адаптивний спорт	7,08	0,44	8,10	0,21	7,60	0,44	7,38	0,38	2,10	1,02	0,39
30	Спортивні споруди й обладнання	8,27	0,36	8,38	0,21	8,24	0,36	7,19	0,33	0,27	0,34	2,16
31	Основи теорії здоров'я та здорового способу життя	8,27	0,33	8,86	0,21	8,16	0,36	7,50	0,33	1,50	1,66	1,35
32	Олімпійський і професійний спорт	7,92	0,42	8,62	0,19	7,84	0,51	8,00	0,33	1,51	1,44	0,27
33	Менеджмент у сфері фізичної культури і спорту	8,35	0,40	8,10	0,19	6,92	0,47	7,06	0,42	0,57	2,30	0,22
34	Навчальна ознайомча практика	7,81	0,40	8,52	0,21	8,56	0,28	8,31	0,38	1,58	0,10	0,52
35	Виробнича (педагогічна) практика	7,92	0,43	8,76	0,23	8,88	0,30	8,19	0,40	1,71	0,32	1,39
36	Виробнича (тренерська) практика	8,50	0,32	8,52	0,21	8,56	0,29	8,44	0,38	0,06	0,10	0,26
37	Виробнича практика за профілем майбутньої роботи	8,81	0,30	8,67	0,22	9,12	0,26	8,44	0,40	0,38	1,33	1,44

Одночасно слід зазначити, що в процесі навчання у вищі спостерігається статистично достовірне зменшення рівня значущості дисциплін соціа-

льно-гуманітарних, фундаментальних та природничих наук («Іноземна мова», «Філософія», «Біохімія», «Біомеханіка і основи спортивної метрології», «Менеджмент у сфері фізичної культури і спорту», «Основи наукових досліджень»), спрямованих на формування у здобувачів освіти загальнолюдських пріоритетних цінностей у суспільстві та розумінні основних законів природи ($p < 0,05$). У процесі набуття першого рівня освіти за напрямком 017 «Фізична культура і спорт» визначається, що більшість обов'язкових компонентів (циклу загальної та професійної підготовки) не мають суттєвих змін щодо уявлення студентами їхньої значущості та подальшого використання отриманих знань у майбутній фаховій діяльності ($p > 0,05$).

З метою уточнення висновків ми обчислили коефіцієнти парної кореляції для всіх компонентів ОПП. У таблиці 2.6 наведено результати впливу показника навченості ($\bar{X}$) на рівень значущості дисциплін ($\bar{Y}$) у професійній діяльності здобувачів освіти 1–4 курсів ФКС.

Таблиця 2.6 – Взаємовплив рівня успішності та значущості дисциплін у студентів 1–4 курсів за спеціальністю «Фізична культура і спорт»

Кодування дисциплін	1 курс					Кодування дисциплін	2 курс					Кодування дисциплін	3 курс					Кодування дисциплін	4 курс						
	$\bar{X}$	$\bar{Y}$	r	D	t		$\bar{X}$	$\bar{Y}$	r	D	t		$\bar{X}$	$\bar{Y}$	r	D	t		$\bar{X}$	$\bar{Y}$	r	D	t		
1	77,8	6,75	0,16	2,6	0,8	2	79,9	8,41	0,43	18,2	2,4	13	75,1	7,37	0,18	3,4	1,0	7	67,5	6,74	0,61	37,3	3,5		
3	85,3	6,75	0,31	9,4	0,5	4	72,4	7,85	0,74	55,1	5,5	14	84,3	8,9	0,52	26,8	3,2	14	81,2	8,39	0,61	37,6	3,6		
5	78,1	6,86	0,09	0,8	0,5	12	69,3	7,63	0,65	42,4	4,3	23	70,8	8,00	0,57	32,5	3,7	28	65,4	7,52	0,41	16,6	2,0		
6	76,7	7,57	0,2	3,9	1,0	14	81,7	8,59	0,23	5,2	1,2	24	75,2	8,93	0,40	16,2	2,3	29	65,0	6,87	0,72	52,1	4,8		
8	74,7	8,25	0,07	0,5	0,4	19	78,7	8,52	0,29	8,5	1,5	25	80,3	8,43	0,45	20,4	2,7	30	77,5	7,65	0,80	64,0	6,1		
9	75,6	8,04	0,61	37,0	3,9	20	66,2	7,93	0,28	8,0	1,5	26	77,7	6,79	0,08	0,7	0,4	31	66,9	7,17	0,54	29,4	3,0		
10	81,5	8,25	0,1	1,1	0,5	21	51,9	8,00	0,31	9,6	1,6	27	81,8	6,80	0,22	5,0	1,2	32	71,5	7,78	0,43	18,5	2,2		
11	72,9	8,43	0,08	0,6	0,4	22	73,3	7,56	0,65	42,3	4,3	36	63,7	7,90	0,13	1,8	0,7	33	66,1	6,96	0,43	18,8	2,2		
14	84,4	9,20	0,01	0	0,1	35	68,2	7,81	0,75	55,7	5,6	$t_{0,05;30} = 0,35$					37	68,6	8,0	0,59	34,3	3,3			
15	83,7	7,96	0,52	27,4	3,1	$t_{0,05;27} = 0,37$					$t_{0,05;28} = 0,36$						$t_{0,05;23} = 0,42$								
16	75,9	8,11	0,23	5,1	1,2																				
17	88,7	8,50	0,05	0,2	0,97																				
18	78,1	8,11	0,16	2,7	0,8																				
34	64,1	7,73	0,12	1,3	0,6																				
$t_{0,05;28} = 0,36$																									

Примітка. $\bar{X}$ – показник навченості, $\bar{Y}$ – рівень значущості дисциплін, r – коефіцієнт лінійної кореляції, D – коефіцієнт детермінації.

За підсумками кореляційного аналізу з'ясовано таке:

- у студентів 1 курсу успішність навчання суттєво не впливає на більшість значущих дисциплін, окрім предмету «Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності», $r = 0,61$ ($p < 0,05$);

- для студентів 2 курсу показник навченості має сильні кореляційні зв'язки з дисциплінами «Філософія», «Виробнича педагогічна практика» ($r = 0,75$; $D = 55\%$) та середній зв'язок при обранні вагомих компонентів «Теорія і методика викладання волейболу», «Біомеханіка і основи спортивної метрології» ($r = 0,65$; $D = 42\%$) у майбутній професійній діяльності ($p < 0,05$);

- у студентів 3 курсу успішність навчання суттєво не впливає на більшість значущих дисциплін, окрім предметів «ПСМ», ($r = 0,52$) та «Загальна теорія підготовки спортсменів» ($r = 0,57$);

- для студентів 4 курсу показник навченості має значні кореляційні зв'язки у більшості дисциплін: «Адаптивний спорт» ($r = 0,72$; $D = 52\%$), «Спортивні споруди й обладнання» ($r = 0,80$; $D = 64\%$), «БЖД» та «ПСМ» ($r = 0,61$), «Основи теорії здоров'я» та «Виробнича практика за профілем майбутньої роботи» ($r = 0,54$; $D = 30\%$).

Сьогодні ставить перед суспільством завдання підготовки викладачів фізичної культури, які б опанували не лише високий рівень фахової підготовки, а й були спроможними приймати оригінальні та нестандартні рішення, підготовленими до активної участі в інноваційних процесах, компетентних у вирішенні дослідницьких та експериментальних завдань, здатні до систематичного аналізу навчально-виховного процесу в закладах освіти, проявляли творчий підхід у визначенні та прогнозуванні педагогічних явищ [183].

Отримані результати доповнюють відомості Н. І. Степанченко [182], В. І. Наумчука [143] про динаміку уявлення здобувачів освіти про професійну діяльність за спеціальністю «Фізична культура і спорт», технології формування готовності майбутніх фахівців фізичної культури [18] та мо-

тиваційні пріоритети студентської молоді для майбутньої роботи [246]. Підтверджено, що знання студентів про майбутню професійну діяльність тренера-викладача орієнтовані переважно на дисципліни професійної підготовки [24], при цьому динамічна характеристика успішності до навчання істотно впливає на оцінювання здобувачами обов'язкових компонентів освітньої програми щодо формування професійно-педагогічних компетенцій [182, 243]. Діяльність фізкультурно-спортивних педагогів непродуктивна, якщо вона будується лише як відтворення відомих методів роботи і в ній не використовуються науково обґрунтовані дані щодо форм, засобів і методів ефективного тренувального процесу [110]. Підтримуємо твердження [182, 218], що у студентів спостерігається низький рівень значущості освітніх компонентів («Біомеханіка і основи спортивної метрології», «Основи наукових досліджень»), які впливають на поглиблене ознайомлення з науковими основами й організацією контролю та використанням інформаційно-цифрових технологій у процесі фізичного виховання.

2.7 Дослідження якості дистанційного навчання студентів за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт»

Дистанційне навчання є порівняно нове явище в Україні, його досліджували вітчизняні й зарубіжні науковці: Н. О. Терентьєва [194], Н. Ю Борецько, Л. Л. Азаренкова [22], Н. О. Белікова [13], Campus [240], V. P. Mahlangu [245] та ін. Дистанційна освіта відповідно до вітчизняних нормативних документів – це «можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь-який зручний час» [119], регульована, Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні [100]. Відомі автори [225, 235, 242] відзначають, що для забезпечення дис-

танційної освіти у підготовці фахівців із фізичної культури і спорту використовують окремі технології (кейс, ТВ, мережеві), методи (асинхронний і синхронний), засоби (технічні і програмні) дистанційного навчання. У закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців педагогічного профілю, платформа MOODLE проходила апробування й набула більшого розповсюдження, оскільки є безкоштовною. Тому для відповідних педагогічних напрямів підготовки можливості саме цієї платформи покликані забезпечити так званий рівень освітніх послуг серед населення.

Актуальність проблеми розвитку дистанційної освіти викликана тим, що в сучасних умовах кардинально змінюються вимоги до впровадження нових технологій навчання, застосування засобів телекомунікаційного зв'язку, створення віртуального інформаційного середовища тощо.

Мета дослідження – виявлення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Фізична культура і спорт» у дистанційній формі навчання 2–4 курсів.

Матеріали і методи. Для досягнення поставленої мети у роботі були використані такі методи дослідження: методи теоретичного аналізу та узагальнення, анкетування. В опитуванні взяли участь 70 респондентів 2–4 курсів спеціальності «Фізична культура і спорт» щодо ступеня задоволеності форматом навчання та якістю реалізації дистанційного навчання в Донбаській державній машинобудівній академії.

Результати. Загальний аналіз відповідей здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми «Фізична культура і спорт» у 2021/2022 н.р. дозволив виявити таке:

- більшість респондентів (88,5 %), позитивно оцінили функціонал платформи дистанційного навчання Moodle ДДМА (рис. 2.7), вказавши, що в процесі спілкування з викладачами часто використовують такий інструмент Moodle, як «Чат» (30 %) (рисунок 2.8);

- більшість студентів (65,7 %) зазначили, що організація і проведення оцінювання знань (поточного та підсумкового контролю) під час дистан-

ційного навчання для них є зрозумілими при вчасному отриманні консультації і порад викладачів щодо освітнього процесу у дистанційному форматі (рис. 2.9);

Рисунок 2.7 – Діаграма оцінювання функціональності платформи Moodle ДДМА

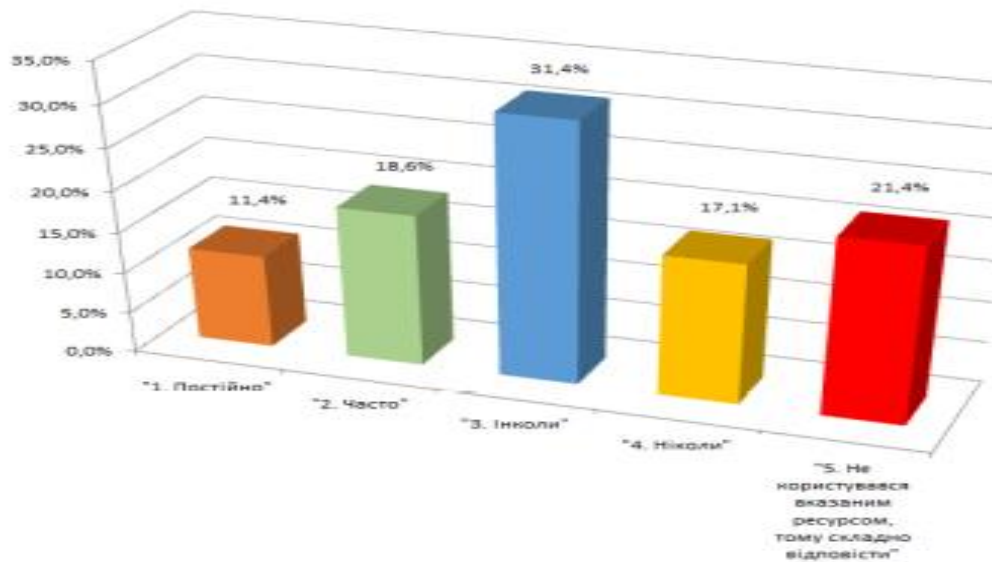
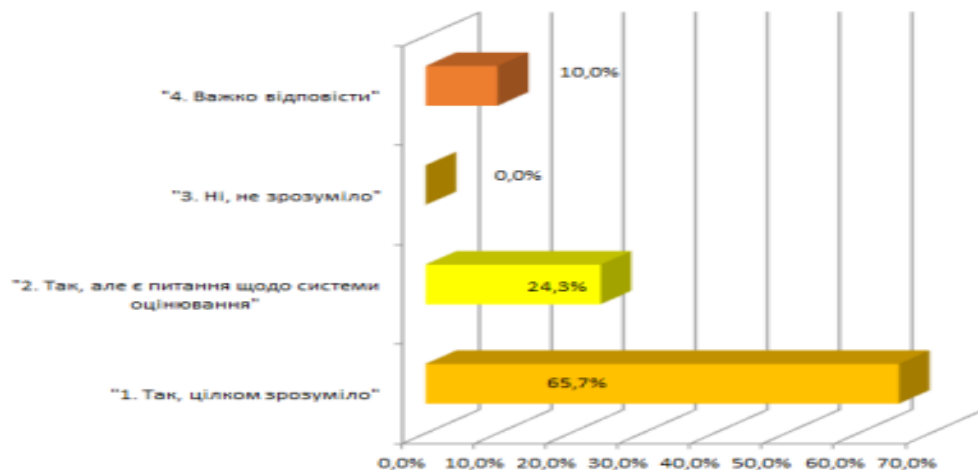

Рисунок 2.8 – Гістограма використання ресурсу «Чат» платформи Moodle під час проведення занять

*Рисунок 2.9 – Гістограма розуміння студентами оцінювання знань
(поточних та підсумкових контролів, підрахунку балів)
під час дистанційного навчання*

– з огляду на те, що 61,4 % респондентів не мають проблем під час дистанційного навчання, а в якості основних проблем організації дистанційної форми навчання опитані зазначили поганий Інтернет-зв'язок (11,4 %), недостатність інформації на сторінці курсу (8,6 %), відсутність зворотного зв'язку викладача зі студентами (7,1 %), відсутність об'єктивного оцінювання знань студентів (2,9 %) (рисунок 2.10), при цьому акцентувавши увагу на тому, що в більшості випадків навчання за дистанційною формою є зручним та частково зручним для 64,3 % та 30 % опитаних відповідно (рис. 2.11);

– порівняльний аналіз дозволив визначити, що за формою проведення занять в Академії більшість студентів надала перевагу дистанційній формі навчання (55,7 %), змішаній формі – 24 % та очній – 20 % (рис. 2.12);

– при переважанні дистанційної форми (55,7 %) серед відповідей здобувачів стосовно ефективності різних форм організації освітнього процесу та відносно однакової кількості відповідей щодо інших форм: змішана (24,3 %), очна (20 %), респонденти надали перевагу при проведенні за-

нять під час саме дистанційного навчання одночасному використанню функціоналу платформи Moodle та ресурсів, що дозволяють проводити відеоконференції – Viber, Zoom, Google Meet – (43,7%) відповідей, платформи Moodle з можливостями її інструменту «Чат» (42,3 %), вважаючи використання лише програмного забезпечення з реалізацією відеоконференцій Skype, Viber, Zoom, Google Meet неефективним (14,1 %) (рисунок 2.13);

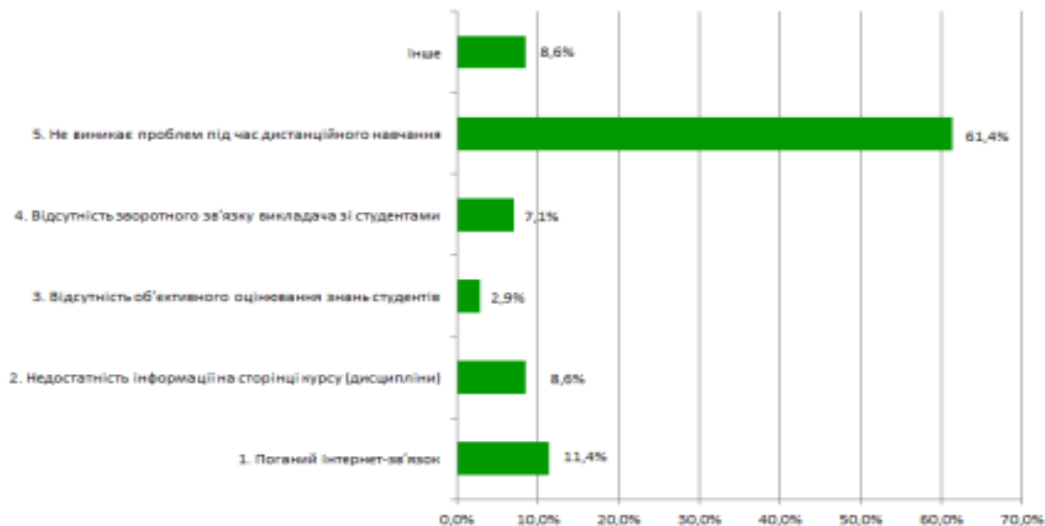

Рисунок 2.10 – Порівняльна діаграма основних проблем під час освітнього процесу, організованого у дистанційному форматі

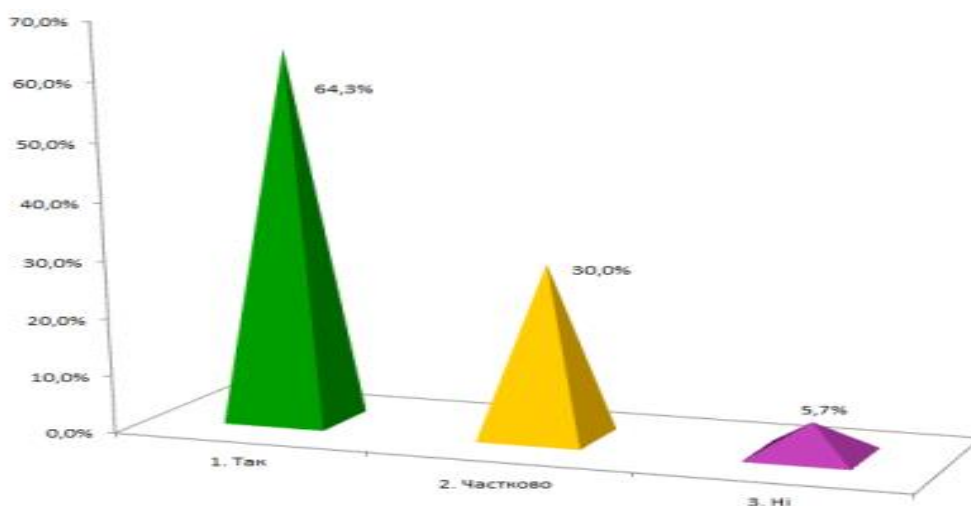

Рисунок 2.11 – Графічне оцінювання зручності навчання за дистанційною формою

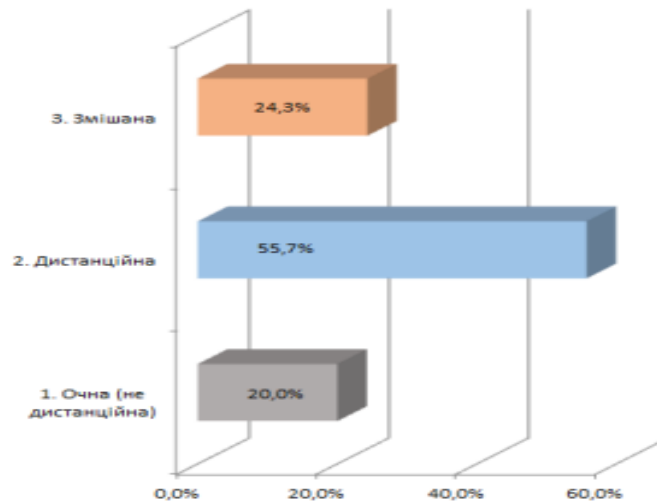

Рисунок 2.12 – Порівняльний аналіз проведення навчальних занять за формою у ДДМА

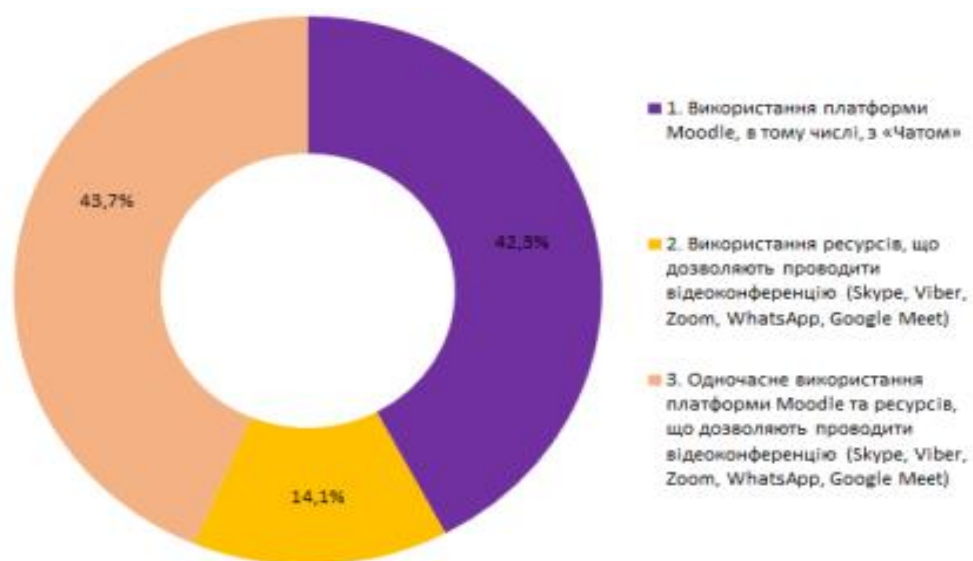

Рисунок 2.13 – Порівняльний аналіз оцінювання формату проведення навчальних занять

– аналіз відповідей щодо моментів психологічного напруження чи дискомфорту, пов'язаними із навчанням у дистанційному форматі, визначив, що 57,1 % здобувачів не відчувають жодного дискомфорту або напруження, по 2,9 % – відчувають дискомфорт або напруження через неможливість очного спілкування з одногрупниками і викладачами та не завжди розуміють,

як саме виконувати певні завдання і як користуватися деякими ресурсами на платформі Moodle, однакова кількість здобувачів (14,3 %) вказали «Відчуваю дискомфорт/напруження через те, що не завжди вдається приєднатися до онлайн-заняття через проблеми з Інтернет-зв'язком» та «Відчуваю дискомфорт/напруження через відсутність об'єктивного оцінювання знань», при цьому 8,6 % студентів вказали, що мають проблеми з раціональним розподілом часу, самоорганізацією (рис. 2.14).

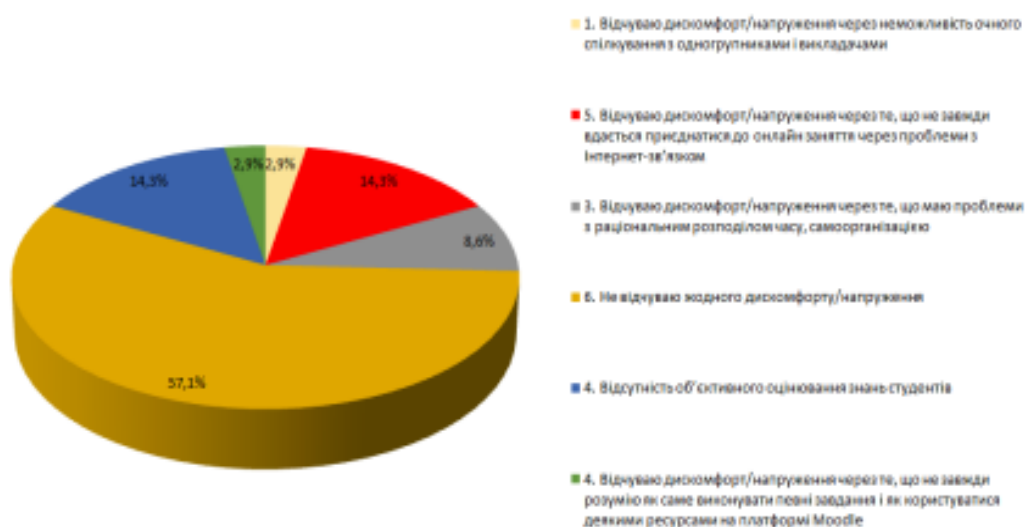

Рисунок 2.14 – Порівняльна характеристика психологічних показників студентів під час навчання у дистанційному форматі

Таким чином, необхідно створити умови розширення функціоналу платформи Moodle DDMA та мотивувати професорсько-викладацький склад до вчасного розміщення матеріалів із навчальних дисциплін, оскільки це дає змогу здобувачам освіти, які перебувають на зборах, змаганнях, працюють за фахом, у будь-який зручний для них час опановувати відповідні курси. Здійснити заходи щодо спілкування студентів із викладачем після складання тестових контрольних робіт із дисципліни з метою виявлення помилок при виконання завдань та пояснення щодо шляхів їх усунення.

2.8 Особливості формування навчальної мотивації у студентів 1–4 курсів за спеціальністю «Фізична культура і спорт»

У сучасних умовах виховання мотиваційної складової учнів є однією з найбільш актуальних проблем сучасної освіти, оскільки процес засвоєння знань, формування загальних і фахових компетентностей, залежить від бажання, ступеня зацікавленості студента і від мети, яку він хоче досягти. Ефективність навчального процесу прямо пов'язана з тим, наскільки висока мотивація оволодіння майбутньою професією здобувачів освіти. Дослідження різних аспектів мотивації навчання студентів має велике значення для підвищення ефективності вузівської освіти [80, 197]. Навчальна мотивація виступає як внутрішній рушійний чинник розвитку професіоналізму, оскільки тільки на основі формування його високого рівня можливий ефективний розвиток професійної освіченості та культури особистості (Rean, 2002).

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою формування освітнього середовища у здобувачів освіти за напрямком Фізична культура і спорт; необхідністю формування у майбутніх фахівців фізичного виховання відповідних навчальних мотивів; розроблення навчально-методичного забезпечення, що відповідатиме чинним стандартам фахової підготовки, змісту освітньо-професійних і навчальних програм.

Незважаючи на досить велику кількість робіт, присвячених вивченню потреб і мотивацій, найменш вивченою залишається проблема мотивації у професійному навчанні студентів за спеціальністю 017 ФКС у вишах.

Для оволодіння студентами професією необхідно організувати такий освітній процес, який забезпечує перехід одного типу діяльності (навчально-пізнавальної) в інший (професійну) з відповідними змінами у мотиваційній сфері особистості фахівця. У сучасних дослідженнях юнацький вік визначається як період, коли відбувається становлення навчальної мотива-

ції, тому він спрямований на розвиток самоефективності особистості в умовах навчальної діяльності [210].

Відомі автори (Д. Макклелланд, Д. Аткинсон, Г. Хекхаузен, Г. Келлі, Ю. Роттер, К. Роджерс, Р. Мей. А. Н. Леонтьєв) займались вивченням мотивації людини; у роботі науковця [75] обґрунтовано методологічні положення вивчення в освітньому середовищі; у дисертаційних роботах [50, 176] визначено рівні педагогічної мотивації та критерії мотиваційної сформованості майбутніх фахівців галузі ФКС.

Наступний автор, Н. О. Арістова [4], спираючись на дані наукових праць сучасних вітчизняних і закордонних вчених (Л. Божович, Д. Брунер, В. Клячко, А. Маркова, М. Матюхіна, Е. Торндайк, П. Якобсон), стверджує, що мотивація навчання – це певна система зовнішніх і внутрішніх мотивів навчання, ієрархія та взаємодія яких складаються під впливом педагогічних умов, має багаторівневу структуру, рівні сформованості якої можна оцінити за визначеними критеріями та показниками, що відображають ставлення суб'єктів навчання до дисципліни, яку вони вивчають, та формування якої здійснюється в кілька послідовних етапів.

Стосовно навчально-професійної мотивації студентів доцільно розглянути поняття академічної мотивації. Так, у закордонних дослідженнях [250] академічна мотивація визначається як процес, отриманий у результаті будь-якої дії (наприклад, вибір завдань, зусилля, наполегливість) і вербалізації (наприклад, «я люблю історію»), на основі чого розпочинається цілеспрямована фізична або розумова активність. Автори [112] підкреслюють, що важливість правильного вибору стратегії і тактики навчання у вищій визначається не лише тим, наскільки ця стратегія і тактика буде задовольняти початкові завдання – підвищення мотивації навчання студентів, але й настільки емоційне ставлення до навчання буде задовольняти повноцінний гармонійний розвиток особистості студента з низьким рівнем академічної мотивації.

Таким чином, проблема формування навчальної мотивації у вишах є важливою науковою проблемою, що має соціально-педагогічне значення у світлі вимог останніх нормативних документів Міністерства освіти і науки України, Державної національної програми «Освіта».

Мета – вивчити рівень сформованості навчально-професійних мотивів та визначити деякі умови, що впливають на формування позитивних мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Для досягнення мети дослідження були використані такі методи: аналіз науково-методичної літератури, анкетування, методи статистичної обробки результатів.

Дослідження мотивації навчально-професійної діяльності проводили серед студентів 1–4 курсів за спеціальністю «Фізична культура і спорт» Донбаської державної машинобудівної академії. У дослідженні брали участь здобувачі освіти: 1 курс ($n = 26$); 2 курс ($n = 23$); 3 курс ($n = 22$); 4 курс ($n = 17$). Студенти були інформовані про всі особливості дослідження і дали згоду на участь в педагогічному експерименті.

В основі тестування студентів за допомогою методики К. Замфір в модифікації А. Реана лежить концепція про внутрішню і зовнішню мотивацію. Респондентам було запропоновано оцінити за п'ятибальною шкалою перераховані мотиви навчальної діяльності (табл. 2.7).

На основі отриманих результатів визначався мотиваційний комплекс, який являє собою співвідношення трьох видів мотивації: внутрішньої мотивації (ВМ), зовнішньої позитивної мотивації (ЗПМ), зовнішньої негативної мотивації (ЗНМ). Оптимальними співвідношеннями є такі варіанти: $ВМ > ЗПМ > ЗНМ$ і $ВМ = ЗПМ > ЗНМ$. Найгірший мотиваційний комплекс – $ЗНМ > ЗПМ > ВМ$. Можливі проміжні варіанти поєднання трьох видів мотивацій.

У таблиці 2.8 наведено результати порівняльного аналізу співвідношення внутрішньої і зовнішньої мотивації у майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту.

Таблиця 2.7 – Порівняльний аналіз рівня професійної мотивації у студентів 1–4 курсів ФКС

№	Чинники мотивації	Показники (%)			
		1 курс (n = 26)	2 курс (n = 23)	3 курс (n = 22)	4 курс (n = 17)
1	Стати висококваліфікованим фахівцем	85	80	85	88
2	Отримати атестат	38	65	51	50
3	Успішно продовжити навчання в вузі	27	38	34	38
4	Успішно вчитися, скласти іспити на «чотири» і «п'ять»	46	13	15	15
5	Постійно отримувати винагороду (заохочення)	23	29	0	0
6	Придбати глибокі і міцні знання	58	54	77	65
7	Бути постійно готовим до чергових занять	4	23	15	0
8	Не запускати вивчення предметів навчального циклу	15	36	9	13
9	Не відставати від сокурсників	0	10	19	0
10	Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	77	67	34	75
11	Виконувати вимоги викладача	19	10	15	0
12	Досягти поваги викладачів	15	30	15	13
13	Бути прикладом для сокурсників	4	10	15	38
14	Домогтися схвалення батьків і оточуючих	23	13	8	0
15	Уникнути осуду і покарання за погане навчання	0	0	9	13
16	Отримати інтелектуальне задоволення	58	28	53	70

Таблиця 2.8 – Співвідношення внутрішньої і зовнішньої мотивації у студентів 1–4 курсів ФКС

Курс	Види мотиваційних комплексів		
	ЗНМ	ЗПМ	ВМ
1	-	33,8 %	66,2 %
2	-	38,6 %	61,5 %
3	5,2 %	29,5 %	65,3 %
4	6,3 %	27,1 %	67,1 %

У студентів 1 курсу (66,2 %) та 2 курсу (61,5 %) вагоме значення для навчання мають внутрішні мотиви навчальної діяльності (ВМ > ЗПМ > ЗНМ). Такі показники свідчать, що здобувачі освіти намагаються придбати глибокі і міцні знання отримують інтелектуальне задоволення від процесу навчання. Слід зазначити, що у здобувачів освіти першого курсу (33,8 %) та другого курсу (38,6 %) переважають зовнішні позитивні мотиви навчання (ЗПМ > ВМ > ЗНМ), тобто для них важливо отримувати повагу від оточуючих (викладачів, сокурсників), винагороду (заохочення). Студентів 1 та 2 курсу із негативним мотиваційним (ЗНМ > ЗПМ > ВМ) комплексом серед опитаних не виявлено.

Усереднені показники мотивації 3 курсу (65,3 %) та 4 курсу (67,1 %) виявилися подібними (ВМ > ЗПМ > ЗНМ). Студенти керуються, головним чином, мотивами професійними (забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, бажання стати висококваліфікованим фахівцем, отримати диплом тощо), творчої самореалізації та навчально-пізнавальними. Слід зазначити, що з часом серед студентів 3 (5,2 %) та 4 (6,3 %) курсів відбувається незначне зростання зовнішньої негативної мотивації, а саме, переважає прагнення уникнути критики з боку однокурсників, викладачів, також не допустити можливого покарання і неприємностей за погане навчання. Одночасно спостерігається у майбутніх тренерів-викладачів 3 курсу (29,5 %) та 4 курсу (27,1 %) зменшення зовнішній позитивний мотивації. Підтримуємо твердження, що студенти першого та другого курсу більше зацікавлені у досягненні певного соціального статусу, кар'єрного росту, власне це ті мотиви, якими вони керувалися під час вступу до ЗВО [178]. Студенти четвертого курсу вже практично набули певного рівня професійних навичок, знань і як наслідок ці мотиви для них залишаються домінуючими, але на даний час менш гостріші, ніж 3 роки тому.

Відомий автор Якунін В. рекомендує такі різновиди навчальної мотивації студентів: професійні мотиви (отримати професію), пізнавальні мотиви (придбати нові знання та отримати задоволення від самого процесу пізнання), прагматичні мотиви (мати більш високий заробіток), соціальні мотиви (принести користь суспільству), мотиви соціального та особистісного престижу (утвердити себе і зайняти в майбутньому певний статус у суспільстві і в найближчому соціальному оточенні).

Для вивчення мотивів навчальної діяльності був використаний тест (А. Реана, В. Якуніна), котрий пропонував студентам обрати з 16 мотивів навчальної діяльності 5 найбільш значущих для них (Додаток Б).

На рис. 2.15 та табл. 2.8 надано показники розподілу мотиваційних чинників студентів першого та четвертого курсів.

Аналіз показав, що за результатами тестування всіх опитаних студентів 1–4 курсу (80–88 %) найбільш вагомим мотивом (професійний) до навчання вважають можливість стати висококваліфікованими спеціалістами за допомогою знань, які вони отримують в Академії.

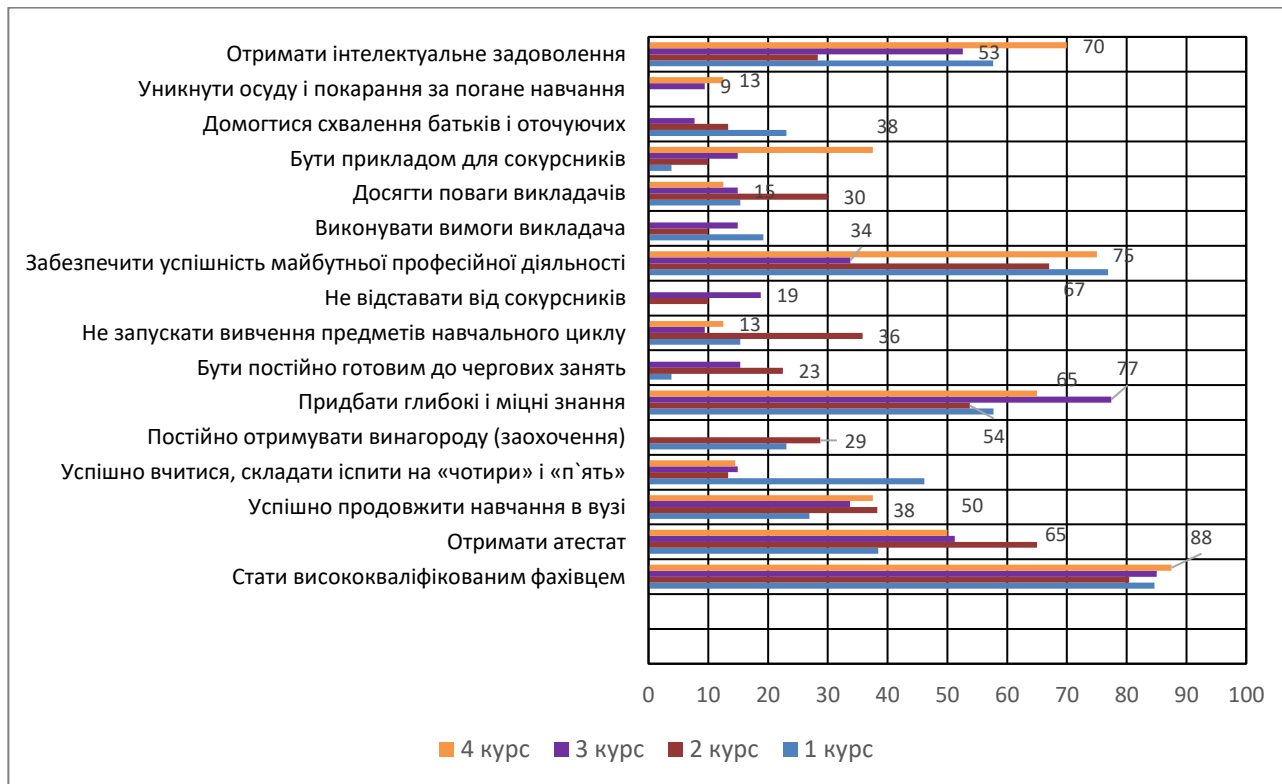

Рисунок 2.15 – Порівняльна гістограма мотивів навчальної діяльності студентів 1–4 курсів за спеціальністю «Фізична культура і спорт (у %)

Відповіді на питання (придбати нові знання, отримати задоволення від процесу навчання) свідчать, що у здобувачів освіти з 1 курсу (58 %) до 4 курсу (70 %) зростають пізнавальні мотиви до навчальної діяльності у галузі фізичної культури і спорту. Слід зазначити, що з часом студенти 1–2 курси (29 %) при отриманні фахової підготовки керуються зовнішнім впливом заохочення (отримувати винагороду), при цьому майбутні фахівці 3–4 курсу (13 %) навпаки намагаються уникнути осуду й покарання за погане навчання.

Порівняльний аналіз засвідчує, що з віком у майбутніх тренерів-викладачів спостерігаються зростання за комунікативними (прагнення ефективно спілкуватися і бути прикладом для сокурсників) та соціальними мотивами (забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, успішно продовжити навчання у ЗВО). Зокрема, для здобувачів освіти 1–4 курсу за спеціальністю «ФКС» важливим є мотив отримання диплому (50 %) і одночасно зменшується оціночний мотив вчитись на «відмінно» і «добре» (15 %) та виконувати педагогічні вимоги.

Висновки до розділу 2

1. Обґрунтовано, що педагогічними умовами розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки є доповнення змісту фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів матеріалом, спрямованим на розвиток їхньої професійної компетентності; використання інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх тренерів-викладачів; орієнтація на саморозвиток професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у ЗВО.

2. Удосконалення системи професійної освіти у галузі ФКС полягає у створенні розвивальної педагогічної системи, що базується на такому:

- активному використанні інноваційних технологій в освітньому процесі ЗВО; на оновленні та структуруванні змісту професійної підготовки тренерів фізичного виховання і спорту відповідно до національної системи фізкультурної освіти;
- оптимізації програмно-методичного забезпечення науково-дослідної та навчально-методичної діяльності, розроблення критеріїв, по-

казників і рівнів сформованості професійно-педагогічної компетентності студентів;

- створенні інноваційного освітнього середовища, що характеризується відкритістю й інформаційністю, вмотивованістю та професійною спрямованістю, інтерактивністю та креативністю.

3. У процесі навчання у здобувачів освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» спостерігається зменшення рівня значущості дисциплін соціально-гуманітарних, фундаментальних та природничих наук, що впливають на формування загальнолюдських пріоритетних цінностей у суспільстві та розуміння основних законів розвитку організму людини і природного середовища.

4. У майбутніх тренерів-викладачів із 3–4 курсів вагоме значення для формування компетентностей має цикл дисциплін, спрямованих на теоретичну, професійну та практичну підготовленість у закладі вищої освіти.

5. Встановлено, що з віком у студентів 1–4 курсів ФКС спостерігається істотне підвищення впливу успішності навчання на розуміння здобувачами освіти значущості дисциплін у формуванні професійних компетенцій у ЗВО.

6. Установлено, потреби та інтереси здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Фізична культура і спорт» у дистанційній формі навчання 2–4 курсів, а саме:

- більшість респондентів (88,5 %) позитивно оцінила функціонал платформи дистанційного навчання Moodle ДДМА, вказавши, що в процесі спілкування з викладачами часто використовують такий інструмент Moodle, як «Чат» (30 %);

- більшість студентів (65,7 %) зазначили, що організація і проведення оцінювання знань (поточного та підсумкового контролю) під час дистанційного навчання для них є зрозумілими при вчасному отриманні консультації і порад викладачів щодо освітнього процесу у дистанційному форматі;

- не відчують жодного дискомфорту або напруження 57,1 % здобувачів, по 2,9 % – відчують дискомфорт або напруження через неможливість очного спілкування з одногрупниками і викладачами та не завжди розуміють, як саме виконувати певні завдання і як користуватися деякими ресурсами на платформі Moodle, однакова кількість здобувачів (14,3 %) вказала «Відчуваю дискомфорт/напруження через те, що не завжди вдасться приєднатися до онлайн заняття через проблеми з Інтернет-зв'язком» та «Відчуваю дискомфорт/напруження через відсутність об'єктивного оцінювання знань», при цьому 8,6 % студентів вказали, що мають проблеми з раціональним розподілом часу, самоорганізацією.

7. За результатами опитування у студентів 1 курсу (66,2 %), 2 курсу (61,5 %), 3 курсу (65,3 %) та 4 курсу (67,1 %) за спеціальністю «Фізична культура і спорт» вагоме значення для навчання мають внутрішні мотиви навчальної діяльності, а також зовнішні позитивні мотиви на навчання. Майбутні тренери-викладачі керуються мотивами професійними, творчої самореалізації та навчально-пізнавальними.

8. Виявлено, що з часом студенти 1–2 курси (29 %) при отриманні фахової підготовки керуються зовнішнім впливом заохочення (отримувати винагороду), при цьому майбутні фахівці 3–4 курсу (13 %) навпаки намагаються уникнути осуду і покарання за погане навчання.

9. З віком у майбутніх тренерів-викладачів спостерігаються зростання за комунікативними (прагнення ефективно спілкуватися і бути прикладом для сокурсників) та соціальними мотивами (забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, успішно продовжити навчання у ЗВО).

10. За результатами тестування всіх опитаних студентів 1–4 курсу (80–88 %) найбільш вагомим мотивом (професійний) до навчання вважають можливість стати висококваліфікованими спеціалістами за допомогою знань, які вони отримують в Академії.

РОЗДІЛ 3

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПОКАЗНИКІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

3.1 Вплив інтерактивних технологій на динаміку домінувальної мотивації освітньої діяльності викладачів у галузі «Фізична культура і спорт»

Впровадження в навчальний процес сучасних інформаційних технологій із використанням активних форм і методів навчання (ігрові технології; проблемне навчання; технологія розвиваючого навчання; технологія програмованого навчання; комп'ютерні технології навчання; технологія модульного навчання; технологія активізації творчої діяльності суб'єктів навчання та ін.) дозволяє створити інтелектуальне інформаційне середовище, що надає освітньому процесу більшої інтерактивності [35].

Важливого значення у суспільстві набувають новітні технології та методики підготовки тренерів-викладачів фізичного виховання у ЗВО, де відбувається опанування студентами комплексу знань, умінь і навичок, їхній професійний розвиток, формуються інтереси, професійні мотиви та ціннісні орієнтації. Саме формування професійно-педагогічної компетентності в майбутніх тренерів-викладачів суттєво залежить від умотивованості та педагогічної майстерності викладачів. У зв'язку з цим, першим і ключовим елементом у системі «викладач – студент» є визначення домінування внутрішніх і зовнішніх мотивів у викладача щодо оволодіння професією у студентів ЗВО.

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою в реалізації творчої співпраці викладачів і майбутніх тренерів-викладачів й урахування впливу особистості викладача на освітній процес у закладах вищої освіти.

Незважаючи на досить велику кількість робіт (Л. М. Карамушка, Ж. П. Вірна, О. І. Бондарчук, В. А. Семиченко), присвячених питаннями професійної мотивації педагогів, найменш вивченою залишається проблема визначення домінувальної мотивації освітньої діяльності науково-викладацького складу в галузі ФКС.

Низкою дослідників визначена структура мотивів професійної діяльності В. І. Ковальова, А. К. Маркової, О. М. Плюща й інших учених. Серед вітчизняних дослідників професійну мотивацію вивчали Л. М. Карамушка, В. М. Сич, О. А. Гульбас, Ж. П. Вірна, Т. В. Панчук, О. І. Бондарчук та інші. Автор С. С. Занюк [81] зазначає, що мотив виступає причиною постановки тих чи інших цілей, що демонструє співвідношення мотиву і мети діяльності. Науковцями також розглядалося питання задоволення потреб викладача в психолого-педагогічних знаннях, психологічні проблеми його професійного розвитку.

Згідно з мотиваційною моделлю Л. Портера і Е. Лоулера результат, досягнутий співробітником, залежить від витрачених зусиль, здібностей і рис характеру особистості, а також від усвідомлення своєї ролі у процесі праці [128]. Наступний автор [149] спирається на концепцію Д. Мак-Грегора, який виділяє теорію «Х», що представляє традиційний підхід до управління, в основі якого є примус, постійний зовнішній контроль і стимуляція заробітною платою, і теорію «Y», розроблену ним самим, в основі якої є припущення про те, що сама робота є задоволенням.

У соціокогнітивній теорії К. Девек уявлення людей про здібності впливають на вибір цілей і рівень їхньої складності, на наполегливість при зіткненні із труднощами, визначають мотивацію досягнення [239]. На думку відомого автора [86], професійна діяльність зумовлюється трьома групами мотивів: власне мотивами трудової діяльності, мотивами вибору професії та мотивами вибору місця роботи.

Загалом сьогодні проблему мотивації професійної діяльності важливо розглядати у контексті системи підвищення кваліфікації викладачів

ЗВО, якій необхідно включати питання ознайомлення з інноваційними педагогічними технологіями, інтерактивними методами навчання, цифровим інструментарієм, які є актуальними для студентів і викладачів сучасного вишу. Саме тому впровадження модульно-інтерактивних засобів розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів забезпечує інформатизацію навчального процесу. Принцип поєднання аудиторних й інтерактивних форм викладання забезпечує можливість поєднання в навчальному процесі кращих рис аудиторних та інтерактивних умов навчання.

Інтерактивне навчання дозволяє змінювати темп, час і місце навчання (актуально для майбутнього тренера-викладача); пропонує максимальні рівні гнучкості та зручності для студентів; дає можливість своєчасної актуалізації вмісту контенту [48].

Структуру інтерактивного заняття пропонує науковець [6] за трьома основними частинами:

- вступною (оголошення теми, завдання, контрольні питання й уявлення студентів щодо очікування навчальних результатів);
- основною (опанування студентами нового змісту);
- підсумковою (засвоєне систематизується й узагальнюється та відбувається процес оцінювання результатів навчання).

Мета інтерактивного навчання – створення викладачем умов навчання, за яких майбутній тренер-викладач сам відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних галузях життя. Саме це є принциповою відмінністю цілей інтерактивного навчання від цілей традиційної системи освіти [62].

Інший автор [177] стверджує, що педагоги, які займаються науковою діяльністю, досягають кращих результатів у педагогічній професії.

Таким чином, проблема формування професійно-педагогічної мотивації у викладачів, їхня задоволеність власною педагогічною діяльністю, а також визначення основних шляхів коригування та реалізації розроблених

моделей, методики та інноваційних технологій у реаліях професійної освіти потребують додаткових досліджень.

Мета – визначити вплив впровадженої авторської моделі на рівень провідних професійних мотив навчальної діяльності викладачів Академії в галузі фізичної культури і спорту.

Для досягнення мети дослідження були використані такі методи: аналіз науково-методичної літератури, анкетування, педагогічний експеримент, методи статистичної обробки результатів.

Формування мотивації до педагогічної діяльності у науково-педагогічних працівників передбачало спостереження та контроль за діяльністю викладачів, оскільки виховання професійно-педагогічної компетентності в майбутніх тренерів-викладачів суттєво залежить від умотивованості та педагогічної майстерності викладачів, тому було проведено поетапне вимірювання професійної мотивації викладачів кафедри фізичного виховання і спорту відповідно до програми педагогічного дослідження.

Педагогічний експеримент складався з двох періодів (15–30 вересня і 15–30 червня 2022/2023 н. р.). Відмінності в методиці проведення занять між контрольною й експериментальною групами серед викладачів залежали від традиційного або інтерактивного підходу до навчання та умов.

Відомі фахівці [33, 123, 182, 222] вказують, що ефективна підготовка майбутніх тренерів-викладачів можлива за таких педагогічних умов:

- доповнення змісту фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів матеріалом, спрямованим на розвиток їхньої професійної компетентності;

- використання інноваційних технологій у фаховій підготовці майбутніх тренерів-викладачів.

У дослідження взяли участь 10 науково-педагогічних працівників ДДМА м. Краматорська.

Науково-педагогічним працівникам було запропоновано оцінити за п'ятибальною шкалою перераховані мотиви навчальної діяльності. В осно-

ві анкетування за допомогою методики К. Замфір в модифікації А. Реана лежить концепція про внутрішню і зовнішню мотивацію (Додаток В). Далі автори вказують, що мотиваційний комплекс особистості – це співвідношення трьох видів мотивації: внутрішня мотивація (ВМ), зовнішня позитивної (ЗПМ) та зовнішня негативної мотивації (ЗНМ), тобто переважання одного типу мотивації над іншими за ступенем вираженості. До оптимального комплексу відносять такі два типи поєднань: ВМ > ЗПМ > ЗНМ і ВМ = ЗПМ > ЗНМ. Найгіршим мотиваційним комплексом є випадок, коли ВНМ > ВПМ > ВМ (табл. 3.1).

Для виявлення провідних професійних мотивів був розрахований коефіцієнт їхньої значимості ($K_{зн}$) за формулою:

$$K_{зн} = \frac{\sum n}{N_{max}} \times 100$$

де n – бал, який присвоюється цьому мотиву кожним викладачем;

N_{max} – максимально можлива кількість балів з усієї вибірки.

Таблиця 3.1 – Коефіцієнти значимості (у балах) мотивів професійної діяльності викладачів ЗВО галузі ФКС (за методикою «Мотивація професійної діяльності»)

№	Чинники мотивації	Спрямованість мотивації	Етапи			
			Експеримент.		Контрольна	
			Вхідний	Підсум.	Вхідний	Підсум.
1	Грошове забезпечення	ЗПМ	93,3	86,7	76,0	80,0
2	Прагнення до просування по роботі	ЗПМ	73,3	66,7	48,0	56,0
3	Прагнення уникнення критики з боку керівника чи колег	ЗНМ	73,3	73,3	68,0	72,0
4	Прагнення уникати можливих покарань чи неприємностей	ЗНМ	66,7	60,0	68,0	80,0
5	Потреба у досягненні соціального престижу та поваги оточуючих	ЗПМ	86,7	93,3	88,0	87,0
6	Задоволення від самого процесу та результату роботи	ВМ	93,3	100,0	96	96

Динаміка розвитку професійно-педагогічної мотивації у викладачів (критерій – «умотивованість викладачів») представлена на рис. 3.1.

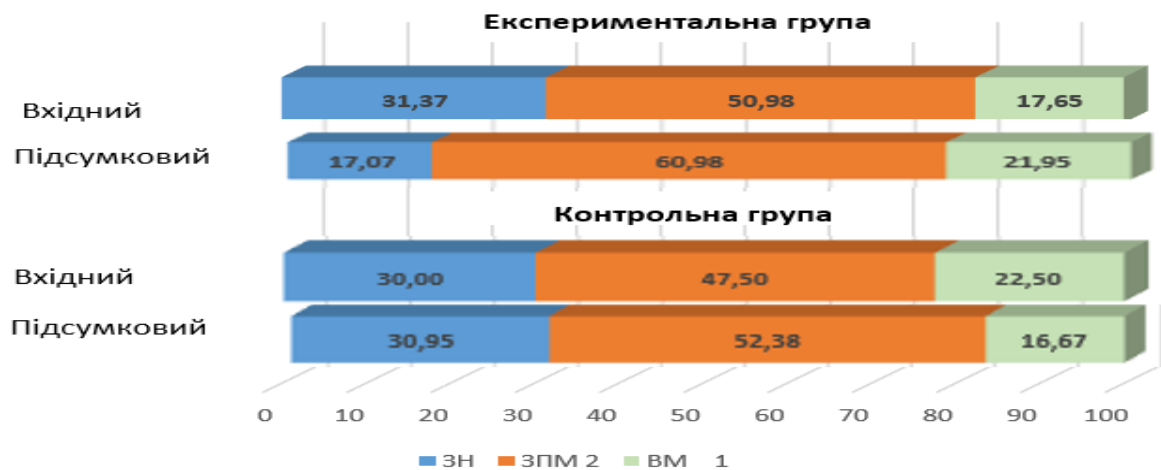

Рисунок 3.1 – Динаміка змін домінуючої мотивації викладачів (у %)

На початку формувального експерименту викладачі (експериментальної групи) з домінуючими внутрішніми мотивами (задоволення від самого процесу та результату роботи, творчий підхід) педагогічної діяльності складали 17,65 % від загальної кількості, наприкінці експерименту – 22 %. Показники аналогічних зрізів у контрольній групі були такими: 22,5 %, а далі зменшився до 16,67 %.

Щодо зовнішньої позитивної мотивації (грошове забезпечення від роботи, кар'єрне зростання, отримання поваги оточуючих), то вона домінувала в 51 % викладачів (експерим. гр.) на початку роботи, а наприкінці дослідження підвищилася до 61 %. Одночасно у контрольній групі вихідний показник кількості викладачів із домінуючими зовнішніми позитивними стимулами педагогічної діяльності склав 47,5 %, а на підсумковому контролі цей показник склав 52,38 %.

Провідними мотивами на початку формувального експерименту в експериментальній групі у 31,37 % викладачів були зовнішні негативні стимули (уникнення критики зі сторони керівника чи колег, намагання уникнути осуду і покарання) професійної діяльності. У подальшому їхня кількість постійно знижувалася до 17,07 %. На противагу експериментальній, у контрольній групі вихідний показник кількості викладачів із доміну-

вальними зовнішніми негативними мотивами професійної діяльності був 30 % і надалі залишився незмінним до кінця дослідницької роботи.

Порівняльний аналіз засвідчує, що протягом дослідження в експериментальній та контрольній групах кількість викладачів із домінуютьною внутрішньою мотивацією та зовнішньою позитивною мотивацією педагогічної діяльності суттєво не змінилась, окрім збільшення на 10 % комплексу зовнішньої позитивної мотивації у експериментальній групі та 5 % контрольній групі викладачів. Водночас в експериментальній групі в 1,8 рази зменшилася кількість викладачів із домінуютьними зовнішніми негативними мотивами, тоді як у контрольній – без змін.

3.2 Дослідження впливу провідних чинників на якість і ефективність підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання галузі ФКС серед науково-педагогічних працівників ЗВО

Актуального значення, з точки зору теми дослідження, набуває процес вдосконалення підготовки тренерів-викладачів, які спроможні вирішувати завдання побудови навчально-тренувального процесу, демонструвати високий рівень професійних здібностей, володіти професійно-значущими вміннями та навичками.

У «Державній програмі розвитку фізичної культури і спорту в Україні» наголошується, що підвищення фізичної підготовленості учнів, формування й активізація інтересу до здорового способу життя є гострою та першочерговою проблемою. Одним із пріоритетним завданням щодо її вирішення полягає в удосконаленні структури підготовки освіти педагогів. Наступний державний документ – «Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти» [35] – підкреслює, що підвищення якості педаго-

гічної освіти та інтеграція її у Європейський простір вищої освіти передбачає: вдосконалення національної системи накопичення і трансферу кредитів, використання інформаційно-комунікаційних технологій; індивідуалізацію навчально-виховного процесу, запровадження гнучкої, науково-обґрунтованої системи сертифікації та атестації професійно-педагогічної компетентності випускників педагогічних спеціальностей як складової державної атестації.

Відомий фахівець [185] вказує, що в педагогічній науці й практиці професійна підготовка майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту розглядається як така, що спрямована на підготовку студентів вищих навчальних закладів до виконання конкретних видів професійної діяльності в галузі «Фізична культура та спорт», оволодіння ними сукупністю знань про людину і фізичну культуру, розвиток емоційно-ціннісних відношень, моральних норм, умінь передавати цінності фізичної культури. У педагогічній літературі зазначається, що покладання принципу особистісного підходу в основу побудови особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту піднімає останню на більш високий якісний рівень.

Отже, актуальність дослідження полягає у необхідності додаткових досліджень у напрямку взаємного впливу провідних чинників на якість підготовки висококваліфікованих фахівців галузі фізичної культури і спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед пріоритетних напрямів розвитку галузі фізичної культури і спорту провідне місце займають:

- теоретичні й методичні засади розвитку системи професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання у ЗВО [94, 158];
- розроблення теоретико-методологічних основ формування знань про фізичне і психічне здоров'я особистості, моральні орієнтири й вольові установки (І. Гасюк, І. Городинська, Н. Долбишева, О. Костенко та ін.);
- система педагогічного контролю якості професійної освіти [226];

- теорії й методики професійної освіти фахівців із фізичної культури та спорту [1, 15, 196, 228].

Оскільки підготовка вчителів ЗВО відбувається шляхом засвоєння багатьох видів діяльності (навчальної, наукової, методичної, виховної тощо), необхідно, щоб вона була орієнтована на реалізацію потенційних можливостей особистості, творчих задатків, необхідних для ефективної педагогічної роботи.

Проблеми змісту освіти галузі ФКС досліджені у працях [49, 94, 186]. Удосконалення організаційних форм і методів навчання у вищій освіті вивчали відомі автори [89]. Наступний дослідник [52] вивчав питання професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. Далі автор вказав, що формування професійної мобільності майбутніх фахівців із фізичної культури складається з цільового, теоретичного, змістового, організаційно-діяльнісного та діагностично-результативного блоку.

У науковій літературі особливу увагу приділено особистісному підходу, який забезпечує розуміння, пізнання, розвиток і самореалізацію особистості майбутнього фахівця в його цілісності та гармонійності. Це можливо за умови особистісно спрямованої трансформації форм і методів навчально-виховної роботи у вищих навчальних закладах [131]. Зазначено, що принцип особистісного підходу, покладений в основу побудови особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців сфери фізичного виховання й спорту піднімає останню на новий, більш якісний рівень функціонування.

Аналіз наукової, навчально-методичної літератури свідчить про недостатньо досліджену комплексну систему професійної підготовки тренера-викладача, фрагментарність деяких матеріалів і розкриття лише загальних положень.

Таким чином, проблема вивчення впливу педагогічних та психологічних факторів на якість підготовки майбутніх фахівців у вишах є однією із

суттєвих концепцій у галузі ФКС відповідно до закону України «Про фізичну культуру і спорт».

Мета – визначити провідні чинники, що впливають на якість і ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання в закладах вищої освіти.

Для досягнення мети дослідження були використані такі методи: аналіз науково-методичної літератури, анкетування, констатувальний експеримент, методи статистичної обробки результатів.

Вивчення впливу основних психолого-педагогічних умов на удосконалення професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання в освітньому процесі проводили серед науково-педагогічних працівників Донбаської державної машинобудівної академії, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка і Придніпровської Державної Академії Будівництва та Архітектури. У дослідженні брали участь викладачі кафедри фізичного виховання і спорту ДДМА ($n = 9$), кафедри олімпійського і професійного спорту ЛНПУ ($n = 10$) та кафедри фізичного виховання та основ здоров'я ПДАБА ($n = 5$).

В основі анкетування викладачів за допомогою методики [182] виявляється комплексний напрямок вивчення провідних факторів впливу на якість освітнього середовища у вишах (Додаток Г). Аналітичний підхід ґрунтується на уявленні про комплексний характер досліджуваного явища, а саме у обґрунтуванні взаємозв'язків між окремими його ознаками [93]. У дослідженні змісту психолого-педагогічних умов визначають найсуттєвіші фактори: психологічно-мотиваційні, змістові, організаційно-проєктувальні, технологічні [121, 182]. Саме ці чинники деталізують певну педагогічну умову, а в подальшому дозволяють запропонувати конкретні дії щодо удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців та реалізації їх в освітньому процесі вишу [120]. Експертам було запропоновано оцінити за 10-бальною шкалою вплив різних чинників на якість підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання (табл. 3.2). Для виявлення про-

відних факторів був розрахований коефіцієнт їхньої значимості (K_{zn}) за формулою:

$$K_{zn} = \frac{\sum n}{N_{max}} \times 100$$

де n – бал, який присвоюється психолого-педагогічній умові кожним викладачем;

N_{max} – максимально можлива кількість балів з усієї вибірки.

У таблиці 3.2, 3.3 та рис. 3.2, 3.3 наведено результати найбільш значущих факторів впливу на якість і ефективність підготовки груп № 2, 4 (коефіцієнт значущості 87 балів). Так, група факторів № 2 визначає складові, які відображають пріоритетність у змісті освітніх компонентів професійної програми здобувачів освіти (характеризує різноманітні аспекти вдосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців).

Таблиця 3.2 – Порівняльні показники впливу змістовних чинників (професійної підготовки) на якість підготовки майбутніх тренерів серед працівників ЗВО

№	Зміст психолого-педагогічних умов	$\bar{X}$	K_{zn}	%
1	Урахування у змісті навчання сукупності принципів (загально-дидактичних, виховання, професійного навчання, фізичного виховання та фізичної підготовки	9,11	18,20	20,91
2	Відповідність змісту навчання особливостям професійної діяльності тренерів-викладачів фізичного виховання	9,44	18,90	21,67
3	Цілеспрямований добір і викладання професійно орієнтованого навчального матеріалу з психологічних і педагогічних дисциплін	8,78	17,60	20,16
4	Ознайомлення з досвідом інноваційного навчання та його впровадження в практику фізичного виховання студентів	8,56	17,10	19,56
5	Налагодження міжпредметних зв'язків методики фізичного виховання з психологічними, педагогічними та іншими дисциплінами	7,67	15,30	17,61

Далі експерти (викладачі) відмічають, що найбільш впливовою психолого-педагогічних умовою є «відповідність змісту навчання особливостям професійної діяльності тренерів-викладачів фізичного виховання» (21,6 %), «урахування у змісті загально-дидактичних принципів навчання»

(20,9 %), «викладання професійно орієнтованого навчального матеріалу» (20,2 %), щодо якості підготовки майбутніх тренерів.

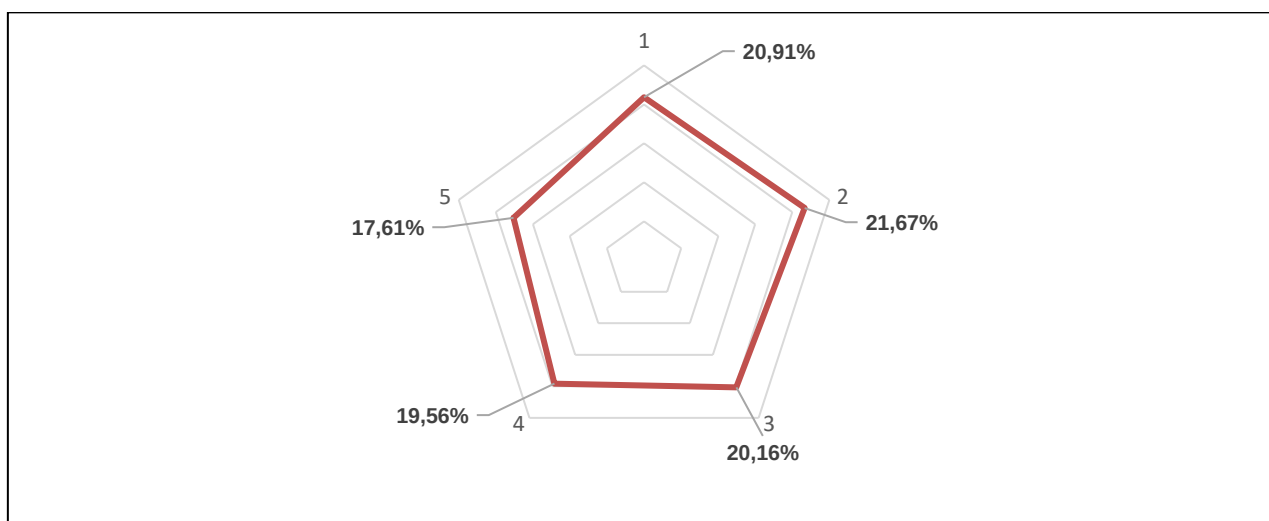

Рисунок 3.2 – Діаграма розподілу змістових чинників

Інший фактор (№ 4) спрямовано на використання технологічної професійної підготовки (застосування інноваційних технологій та розвитку педагогічної майстерності тренера» (табл. 3.3 та рис. 3.3).

Таблиця 3.3 – Порівняльні показники впливу технологічних чинників на якість підготовки майбутніх тренерів серед працівників ЗВО

№	Зміст психолого-педагогічних умов	$\bar{X}$	K_{zn}	%
1	Реалізація диференційованого та індивідуального підходу до студентів	8,67	14,50	16,6
2	Використання у професійно-педагогічній підготовці майбутніх викладачів інтерактивних технологій, ефективних у їхній майбутній професійній діяльності	8,33	13,90	15,95
3	Упровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютерно орієнтованих методів навчання)	9,11	15,20	17,44
4	Організація спільної навчально-дослідної роботи викладачів і майбутніх тренерів-викладачів	8,56	14,30	16,39
5	Проведення педагогічної практики у ЗОШ та ДЮСШ	8,89	14,80	17,02
6	Динамічне оцінювання та контроль освітнього процесу із застосуванням адекватних форм, методів і засобів	8,67	14,50	16,6

Складові змісту включають використання інтерактивних технологій (16 %), упровадження інформаційно-комунікаційних технологій (17,4 %),

проведення педагогічної практики у ЗОШ та ДЮСШ (17 %), застосуванням адекватних форм, методів і засобів оцінювання успішності (16,6 %) у професійно-педагогічній підготовці майбутніх викладачів.

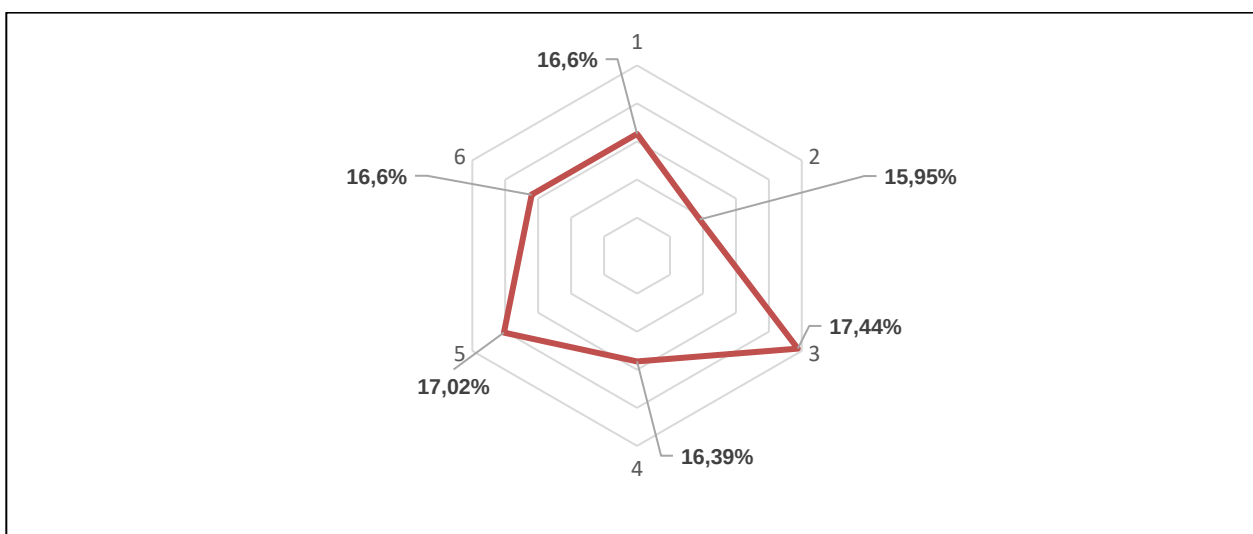

Рисунок 3.3 – Діаграма розподілу технологічних чинників

Другим за значимістю виявився фактор № 3 (коефіцієнт значущості 81,9 балів), що характеризує організаційно-проектувальну професійну підготовку у ЗВО і, відповідно, принцип продуктивності освітнього процесу щодо професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання (табл. 3.4, рис. 3.4).

Таблиця 3.4 – Порівняльні показники впливу організаційно-проектувальних чинників на якість підготовки майбутніх тренерів серед працівників ЗВО

№	Зміст психолого-педагогічних умов	$\bar{X}$	$K_{зн}$	%
1	Оптимальне поєднання загальних, групових та індивідуальних форм професійної підготовки	8,11	20,30	24,75
2	Безперервність і наступність дисциплін професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки	8,89	22,20	27,13
3	Можливості проектування індивідуального навчання студентів	7,44	18,60	22,7

4	Спрямування завдань навчальної практики на формування у майбутніх тренерів-викладачів умінь і навичок організації власної інноваційної навчальної діяльності	8,33	20,80	25,42
---	--	------	-------	-------

Цей фактор (3) характеризує «комплексне системно-цільове проектування професійної підготовки», оскільки він забезпечує організаційно-управлінські та проектувальні аспекти професійно-педагогічної підготовки студентів. Слід зазначити, що експерти визначили найбільш впливові педагогічні умови щодо професійної підготовки: «безперервність вивчення дисциплін професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки» (27 %), «формування у майбутніх тренерів-викладачів умінь і навичок організації власної інноваційної навчальної діяльності» (25,4 %), «оптимальне поєднання загальних, групових та індивідуальних форм професійної підготовки» (24,7 %).

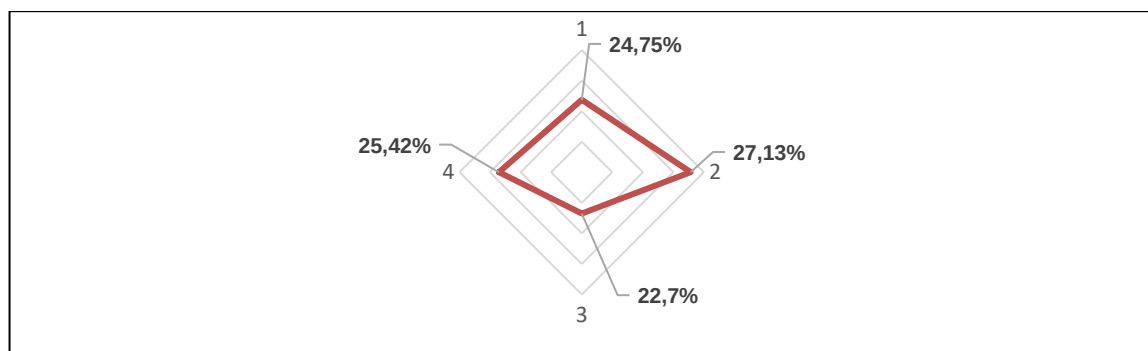

Рисунок 3.4 – Діаграма розподілу організаційно-проектувальних чинників

Фактор № 1 (коефіцієнт значущості 80,8 балів), реалізує принцип пріоритетності розвитку особистості майбутнього вчителя та визначає психологічну комфортність освітнього процесу для студентів і викладачів (табл. 3.5, рис. 3.5).

Важливим для дослідження вважаємо включення в цей фактор таких напрямків: «урахування впливу особистості викладача на професійно-педагогічний розвиток студентів» (14 %); «створення на заняттях атмосфери співпереживання, співпраці, мотивації успіху» (13,7 %); й «орієнтація

освітнього процесу на розкриття, розвиток і вдосконалення соціально і професійно важливих якостей майбутнього тренера-викладача (13,4 %), і, як наслідок, усе це спрямовано на побудову діади «викладач – студент».

Таблиця 3.5 – Порівняльні показники впливу психологічно-мотиваційних чинників на якість підготовки майбутніх тренерів серед працівників ЗВО

№	Психологічно-мотиваційні чинники	$\bar{X}$	$K_{зн}$	%
1	Урахування загального культурно-освітнього рівня студентів	7,22	9,00	11,16
2	Задоволення запитів і потреб особистості майбутнього тренера-викладача	7,78	9,70	12,03
3	Поєднання навчальних і виховних впливів, спрямованих на діяльність тренера-викладача у ДЮСШ	8,33	10,40	12,88
4	Активізація навчально-пізнавальної діяльності, залучення студентів до різних складових освітнього процесу	6,78	8,50	10,48
5	Урахування впливу особистості викладача на професійно-педагогічний розвиток студентів	9,11	11,40	14,09
6	Створення на заняттях доброзичливих міжособистісних і групових взаємовідносин, атмосфери співпереживання, співпраці, мотивації успіху; формування позитивного соціально-психологічного клімату в навчальному та педагогічному колективах	8,89	11,10	13,75
7	Орієнтація освітнього процесу на розкриття, розвиток і вдосконалення соціально і професійно важливих якостей майбутнього тренера-викладача.	8,67	10,80	13,41
8	Проведення конкурсів і олімпіад із психологічних і педагогічних дисциплін, що сприяють ознайомленню, сприйняттю й апробації студентами інноваційних підходів до фізичного виховання.	7,89	9,90	12,20

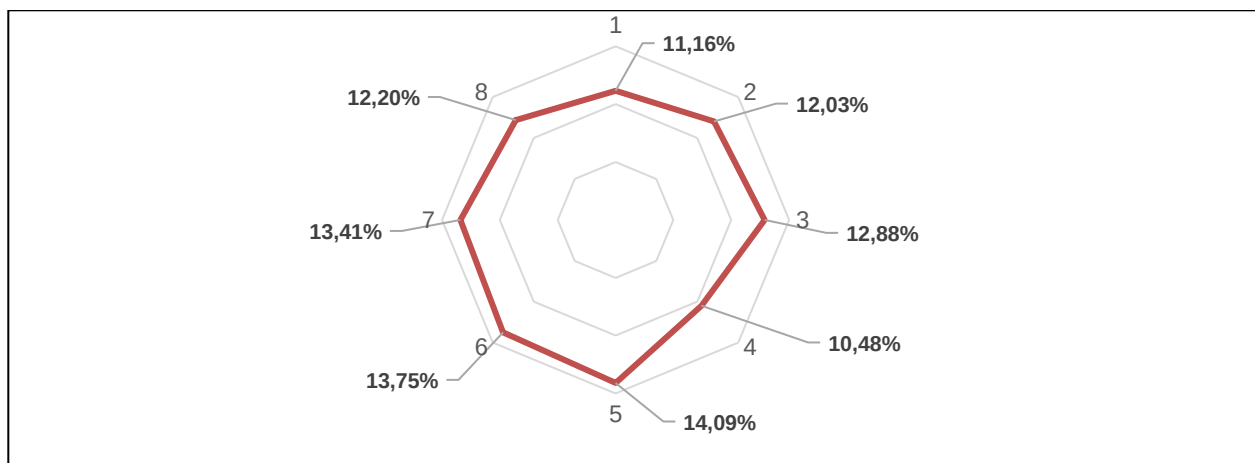

Рисунок 3.5 – Діаграма розподілу психологічно-мотиваційних чинників

Після подальшої перевірки запропонованих психолого-педагогічних умов удосконалення професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання було визначено вплив для кожного фактору від загального відсотку (табл. 3.6, рис. 3.6).

Таблиця 3.6 – Співвідношення впливу базових чинників на якість і ефективність підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання у ЗВО галузі ФКС (за методикою Степанченко, 2016)

№	Психологічні і педагогічні чинники	Кодування	Максимальне значення за комплексом (у балах)	Середнє значення у групі	Коефіцієнти значимості (у балах)	%
1	Психологічно-мотиваційні	1 група	80	64,67	80,84	23,99
2	Змістові	2 група	50	43,56	87,12	25,86
3	Організаційно-проектувальні	3 група	40	32,78	81,95	24,32
4	Технологічні	4 група	60	52,22	87,03	25,83

Фактор «цілеспрямована мотивація студентів і викладачів до навчання та педагогічної діяльності» описує 24 % від загального впливу, «поглиблення змісту професійно спрямованого навчання з освітніх компонентів» та «застосування інноваційних технологій, спрямованих на розвиток педагогічної майстерності викладачів» – 26 %, а «комплексне системне проектування професійної підготовки» – 24,8 %.

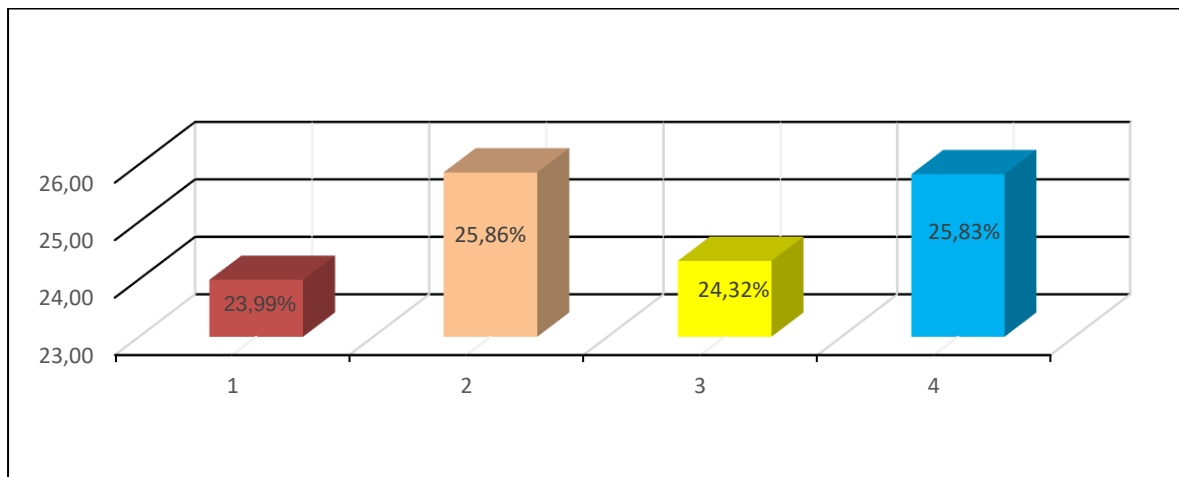

Рисунок 3.6 – Порівняльна гістограма впливу педагогічних і психологічних чинників на ефективність підготовки в галузі ФКС за думкою викладачів ЗВО

Ці відсоткові частки визначають рівень впливу психолого-педагогічних умов на якість та ефективність освітнього процесу у ЗВО. Переважання впливу конкретних педагогічних умов має враховуватися під час побудови навчального процесу фахової підготовки, що забезпечує доступність до освітнього середовища та дозволяє кожному студенту проектувати індивідуальну траєкторію за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

Таким чином, вдосконалення професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання відбувається під впливом складання змісту освітніх компонентів професійної програми та застосуванням інноваційних технологій в освітньому середовищі. Здійснення компетентнісно орієнтованої професійної підготовки фахівців за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» сприятиме підвищенню ефективності та зростанню якості програмних результатів навчання у вишах.

3.3 Аналіз змін рівня професійної мотивації у студентів експериментальної та контрольної груп 1–4 курсів за спеціальністю ФКС

Актуального значення в останні роки в освітньому середовищі набуває процес удосконалення підготовки тренерів-викладачів, які здатні вирішувати завдання побудови навчально-тренувального процесу, демонструвати високий рівень професійних здібностей, мати професійно значущі вміння та навички.

Система професійної підготовки студентів повинна забезпечувати оптимальний вплив педагогічних чинників як диференційовано (початкові етапи розвитку мотивації до цінностей фізичної культури та спорту), так й інтегровано (етапи формування мотивації до занять фізичною культурою та спортом як чинника реалізації професійного самовизначення майбутнього фахівця) [159].

Дослідник О. М. Бандурка [7] визначає проблему доцільності досягнення високого рівня підготовки спеціаліста у вищій школі (на основі зусиль викладачів, студента, його батьків), оскільки в подальшому виникають утруднення із працевлаштуванням молодого спеціаліста, його закріпленням на виробництві, в інших сферах діяльності, забезпеченням його соціальних і правових гарантій, які нині держава фактично не реалізує, попри декларування цього в законах Звідси – плінність кадрів, небажання працювати за отриманим фахом і неможливість використати свої знання там, де це можна зробити найбільш ефективно, оскільки для цього немає умов.

Професійна мотивація як властивість особистості є системою цілей, потреб, що спонукають студента до активного засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, свідомого ставлення до професії [157]. Професійна мотивація відіграє роль компенсаторного фактора: в умовах недостатньо розвинених здібностей студент, за наявності професійної мотивації, може досягти більших успіхів, ніж здібний студент, у якого не сформована професійна мотивація. Відомі автори С. Єрохін, Ю. Нікітін, І. Нікітіна [69] зазначають, що структурними компонентами професійної мотивації є мо-

тивація ініціації (спонукає до діяльності); мотивація селекції (сприяє вибору мети); мотивація реалізації (забезпечує регулювання, контроль реалізації виконання відповідної дії); мотивація постреалізації (уможливлює завершення виконання дії і спонукання до іншої)

Більшість дослідників (В. В. Цибульська [214], Г. В. Безверхня, М. І. Маєвський [12]), стверджують, що основним мотивом навчальної діяльності студентів є отримання диплома, а не оволодіння професією. Наступний автор, І. В. Ляшенко [125], вказує, що професійна мотивація студентів активно формується на 3–4 курсах навчання, коли поглиблено вивчаються професійно зорієнтовані дисципліни та здійснюється практика. Інший відомий дослідник, С. С. Ільченко [87], визначає, що всі респонденти, крім хлопців 2 курсу, керуються мотивом «здобуття диплома», що свідчить про орієнтацію на поверховість опанування професією. Далі автор відмічає, що несформована підсистема спрямованості особистості до успіху притаманна значній частині 3–4 курсів (не менше 40 %), це свідчить про страх перед невдачами у здобувачів освіти.

Таким чином, потрібні додаткові дослідження у визначенні сучасних підходів до організації освітнього процесу та впливу інтерактивних технологій на формування професійної мотивації у майбутніх фахівців із фізичного виховання вищих школах.

Мета – обґрунтувати динаміку змін професійної мотивації серед студентів 1–4 курсів за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

Для досягнення мети дослідження були використані такі методи: аналіз науково-методичної літератури, анкетування, формувальний експеримент, методи статистичного оброблення результатів.

У дослідженні взяли участь здобувачі освіти: 1 курс ($n = 26$); 2 курс ($n = 23$); 3 курс ($n = 22$); 4 курс ($n = 17$) на базі ДДМА. Студенти були інформовані про всі особливості дослідження і дали згоду на участь у педагогічному експерименті.

Для вивчення мотивів освітньої діяльності був використаний тест (А. Реана, В. Якуніна), котрий пропонував студентам обрати з 16 мотивів навчальної діяльності 5 найбільш значущих для них (Додаток Б).

Визначення впливу традиційної форми навчання та авторської моделі здійснювався за допомогою діагностичних зрізів змін професійної мотивації студентів (критерій – «вмотивованість»). Вхідний виконувався на початку вересня 2022/2023 н. р. перед вивченням освітніх компонентів професійної програми, а підсумковий – у червні 2022/2023 н. р.

Аналіз рівнів професійної мотивації студентів 1–4 курсів бакалаврату дав можливість оцінити динаміку формування мотивації професійно-педагогічної діяльності, що характеризується якісними змінами особистості майбутнього тренера-викладача. Результати показників експериментальної і контрольної груп із різним рівнем професійної мотивації представлені в табл. 3.7, а динаміка змін графічно подана на рис. 3.7.

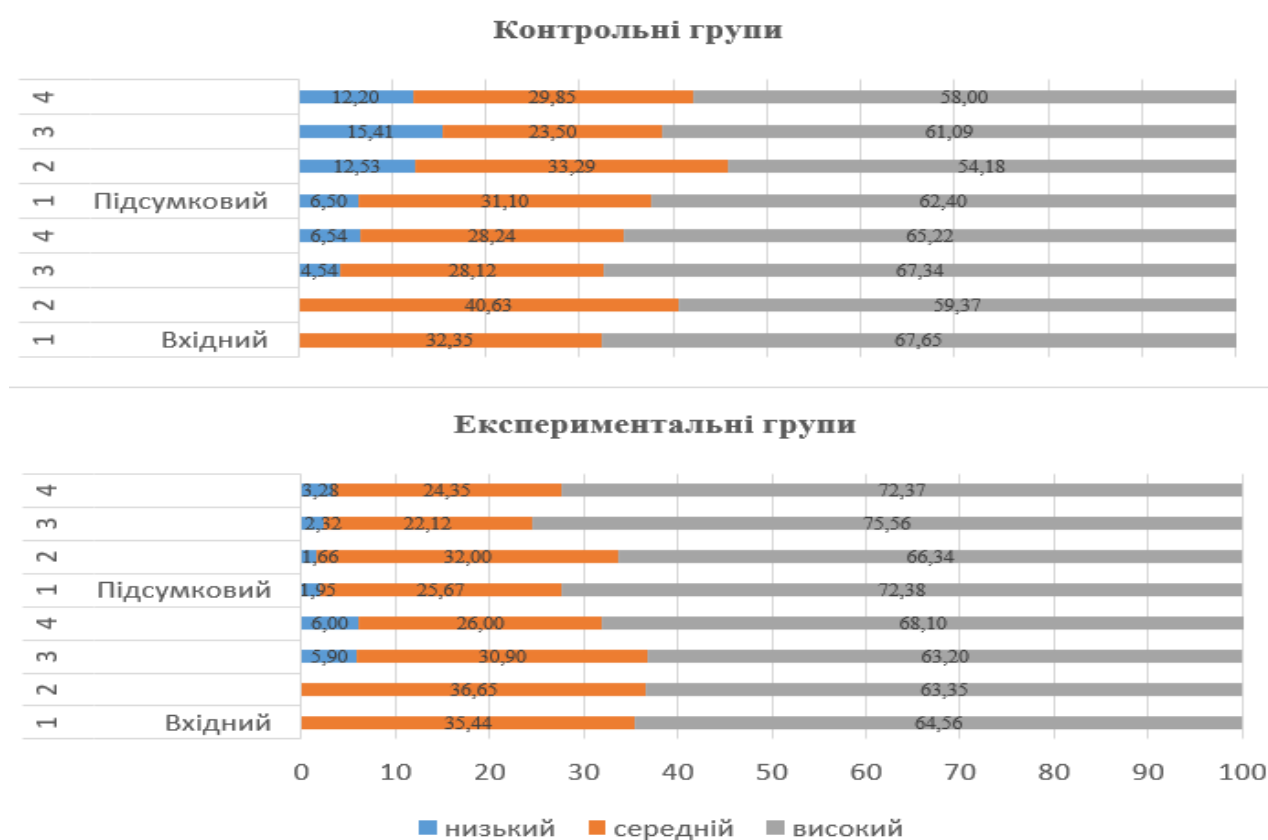

Рисунок 3.7 – Гістограма динаміки змін рівнів професійної мотивації у студентів експериментальної та контрольної груп (у %)

В експериментальній групі на початок педагогічного експерименту студенти 1 курсу з високим рівнем професійної мотивації становили 64,56 % від загальної кількості, на другому – 63,35 %, на третьому – 63,2 %, на четвертому – 68,10 %, наприкінці формульовального експерименту: 1 курс – 72,38 %, 2 – 66,34 %, 3 – 75,56 %, 4 – 72,34 %. Показники в контрольній групі були такими: 67,65 %, 59,37%, 67,34 %, 65,22 % відповідно.

Таблиця 3.7 – Порівнювальні показники професійної мотивації у студентів 1–4 курсів ФКС (%)

Курс	Період	Група	Рівні студентів		
			низький	середній	високий
1	Вхідний	Контрольна	0	32,35	67,65
	Підсумковий		6,50	31,10	62,40
	Вхідний	Експериментальна	0,00	35,44	64,56
	Підсумковий		1,95	25,67	72,38
2	Вхідний	Контрольна	0	40,63	59,37
	Підсумковий		12,53	33,29	54,18
	Вхідний	Експериментальна	0	36,65	63,35
	Підсумковий		1,66	32,00	66,34
3	Вхідний	Контрольна	4,54	28,12	67,34
	Підсумковий		15,41	23,50	61,09
	Вхідний	Експериментальна	5,90	30,90	63,20
	Підсумковий		2,32	22,12	75,56
4	Вхідний	Контрольна	6,54	28,24	65,22
	Підсумковий		12,20	29,85	58,00
	Вхідний	Експериментальна	6,00	26,00	68,10
	Підсумковий		3,28	24,35	72,37

На початок дослідження характеристик мотивації кількість студентів із низьким її рівнем була майже однаковою в експериментальних і в контрольних групах 3–4 курсів: 5,90 % та 6,00 % відповідно 4,54 % і 6,54 %. На 1 та 2 курсі низький рівень розвитку мотивації не спостерігається. У процесі застосування авторської моделі, психолого-педагогічних умов і навчально-методичного забезпечення в експериментальних групах 3–4 курсів кількість студентів із низьким рівнем мотивації зменшувалася: 2,32 %, 3,28%. Підтримуємо думку, що зниження спостерігається під час проходження виробничих практик за фахом (тренерська) на III курсі та за профілем майбутньої роботи IV курсу. Практика, безперечно, підсилює позитивне ставлення студентів до професії та впливає на їхню вмотивованість і

професійну спрямованість [84]. Одночасно відбувалося збільшення аналогічних показників у контрольних групах: 15,41 %, 12,20 %. Одержані результати свідчать про те, що у процесі формувального експерименту кількість студентів із високим рівнем професійної мотивації в експериментальних групах зростає у 1 курсу на 10 %, 2 курсу – 12 %, 3–4 курсів – 14 %, при цьому в експериментальній групі кількість студентів із низьким рівнем мотивації знизилась відповідно до контрольних: 1 курс – майже в 3 рази, від 6,50 до 1,95; 2 курс – у 6 разів (12,53 до 1,66); 3 курс – у 7,5 разів (15,41 до 2,32), а на 4 курсі в 4 рази (12,20 до 3,28).

З поданих даних видно, що студенти експериментальної групи в ході діагностики мотивації професійно-педагогічної діяльності показали значно вищі результати, ніж студенти контрольної групи. Аналіз показників дослідження дозволяє стверджувати, що впровадження професійного контексту в навчання спонукає студентів експериментальної групи усвідомити значення та перспективу навчально-професійної діяльності, яку системно виконували у процесі теоретичних та практичних занять в Академії.

Отримані результати, вказують на те, що розроблена авторська модель дозволяє з високою ефективністю формувати мотивацію професійно-педагогічної діяльності у майбутніх тренерів-викладачі, з домінуванням саме внутрішніх спонукань в закладах вищої освіти. Водночас використання інтерактивних технологій та компетентнісно орієнтованої професійної підготовки фахівців за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» сприятиме підвищенню ефективності та зростанню якості програмних результатів навчання у вишах.

3.4 Динаміка рівня професійно-педагогічної діяльності викладачів за оцінкою студентів 1–4 курсів

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні йдеться про необхідність удосконалення системи педагогічної освіти педагогічних та науково-педагогічних працівників відповідно до умов соціально орієнтованої економіки та інтеграції України в європейський та світовий освітній простір. З огляду на це, завданнями педагогічної освіти є:

- узгодження змісту фундаментальної, психолого-педагогічної, науково-методичної, інформаційної, практичної та соціально-гуманітарної підготовки науково-педагогічних працівників із вимогами інформаційного суспільства та змінами, які відбуваються в соціально-економічній, духовній та гуманітарній сферах;

- модернізація навчальної діяльності вищих педагогічних навчальних закладів, які здійснюють підготовку педагогічних та науково-педагогічних працівників, на основі інтеграції традиційних педагогічних і новітніх інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

Удосконалення професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання і спорту передбачає спрямованість мотивації викладачів і студентів на розвиток педагогічних здібностей, закладення основ педагогічної майстерності та розвиток здібностей до інтерактивних технологій у вишах України.

Успішність розвитку змісту і технологій професійної підготовки значною мірою залежить від ефективності скорочення невідповідності якості освіти і вимог, які висувають до неї роботодавці, ринок праці. У цьому разі особливої актуальності набуває проблема підвищення відповідальності закладів освіти за кінцеві результати освітньої діяльності. Серед пріоритетів, які визначені перед професійною освітою її соціальними партнерами, особливе місце займає забезпечення належної якості

підготовки фахівців [226]. На шляху до підвищення якості знань і ефективності системи вищої освіти постає проблема не тільки оцінювання професійної діяльності кожного викладача, але і пошуку відповідних заходів щодо впровадження в освітній процес моделі професійної підготовки тренерів-викладачів у ЗВО.

Ряд фахівців [84, 96, 179, 183] відмічають, що формування професійно-педагогічної компетентності в майбутніх тренерів відбувається шляхом трансляції особистісного смислу за вектором «викладач – студент» і суттєво залежить від педагогічної майстерності викладача, було проведено дослідження професійних здібностей науково-педагогічних працівників академії галузі ФКС, а саме послідовна діагностика показників (критерій – «майстерність викладачів») за оцінкою студентів.

Відомий автор [136], оцінюючи особистість сучасного викладача, вказує, що студенти критично переглядають особистісні та діяльнісні характеристики педагога, схвалюючи його креативність, на противагу традиційним методам діяльності (понад 55 %), ерудованість, міждисциплінарну обізнаність (51,2 %), інноваційність діяльності, поінформованість у сфері технологічних новинок та їх активне упровадження (51,2 %), готовність та активність до професійного самовдосконалення (близько 30 %) та ін. Спроможність відповідати суспільним запитам і потребам студентської аудиторії, на думку респондентів, вимагає розвитку у викладачів уміння мобілізувати себе для роботи, здатності вирішувати різні ситуації професійної діяльності, у тому числі й комунікативної взаємодії, які потребують адекватного реагування на обставини та застосування відповідної стратегії вирішення.

Мета – обґрунтувати динаміку змін рівня професійно-педагогічної діяльності викладачів за оцінкою студентів 1–4 курсів спеціальності «Фізична культура і спорт».

Для досягнення мети дослідження були використані такі методи: аналіз науково-методичної літератури, анкетування, формуючий експеримент, методи статистичного оброблення результатів.

У дослідженні брали участь здобувачі освіти: 1 курс (n = 23); 2 курс (n = 20); 3 курс (n = 24); 4 курс (n = 20) на базі ДДМА. Студенти були інформовані про всі особливості дослідження і дали згоду на участь в педагогічному експерименті.

Визначення впливу традиційної форми навчання та авторської моделі (інтерактивних технологій) здійснювалося за допомогою діагностичних зрізів змін професійно-педагогічної діяльності викладачів (критерій – «майстерність викладачів») за оцінкою студентів. Вхідний виконувався на початку вересня 2022/2023 н. р. перед вивченням освітніх компонентів професійної програми, а підсумковий – у червні 2023 р.

Думка студентів вивчалася за допомогою методики, розробленої Б. Зеленцовим (Додаток Д).

Показник «думка студентів» – оцінка студентами педагогічних умінь викладача. Значення для кожного викладача визначається за п'ятибальною шкалою:

- дуже висока оцінка – 5 балів;
- висока оцінка – 4 бали;
- середня оцінка – 3 бали;
- низька оцінка – 2 бали;
- дуже низька оцінка – 1 бал.

Значення для всієї вибірки розраховується за формулою:

$$ДС = \frac{\sum_{i=1}^n ДС_i}{n}$$

де ДС – значення показника оцінювання студентами педагогічних умінь викладача;

n – кількість студентів.

Аналіз професійної діяльності науково-педагогічних працівників, за оцінкою студентів 1–4 курсів, дав можливість оцінити рівень майстерності викладачів після впровадження авторської програми в освітній процес Академії.

Результати показників експериментальної і контрольної груп представлено в табл. 3.8, а динаміка змін рівня професійно-педагогічної діяльності викладачів графічно подана на рис. 3.8.

Більш значимі позитивні зміни спостерігаються в експериментальній групі. Так, на початок дослідження, в експериментальній групі студенти 1 курсу оцінювали 60,5 % викладачів дуже високо, 22,68 % – високо, 16,81 % мали середню оцінку; на другому 54,76 % – дуже високо, 28,57 % (високо), 16,67 % (середню); на третьому – 34,78 % (дуже високо), 42,63 % (високо), 22,6 % (середню) та на четвертому курсі – 36 %, 49 %, 15 % відповідно. Зріз наприкінці формувального експерименту демонструє, що кількість педагогів із середньою оцінкою за час дослідно-експериментальної роботи в експериментальній групі 1 курсу скоротилася вдвічі (8,76 %), 2 курсу (7,54 %), 4 курсу (15 %) та втричі 3 курсу (8,43 %), одночасно, збільшилася кількість педагогів з високою оцінкою 1 курсу та 2 курсу (на 10 %), дуже високою оцінкою – 3 курсу (на 11 %), 4 курсу – в 1,5 рази (36 %).

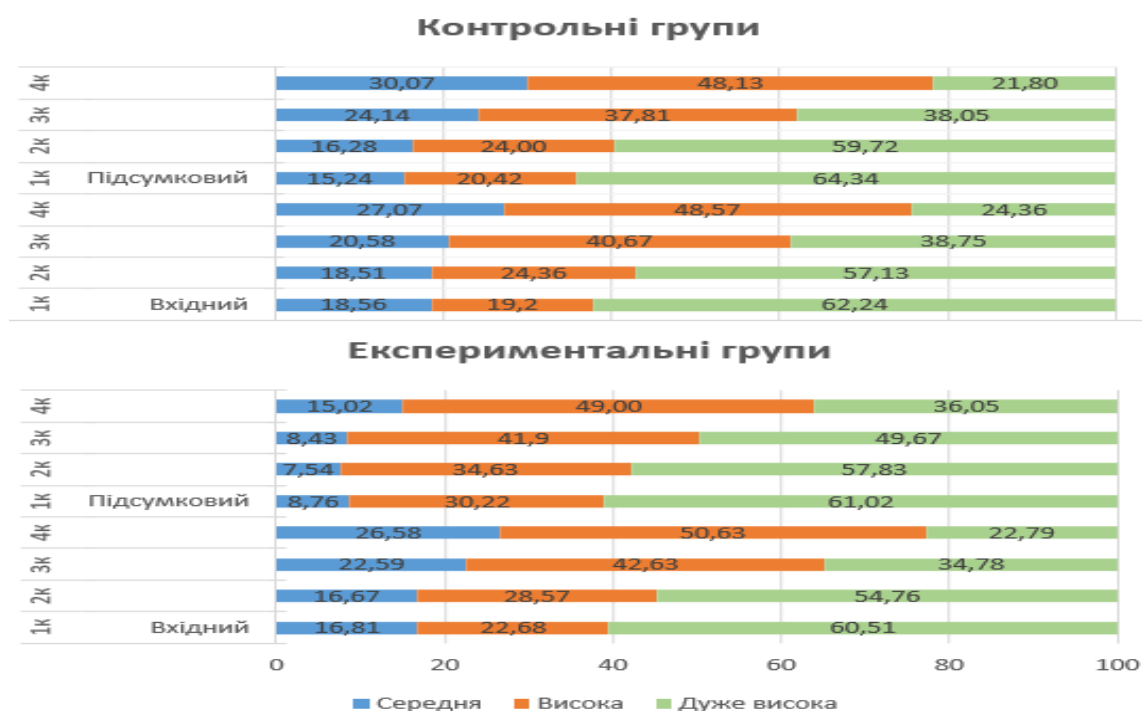

Рисунок 3.8 – Лінійчата діаграма динаміки рівня професійно-педагогічної діяльності викладачів за оцінкою студентів (у %)

Аналіз думки студентів про професійно-педагогічну діяльність і педагогічні вміння викладачів контрольної групи не дозволяють стверджувати про наявність позитивних змін у їхній педагогічній майстерності. На початок формувального експерименту 62,24 % (дуже високо), 19,2 % (високо), 18,56 % (середню) педагогів оцінювалися студентами 1 курсу; 57 % (дуже високо), 24 % (високо), 18,5 % (середню) здобувачів освіти 2 курсу; відповідно 38 %, 40,6 % , 23 % здобувачів освіти 3 курсу та 21,8 %, 48 %, 27 % студентів 4 курсу і залишилася такою на підсумковому зрізі.

Таблиця 3.8 – Порівнювальні показники рівня професійно-педагогічної діяльності викладачів за оцінкою студентів 1–4 курсів ФКС (у %)

Курс	Контроль	Група	Рівні професійно-педагогічної діяльності викладачів			
			п	середня	висока	Дуже висока
1	Вхідний	Контрольна	12	18,56	19,2	62,24
	Підсумковий			15,24	20,42	64,34
	Вхідний	Експериментальна	11	16,81	22,68	60,51
	Підсумковий			8,76	30,22	61,02
2	Вхідний	Контрольна	10	18,51	24,36	57,13
	Підсумковий			16,28	24,00	59,72
	Вхідний	Експериментальна	10	16,67	28,57	54,76
	Підсумковий			7,54	34,63	57,83
3	Вхідний	Контрольна	12	20,58	40,67	38,75
	Підсумковий			24,14	37,81	38,05
	Вхідний	Експериментальна	12	22,59	42,63	34,78
	Підсумковий			8,43	41,9	49,67
4	Вхідний	Контрольна	10	27,07	48,57	24,36
	Підсумковий			30,07	48,13	21,80
	Вхідний	Експериментальна	10	26,58	50,63	22,79
	Підсумковий			15,02	49,00	36,05

Таким чином, запропонована авторська модель позитивно вплинула на рівень педагогічної майстерності, зокрема, кількість педагогів із середньою оцінкою за час дослідно-експериментальної роботи в експериментальній групі 1 курсу скоротилася вдвічі (8,76 %), 2 курсу (7,54 %), 4 курсу (15 %) та втричі 3 курсу (8,43 %), одночасно, збільшилася кількість педагогів

гів з високою оцінкою 1 курсу та 2 курсу (на 10 %), дуже високою оцінкою 3 курсу (на 11 %), 4 курсу в 1,5 рази (36 %). Окрім цього, упровадження інноваційних технологій у професійній діяльності науково-педагогічного складу кафедри фізичного виховання і спорту Академії дозволило інтерактивно розвивати мотиваційний комплекс викладачів, їхню спрямованість на завдання освітньої діяльності, задоволеність своєю роботою, рівень педагогічної майстерності.

3.5 Загальна характеристика оцінювання виробничої практики студентів за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» у Донбаській державній машинобудівній академії

Важливе значення для ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту має якість вищої освіти, що відображено в концептуальних положеннях нормативних документах, зокрема, Законів України «Про освіту» [78], «Про вищу освіту» [77], «Про фізичну культуру і спорт» [79].

Відомі автори [162] вважають, що однією з визначальних характеристик суспільства з позицій сьогодення є його чітка інноваційна спрямованість. Далі автори вказують, що актуальність забезпечення високої якості освіти підкріплюється кризою у цій галузі, сутність та основна причина виникнення якої полягають у невідповідності традиційних цілей, змісту й характеру освіти принципово новим реаліям сьогодення, які, до того ж, ще й динамічно змінюються.

На думку [169], перешкоди на шляху до креативної системи навчання пов'язані як із небажанням тих, хто вчиться, інтенсифікувати процес навчання, так і з пасивністю професорсько-викладацького колективу вишу,

що зумовлено необхідністю змінювати акценти з теоретичного подання матеріалу на прикладний, необхідний та можливий для практичного використання

Ряд авторів [90] вважає, що потрібно посилити практичну спрямованість освіти, сприяти систематичному оновленню та вдосконаленню наданих знань і тих, що надаються, створити конкурентні умови та дієву систему мотивації викладачів до впровадження педагогічних інновацій, доповнити підсумкову атестацію випускників процедурою добровільної незалежної сертифікації, забезпечити моніторинг попиту ринку праці та планування обсягів підготовки фахівців за відповідними напрямками тощо.

Сучасна система процесу підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту, як вважає [181], «вимагає від професорсько-викладацького складу вищої школи глибокого переосмислення призначення фізкультурної освіти, різноманітних аспектів гармонізації її моделей і технологій».

Наступний фахівець [94] акцентує увагу на застосуванні інформаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фізкультурних кадрів і зазначає, що навчання у вищій школі повинно бути спрямовано на формування готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до застосування інформаційних технологій у процесі навчання, майбутньої професійної діяльності та самовдосконалення впродовж всього життя.

Ряд дослідників спрямували роботи на вивчення досвіду підготовки фахівців за кордоном, так наприклад, відомий фахівець [164] присвятив свої дослідження з'ясуванню глобалізаційних тенденцій у системі підготовки фахівців галузі фізичного виховання та спорту в Європі; наступний автор [135] ґрунтовно дослідив систему професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту у США.

Таким чином, пріоритетними завданнями національної системи вищої освіти є забезпечення умов для опанування системою знань та підготовка молоді до подальшої роботи в обраній галузі і саме, виробнича практична діяльність спонукає здобувачів освіти шукати питання щодо змісту,

методів і форм професійної діяльності, створює умови для активізації самостійної діяльності студента під час виконання різноманітних навчальних завдань із курсу.

Отже, незважаючи на значення проведених наукових пошуків та науково-методичних розробок, недостатньо адекватно забезпечується інформативність у напрямку упровадження інновацій у виробничу практику, а також перевірка їхньої ефективності та доцільності у галузі ФКС.

Мета – визначити вплив інноваційних заходів на успішність навчання з виробничих практик серед студентів 1–4 курсів ФКС.

Для досягнення мети дослідження були використані такі методи: аналіз науково-методичної літератури, формуючий експеримент, методи статистичного оброблення результатів.

Організація дослідження. Процес впровадження інтерактивних курсів «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика дитячо-юнацького спорту», «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика викладання обраного виду спорту» дозволив внести певні відмінності від традиційного підходу у навчанні здобувачів освіти. В експериментальних групах поряд із традиційними лекціями використовувалися нетрадиційні: проблемні лекції, лекції-візуалізації, лекції-бесіди, лекції-дискусії, лекції-прес-конференції. Структура професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів із дисциплін «Вступ до спеціальності», «ТМФВ», «ТМВОВС», «ТМДЮС» була спрямована на загальну характеристику професійної діяльності майбутнього тренера-викладача, типові завдання діяльності тренерів з обраного виду спорту, формуванню професійних компетентностей у процесі фахової підготовки здобувачів освіти. Зміст предметів має Робочу програму, Силабус та Навчально-методичний комплекс дисципліни.

Інноваційні технології навчального процесу за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» також спрямовані на удосконалення підготовки майбутніх тренерів-викладачів, при цьому використовуючи семінарські та практичні заняття. Кожному семінарському заняттю з фахових дис-

циплін («Вступ до спеціальності», «ТМФВ», «ТМВОВС», «ТМДЮС») в експериментальних групах викладачі надавали методичні рекомендації, в яких визначалась тема, мета і завдання, інформували студентів про вид семінару, план проведення та обсягу питань для обговорення у дискусіях, перелік літератури, навчального матеріалу (таблиці, схеми, слайди, посібники) для підготовки і проведення семінару.

З метою швидкого доступу здобувачів освіти до змісту дисциплін на платформи MOODLE DDMA побудована база навчально-методичного забезпечення відповідних курсів.

Матеріали дослідження опрацьовані за допомогою програми Excel. Вираховувались такі параметри: середня арифметична величина ($\bar{x}$), стандартне квадратичне відхилення (s); достовірність різниці середніх величин (t). Оцінювання достовірності різниці статистичних показників (t) проводилось за допомогою критерію Стюдента.

В експериментальному дослідженні результатів успішності професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів фізичного виховання брали участь 109 здобувачів освіти кафедри фізичного виховання і спорту: контрольна група (ФКС-22-1; ФКС-21-2; ФКС-20-2; ФКС-20-2; ФКС-20-1т; ФКС-19-2) – 52 студенти, експериментальна група (ФКС-22-2; ФКС-22-1т; ФКС-21-2; ФКС-21-1; ФКС-20-1; ФКС-21-1т; ФКС-19-1) – 57 студентів.

Для визначення особливостей формування та змін практичних педагогічних умінь у студентів КГ та ЕГ (ПСС – значення показника практичної спрямованості студентів) використовуються відомості за результатами виробничої практики у період з 03.04 до 10.06.2023. Показник «успішність» – рівень середньої успішності студентів (середній бал) розраховується за формулою як відношення групової успішності студентів у викладача до середньої успішності у ЗВО за результатами заліково-екзаменаційних сесій.

Групова середня успішності у студентів за курсом визначалась за формулою яка надається на слайді:

$$Y = \frac{\sum_{i=1}^n y_i}{n},$$

де Y – значення показника середньої успішності у студентів;

n – кількість студентів.

Для оцінювання статистичної значимості визначалась різниця результатів експериментальної та контрольної групи за допомогою t -критерію Стюдента з рівнем достовірності ($p = 0,05$).

Результати дослідження. У таблиці 3.9 наданий порівняльний аналіз показників практичної успішності експериментальної та контрольної груп серед 1–4 курсів.

Таблиця 3.9 – Порівняльний аналіз показників практичної успішності експериментальної та контрольної груп серед 1–4 курсів

Курс	Вид практики	КГ (n)	X	S	ЕГ (n)	X	S	t_{1-2}	Рівень
1	Навчальна ознайомча практика	14	62,36	13,75	14	69,14	8,64	0,42	$P > 0,05$
2	Виробнича (педагогічна) практика	12	47,08	9,05	15	74,00	8,11	2,15	$P < 0,05$
3	Виробнича (тренерська) практика	14	63,79	2,07	16	80,06	7,04	2,07	$P < 0,05$
4	Виробнича практика за профілем майбутньої роботи	12	46,5	10,16	12	69,00	4,15	2,05	$P < 0,05$

Порівняльний аналіз середніх величин показав, що на першому курсі не відбуваються суттєвих змін у здобувачів КГ та ЕГ за показником практичної спрямованості студентів ($P > 0,05$). Це свідчить про те, що здобувачам освіти на першому курсі складно адаптуватись до вимог і умов освітнього процесу в Академії.

З 2 курсу спостерігаються статистично достовірні зміни показника практичної успішності «Виробничої педагогічної практики» КГ – 47 балів та ЕГ – 74 балів ($P < 0,05$).

У студентів 3 курсу спостерігаються статистично достовірні розбіжності за показниками практичної успішності у результатах із дисципліни «Виробнича тренерська практика». Так, контрольна група демонструє 63,8 балів, експериментальна збільшує цей показник до 80 балів ($P < 0,05$).

У здобувачів освіти 4 курсу, а саме КГ (46,5) та ЕГ (69,0) відбуваються статистично достовірні зміни показників успішності за результатами заліково-екзаменаційних сесій із курсу «Виробнича практика за профілем майбутньої роботи» ($P < 0,05$).

Таким чином, запропонована авторська модель позитивно впливає на здатність випускників застосовувати на практиці одержані у процесі навчання педагогічні знання, вміння та навички і, як наслідок, забезпечує їм готовність до майбутніх професійних функцій у сфері фізичної культури і спорту.

3.6 Статистична характеристика успішності теоретичних знань експериментальних і контрольних груп із фахових дисциплін серед студентів 1–4 курсів

Однією з важливих складових навчального процесу є контроль знань, навичок і вмінь студентів. Контроль та оцінювання у будь-якому виді людської діяльності завжди справляють суттєвий вплив на її якість та ефективність, на ставлення людини до виконання обов'язків, на розвиток почуття відповідальності за стан справ.

У педагогічній практиці проблема контролю знань студентів та учнів має широке наукове обґрунтування та високий ступень дослідженості (І. Є. Булах, М. Г. Дайрі, Н. Д. Наумов, І. Т. Огородніков, Л. О. Одерій, В. О. Онищук, В. Г. Розумовський, М. М. Жрецький та інші). Особливості рейтингової системи оцінювання досліджують А. О. Андрощук, О. Г. Володазька, В. А. Казаков, Г. С. Юзбашева та інші.

Головна мета контролю як дидактичного засобу керування навчанням – забезпечення його ефективності приведенням до системи знань, умінь, навичок учнів, самостійного застосування здобутих знань на практиці, стимулювання навчальної діяльності студентів, формування у них прагнення до самоосвіти. Таким чином, діагностування успішності навчання студентів включає контроль, перевірку (виявлення рівня знань, умінь та навичок); оцінювання (вимірювання рівня знань, умінь і навичок); облік (фіксування результатів у вигляді оцінок), тобто накопичення статистичних даних); аналіз накопичених статистичних даних; виявлення динаміки, тенденцій; прогнозування результатів [232]. Вибір методу контролю залежить не лише від дидактичного завдання, що його ставить перед собою викладач на початковому, проміжному або кінцевому етапі вивчення дисципліни. Враховується і специфіка змісту навчального матеріалу. При цьому важливо виділити в ньому головні моменти, його логічно завершені частини. Однак у всіх випадках контроль повинен відображати динаміку засвоєння студентами навчального матеріалу – від відтворення знань до їхнього творчого застосування [83, 254].

Ряд авторів [98, 182] вказує, що для виявлення ефективності системи професійної підготовки тренерів-викладачів фізичного виховання потрібно використовувати один із критеріїв, а саме НС – значення показника навченості студентів (якість знань, повнота, міцність, системність тощо). Показник «навченості» – рівень середньої успішності студентів (середній бал) за розподілом балів у системі ICTS після результатів заліково-екзаменаційних сесій.

Таким чином, створення та впровадження системи державних стандартів вищої освіти вимагають подальшого вдосконалення та пошуку не тільки нових методів оцінювання успішності студентів, але і визначення впливу інноваційних заходів у процесі навчання у закладах вищої освіти.

Мета дослідження – визначити рівень академічної успішності студентів експериментальних і контрольних груп спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» у ДДМА.

Організація та методика дослідження. Формувальний етап в експериментальному дослідженні дозволив визначити рівень навченості майбутніх викладачів фізичного виховання. У педагогічному дослідженні брали участь студенти 1–4 курсів денної форми навчання спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» кафедри фізичного виховання і спорту Донбаської державної машинобудівної академії. Загальна кількість тих, хто брав участь, склала 121 (контрольна – 57, експериментальна – 64) здобувач освіти.

Значення критерію (*навченість*) для контрольних та експериментальних груп визначалось за рівнем успішності: низький (55–64 балів), середній (65–80), високий (81–100). Далі визначили розподіл цього статистичного показника до загальної кількості студентів в групі (у %). Динаміка змін показників навченості студентів (НС) між КГ та ЄГ вивчалася у три етапи: вхідний (літня заліково-екзаменаційних сесія 2021/2022 н. р.), проміжний (зимова заліково-екзаменаційних сесія 2022/2023 н. р.), та підсумковий (літня заліково-екзаменаційних сесія 2022/2023 н. р.). Термін навчання, вимоги до оцінювання студентів в ЄГ і КГ були ідентичними.

Результати порівняльного аналізу рівня успішності за спеціальністю ФКС серед студентів 1–4 курсів наведено у таблиці 3.10.

Таблиця 3.10 – Порівняльний аналіз показників рівня успішності з дисциплін за спеціальністю 017 «ФКС»

Курс	Група	Статистичні показники	Форма контролю	Кількість	Рівні студентів у системі ICTS		
					низький 55–64 балів	середній 65–80 балів	високий 81–100 балів
					%	%	%
1	Експериментальна ФКС-22-2	X 1	Вхідний		-	-	-
		X 2	I	14	14,59	24,79	60,62
		X 3	Підсумковий	14	33,33	19,05	47,62
	Контрольна ФКС-22-1	X 4	Вхідний	15	-	-	-
		X 5	I	15	18,00	20,67	61,33
		X 6	Підсумковий	14	36,92	22,50	40,58
2	Експериментальна ФКС-21-1	X 1	Вхідний	15	35,72	29,81	34,47
		X 2	I	15	29,50	25,50	45,00
		X 3	Підсумковий	15	33,33	26,33	40,34
	Контрольна ФКС-21-2	X 4	Вхідний	14	34,21	28,41	37,38
		X 5	I	13	39,30	36,40	24,30
		X 6	Підсумковий	12	59,34	26,57	14,12
3	Експериментальна ФКС-20-1	X 1	Вхідний	18	32,83	29,26	37,91
		X 2	I	16	23,07	25,23	51,70
		X 3	Підсумковий	16	4,43	21,04	74,53
	Контрольна ФКС-20-2	X 4	Вхідний	17	36,33	31,47	32,20
		X 5	I	14	39,10	28,20	32,78
		X 6	Підсумковий	14	38,54	22,92	38,54
4	Експериментальна ФКС-19-1	X 1	Вхідний	13	43,20	28,00	28,80
		X 2	I	12	47,30	25,37	27,33
		X 3	Підсумковий	12	47,24	13,61	39,15
	Контрольна ФКС-19-2	X 4	Вхідний	12	44,30	31,20	24,50
		X 5	I	12	56,60	18,58	24,83
		X 6	Підсумковий	12	63,89	23,61	12,50

На першому курсі (проміжний) кількість студентів у КГ та ЕГ демонструють однорідність досягнень, а після закінчення дослідження співвідношення рівня навченості змінилось: контрольна група – 36,9 % (низький бал), 40,6 % (високий) відповідно експериментальна група (на 33,3 % зменшення низького балу та збільшення на 47,6 % високого рівня).

Аналіз співвідношення рівня успішності серед студентів, які мали різні досягнення на початку дослідження та після закінчення курсів теоретичної підготовки, показав, що в ЕГ (2 курс) на початку експерименту здобу-

вачі освіти демонстрували 35,7% (низький бал), 34,5% (високий); КГ (2 курс) – 34,2 %, та 37,4 % (високий бал), а наприкінці дослідження, за результатами перевірки, рівень оцінок зменшується в КГ – 59 % (низький бал) та на 14 % (високий бал). В ЕГ спостерігається збільшення загальної кількості здобувачів освіти щодо високого рівня здобутків на 40,3 % та зменшенням до 33 % рівня низьких оцінок.

Обчислені показники розподілу оцінок вже на першому зрізі 3 курсу в ЕГ є суттєво вищими, ніж у КГ, і підвищуються на другому зрізі. У підсумку ЕГ зменшується кількість студентів з низьким рівнем – 4,43 % та навпаки збільшується високий рівень (74,5 %) знань.

Наприкінці четвертого курсу кількість студентів із низькими оцінками педагогічних знань і теоретичних умінь зросла в обох групах, однак в ЕГ – на 47,24 %, а в КГ – до 63,9 %. У контрольній групі залишилось студентів із високим рівнем оцінок 12,5 %, за результатами перевірки, а в експериментальній – збільшення на 39 %.

Це дає підстави стверджувати, що в експериментальній групі рівень теоретичної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання є вищим. Упорядкована шкала (див. табл. 3.10) наочно відображає різницю в рівні теоретичної підготовки студентів експериментальної та контрольної груп із фахових дисциплін.

Визначено, що динаміка змін рівня навченості студентів 1–4 курсів є свідченням зростання ефективності освітньої діяльності в експериментальній групі і, як наслідок, підвищує професійно-педагогічну компетентність майбутніх тренерів-викладачів. Упровадження розроблених методик та інноваційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців із фізичного виховання забезпечило формування в більшості студентів високого рівня педагогічних знань і теоретичних умінь в експериментальних групах, ніж у контрольних. Слід зазначити, що впровадження у навчальний процес системи контролю дає можливість застосовувати гнучкі навчальні плани, здійснювати індивідуальний і диференційований підходи у навчанні, розширити рамки самостійної роботи студентів.

3.7 Аналіз змін спрямованості особистостей студентів в експериментальній і контрольній групах за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» у ДДМА

В освіті набуває пріоритету особистісно орієнтований педагогічний процес, у якому на перший план виходить унікальна цілісна особистість, яка має максимально реалізувати свої можливості у межах навчального закладу та досягти успішності у соціально значущій активності, зокрема в навчальній діяльності (учінні) та спілкуванні. Провідною діяльністю студента є навчальна, метою якої є засвоєння знань, умінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності; самозміна, формування себе (С. Л. Рубінштейн, О. М. Леонтьєв, В. В. Чебишева, Є. Г. Юдін, Б. Ф. Ломов, М. С. Каган, В. В. Давидов, В. В. Рєпкін, Д. Б. Ельконін, Г. В. Суходольський та ін.).

Іншою соціально значущою формою активності людини, щільно пов'язаною з діяльністю, є спілкування, суть якого розкривається у працях Г. М. Андреєвої, О. О. Леонтьєва, А. Б. Коваленко, М. Н. Корнєва, Є. І. Рогова, В. Г. Крисько, Л. Е. Орбан-Лембрик, І. П. Цимбалюк та ін., а передусім – Б. Ф. Ломова. Виходячи з суті досліджуваних явищ, психологічним чинником ефективності процесу та результату активності суб'єкта є спрямованість особистості.

Успішність спілкування пов'язується щонайперше з аспектом взаємодії, який акцентує увагу на акті організації спільних дій, що створює можливість спільної діяльності групи [180]: будь-яка діяльність не буде здійснюватися успішно, якщо між тими, хто її виконує, не будуть налагоджені відповідні контакти та взаєморозуміння [126].

У подальшому дослідники описали окремі її види: ділову, колективістську, особистісну (Б. Басс, В. Смекал та М. Кучер, М. С. Неймарк); емоційну (Б. І. Додонов); гуманістичну, егоїстичну, депресивну, суїцидальну

(Д. І. Фельдштейн, І. Д. Єгоричева); професійну (Ф. Н. Гоноболін, Є. А. Климов, Н. В. Кузьміна); прагматичну, екзистенційну, гуманістичну, егоцентричну (Т. Данилова) спрямованість.

У зв'язку з цим особливої актуальності набувають дослідження виявлення причинної зумовленості спрямованості особистості здобувачів освіти за спеціальністю ФКС в процесі навчання ЗВО.

Мета – обґрунтувати динаміку змін спрямованості особистості студентів 1–4 курсів за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

Для досягнення мети дослідження були використані такі методи: аналіз науково-методичної літератури, анкетування, формуючий експеримент, методи статистичного оброблення результатів.

Організація дослідження. У дослідженні прийняли участь здобувачі освіти – 1 курс (n = 27); 2 курс (n = 22); 3 курс (n = 23); 4 курс (n = 18) ДД-МА. Вхідний етап виконувався на початку вересня 2022 р. перед вивченням освітніх компонентів професійної програми, а підсумковий – у червні 2023 р. Визначення впливу традиційної форми навчання та авторської моделі (інтерактивних технологій) здійснювався за допомогою діагностичних зрізів змін педагогічно-рефлексивного компоненту серед студентів (критерій – «рефлексивність»).

Вивчення спрямованості здійснювалося за видами – особиста, на взаємні дії та на завдання – за допомогою стандартизованої психологічної методики «Діагностика спрямованості особистості, за ред. Б. Басса».

Діагностика за методикою Б. Басса (опитувальник Смекала-Кучера) дозволила виявити види професійної спрямованості студентів (до чого особистість прагне, що для неї є найважливішим, найціннішим, видам задоволення і винагороди віддає перевагу). Анкета складається з 27 пунктів-суджень, у кожному з яких можливі три варіанти відповіді, що відповідають трьом видам спрямованості особистості. Здобувач освіти повинен вибрати одну відповідь, яка найбільшою мірою виражає його думку або відпо-

відає реальності, і ще одну, яка, навпаки, найбільш далека від його думки або найменш відповідає реальності (додаток Е).

Результати показників експериментальної і контрольної груп із різною спрямованістю особистості представлено в табл. 3.11.

За цими показниками в експериментальній групі відбулися значні зміни. Так, спрямованість на завдання на початок експериментальної роботи відзначалася у 29,43 % студентів на 1 курсі; 38,57 % на 2 курсі; 39,89 % на 3 курсі та на 4 курсі – 21,89 %, у подальшому на підсумковому замірі у 1–4 курсів їхня кількість збільшується від загальної кількості обстежуваних, так, 1 курс (45 %); 2 курс (41,4 %); 3 курс (60,31 %); 4 курс (45,6 %).

Таблиця 3.11 – Порівняльний аналіз кількості студентів 1–4 курсів ФКС із різною спрямованістю особистості

Курс	Групи	Контроль	Спрямованість студентів			
			n	на себе	на взаємні дії	на завдання
				%	%	%
1	Контрольна ФКС-22-1	Вхідний	15	27,29	40,47	32,24
		Підсумковий	12	46,80	20,67	32,53
	Експериментальна ФКС-22-2	Вхідний	12	28,34	42,23	29,43
		Підсумковий	10	12,81	42,15	45,04
2	Контрольна ФКС-21-2	Вхідний	8	32,50	28,73	39,41
		Підсумковий	8	30,09	32,41	37,5
	Експериментальна ФКС-21-1	Вхідний	14	34,57	26,86	38,57
		Підсумковий	14	16,85	41,75	41,40
3	Контрольна ФКС-20-2	Вхідний	14	26,29	32,86	41,43
		Підсумковий	10	20,43	35,57	44,00
	Експериментальна ФКС-20-1	Вхідний	9	25,33	34,78	39,89
		Підсумковий	9	10,69	29,00	60,31
4	Контрольна ФКС-19-2	Вхідний	9	42,22	40,00	17,78
		Підсумковий	9	40,00	32,22	27,78
	Експериментальна ФКС-19-1	Вхідний	9	39,67	38,44	21,89
		Підсумковий	11	9,09	45,27	45,64

Щодо показника спрямованості на взаємні дії, то на початок реалізації експериментальної моделі таких студентів було 42,23 % на першому

курсів; 26,86 % на другому курсі, 34,78 % на третьому курсі; 38,44 % на четвертому курсі процесі, а після формувальної дослідницької діяльності їхня кількість змінювалася таким чином: 42,12 % (1 курс), 41,75 % (2 курс), 29 % (3 курс), 45,27 % (4курс).

На початок дослідження для здобувачів освіти експериментальних груп провідною була спрямованість на себе. У процесі реалізації моделі кількість студентів із цією спрямованістю неухильно знижувалася: перший курс – 12,8 %, другий – 16,8 %, третій – 10,69 %, четвертий – 9,09%.

Деякі зміни проходили в спрямованості особистості студентів і в контрольній групі, а саме:

- спрямованість на завдання була виявлена: на початку – 1 курс (32,24 %) 2 курс (39,4 %), 3 курс (41,4 %), 4 курс (17,78 %) , підсумковий – 1 курс (32,5 %) та 37,5 %, 44 %, 27,8 % відповідно;

- спрямованість на взаємні дії: вхідні дані – 40,5 %, (1 курс), 28,7 % (2 курс), 32,8 % (3 курс), 40 % (4 курс) , підсумковий – 20,67 %, 32,4 %, 35,6 %, 32,2 % відповідно;

- спрямованість на себе: вхідні дані – перший курс 27,3 %, другий курс 32,5 %, третій курс 26,3 %, четвертий курс 42 % і підсумковий спостерігається значне збільшення відповідних показників – 46,8 % (1курс), 46,8 % (2курс), 46,8 % (3курс), 46,8 % (4курс).

Проаналізовані дані свідчать, що в експериментальних групах кількість студентів зі спрямованістю на завдання (зацікавленість у вирішенні ділових проблем, виконання роботи якнайкраще, орієнтація на ділове співробітництво, здатність відстоювати в інтересах справи власну думку, корисну для досягнення загальної мети) зростає на 1 курсі в 1,5 рази, 3 курсі в 1,53 рази, 4 курсі у 2,1рази, водночас, в експериментальних групах зменшилася кількість майбутніх тренерів-викладачів зі спрямованістю на себе (орієнтація на пряме винагородження та задоволення, агресивність у досягненні статусу, схильність до суперництва, тривога, інтровертованість, роздратованість, прагнення до влади): на 1 курсі у 2,3 рази, на 2 курсі у 2 ра-

зи, на 3 курсі у 2,5 рази на 4 курсі в 4,3 рази. У контрольних групах теж зафіксовано зменшення кількості студентів за цим показником, проте лише у 2–4 курсів і не суттєво. Слід звернути увагу, що на 2 курсі в експериментальній групі спостерігається підвищення в 1,5 рази кількість студентів зі спрямованість на взаємні дії, як наслідок, це формує прагнення підтримувати стосунки з людьми, орієнтує на спільну діяльність та соціальне схвалення, залежність від групи, потребу в емоційних стосунках з оточуючими.

Таким чином, результати дослідження виявляють зростання професійної спрямованості освітньої діяльності за експериментальною моделлю та методикою, а також спостерігається не тільки підвищення рівня сформованості педагогічно-рефлексивного компоненту, а і професійно-педагогічної компетентності майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання. Окрім того, педагогічні умови і навчально-методичне забезпечення на основі інноваційного навчання фахових і педагогічних дисциплін дозволили активізувати у студентів 1–4 курсів прояв спрямованості на завдання та взаємні дії за освітньої програмою «Фізична культура і спорт».

Висновки до розділу 3

1. Аналіз динаміки освітньої діяльності викладачів педагогічних дисциплін показав, що заходи, які проводилися в межах впровадженої авторської моделі системи професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання у ДДМА, вплинули на мотиваційний комплекс викладачів.

2. Виявлено, що в експериментальній та контрольній групах кількість викладачів із домінують внутрішньою мотивацією та зовнішньою позитивною мотивацією педагогічної діяльності суттєво не зміни-

лась, окрім збільшення на 10 % комплексу зовнішньої позитивної мотивації у експериментальної групи та 5 % контрольної групи викладачів.

3. Визначено, що авторська методика кафедри фізичного виховання і спорту ДДМА в 1,8 рази зменшує кількість викладачів із домінуючими зовнішніми негативними мотивами і, як наслідок, призводить до збільшення рівня емоційної стабільності у професійної діяльності.

4. Вдосконалення професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання відбувається під впливом складання змісту освітніх компонентів професійної програми та застосуванням інноваційних технологій в освітньому середовищі.

5. Здійснення компетентісно орієнтованої професійної підготовки фахівців за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» сприятиме підвищенню ефективності та зростанню якості програмних результатів навчання у вишах.

6. Запропонована авторська модель позитивно вплинула на рівень педагогічної майстерності, зокрема, кількість педагогів із середньою оцінкою за час дослідно-експериментальної роботи в експериментальній групі 1 курсу скоротилася вдвічі (8,76 %), 2 курсу (7,54 %), 4 курсу (15 %) та втричі 3 курсу (8,43 %), одночасно, збільшилася кількість педагогів із високою оцінкою: 1 курсу та 2 курсу (на 10 %), дуже високою оцінкою 3 курсу (на 11 %), 4 курсу в 1,5 рази (36 %).

7. Упровадження інноваційних технологій у професійній діяльності науково-педагогічного складу кафедри фізичного виховання і спорту Академії, дозволило інтерактивно розвивати мотиваційний комплекс викладачів, їхню спрямованість на завдання освітньої діяльності, задоволеність своєю роботою, рівень педагогічної майстерності.

8. Реалізація інноваційних заходів під час формувального експерименту викликала зміни у виробничій практиці серед 2–4 курсів і, як наслідок, позитивно вплинуло на професійно-педагогічної компетентності майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання і спорту.

9. Проведення практики зі студентами 1–4 курсів за традиційною системою, демонструє низьку ефективність і слабку підготовленість здобувачів освіти до застосування набутих на заняттях знань і вмінь за результатами дослідження.

10. Динаміка змін рівня навченості студентів 1–4 курсів є свідченням зростання ефективності освітньої діяльності в експериментальній групі і, як наслідок, підвищує професійно-педагогічну компетентність майбутніх тренерів-викладачів.

11. Упровадження розроблених методик та інноваційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців із фізичного виховання, забезпечило формування в більшості студентів високого рівня педагогічних знань і теоретичних умінь в експериментальних групах, ніж у контрольних.

12. Установлено зростання професійної спрямованості освітньої діяльності за експериментальною моделлю та методикою, а також спостерігається не тільки підвищення рівня сформованості педагогічно-рефлексивного компоненту, а і професійно-педагогічної компетентності майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання.

13. Педагогічні умови і навчально-методичне забезпечення на основі інноваційного навчання фахових і педагогічних дисциплін дозволили активізувати у студентів 1–4 курсів прояв спрямованості на завдання та взаємні дії за освітньої програмою «Фізична культура і спорт».

РОЗДІЛ 4

АНАЛІЗ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

4.1 Загальні результати науково-дослідної роботи щодо ефективності авторської моделі освітньої діяльності в системі професійної підготовки майбутніх тренерів фізичного виховання

Дослідження інновацій у професійній підготовці майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання і спорту проводилося у 2021/2024 н. р. Основна експериментально-дослідна робота здійснювалася у Донбаський державній машинобудівній академії.

На початку формувального експерименту була підтверджена однорідність учасників науково-дослідної роботи (експериментальних та контрольних груп) серед студентів 1–4 курсів та науково-педагогічних працівників ЗВО. Загальна кількість учасників дослідження склала 90 здобувачів освіти. Окрім цього, у безпосередньому дослідженні взяли участь 24 викладачі, із них 9 – кафедри фізичного виховання і спорту ДДМА, 10 – факультету фізичного виховання і спорту Луганського національного університету імені Тараса Шевченка та 5 – кафедри фізичного виховання та основ здоров'я Придніпровської Державної Академії Будівництва та Архітектури.

Динаміка змін вивчалася двічі – вхідний та підсумковий контроль. Термін навчання, навчальні програми, вимоги до оцінювання студентів тощо в ЕГ і КГ були ідентичними.

Експериментальне дослідження відбувалося за двома напрямками, відповідно згруповані його результати.

1. Оцінювання студентів щодо компонентів їхньої професійно-педагогічної компетентності.

1.1 *Мотиваційно-педагогічний компонент* вивчався за допомогою діагностичних зрізів *змін професійної мотивації студентів (критерій – «вмотивованість»)*.

Вхідний виконувався на початку вересня 2022/2023 н. р. перед вивченням освітніх компонентів професійної програми, а підсумковий – у червні 2022–2023 н. р.

Аналіз рівнів професійної мотивації студентів 1–4 курсів бакалаврату дозволив оцінити динаміку формування мотивації в процесі навчальної діяльності. Результати показників експериментальної і контрольної груп із різним *рівнем професійної мотивації* представлено в табл. 3.7, а динаміка змін подана на гістограмі (рис. 3.7).

На початок дослідження кількість студентів із низьким рівнем мотивації була однаковою серед 3–4 курсів, а саме експериментальних (5,9 % і 6,0 %) і в контрольних (4,5 % і 6,5 %) групах. У процесі впливу авторської моделі в експериментальних групах 3–4 курсів кількість студентів із низьким рівнем мотивації зменшилась (2,32 %, 3,28%) і навпаки, спостерігається збільшення аналогічних показників в контрольних групах (15,41 %, 12,20 %).

У процесі формувального експерименту визначається зростання високого рівня професійної мотивації в експериментальних групах (1 курс – на 10 %, 2 курс – 12 %, 3–4 курсу – 14 %.) Паралельно в експериментальній групі низький рівень мотивації зменшився (1 курс – у 3 рази; 2 курс – у 6 разів; 3 курс – у 7,5 разів, 4 курс – у 4 рази) порівняно з контрольними групами.

Аналіз показників дослідження дозволяє стверджувати, що впровадження професійного контексту в навчання спонукає студентів експериментальної групи усвідомити перспективу навчально-професійної діяльності, яку системно виконували у процесі теоретичних і практичних занять в Академії.

Таким чином, одержані результати дають нам можливість стверджувати, що використання авторської моделі й інтерактивних технологій сприяє підвищенню ефективності та зростанню якості підготовки майбутніх фахівців за спеціальністю «Фізична культура і спорт»

1.2 *Когнітивно-педагогічний компонент* професійно-педагогічної компетентності аналізувався на основі вивчення та *порівняння успішності студентів* із обов'язкових дисциплін ОПП 017 «Фізична культура і спорт» (*критерій – «навченість»*).

Результати порівняльного аналізу рівня успішності за дисциплінами студентів 1–4 курсів за спеціальністю ФКС наведено у таблиці 3.10.

Після закінчення педагогічного експерименту студенти 1 курсу КГ та ЕГ демонструють зміну рівня навченості: контрольна група – 40,6 % (високий), експериментальна група (47,6 % високий рівень).

Аналіз співвідношення рівня успішності (теоретична підготовка) в ЕГ (2 курс) рівень оцінок зменшується КГ – 59 % (низький бал) та на 14 % (високий бал) наприкінці дослідження. Отже, ЕГ спостерігається збільшення загальної кількості здобувачів освіти високого рівня здобутків на 40,3 % та зменшення до 33 % рівня низьких оцінок.

Відповідно до отриманих показників (*критерій – «навченість»*) серед 3 курсу (ЕГ) відбувається статистично достовірні, ніж у КГ, зміни, а саме, спостерігається зменшення кількості студентів, що мають низький рівень – 4,43 % – та збільшується високий рівень (74,5 %) знань у період екзаменаційно-залікової сесії.

Аналіз середніх величин показав, що студенти четвертого курсу в період підсумкового контролю демонструють високі бали (12,5 % – контрольна група, а експериментальна – 39 %). Щодо низьких оцінок, порівняльний аналіз показників (педагогічні уміння, теоретичні знання) зріс в обох групах, однак в ЕГ – на 47,24 %, а в КГ – до 63,9%.

Усе це свідчить, що динаміка змін рівня навченості серед 1–4 курсів є свідченням зростання ефективності освітньої діяльності в експеримента-

льних групах і, як наслідок, сприяє підвищенню професійно-педагогічних компетентностей майбутніх тренерів-викладачів. Слід зазначити, що найбільші відмінності у формуванні професійних здібностей спостерігаються у здобувачів освіти 3 курсу (74,5 %).

1.3 *Педагогічно-рефлексивний компонент* визначався за показниками *спрямованості особистості студентів*. Визначення впливу традиційної форми навчання та авторської моделі (інтерактивних технологій) здійснювався за допомогою діагностичних зрізів змін педагогічно-рефлексивного компоненту серед студентів (*критерій – «рефлексивність»*).

Результати показників експериментальної і контрольної груп із різною спрямованістю особистості фіксовано у таблиці 3.11.

За цими показниками в експериментальних групах (1–4 курс) відбулися статистично достовірні зміни на підсумковому замірі: *спрямованість на завдання* – кількість здобувачів освіти збільшується від загальної кількості обстежуваних (1 курс – 45 %; 2 курс – 41,4 %) 3 курс – 60,31 %; 4 курс – 45,6 %); *спрямованість на взаємні дії* після формувальної дослідницької діяльності змінювалася таким чином: 42,12 % (1 курс), 41,75 % (2 курс), 29 % (3 курс), 45,27 % (4курс); *спрямованість на себе* – у процесі реалізації моделі кількість студентів за цим показником знижувалася (перший курс – 12,8 %, другий – 16,8 %, третій – 10,69 %, четвертий – 9,09 %.)

Контрольні групи (1–4 курс) на підсумковому контролі демонструють: *спрямованість на завдання* – 1 курс (32,5 %) та 37,5%, 44 %, 27,8 % відповідно; *спрямованість на взаємні дії* – 20,67 % (1 курс), 32,4 % (2 курс), 35,6 % (3 курс), 32,2 % (4 курс); спостерігається значне збільшення показників за *спрямованістю на себе* – 46,8 % (1 курс), 46,8 % (2 курс), 46,8 % (3 курс), 46,8 % (4 курс).

Динаміка зростання середньостатистичних показників в експериментальних групах (зацікавленість у вирішенні ділових проблем, виконання роботи якнайкраще, орієнтація на ділове співробітництво, здатність відстоювати в інтересах справи власну думку, корисну для досягнення загаль-

ної мети) на 1 курсі – в 1,5 рази, 3 курсі – в 1,53 рази, 4 курсі – в 2,1рази. Одночасно, в ЕГ спостерігається найбільша динаміка зменшення кількості майбутніх тренерів-викладачів зі *спрямованістю на себе* (1 курс – у 2,3 рази, 2 курс – у 2 рази, 3 курс – у 2,5 рази, 4 курс – у 4,3 рази). У контрольних групах (2–4 курс) за цим показником зміни не суттєві. Слід звернути увагу, що на 2 курсі (ЕГ) спостерігається підвищення в 1,5 рази кількості студентів зі *спрямованість на взаємні дії*. Це свідчить про те, що з віком формується у здобувачів освіти прагнення підтримувати стосунки з людьми, орієнтація на спільну діяльність та соціальне схвалення.

Таким чином:

1. Результати дослідження виявляють зростання професійної спрямованості освітньої діяльності за експериментальною моделлю та методикою, а також спостерігається підвищення рівня професійно-педагогічної компетентності майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання.

2. Вплив педагогічних умов та навчально-методичного забезпечення дозволив експериментально підтвердити, що на 1–4 курсі відбувається формування основних професійних компетентностей, удосконалюється мотиваційно-педагогічний компонент і прояв фізкультурно-педагогічної спрямованості майбутніх тренерів-викладачів.

1.4 *Організаційно-педагогічний компонент* професійно-педагогічної компетентності майбутніх студентів ЗВО галузі ФКС (*критерій – «практична спрямованість»*) досліджувався на основі оцінювання виробничої практики. У таблиці 3.9 представлені результати аналізу показників практичної успішності експериментальної та контрольної груп серед 1–4 курсів.

На першому курсі не відбуваються суттєвих змін у здобувачів КГ та ЕГ за показником практичної спрямованості студентів ($P > 0,05$).

На 2 курсі спостерігаються статистично достовірні зміни показника практичної успішності з дисципліни «Виробнича педагогічна практика», КГ – 47 балів та ЕГ – 74 балів.

У студентів 3 курсу спостерігаються статистично достовірні розбіжності за показниками освітнього компоненту «Виробнича тренерська практика». Виявлена успішність серед студентів КГ – 63,8 балів, ЕГ – 80 балів ($P < 0,05$).

За результатами заліково-екзаменаційних сесій із курсу «Виробнича практика за профілем майбутньої роботи» на 4 курсі КГ демонструє 46,5 балів та ЕГ – 69,0 балів.

Отже, реалізація інноваційних заходів під час формувального експерименту викликала зміни у виробничій практиці серед 2–4 курсів і, як наслідок, позитивно вплинула на організаційно-педагогічний компонент професійно-педагогічної компетентності майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання і спорту. Проведення практики зі студентами 1–4 курсів за традиційною системою, демонструє низьку ефективність та слабку підготовленість майбутніх тренерів-викладачів до застосування набутих на заняттях знань і вмінь за результатами дослідження.

Загалом отримані результати за першим напрямом формувального експерименту свідчать про більш суттєву позитивну динаміку змін значень компонентів професійно-педагогічної компетентності у студентів експериментальної групи на підсумковому етапі.

Запропонована експериментальна модель за спеціальністю «ФКС» дозволила активізувати у студентів формування мотиваційно-педагогічного компоненту, когнітивно-педагогічного компоненту, педагогічно-рефлексивного й організаційно-педагогічного компоненту.

Слід зазначити, що показники сформованості компонентів професійно-педагогічної компетентності майбутніх тренерів фізичного виховання і спорту отримані як сукупний результат освітнього процесу в Академії у галузі ФКС. Інновації, запропоновані у формувальному експерименті, є додатковими заходами, що сприяли підвищенню якості й ефективності професійної підготовки студентів.

2. **Оцінювання викладачів** щодо ефективності їхньої професійно-педагогічної діяльності.

2.1 Аналіз динаміки освітньої діяльності викладачів показав, що заходи, які проводилися в межах розробленої та впровадженої моделі системи професійної підготовки майбутніх тренерів фізичного виховання і спорту в Академії, суттєво вплинули на *мотиваційний комплекс викладачів*. Динаміка змін домінувальної мотивації їхньої професійної діяльності (критерій – «*умотивованість викладачів*») представлена на рис. 3.1.

На початку формувального експерименту викладачі (ЕГ) з домінуючими *внутрішніми мотивами* педагогічної діяльності складали 17,65 % від загальної кількості, наприкінці експерименту – 22 % . Одночасно у контрольній групі – 22,5 %, а далі спостерігалось зменшення до 16,67 %.

Зовнішня позитивна мотивація на початку роботи (ЕГ) домінувала в 51 % викладачів і на останок формувального впливу підвищилась до 61 %. Вихідний показник (контр. група) із зовнішніми позитивними стимулами педагогічної діяльності визначався на рівні 47,5 %, а у подальшому склав 52,38 % серед науково-педагогічних працівників.

Щодо провідних мотивів у напрямку *зовнішніх негативних* стимулів у професійній діяльності, то на початку дослідження у викладачів (ЕГ) складав 31,37 %, але у подальшому спостерігаємо зменшення показника до 17,07 %. Вхідний показник (КГ) із *зовнішніми негативними* мотивами професійної діяльності залишився незмінним до кінця дослідницької роботи на рівні 30 %.

Таким чином, порівняльний аналіз провідних показників *внутрішніх мотивацій* і *зовнішніх позитивних мотивацій* в навчально-педагогічній діяльності зафіксував, що вони не змінились, окрім збільшення на 10 % показників *зовнішньої позитивної мотивації* (ЕГ) і на 5 % (КГ) серед викладачів. Одночасно, в експериментальній групі спостерігається зменшення кількості викладачів із домінуючими *зовнішніми негативними мотивами* (1,8 рази), у контрольній – без змін.

2.2. Зміни в освітньому процесі та роботі викладачів мали вплив на оцінку студентами їхньої професійно-педагогічної діяльності (*критерій – «майстерність викладачів»*).

Результати показників експериментальної і контрольної груп представлено в табл. 3.8, а динаміка змін рівня професійно-педагогічної діяльності викладачів за оцінкою студентів графічно подана на рис. 3.8.

Більш значимі позитивні зміни спостерігаються в експериментальній групі. Підсумковий контроль педагогічного дослідження демонструє, що кількість педагогів із середньостатистичною оцінкою на 1 курсі (ЕГ) скоротилася вдвічі (8,76 %), 2 курсу (7,54 %), 4 курсу (15 %) та втричі 3 курсу (8,43 %), одночасно, збільшилася кількість педагогів із високою оцінкою, наданою здобувачами освіти на 1 курсі та 2 курсі (10 %), дуже високу оцінку визначив 3 курс (11 %), а на 4 курсі – збільшилась в 1,5 рази (36 %).

Аналіз динаміки середніх показників серед науково-педагогічних працівників (КГ) дозволив визначити, що протягом поетапного дослідження не виявлено достовірних змін у їхній педагогічній майстерності. Так, на вхідному контролі студенти 1 курсу оцінили за критерієм *«майстерність викладачів»* дуже високо 62 %, високо 19 %, середній рівень отримали 18,6 % педагогів; 2 курс – дуже високо 57 %, високо 24%, середній рівень (18 %); відповідно 38 %, 40,6 %, 23 % здобувачів освіти 3 курсу та 21,8 %, 48 %, 27 % студентів 4 курсу, у подальшому зазначені показники були зареєстровані в підсумковому зрізі.

Результати другого напрямку дослідно-експериментальної роботи підтверджують, що позитивні зміни в освітній діяльності викладачів експериментальної групи зумовили підвищення у них рівня мотивації до професійної діяльності та привели до зростання їхньої педагогічної майстерності за оцінкою здобувачів освіти за спеціальністю «Фізична культура і спорт». Розвинута в ході формувального експерименту у викладачів експериментальної групи внутрішня мотивація професійно-педагогічної діяль-

ності зумовлює високий рівень їхніх намагань і спонукає шукати шляхи підвищення її продуктивності.

Для визначення показників ефективності використовувалися спостереження, бесіди, аналіз навчальної документації, тестування, проводилося експертне оцінювання, анкетування студентів і викладачів тощо.

Запропоновані типи навчальних занять (лекції-візуалізації, лекції із запланованими помилками, проблемні лекції; семінари-дискусії, семінари-дослідження тощо) виконують функцію тренінгу, який безпосередньо стосується професії тренера фізичного виховання і спорту та спрямований на забезпечення особистісного зростання майбутніх фахівців і успішне оволодіння професійною компетентністю.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи дозволяє стверджувати, що практична реалізація розроблених заходів з удосконалення освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту дозволила сформувати у більшості студентів експериментальної групи середній і високий рівні усіх компонентів професійно-педагогічної компетентності, а також позитивно вплинула на мотиваційний комплекс, спрямованість на завдання освітньої діяльності, рівень педагогічної майстерності викладачів випускових кафедр.

Основні результати розкрито в авторських публікаціях [5, 8, 9, 25, 37, 38, 53, 65, 66, 68; 105, 106, 148, 163, 184, 199, 216, 217, 219, 220, 221].

ВИСНОВКИ

1. Розроблений та апробований під час експериментальної роботи діагностичний інструментарій спрямований на виявлення результативності освітнього процесу, оцінювання ефективності формування професійно-педагогічної компетентності, оптимального рівня підготовленості випускників, ступеня їхньої вмотивованості, професійної спрямованості та дозволяє визначити загальний ефект від упровадження запропонованих інновацій.

2. Ефективність системи професійної підготовки визначалась за критеріями вмотивованості, навченості, практичної спрямованості, результативності та рефлексивності, що призначені для оцінювання сформованості провідних компонентів професійно-педагогічної компетентності у студентів, а також за критеріями вмотивованості та майстерності, що призначені для виявлення рівня професійної діяльності викладачів. Для кожного критерію рекомендовані провідними дослідниками відповідні методи вимірювання та методик тестування (Н. І. Степанченко, 2017; А. Реана, В. Якуніна; К. Замфір).

3. Складові моделі (методологічні підходи, структура професійної компетентності тренера-викладача, завдання та функції педагогічної освіти фахівців галузі ФКС, психолого-педагогічні умови вдосконалення професійної підготовки, методика професійно-педагогічної підготовки, оцінювання підготовленості майбутніх тренерів-викладачів, етапи професійної підготовки) спрямовані на реалізацію інноваційного освітнього середовища для забезпечення освітньої діяльності викладачів і студентів та розв'язання завдань ефективної професійної підготовки.

4. Реалізація експериментальної моделі дозволила активізувати у студентів мотиваційний компонент. Зростання внутрішньої мотивації професійно-педагогічної діяльності у викладачів спонукає їх шукати шля-

хи підвищення продуктивності освітнього процесу та власної педагогічної майстерності.

5. Упровадження розроблених методик та інноваційних технологій у професійній підготовці майбутніх тренерів із фізичного виховання забезпечило формування в більшості студентів середнього та високого рівнів усіх компонентів за ОПП «ФКС», зокрема кількість студентів із високими оцінками теоретичних знань в експериментальних групах 1–2 курсів на 40,3 %; 3 курсі 74,5 % а на 4 курсі 39 % більша, ніж у контрольних.

6. Запропоновані заходи позитивно вплинули на мотиваційний комплекс викладачів, їхню спрямованість на завдання освітньої діяльності, задоволеність своєю роботою, рівень педагогічної майстерності.

7. Різниця коефіцієнтів ефективності навчання, що характеризують загальний рівень системи професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання у ЗВО галузі ФКС в експериментальній групі в порівнянні з контрольною в підсумку становить 16,4 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажиппо О. Ю. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах (теоретичний і методичний аспекти) / О. Ю. Ажиппо. – Харків : Цифрова друкарня № 1, 2012. – 423 с.
2. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / автори-упорядники : Андрощук Г. О, Жилиєв І. Б, Чижевський Б. Г, Шевченко М. М. – Київ : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
3. Антоненко О. В. Підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання до інноваційної навчальної діяльності / О. В. Антоненко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : збірник наукових праць / ред. кол. : Н. В. Гузій (відповідальний редактор) та ін. – Вип. 9 (19). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 77–81.
4. Арістова Н. О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих навчальних закладів : монографія / Арістова Н. О. – К. : ГЛІФМЕДІЯ, 2015. – 240 с.
5. Арцибашева Олена. Проблема професійної підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту за кордоном : збірник наукових праць VIII Міжнародної науково-практичної конференції / Арцибашева Олена, Черненко Сергій. – Краматорськ : ДДМА, 2022. – С. 74–78.
6. Бабенко А. Формування інтегрованих знань і вмінь у процесі професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання [Електронний ресурс] / Бабенко А. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1132>.

7. Бандурка О. М. Про сьогодення вищої освіти в Україні / О. Бандурка // Вища школа. – 2011. – № 9. – С. 7–15.
8. Баннікова Ярослава. Дослідження якості дистанційного навчання студентів за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» : збірник наукових праць VIII Міжнародної науково-практичної конференції / Баннікова Ярослава, Черненко Сергій. – Краматорськ : ДДМА, 2022. – С. 59–63.
9. Баннікова Ярослава. Дослідження якості оцінювання освітньо-професійної програми «Фізична культура і спорт» студентами Донбаської державної машинобудівної академії / Баннікова Ярослава, Черненко Сергій // Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання: збірник наукових праць I Всеукраїнської наукової конференції (15–16 листопада 2023) / за заг. ред. С. О. Черненка. – Тернопіль–Краматорськ : ДДМА, 2023. – С. 46–50.
10. Басенко О. В. Організація дистанційного навчання студентів ВНЗ спортивного профілю засобами інформаційно-комунікаційних технологій / Басенко О. В. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – № 11 (66)15. – 2015. – С. 12–16.
11. Батечко Н. Методологія освітології: синергетичний аспект / Батечко Н. // Освітологічний дискурс. – 2017. – № 1/2. С. 1–13.
12. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичним вихованням студенток педагогічних спеціальностей / Безверхня Г. В., Маєвський М. І. // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2015. – № 2(46). – С. 28–33.
13. Белікова Н. О. Прикладні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту / Белікова Н. О. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Вип. 118(2). – 2014. – С. 21–24.
14. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту / Н. Белікова // Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Чернігів, 2013. – Вип. 112, т. 2. – С. 52–56.

15. Бельський Я. Теоретичні і методичні основи підвищення ефективності праці вчителів фізичної культури : автореф. дис... д-ра пед. наук / Бельський Я. – К., 2000. – 46 с.

16. Биков В. Ю. Відкрите навчальне середовище та сучасні мережні інструменти систем відкритої освіти / Биков В. Ю. // Науковий час опис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова., 2010. – № 9 (16). – С. 9–16.

17. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія / В. Ю. Биков. – Київ : Атіка, 2009. – 684 с.

18. Боднар А. О. Аналіз динаміки сформованості мотиваційного компоненту готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів [Електронне видання] / Боднар А. О., Юрчишин Ю. В, Стасюк І. І. // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2019. – № 33. С. 19–26. – Режим доступу: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/fcult/issue/view/68>

19. Бондарівська Є. В. Педагогіка: особистість у гуманістичних теоріях та системах виховання : навч. посібник / Є. В. Бондарівська, С. В. Кульневич. – Творчий центр «Вчитель», 1999. – 560 с.

20. Бондарчук О. І. Психологічна готовність керівників освітніх організацій до гармонійного розвитку особистості у процесі творчості [Електронне видання] / Бондарчук О. І., Пінчук Н. І. // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2013 – № 6. – С. 23–27. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2013_6_7.

21. Бордовская Н. В. Педагогика : учебник для вузов // Бордовская Н. В., Реан А. А. – 2000. – 304 с.

22. Борејко Н. Ю. Використання змішаної форми дистанційного навчання на спеціальності «Фізична культура і спорт» / Борејко Н. Ю., Азаренкова Л. Л. // Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту. – 2017. – № (1) – С. 16–19.

23. Васянович Г. П. Проблеми фізичного виховання молоді у педагогічній спадщині Г. Ващенка. Вибрані твори : в 5 т. – Т. 5 : Збірка наукових праць / Г. П. Васянович. – Львів : Сполом, 2010. – С. 353–399.
24. Актуальні проблеми теорії і методики фізичного виховання: колективна : монографія / Вацеба О. М, Петришин Ю. В, Приступа Є. Н, Боднар І. Р. – Львів : Українські технології. 2005. – 296 с.
25. Велігонова Єлизавета. Розвиток вищої освіти у напрямку психолого-педагогічної спрямованості з проблем професійної підготовки тренерів / Велігонова Єлизавета, Черненко Сергій // Збірник наукових праць VIII Міжнародної науково-практичної конференції. – Краматорськ : ДДМА, 2022. – С. 79–83.
26. Верзиліна Н. А. Організаційно-педагогічні аспекти інновацій у системі безперервної освіти фізкультурних кадрів в Україні / Н. А. Верзиліна, І. А. Лисенка // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві : зб. наук. праць ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 1999. – С. 126–130.
27. Вища освіта України і Болонський процес : навчальний посібник / [за ред. В. Г. Кременя]. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2004. – 384 с.
28. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання / Е. С. Вільчковський // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні (1992–2002 рр.) : зб. наук. пр. – Харків : ОВС, 2002. – Ч. I. – С. 301–310.
29. Власов В. Н. Інноваційні технології: методологія, навчання та вдосконалення раціональної системи рухових дій / Н. В. Власов // Теорія та практика фізичної культури. – 2001. – № 4–5. С. 60–63.
30. Вознюк О. В. Інноваційні підходи до організації знань у системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія / Вознюк О. В. ; за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 82–102.

31. Войтовська О. М. Педагогічна діагностика професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення біологічних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. М. Войтовська. – К., 2014. – 20 с.

32. Воляннюк Н. Ю. Функціональна модель суб'єкта професійної діяльності / Воляннюк Н. Ю. // Вісник. Збірник наукових статей Київського міжнародного університету. Серія : Психологічні науки. – Випуск 6. – К. : КиМУ, 2005. С. 37–45.

33. Воронова В. І. Психологія спорту : навч. посібник / Воронова В. І. – К. : Олімпійська література, 2007. – 298 с.

34. Гавриленко О. М. Роль педагогічної практики студентів у формуванні готовності до професійної діяльності / О. М. Гавриленко // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки : зб. наук пр. – Ніжин, 2011. – № 10. – С. 207–210.

35. Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти : затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 14.08.2013 № 1176 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816.

36. Гамідов В. М. Глобальна освіта – як детермінант розвитку світоглядної свободи особистості / В. М. Гамідов // Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи : зб. матеріалів II Міжнародної конференції 15–16 квітня 2010 р. – Харків : ХДАДМ, 2010. – С. 220–221.

37. Гейтенко В. В. Розвиток вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту у контексті філософських ідей освітньої парадигми. Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання / Гейтенко В. В., Руслан Хріпушин // Збірник наукових праць VIII Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 листопада 2022) / за заг. ред. С. О. Черненка. – Тернопіль-Краматорськ : ДДМА, 2022. – С. 54–58.

38. Гейтенко В. В. Організаційно-педагогічні умови дистанційних технологій навчання зі студентами спеціальності «Фізична культура і спорт» / Гейтенко В. В., Сорокін Ю. С. ; Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій // Інноваційна педагогіка : науковий журнал. – Одеса : Гельветика, 2020. – Вип. 29. – Том 1. – С. 93–98.

39. Формування інформаційної культури особистості в бібліотеках та освітніх установах : навч.-метод. посіб. / Гендіна Н. І., Колкова Н. І., Скіпор І. Л., Стародубова Г. А. – 2-ге вид., перероб. – Шкільна б-ка, 2003. – 296 с.

40. Герасименко І. В. Система підтримки дистанційного навчання як складова інформаційного середовища ВНЗ / І. В. Герасименко // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. ст. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 40. – Ч. 4. – С. 22–30.

41. Голодюк Л. С. Парадигмальність процесу організації навчально-пізнавальної діяльності учнів у контексті різних підходів / Голодюк Л. С. // Педагогічний дискурс. – Хмельницький, 2017. – Вип. 22. – С. 41–48.

42. Гончаренко С. Про покликання вченого / С. Гончаренко // Естетика і етика педагогічної дії : зб. наук. пр. – Вип. 3. – К. ; Полтава, 2012. С. 44–55.

43. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К. ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.

44. Горбенко О. В. Науково-методичне обґрунтування кадрової потреби сфери фізичної культури і спорту в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02. / Горбенко О. В. – Львів, 2002. – 19 с.

45. Григоренко В. Г. Оптимізація підготовки студентів факультету фізичного виховання на основі цілеспрямованого формування професійно-педагогічної мотивації / В. Г. Григоренко // Проблеми трудової і професійної підготовки : наук.-метод. зб. / АПН України ; Ін-т педагогіки ; М-во

освіти і науки України ; Слов'янський держ. пед. ін-т ; [заг. ред. М. Т. Малуца, А. І. Посторонко, В. В. Стешенко]. – Слов'янськ, 2001. – Вип. 4. – С. 18–19.

46. Григоренко В. Г. Теоретичні та експериментальні засади інноваційного формування у студентів педагогічного університету позитивної групової мотивації до фахової підготовки / Григоренко В. Г. // Проблеми трудової і професійної підготовки : науково-методичний збірник / Мін-во освіти і науки молоді та спорту України ; Слов'янський. держ. пед. ун-т. ; відп. ред. і укл. В. В. Стешенко. – Слов'янськ, 2012. – Вип. 17, т. 1. – С. 200–208.

47. Гринченко І. Б. Сучасні напрями впровадження інновацій в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури / І. Б. Гринченко // Вісник Житомирського державного університету. – 2012. – Вип. 64. – С. 103–107.

48. Губіна Є. М. Особистісно орієнтована освіта - основи дистанційного навчання фахівців для сфери фізичної культури і спорту (теоретичні аспекти) [Електронний ресурс] / Є. М. Губіна // Теорія та практика фізичної культури. – 2007. – № 6. Режим доступу: <http://lib.sportedu.ru/press/TPFK/2007N6/p25-27.htm>

49. Давиденко Д. Фізична культура та культура здоров'я студентів. Теорія та методика фізичного виховання та спорту / Давиденко Д. – 2010. – № 2. – С. 65–70.

50. Данилевич М. В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності : дис. ... доктора пед. наук / Данилевич М. В. – Львів, 2018. – 533 с.

51. Данилко М. Т. Сучасні уявлення про сутність і структуру діяльності тренера / Данилко М. Т. // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць Волинського наці-

онального університету ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – 2010. – № 2 (10). – С. 22–26.

52. Денесенко Н. Г. Теоретичні і методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури : дис. ... доктора пед. наук / Денесенко Н. Г. – Київ, 2021. – 610 с.

53. Долинний Ю. О. Експериментальна перевірка ефективності сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту до спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи / Долинний Ю. О., Черненко С. О., Олійник О. М. // Педагогічні науки: теорія та практика. – Запоріжжя : Гельветика, – 2021. – № 2 (38). – С. 126–131.

54. Долинний Ю. О. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту / Ю. О. Долинний, О. С. Гончаренко, Л. С. Кравчук // Педагогіка формування творчої особистості у вищих і загальноосвітніх школах : зб. наук. пр. [редкол. : А.В. Сущенко (гол. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2020. – Вип. 73. – 238 с. – Т 1. – С. 54–58.

55. Драгнєв Ю. В. Інформатизація вищої фізкультурної освіти: стан та перспективи : колект. моногр. / Ю. В. Драгнєв, С. С. Єрмаков, М. В. Чекунов ; [за ред. Ю. В. Драгнєва]. – Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2012. – 201 с.

56. Драгнєв Ю. В. Інформатизація професійної освіти майбутнього вчителя фізичної культури / Драгнєв Ю. В. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – № 2. – 2012. – С. 33–35.

57. Драгнєв Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору : монографія / Драгнєв Ю. В. – Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені. Тараса Шевченка», 2013. – 475 с.

58. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті / Дубасенюк О. А. // Інновації в освіті: інтеграція науки і практики : збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 12–28.

59. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 14–47.

60. Дубасенюк О. А. Основи теорії і практики професійної виховної діяльності / Дубасенюк О. А. – Житомир : Житомир. держ. пед. ін-т, 1995. – 187 с.

61. Дубовицька Т. Д. Діагностика рівня професійної спрямованості студентів / Дубовицька Т. Д. // Психологічна наука та освіта. – № 2. – 2004. – С. 82–86.

62. Дубогай О. Д. Основні поняття й терміни здоров'язбереження та фізичної реабілітації в системі освіти : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / О. Д. Дубогай, А. І. Альошина, В. Є. Лавринюк. – Луцьк : Волинський НУ ім. Лесі Українки, 2011. – 296 с.

63. Дутчак М. Сучасна концепція кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні / Дутчак М. // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2020. – Вип. 2. – С. 124–129.

64. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

65. Єрмоленко О. В. Науково-методичні аспекти акцентованого формування готовності до інноваційної діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на основі використання у навчальному процесі сучасних педагогічних технологій навчання / Єрмоленко О. В., Єрмоленко М. В. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наукових праць / за ред.

О. В. Тимошенка. – Вип. 3 К (131). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. – С. 138–141.

66. Єрмоленко О. В. Конструювання практичних варіантів когнітивного компонента педагогічної моделі підготовки майбутніх тренерів-викладачів / Єрмоленко О. В. // Науковий журнал «Olympicus». – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» OLYMPICUS ; «Гельветика». – 2023. – № 3. – С. 70–77.

67. Єрмоленко О. В. Теоретико-методичні аспекти формування професійно-спеціалізованих компетенцій в процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту / О. В. Єрмоленко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. – Випуск 3К (123)20. – С. 157–160.

68. Єрмоленко Олександр. Теоретико-методичні аспекти проектування циклу професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів / Єрмоленко Олександр, Міщенко Маргарита // Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання : збірник наукових праць I Всеукраїнської наукової конференції (15–16 листопада 2023) / за заг. ред. С. О. Черненка. – Тернопіль–Краматорськ : ДДМА, 2023. – С. 31–35.

69. Єрохін С. А. Концепція професійної мотивації студентів як фактору конкурентності на ринку праці / Єрохін С. А., Нікітін Ю. В., Нікітіна І. В. // Юридична наука. – 2011. – №1. – С. 20–28.

70. Єршова Н. Г. Професійно-особистісний розвиток студентів в умовах психолого-педагогічного супроводу у вузі фізичної культури / Н. Г. Єршова // Теорія та практика фізичної культури. – 2005. – № 9. – С. 44–47.

71. Желанова В. В. Морально-вольові якості особистості як суттєва детермінанта формування «навичок ХХІ століття» / Желанова В. В // Науковий вісник Ужгород. нац. ун-ту. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2017. – № 2. – С. 99–101.

72. Жуков Ю. М. Діагностика та розвиток компетентності у спілкуванні / Жуков Ю. М., Петровська Л. А., Растянников П. – В. : Вид. МУ, 1990. – 104 с.

73. Забора А. В. Формування знань і навичок майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання» і «Гімнастика з методикою викладання» : автореф. ... дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту / Забора А. В. – Львів, 2003. – 24 с.

74. Забора А. В. Особливості технології професійної підготовки учителя фізичної культури / Забора А. В. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2003. – № 11. – С. 53–58.

75. Заброцький М. М. Педагогічна психологія / Заброцький М. М. – К. : Наука, 2000. – 356 с.

76. Завальнюк О. В. Науково-методичне забезпечення професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту в системі післядипломної освіти / Завальнюк О. В. // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – Київ, 2014. – Вип. 5 (48). – С. 59–63.

77. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. [цитовано 2016 Серп. 29]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

78. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 5.09.2017 № 2145-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

79. Про фізичну культуру і спорт [Електронний ресурс] : Закон України (зі змінами) від 24.12.1993. № 3808-XII (редакція станом на 16.02.2018) – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>

80. Заніздра Н. О. Засоби навчальної діяльності студентів / Заніздра Н. О. // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – 2009. – Вип. 4 (2). – С. 163–167.

81. Занюк С. С. Психологія мотивації : навч. посібник / Занюк С. С. – К. : Либідь. 2002. – 304 с.
82. Захарченко В. І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : навч. посіб [Текст] / Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 448 с.
83. Зварич І. Проблема удосконалення контролю і оцінки знань студентів Зварич І. // Рідна школа, 2000. – № 10. – С. 43–45.
84. Зубанова Н. Ю. Формування професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутнього вчителя фізичної культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Н. Ю. Зубанова. – Луцьк, 1999. – 17 с.
85. Ільїн Є. П. Психологія волі / Ільїн Є. П. – 2-ге вид. – 2009. – 368 с.
86. Ільїн Є. П. Сутність та структура мотиву / Ільїн Є. П. // Психологічний журнал. – 1995. – № (2). – С. 45–46.
87. Ільченко С. С. Вплив самоконтролю фізичного стану студентів упродовж навчального року на мотивацію до занять фізичним вихованням : дис. ... канд. пед. наук / Ільченко С. С. – Умань, 2017. – 266 с.
88. Інформаційні технології і засоби навчання. Теорія, методика і практика використання ІКТ в освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/index> (дата звернення: жовтень 2020)..
89. Калашнікова С. Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика : монографія / Калашнікова С., Базелюк Н., Базелюк О. – Київ : НАПН України, 2023. – 255 с.
90. Карпенко А. В. Вища освіта України: проблеми та перспективи / Карпенко А. В., Юртаєв Д. М. // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2015. – № 6. – С. 96–101.

91. Карченкова М. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Карченкова Марина Володимирівна. – Переяслав-Хмельницький, 2006. – 228 с.

92. Климчук В. О. До проблеми використання t-критерію Стьюдента у психології / Климчук В. О. // Практична психологія та соціальна робота. – 2010. – № 6. – С. 21–28.

93. Климчук В. О. Факторний аналіз: використання у психологічних дослідженнях / Климчук В. О. // Практична психологія та соціальна робота. 2006. – № 8. – С. 43–48.

94. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика : монографія / Клопов Р. В. – Запоріжжя : ЗДУ, 2010. – 386 с.

95. Клопов Р. В. Практичні аспекти розробки і застосування дистанційних курсів у вищій фізкультурній освіті / Р. В. Клопов // Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту : зб. наук. пр. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Чернігів, 2013. – Вип. 112(3). – С. 39–43.

96. Козяр М. М. Науково-педагогічний словник / Козяр М. М., Козловська І. М. – Львів : СПОЛОМ, 2011. – 216 с.

97. Козяр М. М. Професійна компетентність викладача ВНЗ / М. М. Козяр // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / [ред. кол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. – К. ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2010. – Вип. 26. – С. 9–13.

98. Коновальчук І. Сутність та зміст проектувально-педагогічних умінь / І. І. Коновальчук // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. – 2003. – Вип. 11. – С. 46–50.

99. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. – Київ : Преса України, 1997. – 80 с.

100. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>

101. Кочнєва Є. М. Умови оптимізації розвитку мотиваційної готовності студентів до професійної діяльності / Кочнєва Є. М., Пахомова Л. Ю. // Вісник. Серія 3. Педагогіка та психологія. – 2011. – № 3. – С. 53–61.

102. Кошева Л. В. Актуальні аспекти підготовки тренерів з фізичного виховання і спорту / Кошева Л. В., Ковалевський С. В. // Фізичне виховання, безпека життєдіяльності і сучасні технології виробництва : збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної конференції [Електронне видання], 21 березня 2024 року / за заг. ред. А. А. Івашури. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2024. – С. 18–22.

103. Кошева Л. В. Підготовка кваліфікованих спеціалістів у галузі фізичної культури і спорту як фактор підвищення якості професійної освіти / Кошева Л. В., Ткачов Є. В. // Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання : збірник наукових праць I Всеукраїнської наукової конференції (15–16 листопада 2023) / за заг. ред. С. О. Черненка. – Тернопіль–Краматорськ : ДДМА, 2023. – С. 51–56.

104. Кошева Л. Сучасні освітні орієнтири підготовки студентів в університеті / Кошева Л. // Acta Paedagogica Volynienses. – № 4. – С. 99–104. – doi:<https://doi.org/10/32782/apv/2021.4.15>

105. Кошева Л. В. Інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти / Кошева Л. В. // Інноваційна педагогіка. – Вип. 64. Том 1. – 2023. – С. 156–160.

106. Кошева Л. В. Сучасні підходи до професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів у галузі фізичної культури і спорту / Кошева Л. В. // Сучасна освіта – доступність, якість, визнання : збірник наукових праць XV міжнародної науково-методичної конференції, 15–16 листо-

пада 2023 року / [за заг. ред. д-ра техн.наук., проф. С. В. Ковалевського і Ноп. D. Sc., prof. Dasic Predrag]. – Краматорськ : ДДМА, 2023. – С. 170–171.

107. Кошелева О. О. Інноваційні технології в системі фізичного виховання студентів ЗВО : методичні рекомендації / Кошелева О. О., Скрипченко І. Т. – Дніпро : Журфонд, 2021. – 46 с.

108. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.

109. Кремень В. Г. Педагогічна освіта в контексті цивілізаційних змін / В. Г. Кремень // Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти : педагогічна майстерність, творчість, технології : зб. наук. праць / за заг. ред. Н. Г. Ничкало. – Харків : НТУ «ХПІ», 2007. – С. 3–8.

110. Кричфалушій М. Мотиваційний компонент готовності до науково-дослідницької діяльності майбутнього спортивного педагога [Електронний ресурс] / Кричфалушій М., Хасай Д. // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2010. – № (4 /12). – С. 17–20. – Режим доступу: <https://sport.vnu.edu.ua/index.php/sport/issue/view/38>

111. Круцевич Т. Ю. Інноваційні процеси у сфері підготовки та перепідготовки кадрів з фізичної культури / Круцевич Т. Ю, Зайцева М. // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 4. – С. 41–44.

112. Кузнєцов М. А. Ставлення до навчання студентів з низьким рівнем академічної мотивації : монографія / Кузнєцов М. А., Фоменко К. І., Жданюк Л. О. – Харків : ХНПУ, 2019. – 154 с.

113. Кулюткін Ю. Н. Моделювання педагогічних ситуацій / Кулюткін Ю. Н., Сухобська Г. С. – Педагогіка, 1981. – 120 с.

114. Кумбс Ф. Г. Криза освіти в сучасному світі: системний аналіз / Ф. Г. Кумбс. ; переклад з англ. – Прогрес, 1970. – 261 с.

115. Куц О. С. Нові технології та моделювання підготовки вчителів фізичної культури / О. С. Куц, І. Є. Лапичак // Молода спортивна наука України : зб. наук. ст. – Львів, 2002. – Вип. 6, т. 2. – С. 539–541.

116. Лахманюк Т. В. Ступенева система підготовки фахівців у фізкультурних вузах України / Лахманюк Т. В. // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні : матер. І республ. конф. – Луцьк : Надстир'я, 1994. – С. 219–220.

117. Левків В. І. Тенденції розвитку системи професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів зі спортивних ігор у вищих навчальних закладах / Левків В. І. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт : збірник наукових праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 3К (45). 14. С. 107–111.

118. Лещенко Г. А. Формування позитивної мотивації школярів до систематичних занять фізичними вправами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Г. А. Лещенко. – Кривий Ріг, 2002. – 18 с.

119. Щодо організації дистанційного навчання : лист Міністерства Освіти і Науки України від 02.11.2020 № 1/9-609 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/shodo-organizaciyi-distancijnogo-navchannya>

120. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня / Литвин А. В. – Львів : СПОЛОМ, 2014. – 76 с.

121. Литвин А. В. Проблема обґрунтування педагогічних умов у наукових дослідженнях / Литвин А. В. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Вип. 44. – Вінниця : Планер, 2016. – С. 119–123.

122. Лихачов Б. Т. Педагогіка. Курс лекцій : навчальний посібник для студентів пед. навч. закладів та слухачів КПК та ФПК / Лихачов Б. Т. – 4-те вид., перераб. та допов. – Юрайт, 1999. – 523 с.

123. Ложкін Г. В. Проблема суб'єкта як теоретична основа професіоналізації особистості / Ложкін Г. В., Глуханюк Н. С., Волянчук Н. Ю. // Психологія і суспільство. – 2003. – № 2 (12). – С. 97–103.

124. Лопатєв А. О. Моделювання як методологія пізнання / А. О. Лопатєв // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 8. – С. 4–10.

125. Ляшенко І. В. Формування професійної мотивації студентів до успішної фахової діяльності [Електронний ресурс] / І. В. Ляшенко // Народна освіта – 2013. – Вип. 1 (19). – Режим доступу: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=1076

126. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. / С. Д. Максименко. – 3-є вид., переробл. і доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – С. 111–122.

127. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження / С. Д. Максименко. – К., 1990. – 239 с.

128. Малиновський В. Я. Державне управління : навчальний посібник / Малиновський В. Я. – Вид. 2. – К. : Атіка, 2003. – 576 с.

129. Манько В. М. Психолого-педагогічні умови підготовки студентів до засвоєння нових знань / В. М. Манько // Наукові записки : зб. наукових ст. національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова [укл. : П. В. Дмитренко, О. Л. Макаренко]. – К., 2000. – Т. XXXVI. – Ч. 4. – С. 66–74.

130. Мартиненко В. В. Безперервна підготовка фахівців фізичного виховання і спорту / Мартиненко В. В. // Наукові праці ЧДУ імені Петра Могили. Серія: Педагогіка. – Миколаїв, 2009. – № 99. – С. 111–115.

131. Матвійчук Т. В. Формування і виховання студента як суб'єкта фізичної культури / Матвійчук Т. В. // Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Фізична культура. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 13. – С. 362–366.

132. Матвійчук Т. Ф. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Матвійчук Тетяна Фартівна. – Вінниця., 2015. – 272 с.

133. Матійків І. М. Психологічні умови формування професійної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів сфери обслуговування : дис. ... кандидата психол. наук: 19.00.07 / Матійків Ірина Миколаївна. – Івано-Франківськ, 2008. – 245 с.

134. Матухін Д. Л. Основні напрями розвитку вищої професійної освіти в контексті ідей нової освітньої парадигми / Д. Л. Матухін / Вісник. – 2012. – № 5. – С. 110–115.

135. Мединський С. В. Система професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту у Сполучених Штатах Америки : монографія / Мединський С. В. – Чернівці : Родовід; 2016. – 472 с.

136. Мирончук Н. М. Професійна діяльність викладача вищої школи: суспільні виклики та проблеми змісту підготовки / Мирончук Н. М. // Професійна освіта: андрагогічний підхід : монографія / кол. авторів ; за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2018. – С. 146–172.

137. Михайлишин Г. Й. Формування професійних умінь майбутніх учителів у системі виховної роботи вищих навчальних закладів фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Михайлишин Галина Йосипівна. – К., 2006. – 255 с.

138. Москаленко Н. Підготовка спеціалістів з фізичної культури і спорту до інноваційної діяльності / Москаленко Н., Ковров Я, Алфьоров О. // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2014. – № 2. – С. 108–112

139. Москаленко Н. В. Інноваційні підходи до теоретичної підготовки у фізичному вихованні : навч. посіб. / Москаленко Н. В., Кожедуб Т. Г. – Дніпропетровськ : Інновація, 2015. – 108 с.

140. Підготовка магістра за напрямом «Фізичне виховання і спорт» / Музика Ф. В, Вацеба О. М, Петришин Ю. В, Трач В. М, Рибак О. Ю, Сидорко О. Ю, Данилевич М. В та ін. – Львів, 2003. – 49 с.

141. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 квітня 2019 р. № 567 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-vishoyi-osviti-za-specialnistyu-017-fizichna-kultura-i-sport-dlya-pershogo-bakalavrskogo-rivnya-vishoyi-osviti>

142. Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/itfcs> (дата звернення: 15 жовтня 2020).

143. Наумчук В. І. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних дисциплін : автореф. ... канд. пед. наук / Наумчук В. І. – Тернопіль, 2002. – 20 с.

144. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки : схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

145. Носко М. О. Проблеми і шляхи підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури / М. О. Носко, Н. А. Давидова // Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Чернігів, 2012. – Вип. 92, т. 1. – С. 184–187.

146. Огульчанський В. О. Формування професійно-педагогічної майстерності фахівців фізичної культури та спорту на етапі вишівської освіти : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Огульчанський Володимир Олексійович. – 2004. – 188 с.

147. Однолеток Т. В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури як педагогічна проблема / Однолеток Т. В., Лянной М. О. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 9. – С. 107–109.

148. Олійник О. М. Вплив інтерактивних технологій на динаміку змін домінувальної мотивації освітньої діяльності викладачів в галузі «Фізична культура і спорт» Олійник О. М., Борисов Д. О. // V International scientific and practical conference «Modern strategies of global scientific solutions» (December 27–29, 2023) Stockholm, Sweden, International Scientific Unity. – 2023. – С. 307–310.

149. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : посібник / Орбан-Лембрик Л. Е. – Київ : Академвидав, 2003. – 568 с..

150. Орендачук І. Мотиваційна готовність студентів-правників до майбутньої професійної діяльності / Орендачук І. // Серія: Акмеологія освіти. Психологія розвитку. – 2016. – № 5; 3 (19). – С. 195–202.

151. Отравенко О. Інноваційні методи навчання як основа якісної професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Відкрите освітнє середовище сучасного університету / Отравенко О. – 2019. – С. 222–230.

152. Паламарчук В. Інновації в сучасній освіті / В. Паламарчук // За-вуч. – 2006. – № 10. – С. 1–4.

153. Педагогічна практика студентів факультету фізичного виховання : навч.-метод. посіб. / Н. Є. Пангелова, І. Г. Петренко, М. Т. Данилко, В. В. Троценко ; Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – К. : Оріяни, 2003. – 128 с.

154. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. – 3-є вид., допов. і переробл. – Харків : ХНПУ, 2018. – 457 с.

155. Печко О. М. Формування професійного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами педагогічних ситуацій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Печко Олександр Миколайович. – Чернігів, 2015. – 238 с.

156. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : [навч. посіб.] / О. М. Пехота, В. Д. Будак, А. М. Старєва та ін. ; за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2003. – 240 с.

157. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів / О. Пінська // Проблеми трудової і професійної підготовки. – 2009. – Випуск 14. – С. 111–115.

158. Про нову концепцію фізичної культури та спорту / В. М. Платонов, В. С. Панюков, В. І. Патрушев, М. В. Туленков // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні : матер. І республ. конф. – Луцьк : Надстир'я. 1994. – С. 3–4.

159. Пляшешник А. М. Організаційно-педагогічні основи самостійних занять студентів із фізичного виховання / Пляшешник А. М., Левченко М. О., Москальов В. В. // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Харків, 2014. – Вип. 1. – С. 376–384.

160. Сучасні педагогічні та інформаційні технології в системі освіти : навч. посібник для студ. пед. вузів та системи підвищ. кваліф. пед. кадрів / Є. З. Полат М. Ю. Бухаркина, В. М. Моїсєєва, А. Є. Петров. – 4-те вид. – Академія, 2009. – 272 с.

161. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 15–24.

162. Пономарьов О, Квасник О. Філософські аспекти якості освіти / Пономарьов О, Квасник О. // Філософські та антропологічні парадигми сучасної освіти: теорія і практика управління соціальними системами. – 2017. № 2. – С. 49–58.

163. Приймак Анна. Системний аналіз джерел фізичної культури і спорту з проблем професійної підготовки тренерів-викладачів / Приймак Анна, Сало Надія // Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання : збірник наукових праць VIII Міжнародної науково-практичної конфе-

ренції (16–17 листопада 2022) / за заг. ред. С. О. Черненко. – Тернопіль–Краматорськ : ДДМА, 2022. – С. 84–88.

164. Приступа Є. Глобалізаційні тенденції в системі підготовки фахівців в галузі фізичного виховання і спорту в Європі / Приступа Є. // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 2004. – № 4. – С. 125–129.

165. Приступа Є. Тенденції підготовки фахівців фізичного виховання і спорту в Європі / Є. Приступа, А. Рокіта // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2003. – № 15. – С. 124–130.

166. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України № 115 від 1 березня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249793397>

167. Прокопова Л. І. Програма з педагогічної практики в школі для студентів 3 курсу спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» : навчально-методичний посібник / Прокопова Л. І. – Суми : ФОП, 2020. – 74 с.

168. Проценко У. М. Удосконалення сучасної української системи фізкультурної освіти: прогнози і перспективи / Проценко У. М. // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. – Львів, 2013. № 17, 4. – С. 134–138.

169. Пшенична Л. В. Вища освіта в Україні: стан, причини стагнації, перспективи розвитку / Пшенична Л. В. // Вісник Глухівського нац. пед. ун-ту імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки. – Глухів, 2013. № 22. – С. 10–18.

170. Реформа та розвиток вищої освіти : програмний документ. – Париж : вид-во ЮНЕСКО, 1995. – 46 с.

171. Самолюк Н. Актуальність і проблемність дистанційного навчання / Самолюк Н., Швець М. // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 1.1. – С. 193–201.

172. Саух П. Ю. Сучасна освіта: портрет без прикрас : монографія / Саух П. Ю. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 382 с.

173. Сидорчук Н. Г. Інноваційні засади модернізації вітчизняної вищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія / Сидорчук Н. Г. ; за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 103–113.

174. Сисоєва С. О. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти : навч.-метод. посіб. / Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – 460 с.

175. Сичова Т. Засоби підвищення рівня теоретичної підготовленості студенток в процесі фізичного виховання / Сичова Т. // Молода спортивна наука України. – 2012. – С. 123–126.

176. Сікора В. Інтерактивна компетентність майбутніх учителів фізичної культури: педагогічні умови її формування / Сікора В. // Теорія та методика навчання та виховання [Електронний ресурс]. – 2019. – № (47). – С. 113–122. – Режим доступу: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/methodics/issue/view/170>

177. Скок Р. Б. Деякі норми якості діяльності викладача / Скок Р. Б. // Університетське управління: практика та аналіз – 2003. – № 3 (26). – С. 84–90.

178. Скрипченко І. Т. Інноваційний підхід в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту при опануванні навчальних дисциплін туристської спрямованості / Скрипченко І. Т., Шуба Л. В. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2018. – № 2(1). – С. 368–372.

179. Соловійов В. Психолого-педагогічні умови підвищення готовності майбутніх викладачів фізичного виховання до педагогічної діяльності / Соловійов В. // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 3. – С. 152–161.

180. Степанов О. М. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К. : Академ-видав, 2012. – С. 79–88.

181. Степанченко Н. І. Основні напрями вищої освіти з фізичного виховання в контексті ідей нової освітньої парадигми / Степанченко Н. І. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – Київ, 2014. – № 38. – С. 439–446.

182. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : дис. ... док. пед. наук : 13.00.04 / Степанченко Наталія Іванівна. – Вінниця, 2017. – 629 с.

183. Степанченко Н. І. Концепція професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання / Степанченко Н. І. – Львів : Друк АРТ, 2016. – 42 с.

184. Стрельцова Софія. Загальна характеристика оцінювання виробничої практики студентів за спеціальністю 017 «фізична культура і спорт» у донбаській державній машинобудівній академії / Стрельцова Софія, Черненко Сергій // Фізична культура і спорт: сучасні аспекти та тенденції розвитку : тези доповідей V Регіональної студентської науково-практичної інтернет-конференції (7 травня 2024 р.) / гол. ред. Шинкарьова О. Д. – Полтава-Лубни : Навчально-науковий інститут охорони здоров'я і спорту ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2024. – С. 85–90.

185. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія / Сущенко Людмила Петрівна ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України ; Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя : ЗДУ, 2003. – 442 с.

186. Сущенко Л. П. Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту / Сущенко Л. П. // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. Волинського державного університету ім. Л. Українки. – Луцьк, 2000. – Вип. 4. – С. 130–137.

187. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. / Л. П. Сущенко. – Київ, 2003. – 46 с.

188. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук / Сущенко Л. П. – Київ, 2003. – 548 с.

189. Черненко С. О. Теорія і методика викладання обраного виду спорту : навчальний посібник : у 2 частинах / С. О. Черненко, Ю. О. Долінний, О. М. Олійник – Краматорськ–Тернопіль : ДДМА, 2023. – Частина 1. – 212 с.

190. Черненко С. О. Теорія і методика викладання обраного виду спорту : навчальний посібник : у 2 частинах / С. О. Черненко, Ю. О. Долінний, О. М. Олійник – Краматорськ–Тернопіль : ДДМА, 2024. – Частина 2. – 333 с.

191. Черненко С. О. Теорія і методика фізичного виховання : навчальний посібник : у 2 частинах / Черненко С. О. – Краматорськ : ДДМА, 2022. – Частина 2. – 228 с.

192. Теорія і методика фізичного виховання : підруч. для студ. ВНЗ фіз. виховання та спорту : у 2 т. / [ред. Т. Ю. Круцевич]. – К. : Олімпійська література, 2008. – Т. 1: Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. – 391 с. – Т. 2: Методика фізичного виховання різних груп населення. – 367 с.

193. Черненко С. О. Теорія й методика фізичного виховання : навчальний посібник : у 2 частинах / Черненко С. О. – Краматорськ : ДДМА, 2021. – Частина 1. – 215 с.

194. Терентьева Н. О. Особливості дистанційної підготовки магістрантів факультетів фізичної культури / Терентьева Н. О. // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2019. – Т. 69 (1) – С. 139–148.

195. Тимошенко О. В. Оптимізація професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури : монографія / Тимошенко О. В. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 420 с.

196. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. В. Тимошенко. – К., 2009. – 35 с.

197. Тимошук С. В. Особливості формування навчальної мотивації студентів / Тимошук С. В., Третяк О. І. // Вісник Житомирського державного університету. – Вип. 2 (80). Педагогічні науки. Житомир, 2015. – С. 64–68.

198. Тимошенко О. В. Оптимізація професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури: монографія / Олексій Валерійович Тимошенко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 420 с.

199. Ткачов Єгор. Підготовка кваліфікованих спеціалістів у галузі фізичної культури і спорту як фактор підвищення якості професійної освіти // Ткачов Єгор, Кошева Людмила // Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання : збірник наукових праць І Всеукраїнської наукової конференції (15–16 листопада 2023) / за заг. ред. С. О. Черненка. – Тернопіль–Краматорськ : ДДМА, 2023. С. 51–56.

200. Томашевський В. М. Моделювання систем / В. М. Томашевський. – К. : Видавнича група BVH, 2005. – 352 с.

201. Трачук С. Складові професійної компетентності вчителів фізичної культури Китаю / Трачук С., Пальчук М., Ген Янь, Ши Янь Цзе // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2022. № (3). – С. 59–63 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.3>

202. Трубочова С. Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / Трубочова С. Е. // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи. – К. : К.І.С., 2004. – С. 53–56.

203. Утюж І. Г. Цивілізаційна парадигма освіти : теоретико-методичний аспект / І. Г. Утюж // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Вип. 38. – С. 60–66.

204. Фазлєєв Н. Ш. Компетентно орієнтований підхід до професійної підготовки педагога з фізичної культури та спорту / Фазлєєв Н. Ш. // Теорія та практика фізичної культури. – 2005. – № 12. – С. 9–12.

205. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. : Л. Ф. Іллічів, П. Н. Федосєєв, З. М. Ковальов, В. Г. Панів. – Рад. енцикл., 1983. – 840 с.

206. Філософський словник / [за ред. В. І. Шинкарука]. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1986. – 768 с.

207. Хазова С. А. Компетентність конкурентоспроможного фахівця з фізичної культури та спорту : монографія / С. А. Хазова. – Академія Природознавства, 2010. – 91 с.

208. Хазяїнов Г. І. Майстерність педагога у процесі освіти та навчання / Г. І. Хазяїнов. – Фізична культура, 2006. – 224 с.

209. Хассон В. Дж. Критерії якості дистанційної освіти / В. Дж. Хассон, Е. К. Вотермен // Вища освіта. – 2004. – № 1. – С. 92–99.

210. Хомуленко Т. Б. Губристична мотивація в структурі спрямованості особистості: віковий аспект / Хомуленко Т. Б., Фоменко К. І. – Х. : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2012. – 222 с.

211. Хотомлянський О. Методичні питання оцінювання результатів професійної діяльності професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу / О. Хотомлянський, Т. Дерев'янка // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 3–4. – С. 145–151.

212. Худолій О. М. Проблеми викладання дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» в процесі підготовки вчителя фізичної культури Теорія і методика фізичного виховання [Електронний ресурс] / Худолій О. М., Іващенко О. В. – 2008. – № 2. – С. 19–34. – Режим доступу: <https://tmfv.com.ua/journal/issue/view/40>

213. Худолій О. М. Робоча програма з педагогічної практики в школі (IV курс, напрям підготовки: 6.01020 Фізичне виховання) [Електронний ресурс] / Худолій О. М., Іващенко О. В., Карунець Т. В. // Теорія і методика фізичного виховання. – 2012. – № 9. – С. 19–31. – Режим доступу: <https://tmfv.com.ua/journal/issue/view/95>

214. Цибульська В. В. Організаційно-методичні умови формування мотивації студенток заочної форми навчання педагогічних спеціальностей до професійно-прикладної фізичної підготовки / Цибульська В. В. // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2014. – № 6. – С. 120–125.

215. Цуй Лун Педагогічні умови розвитку професіоналізму майбутніх учителів фізичної культури в процесі фахової підготовки [Електронний ресурс] / Цуй Лун // Молодь і ринок. – 2022. – № (2/200). С. 161–165. – Режим доступу: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.256054>

216. Особливості формування навчальної мотивації у студентів 1–4 курсів за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» // Черненко С. О., Долинний Ю. О., Малахова Ж. В., Олійник О. М. // Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання : збірник наукових праць І Всеукраїнської наукової конференції (15–16 листопада 2023) / за заг. ред. С. О. Черненка. – Тернопіль–Краматорськ : ДДМА. – С. 41–46.

217. Особливості ставлення до навчальних дисциплін з фізичної культури і спорту серед студентів 1–4 курсів / Черненко С. О., Долинний Ю. О., Олійник О. М., Нестеренко І. Ю. // Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання : збірник наукових праць І Всеукраїнської наукової конференції (15–16 листопада 2023) / за заг. ред. С. О. Черненка. – Тернопіль–Краматорськ: ДДМА, 2023. – С. 36–41.

218. Дослідження освітнього процесу підготовки майбутніх викладачів за спеціальністю [Електронний ресурс] / Черненко С. О., Олійник О. М., Сорокін Ю. С., Коваль О. Б. // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. Івано-Франківськ. – 2020. – № 36. – С. 86–94. – Режим доступу: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/fcult/issue/view/253>

219. Дослідження провідних чинників на якість і ефективність підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання галузі ФКС серед науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти [Електронний ресурс] / Черненко С., Дубовой О., Популященко Т., Журавель Є. // Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2024. – № 1 (105). – С. 98–109.

220. Особливості формування навчальної мотивації у студентів 1–4 курсів за спеціальністю «Фізична культура і спорт» [Електронний ресурс] / Черненко Сергій, Долинний Юрій, Олійник Олег, Гордєєва Катерина // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Випуск 1 (103). – 2023. – С. 91–100. – Режим доступу: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/284534>

221. Черненко С. О. Вплив інтерактивних технологій на динаміку змін домінувальної мотивації освітньої діяльності викладачів в галузі «Фізична культура і спорт» / Черненко С. О., Долинний Ю. О., Олійник О. М. // Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2023. – Випуск 2 (104). – С. 16–23. – Режим доступу: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/issue/view/17299>

222. Чопик Т. В. Розвиток професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук / Чопик Т. В. – Хмельницький, 2014. – 250 с.

223. Шадріков В. Д. Проблеми системогенезу професійної діяльності / Шадріков В. Д. – Наука, 1982. – 185 с.

224. Шамлян К. М. Вольовий потенціал особистості в умовах соціальних трансформацій / Шамлян К. М. // Вісник Одеського національного університету. Серія: Психологія. – Одеса, 2012. – № 17, 8. – С. 660–667.

225. Шандригось Г. А. Дистанційне навчання в системі підготовки фахівців з фізичної культури і спорту / Шандригось Г. А., Шандри-

гось В. І., Ладика П. І. // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2015. – Випуск 5К (61). С. 270–273.

226. Шевчук С. С. Система педагогічного контролю та оцінювання як фактор забезпечення якості професійної освіти : навчально-методичний посібник / Шевчук С. С. – Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2023. – 85 с.

227. Шиян Б. М. Теоретично-методичні основи підготовки вчителів фізичної культури в педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Б. М. Шиян. – К., 1997. – 50 с.

228. Шиян Б. М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті / Шиян Б. М., Вацеба О. М. – Тернопіль : Богдан, 2008. – 276 с.

229. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття / Б. М. Шиян // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Рівне : Принт Хауз, 2001. – Вип. 2. – С. 371–374.

230. Штофф В. А. Моделювання та філософія / Штофф В. А. – 1966. – 302 с.

231. Шуневич Б. І. Дистанційна освіта : теорії індустріалізації викладання / Б. І. Шуневич // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 5. – С. 45–50.

232. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / Ягупов В. В. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

233. Якиманська І. З. Технологія особистісно-орієнтованої освіти / І. З. Якиманська. – Вересень, 2000. – 176 с.

234. Яхнін Я. К. Сучасні підходи до якості освіти / Я. К. Яхнін. – К. : Наукова думка, 2006. – 143 с.

235. Aharony N., Bar-Ilan, J. Students' perceptions on MOOCs: An exploratory study. Interdisciplinary Journal of e-Skills and Life Long Learning,

2016. – № 12. – P. 145–162. – <http://www.ijello.org/Volume12/IJELLv12p145-162Aharony2631.pdf>.

236. Behxhet Gaxhiqi The role and importance of using technology in teaching // Technium Social Sciences Journal. – 2023. – Vol. 39. – P. 114–126. – <https://techniumscience.com/index.php/socialsciences/article/view/7947>

237. Botkin J. No Limits to Learning: Bridging the Human Gap. A Report to the Club of Rome [Electronic resource] / James W. Botkin, Mahdi Elmandjra, Mircea Malitza. – Oxford, ect.: Pergamon press, 1979. – 180 p. – Access Mode: <http://elmandjra.org/limits.pdf>.

238. Brophy Jere E. Motivating students to learn. – Michigan State University, 1998. – 278 p.

239. Caglar E., Asci F. H., Deliceoglu G. Does participation motivation of youth soccer players change with regard to their perceived ability? Ovidius University Annals, Series Physical Education and Sport. Science, Movement and Health. – 2009. – № 9 (1). – <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.1.31>

240. Campus Explorer. Different Types of Distance Learning. – <https://www.campusexplorer.com/collegeadvice-tips/7021E31E/Different-Types-of-Distance-Learning/>

241. Denysova L., Byshevets N., Shynkaruk O., Imas Y., Suschenko L., Bazylchuk O., Oleshko T., Syvash I., Tretiak O. Theoretical aspects of design and development of information and educational environment in the system of training of masters in physical culture and sport. Journal of Physical Education and Sport (JPES). 2020. – № 20 (45). – P. 324–330.

242. Dobbs R., del Carmen, A., Waid-Lindberg, C. Students' perceptions of online courses: The effect of online course experience. The Quarterly Review of Distance Education. – 2017. – № 18(1). – P. 98–109. – <https://eric.ed.gov/?id=EJ864039>.

243. Fejgin N. Participation in high school competitive sports: A subversion of school mission or contribution to academic goals? Sociology of Sport Journal. – 1994. – № 11. – P. 211–230.

244. Lietuvos sporto universiteto (LSU) [Internet]. 2011 [it is quoted 2017 Dežember 14]. – Accessible: <http://www.lsu.lt/en/>
245. Lund J., Tannehill D. Standarts-based physical education curriculum development. – Boston : Jones and Bartlett's Publishers, 2005. – 338 p.
246. Mahlangu V. P. The good, the bad, and the ugly of distance learning in higher education. In M. Sinecen (Ed.), Trends in E-learning. – 2018. – <https://doi.org/10.5772/intechopen.75702>.
247. Malakhova Z., Krutsevich, T., Chernenko, S., Briukhanova, T. Motor Activity and Motivational Priorities of Student Youth in Ukraine. Ad Alta-Journal of Interdisciplinary Research. – 2022. – № 12 (2). – P. 14–19.
248. Moja Edukacja [Internet]. 2009 [cytowane 2017 Listopad 6]. Dostęp: <https://mojaedukacja.com/vyja-osvita-polshi>
249. Norges Idrettshøgskole [Internet]. 2014 [it is quoted 2017 Dežember 8]. Accessible: <https://www.nih.no/studere-pa-nih/>
250. Özgür Bostancı Learning Style Preferences of Prospective Teachers of Physical Education and Sport Asian Journal of Education and Training. – 2020. – Vol. 6, No. 2. – P. 231–236. <http://www.asianonlinejournals.com/index.php/EDU/article/view/1509/1293>
251. Schunk D. H. Pintrich P. R., Meece J. L Motivation in education: Theory, research and application – 3rd ed. – Upper Saddle River, NJ : Merrill, 2008. – 433 p.
252. Selma C., Paco1, Joji D. Linaugo Concept Retention among Senior High School Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM) Students Exposed to a Strategic Intervention Material (SIM) Technium Social Sciences Journal. – 2023. – Vol. 41. – P. 72–81. – <https://techniumscience.com/index.php/socialsciences/article/view/8564>
253. Wanstreet C.E. Interaction in Online Learning Environments. A Review of Literature / The Quarterly Review of Distance Education. – Volume 7(4). – 2006. – P. 3.

254. Yoga Nindhita Budiyanto, Djarwoto Djarwoto Do learning ICT usage affect the learning process quality? an empirical study in private university // Technium Social Sciences Journal. – 2022. – Vol. 37. – P. 24–36. November. – <https://techniumscience.com/index.php/socialsciences/article/view/7567>

255. York T., Gibson, C., Rankin, S. Defining and Measuring Academic Success // Practical Assessment, Research, and Evaluation. – 2015. – Vol. 20(5). – P. 2.

Додаток А

АНКЕТА 1

Шановні студенти! Оцініть, будь-ласка, за 10-бальною шкалою значущість дисциплін загальної та професійної підготовки у ЗВО галузі ФКіС і заповніть таблицю.

Група _____ Курс _____

№	НАЗВИ ДИСЦИПЛІН	Бали
<i>Цикл загальної підготовки</i>		
1	Іноземна мова	
2	Українська мова (за професійним спрямуванням)	
3	Історія України та української культури	
4	Філософія	
5	Основи наукових досліджень	
6	Нові інформаційні технології	
7	Безпека життєдіяльності та основи охорони праці	
<i>Цикл професійної підготовки</i>		
8	Вступ до спеціальності	
9	Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності	
10	Теорія і методика викладання гімнастики	
11	Теорія і методика викладання спортивних ігор (розділ баскетбол)	
12	Теорія і методика викладання спортивних ігор (розділ волейбол)	
13	Теорія і методика викладання спортивних ігор (розділ футбол)	
14	Підвищення спортивної майстерності з обраного виду спорту	
15	Теорія і методика викладання силових видів спорту	
16	Анатомія людини з основами спортивної морфології	
17	Долікарська медична допомога та основи медичних знань	
18	Теорія і методика викладання легкої атлетики	
19	Спортивна педагогіка	
20	Теорія і методика фізичного виховання	
21	Фізіологія людини та рухової активності	
22	Біомеханіка і основи спортивної метрології	
23	Загальна теорія підготовки спортсменів	
24	Теорія і методика викладання обраного виду спорту	
25	Загальна і спортивна психологія	
26	Теорія і методика викладання плавання	
27	Біохімія і біохімічні основи спортивного тренування	
28	Теорія і методика дитячо-юнацького спорту	
29	Адаптивний спорт	
30	Спортивні споруди і обладнання	
31	Основи теорії здоров'я та здорового способу життя	
32	Олімпійський і професійний спорт	
33	Менеджмент у сфері фізичної культури і спорту	
34	Навчальна ознайомча практика	
35	Виробнича (педагогічна) практика	
36	Виробнича (тренерська) практика	
37	Виробнича практика за профілем майбутньої роботи	

Додаток Б

АНКЕТА 2

Шановні студенти!

Уважно прочитайте наведені в списку мотиви навчальної діяльності.

Виберіть із них п'ять найбільш значущих для Вас та оцініть їх за п'ятибальною шкалою (від 1 до 5) у відповідному рядку.

Група _____ Курс _____

№	Список мотивів	Позначка
1	Стати висококваліфікованим фахівцем	
2	Отримати атестат	
3	Успішно продовжити навчання в вузі	
4	Успішно вчитися, скласти іспити на «чотири» і «п'ять»	
5	Постійно отримувати винагороду (заохочення)	
6	Придбати глибокі і міцні знання	
7	Бути постійно готовим до чергових занять	
8	Не запускати вивчення предметів навчального циклу	
9	Не відставати від сокурсників	
10	Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	
11	Виконувати вимоги викладача	
12	Досягти поваги викладачів	
13	Бути прикладом для сокурсників	
14	Домогтися схвалення батьків і оточуючих	
15	Уникнути осуду і покарання за погане навчання	
16	Отримати інтелектуальне задоволення	

Додаток В

АНКЕТА 3

Шановні колеги!

Прочитайте перераховані нижче мотиви професійної діяльності та дайте оцінку їхньої значущості для Вас за п'ятибальною шкалою.

№ з\п		У дуже незначній мірі	У достат- ньо незна- чній мірі	У невели- кій, але значній мірі	У достат- ньо вели- кій мірі	У дуже значній мірі
1	Грошове забезпечення					
2	Прагнення до просування по роботі					
3	Прагнення уник- нення критики з боку керівника чи колег					
4	Прагнення уника- ти можливих покарань чи неприємностей					
5	Потреба у досяг- ненні соціального престижу та пова- ги оточуючих					
6	Задоволення від самого процесу та результату роботи					

Додаток Г

АНКЕТА 4

Шановні колеги! Оцініть, будь-ласка, за 10-бальною шкалою вплив різних чинників на якість і ефективність підготовки майбутніх тренерів-викладачів фізичного виховання у ЗВО галузі ФКіС і заповніть таблицю.

№	Провідні чинники, що впливають на якість і ефективність освітнього процесу	Бали
<i>I група (психологічно-мотиваційні)</i>		
1	Урахування загального культурно-освітнього рівня студентів	
2	Задоволення запитів і потреб особистості майбутнього тренера-викладача	
3	Поєднання навчальних і виховних впливів, спрямованих на діяльність тренера-викладача у ДЮСШ	
4	Активізація навчально-пізнавальної діяльності, залучення студентів до різних складових освітнього процесу	
5	Урахування впливу особистості викладача на професійно-педагогічний розвиток студентів	
6	Створення на заняттях доброзичливих міжособистісних і групових взаємовідносин, атмосфери співпереживання, співпраці, мотивації успіху; формування позитивного соціально-психологічного клімату в навчальному та педагогічному колективах	
7	Орієнтація освітнього процесу на розкриття, розвиток і вдосконалення соціально і професійно важливих якостей майбутнього тренера-викладача	
8	Проведення конкурсів і олімпіад із психологічних і педагогічних дисциплін, що сприяють ознайомленню, сприйняттю й апробації студентами інноваційних підходів до фізичного виховання	
9	Інші чинники (опишіть)	
<i>II група (змістові)</i>		
10	Урахування у змісті навчання сукупності принципів (загальнодидактичних, виховання, професійного навчання, фізичного виховання та фізичної підготовки)	
11	Відповідність змісту навчання особливостям професійної діяльності тренерів-викладачів фізичного виховання	
12	Цілеспрямований добір і викладання професійно орієнтованого навчального матеріалу з психологічних і педагогічних дисциплін	
13	Ознайомлення з досвідом інноваційного навчання та його впровадження в практику фізичного виховання студентів	
14	Налагодження міжпредметних зв'язків методики фізичного виховання з психологічними, педагогічними та іншими дисциплінами	
15	Інші чинники (опишіть)	

<i>III група (організаційно-проектувальні)</i>		
16	Оптимальне поєднання загальних, групових та індивідуальних форм професійної підготовки	
17	Безперервність і наступність дисциплін професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки	
18	Можливості проектування індивідуального навчання студентів	
19	Спрямування завдань навчальної практики на формування у майбутніх тренерів-викладачів умінь і навичок організації власної інноваційної навчальної діяльності	
<i>IV група (технологічні)</i>		
20	Реалізація диференційованого та індивідуального підходу до студентів	
21	Використання у професійно-педагогічній підготовці майбутніх викладачів інтерактивних технологій, ефективних у їхній майбутній професійній діяльності	
22	Упровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютерно орієнтованих методів навчання).	
23	Організація спільної навчально-дослідної роботи викладачів і майбутніх тренерів-викладачів	
24	Проведення педагогічної практики у ЗОШ та ДЮСШ.	
25	Динамічне оцінювання та контроль освітнього процесу із застосуванням адекватних форм, методів і засобів	
26	Інші чинники (опишіть)	

Додаток Д

Шановний студенте! Просимо Вас взяти участь у соціологічному опитуванні, що проводиться з метою вивчення професійних компетентностей викладача ЗВО. Просимо Вас відверто відповісти на запропоновані запитання. Ваша думка буде обов'язково врахована у подальшому удосконаленні навчального процесу. Отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді. Уважно прочитайте запитання та з запропонованих варіантів відповідей підкресліть кольором оцінку на кількісній шкалі, що збігається з Вашою думкою і відповідає оцінці: де 5 балів означає, що якість проявляється практично завжди, 4 бали – якість проявляється часто, 3 бали – якість проявляється на рівні 50 %, 2 бали – якість проявляється рідко і 1 бал – якість практично відсутня. Дякуємо за допомогу!

АНКЕТА №5

оцінювання якості викладання викладача _____
(ПІБ)

Дисципліна _____
(назва,)

Група _____ Курс ____

Сучасний (Ваш) викладач володіє такими професійними компетентностями

I. Дидактичні педагогічні здібності		Бали				
1	Широка обізнаність викладача з навчальною дисципліною, яку він викладає	1	2	3	4	5
2	Вміння поєднати теоретичний матеріал з прикладами його практичного застосування; відповідність зв'язку викладеного матеріалу з професійними інтересами підготовки фахівця	1	2	3	4	5
3	Здатність оптимально пов'язати лекційний курс з іншими формами навчання (практичними, консультаціями); використання активних/інтерактивних, онлайн методів навчання на заняттях (ділових ігор, дискусій, конкурсів тощо)	1	2	3	4	5
4	Вміння викладати чітко, вільно, ясно, доступно, логічно та зрозуміло навчальний матеріал, виділяючи головні моменти та роз'яснюючи складні місця	1	2	3	4	5
5	Уміння узагальнювати, робити висновки	1	2	3	4	5
6	Вміння ефективно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології, інше наочне приладдя	1	2	3	4	5
7	Вимогливість та об'єктивність до студентів в навчальному процесі	1	2	3	4	5
8	Вміння послідовно керуватися системою своїх вимог і критеріїв для оцінювання результатів навчальної діяльності студента	1	2	3	4	5
II. Мовленнєві педагогічні здібності						
11	Мова викладача професійна, виразна, оптимальна за темпом і силою голосу, доступна для розуміння. Чіткість дикції дозволяє робити необхідні записи	1	2	3	4	5
12	Здатність риторично аргументувати вивчення навчального матеріалу та навчальної дисципліни; вміння із захопленням читати свої лекції	1	2	3	4	5
13	Ораторські здібності викладача дозволяють розвивати критичне мислення в студентів і висловлювати власну думку	1	2	3	4	5
14	Рівень культури мови викладача демонструє його високу ерудицію, інтелект, культуру поведінки та професійну мораль	1	2	3	4	5

III. Перцептивні педагогічні здібності						
15	Виявлення поваги, доброзичливості, чуйності і тактовності у ставленні до студентів; делікатність, емпатія, рівновага	1	2	3	4	5
16	Зацікавленість в успіхах студентів, уміння підтримувати віру студента у власні сили; уболівання викладача за рівень і якість знань студентів	1	2	3	4	5
17	Володіння педагогічним терпінням (багатократні відповіді на запитання студентів, відсутність «репресивної реакції» на студентські витівки)	1	2	3	4	5
18	Індивідуальний підхід до студентів у процесі навчання	1	2	3	4	5
IV. Комунікативні педагогічні здібності:						
19	Вміння встановити необхідний контакт зі студентами, використовуючи при цьому адекватні способи спілкування і взаємодії	1	2	3	4	5
20	Вміння викладача реалізувати творчий підхід до викладання, використовуючи різноманітні методи комунікування	1	2	3	4	5
21	Вміння зняти напругу і втому аудиторії	1	2	3	4	5
22	Можливість отримати у викладача пораду і консультацію з будь-якого питання	1	2	3	4	5
V. Мобілізаційні педагогічні здібності						
23	Вміння викликати і підтримувати інтерес аудиторії до навчального процесу, уміння викладача зацікавити студентів вивчати навчальну дисципліну	1	2	3	4	5
24	Вміння стимулювати творчість студентів з самостійної навчальної та науково-дослідної роботи	1	2	3	4	5
25	Уміння мотивувати до самоосвіти, розвитку творчих здібностей і особистих якостей студентів	1	2	3	4	5
26	Здатність брати на себе відповідальність в складній ситуації; володіння конструктивної реакції на критику з боку студентів, вміння вирішувати конфліктні ситуації	1	2	3	4	5
VI. Організаційні педагогічні здібності						
27	Вміння організувати навчальний процес у вищому закладі освіти	1	2	3	4	5
28	Вміння спонукати та організовувати студентів до дискусії, створювати проблемні ситуації	1	2	3	4	5
29	Уміння створити позитивний мікроклімат в аудиторії наявність організаторських здібностей керувати групою	1	2	3	4	5
30	Вміння раціонально розподіляти час на заняттях; уміння навчати студентів раціонально вести записи на заняттях	1	2	3	4	5
31	Здатність демонструвати належні манери і зовнішній вигляд, організованість, пунктуальність	1	2	3	4	5
<i>Повідомте, будь ласка, чи</i> Хотіли б Ви надалі зустрітися з цим викладачем (при читанні інших курсів, спецкурсів, як наукового консультанта, у період проходження практики, при виконанні курсової чи дипломної роботи: А) так; Б) ні; В) важко сказати.						

Додаток Е

АНКЕТА 6

Шановні студенти! З метою визначення особистої спрямованості в даний час використовується «Опитувальний лист» який складається з 27 пунктів. У кожному з них можливі три варіанти відповідей: А, Б, В.

З відповідей на кожен з пунктів виберіть ту, яка найкраще виражає Вашу точку зору з даного питання. Можливо, що якісь із варіантів відповідей здається Вам рівноцінними. Проте, ми просимо Вас відібрати з них тільки один, а саме той, який найбільшою мірою відповідає Вашої думку і найбільше цінний для Вас.

Букву, якою позначена відповідь (А, Б, В), напишіть (наберіть) на аркуші для запису відповідей поряд з номером відповідного пункту (1–27) під рубрикою «НАЙБІЛЬШЕ».

Потім із відповідей на кожний із пунктів виберіть ту, яка надалі відстоїть від Вашої точки зору, найменш для Вас цінна. Букву, якою позначена відповідь, знову напишіть на аркуші для запису відповідей із номером відповідного пункту, у стовпці під рубрикою «МЕНШЕ ВСЬОГО».

Таким чином, для відповіді на кожне з питань Ви використовуєте дві букви, які й запишіть у відповідні стовпці. Решта відповідей ніде не записуються.

Намагайтеся бути максимально правдивим!

Серед варіантів відповіді немає «хороших» або «поганих», тому не намагайтеся вгадати, яка з відповідей є «правильною» або «кращою» для Вас. Час від часу контролюйте себе, чи правильно Ви записуєте відповіді, чи поруч з тими пунктами. У разі, якщо Ви виявите помилку, виправте її.

№	ПИТАННЯ ТА ВАРІАНТИ ВІДПОВІДІ	НАЙБІЛЬШЕ	МЕНШЕ ВСЬОГО
1	<i>Найбільше задоволення я отримую від:</i>		
	А. Схвалення моєї роботи;		
	Б. Свідомості того, що робота зроблена добре;		
	В. Свідомості того, що мене оточують друзі.		
2	<i>Якби я грав у футбол (волейбол, баскетбол), то я хотів би бути:</i>		
	А. Тренером, який розробляє тактику гри;		
	Б. Відомим гравцем;		
	В. Обраним капітаном команди.		
3	<i>По-моєму, кращим педагогом є той, хто:</i>		
	А. Виявляє інтерес до учнів і до кожного має індивідуальний підхід;		
	Б. Викликає інтерес до предмета, так що учні із задоволенням поглиблюють свої знання в цьому предметі;		
	В. Створює в колективі таку атмосферу, при якій ніхто не боїться висловити свою думку.		
4	<i>Мені подобається, коли люди:</i>		
	А. Радіють виконаній роботі;		
	Б. Із задоволенням працюють у колективі;		
	В. Прагнуть виконати свою роботу краще за інших.		
5	<i>Я хотів би, щоб мої друзі:</i>		
	А. Були чуйні і допомагали людям, коли для цього представляються можливості;		
	Б. Були вірні й віддані мені;		
	В. Були розумними і цікавими людьми.		
6	<i>Кращими друзями я вважаю тих:</i>		
	А. З ким складаються хороші взаємини;		
	Б. На кого завжди можна покластися;		
	В. Хто може багато чого досягти у житті.		

7	<i>Найбільше я не люблю:</i>		
	А. Коли у мене щось не виходить;		
	Б. Коли псуються відносини з товаришами;		
	В. Коли мене критикують.		
8	<i>По-моєму, найгірше, коли викладач:</i>		
	А. Не приховує, що деякі учні йому несимпатичні, насміхається і жартує над ними;		
	Б. Викликає дух суперництва в колективі;		
	В. Недостатньо добре знає предмет, який викладає.		
9	<i>У дитинстві мені найбільше подобалося:</i>		
	А. Проводити час з друзями;		
	Б. Відчуття виконаних справ;		
	В. Коли мене за що-небудь хвалили.		
10	<i>Я хотів би бути схожим на тих, хто:</i>		
	А. Домігся успіху в житті;		
	Б. По-справжньому захоплений своєю справою;		
	В. Відрізняється дружелюбністю і доброзичливістю.		
11	<i>У першу чергу ЗВО повинен:</i>		
	А. Навчити вирішувати завдання, які ставить життя;		
	Б. Розвивати насамперед індивідуальні здібності учня;		
	В. Виховувати якості, що допомагають взаємодіяти з людьми.		
12	<i>Якби у мене було більше вільного часу, найохочіше я використав би його:</i>		
	А. Для спілкування з друзями;		
	Б. Для відпочинку і розваг;		
	В. Для своїх улюблених справ і самоосвіти.		
13	<i>Найбільших успіхів я добиваюся, коли:</i>		
	А. Працюю з людьми, які мені симпатичні;		
	Б. У мене цікава робота;		
	В. Мої зусилля добре винагороджуються.		
14	<i>Я люблю, коли:</i>		
	А. Інші люди мене цінують;		
	Б. Відчуваю задоволення від добре виконаної роботи;		
	В. Приємно проводжу час з друзями.		
15	<i>Якби про мене вирішили написати в газеті, мені б хотілося, щоб:</i>		
	А. Розповіли про будь-яку справу, пов'язану з навчанням, роботою, спортом і т.п., в якому мені довелося брати участь;		
	Б. Написали про мою діяльність;		
	В. Обов'язково розповіли про колектив, в якому я працюю (навчаюся).		
16	<i>Найкраще я вчуся, якщо викладач:</i>		
	А. Має до мене індивідуальний підхід;		
	Б. Чи зуміє викликати у мене інтерес до предмету;		
	В. Влаштує колективні обговорення досліджуваних проблем.		
17	<i>Для мене немає нічого гіршого, ніж:</i>		
	А. Образа особистої гідності;		
	Б. Невдача при виконанні важливої справи;		
	В. Втрата друзів.		
18	<i>Найбільше я ціную:</i>		
	А. Успіх;		
	Б. Можливості доброї спільної роботи;		
	В. Здоровий практичний розум і кмітливість.		
19	<i>Я не люблю людей, які:</i>		
	А. Вважають себе гірше за інших;		
	Б. Часто сваряться і конфліктують;		
	В. Заперечують проти всього нового.		

20	<i>Приємно, коли:</i>		
	А. Працюєш над важливим для всіх справою;		
	Б. Маєш багато друзів;		
	В. Викликаєш захоплення і всім подобається.		
21	<i>По-моєму, в першу чергу керівник повинен бути:</i>		
	А. Доступним;		
	Б. Авторитетним;		
	В. Вимогливим.		
22	<i>У вільний час я охоче прочитаю би книги (статті, публікації):</i>		
	А. Про те, як заводити друзів і підтримувати хороші відносини з людьми;		
	Б. Про життя знаменитих і цікавих людей;		
	В. Про останні досягнення науки і техніки.		
23	<i>Якби у мене були здібності до музики, я хотів би бути:</i>		
	А. Диригентом;		
	Б. Композитором;		
	В. Солістом.		
24	<i>Мені б хотілося:</i>		
	А. Придумати цікавий конкурс;		
	Б. Перемогти в конкурсі;		
	В. Організувати конкурс і керувати ним.		
25	<i>Для мене найважливіше знати:</i>		
	А. Що я хочу зробити;		
	Б. Як досягти мети;		
	В. Як організувати людей для досягнення мети.		
26	<i>Людина повинна прагнути до того, щоб:</i>		
	А. Інші були ним задоволені;		
	Б. Насамперед виконати своє завдання;		
	В. Його не потрібно було дорікати за виконану роботу.		
27	<i>Найкраще я відпочиваю у вільний час:</i>		
	А. У спілкуванні з друзями;		
	Б. Переглядаючи розважальні фільми;		
	В. Займаючись своєю улюбленою справою.		

Наукове видання

**ЧЕРНЕНКО Сергій Олександрович,
ДОЛИННИЙ Юрій Олексійович,
ОЛІЙНИК Олег Миколайович,
ГЕЙТЕНКО Владислав Володимирович,
КОШЕВА Людмила Василівна,
ЄРМОЛЕНКО Олександр Вікторович,
ГОНЧАРЕНКО Олег Станіславович,
ПРИЙМАК Анна Юріївна,
СОРОКІН Юрій Сергійович,
БРЮХАНОВА Тетяна Сергіївна**

**СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Монографія

Редагування, комп'ютерне верстання Я. О. Бершацька

29/2025. Формат 60 × 84/16. Ум. друк. арк. 13,63.
Обл.-вид. арк. 12,25. Тираж 300 пр. Зам. № 10.

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1633 від 24.12.2003